

Printed by J. P. Aris at the Vasanta Press, Adyar, Madras and published by Newton
M. J. Dutt, Curator of Libraries, Baroda State, on behalf of the Government
of His Highness the Maharaja Gaekwad, at the Central Library, Baroda

PREFACE

In the preface to the *Parasurāma-Kāṇḍa-Sūtra*, Part I, all that needs be said with reference to *Nityotsava* has been said. It only remains to mention the MSS on which this edition of *Nityotsava* is based.

They are as follows —

1 A grantha manuscript copy of the Adyar Library, No XXXV B 103, cited as अ

2 Another grantha manuscript copy of the Adyar Library, No VIII F 18, cited as अ १

3 A grantha manuscript copy kindly lent by Mr. M V Srinivasa Iyer of Triplicane, Madras, cited as श्री

4—6. Devanagari MS copies of Central Library, Baroda, Acc Nos 183, 1637, 5572, cited as अ १, अ २, अ ३ respectively

7 A Telugu MS copy borrowed by Pandit R Anantakrishna Sastri from the owner in the Nizam's Dommons, cited as अ.

Of these No 3 is the most carefully prepared copy. The others are all tolerably correct, except for some clerical errors. Two or three of these MSS contain each here and there passages not found in the other MSS. Of these the important and useful ones have been embodied in this edition, the source being noted in each case

A MAHADEVA SASTRI

विषयः

पुटसङ्ख्या

तरुणोद्घासो द्वितीयः—गणपतिक्रमः

उपोद्घातः	१५
काल्यकृत्याह्निकयोर्विशेषः	१५
चतुरावृत्तितर्पणसंकल्पादि	१५
चतुरावृत्तितर्पणम्	१६
पूजाविधिः	२१
यागमन्दिरागमनादि विघ्नोत्सारणान्तम्	२१
शिखाबन्धनादि मातृकान्यासान्तम्	२२
षडङ्गन्यासः	२२
ध्यानम्	२२
अर्घ्यसंस्कारः	२३
पीठे प्राणप्रतिष्ठा	२३
पीठशक्तिपूजा	२४
धर्माद्यष्टकपूजा	२४
महागणपतिपूजा	२४
महागणपतितर्पणम्	२५
षडङ्गपूजा	२५
ओघत्रयपूजा	२५
दिव्यौघः	२५
सिद्धौघः	२६
मानवौघः	२६
दिव्यौघपाठान्तरम्	२६
सिद्धौघपाठान्तरम्	२६
मानवौघपाठान्तरम्	२६
आवरणाचनम्	२८
प्रथमावर्णम्	२८
द्वितीयावर्णम्	२८
तृतीयावर्णम्	२८
चतुर्थावर्णम्	२८

न्यासजालविधिः	४९
पात्रासादनम्—सामान्यार्च्यविधिः	४९
विशेषार्च्यविधि.	४७
अन्तर्यागः	५१
चतुष्पष्ट्युपचारार्चनम्	५२
षडङ्गार्चनम्	५६
नित्यादेवीयजनम्	५६
गुरुमण्डलार्चनम्	५७
१—कादिविद्योपासकानाम्	५७
दिव्यौघः	५७
सिद्धौघः	५८
मानवौघः	५८
२—षोडश्युपासकानाम्	५८
दिव्यौघः	५९
सिद्धौघः	५९
मानवौघः	५९
३—हादिविद्योपासकानाम्	६०
दिव्यौघः	६०
सिद्धौघः	६०
मानवौघः	६०
मन्वादिद्विद्याना गुरुपरम्परा	६१
दिव्यौघः	६१
सिद्धौघः	६१
मानवौघः	६१
ऋजानगुरुपरम्पर्यागा गुरुक्रम	६२
दिव्यौघः	६२
सिद्धौघः	६२
मानवौघः	६२
आवरणपूजा	६३

विषयः	पुटसङ्ख्या
४—मुद्राप्रकरणम्	९०
श्रीगुरुवन्दनमुद्राः	९०
अर्घ्यस्थापनमुद्राः	९१
अर्चने मुद्राः	९१
सङ्क्षोभिण्यादिमुद्राः	९१
न्यासे मुद्राः	९२
जपे मुद्राः	९२
५—न्यासप्रकरणम्	९३
करशुद्धिन्यासः	९५
आत्मरक्षान्यासः	९५
चतुरासनन्यासः	९५
वालाषडङ्गन्यासः	९५
वशिन्यादिन्यासः	९६
मूलविद्यावर्णन्यासः	९६
श्रीषोडशाक्षरीन्यासः	९६
समोहनन्यासः	९७
सहारन्यासः	९७
सृष्टिन्यासः	९७
स्थितिन्यासः	९७
लघुपोढान्यासः	९८
गणेशन्यासः	९८
ग्रहन्यासः	१०१
नक्षत्रन्यासः	१०२
योगिनीन्यासः	१०३
राशिन्यासः	१०६
पीठन्यासः	१०७
श्रीचक्रन्यासः	१०९
त्रयोदशमोहनचक्रन्यासः	११०
सर्वाशापिप्लवकचक्रन्यासः	११२

विषय

पुटसङ्ख्या

फाल्गुनकृत्यम् १४२

प्रौढोल्लासश्चतुर्थः—श्यामाक्रमः

उपोद्घातः १४४

काल्यकृत्यं आह्निकं च १४४

यागमन्दिरप्रवेगः १४४

प्राणायामः १४५

पडङ्गादिन्यासपञ्चकम् १४५

मन्दिरार्चनम् १४७

यन्त्रोद्धारः १४९

अर्घ्यशोधनम् १४९

चक्रदेवीपूजा १५०

गुर्वोद्यत्रयपूजा १५१

दिव्यौषः १५१

आवर्णार्चनम् १५१

गुरुपादुकापूजा १५३

देव्या पुनः पूजा १५३

वल्किदानम् १५३

मानङ्गीश्वरीमन्त्रजपः १५४

मानङ्गीमनुनिः १५४

सुवानिनीपूजाऽऽदि शेषकृत्यम् १५६

श्यामोपानकनियमा १५७

पुश्चरामकल्पः १५७

मन्त्रजपः १५७

रत्नजपः १५८

रत्नशुद्धौ, प्राणवप्रयासावः १५८

पुश्चरामशुद्धौ १५८

पुश्चरामशुद्धौ तदङ्गम् १५९

पुश्चरामशुद्धौ शेषकृत्यम् १५९

विषय'

	१५९
	१६१
होमप्रन्यासायो जप'	१६१
निद्रिपर्यन्त पुरधरणस्य अभ्यास.	१६३
पुरधरणप्रन्यासाया'	१६३
वृर्मेचक्रलक्षणम् .	१६४
मालासस्कार.	१६४
अक्षमालायाः सन्कारानपेक्षा .	१६५
रत्नाक्षमालासस्कारः	१६६
मालान्तरसस्कार . .	१६६
देवताभेदेन सूत्रभेद'	१६६
मालासस्कारकाल .	१६६
मालाभेदेन फलभेदः	१६६
सूत्रजीर्णतादौ प्रायश्चित्तम्	१६९
जपभेदाः	१७०
कुण्डल्यण्डिलयोः परिमाणम्	१७०
होमे इतिकर्तव्यताविशेष'	१७१
काम्यहोमद्रव्याणा मान फल च	१७१
पुरधरणकाले विहितानि	१७१
निषिद्धानि	१७२
भोज्यानि	१७२
अभोज्यानि	
भोजनपर्याय.	
	१७३
	१७३
उपोद्घातः	१७४
काल्यकृत्य आह्निक च	१७५
यागमन्दिरप्रवेशः .	१७५
प्राणायामः	१७५
द्वितारीन्यास.	
करपटङ्गन्यासौ .	

तदन्तोद्घासः पञ्चमः—दण्डिनीक्रमः

विषयः

पुटसङ्ख्या

अर्घ्यशोधनम्	१७६
सप्तार्णमन्त्रपञ्चकन्यासः	१७६
अष्टखण्डन्यासः	१७६
मातृकास्थानेषु मूलपदन्यासः	१७७
तत्त्वाष्टकन्यासः	१७७
यन्त्रप्राणप्रतिष्ठा	१७८
पीठपूजा	१७८
आसनपूजा	१७८
मूर्तिकल्पनम्	१७९
देवीध्यानम्	१७९
देव्याः षोडशोपचारपूजा	१७९
देवीतर्पणम्	१८०
ओघत्रययजनम्	१८०
आवरणाचनम्	१८०
देवीपुनःपूजाऽऽदि बलिदानान्तम्	१८४
वागहीमन्त्रजपः	१८४
वागहीमन्तोत्रम्	१८५
वृन्दागधन, गुन्मन्तोपण, शक्तिवटुकपूजा च	१८८
हवि प्रतिपत्ति	१८८
मन्त्रमाधनम्	१८९

उन्मनोह्यासः षष्टः—परापद्धतिः

उपवेदान्त	१९०
बालकृत्य आदिकं च	१९०
सप्तमन्त्रप्रवेष्टा	१९१
सप्तमन्त्र	१९१
अष्टमन्त्रजः	१९२
विद्युत् शक्तिवटुकपूजा	१९२
सप्तमन्त्रप्रवेष्टा	१९२

विषय	पुटसङ्ख्या
तन्त्रकादम्बनस्य छत्पत्रस्थापनम्	१९३
पगचक्रनिर्माणम्	१९३
चक्रे देव्या पूजा	१९३
दव्या अग्निलतत्त्वहोमभावनम्	१९४
गुर्वोद्यत्रययजनम्	१९४
बलिदानम्	१९५
पगमनुजप	१९५
पगमनुति	१९६
हवि शेषस्याकरणम्	१९६
मन्त्रसाधनम्	१९७

अनवस्थोद्धासः सप्तमः—साधारणक्रमः

उपोद्घात	१९८
शान्तिमन्त्र आह्निक च	१९८
यागमन्दिप्रवेष्ट	१९८
प्राणाधाम	१९९
मातृकापटङ्गन्यासो	२००
अर्घ्यशोधनम्	२००
यन्त्रोद्धार	२००
चक्रे प्रधानदेवताया नदङ्गदेवताना च पूजा	२०१
गुर्वोद्यत्रययजनम्	२०१
श्रावणार्चनम्	२०३
देवताया पुनःपूजा	२०३
होम	२०३
प्रदक्षिणानतिमूलमन्त्रजपा	२०४
देवतास्तुति	२०५
मन्त्रसाधनम्	२०५
मन्त्राणा जातिनिर्णय अधिकारिभेदश्च	२०६
कलौ सिद्धमन्त्रा	२०६

विषयः

पुटमङ्ख्या

गुरुशिष्ययोः वर्णाश्रमादिव्यवस्था	.	.	.	.	२०७
वयोभेदेन सिद्धिप्रदा मन्त्रा	.	.	.	.	२०८
मन्त्राणा व्यक्तिविशेषाः	.	.	.	.	२०९
सिद्धाग्निशोधनप्रकारः	.	.	.	.	२०९
ऋणधनशोधनप्रकारः	.	.	.	.	२११
ऋणधनिचक्रम्	.	.	.	.	२११
कुलाकुलचक्रविचारापवादः	.	.	.	.	२१२
मन्त्राणा संस्काराः	.	.	.	.	२१५
पुष्पविचार.	.	.	.	.	२१७
देवतायोग्यानि पुष्पादीनि	.	.	.	.	२१७
वर्जनीयानि	.	.	.	.	२१८
सर्वदेवतासाधारणानि विहितानि च	.	.	.	.	२१९
केषाचित्कालावधि	.	.	.	.	२२०
विहितनिषिद्धानि	.	.	.	.	२२१
निषिद्धानि	.	.	.	.	२२१
मध्यमं फलरूपं कुसुमम्	.	.	.	.	२२२
अधमम्	.	.	.	.	२२२
पर्युषितकुसुमविचार.	.	.	.	.	२२२
पर्युषितापवादः	.	.	.	.	२२२
पर्युषितमात्रस्यापि ग्राह्यत्वम्	.	.	.	.	२२३
सर्वस्यैतस्यापवादः.	.	.	.	.	२२३
निवन्धाध्ययनमहिमा	.	.	.	.	२२३
ग्रन्थकर्तृप्रशस्ति'	.	.	.	.	२२४
नित्योत्सवोदाहृतग्रन्थग्रन्थकारसूची	.	.	.	.	२२५

शुद्धाशुद्धपत्रिका

पुटम्	पङ्क्ति	अशुद्धम्	शुद्धम्
१२३	१२	जातवेदसि	जातवेदसि
२१०	०३	नकुन्तति	निकुन्तति
”	२६	त्यायि	त्याय
२११	१३	ऋणीधनी	ऋणिधनि
”	१७	साधक	साधक
२१२	२१	ऋणीधनी	ऋणिधनि
२१३	२२	विधवा प	विधवाप
२१७	११	गगन ह	गगन ह

नित्योत्सवः

श्री उमानन्दनाथविरचितः

आरम्भोच्छ्वासः प्रथमः—दीक्षाक्रमः

भूमिका

नत्वा नाथपरम्परा शिवमुखा विघ्नेश्वरं श्रीमहा-
राज्ञीं तत्सचिवा तदीयपुतनानाथा तदन्तःपरागम् ।
पद्मामावृत्तिदेवता परिचितान् गश्मिन्मजानिर्जगन्
वीराश्च प्रणये निवन्धनमिदं नाम्नाऽपि नित्योत्सवम् ॥
अन्नेवमना शम्भोरवतारिणाञ्च्युतस्य पथेन ।
प्रकृतयति कल्पमूत्रं प्रोक्तं रामेण यत्र गदितोऽर्थ ॥
काश्याश्चोळान् समागत्य कावेर्यद्विविहारिणा ।
नाथेन भासुरानन्दनाथेनाम्मीह योजित ॥
यस्यादृष्टो नास्ति भूमण्डलाशां
यस्यादासो विद्यते न क्षितीश ।
यस्याज्ञातं नैव शास्त्र किमन्यं
यस्याकार मा परा शक्तिरेव ॥
भृगुरामसूत्रजालकभयप्रसरस्य मे द्विजस्येह ।
अन्धिविमोक्तधुरीणं गुरुचरणाम्बरमेव मार्गकरम् ॥
आरम्भ-तरुण-यौवन-प्रौढ-तदन्तोन्मनानवस्थाऽऽन्त्यै ।
मृत्रोदितैस्तु मसभिराश्रमैराश्रितेह विधानि ॥

चेपु दीक्षा-गणेश-श्री-श्यामा-क्रोडी-पग-क्रमा ।
 सामान्यश्च क्रमोऽन्येषा क्रमण प्रतिपादिता ॥
 प्रतिपाद्येषु मुख्यत्वमङ्गताऽन्यच्च यद्भवेत् ।
 तत्सर्वं श्रीगुरुप्राक्ते गन्नालोक्रेऽधिगम्यताम् ॥
 न्यायोपसंहृतैर्ज्ञै प्रयुञ्जानस्य मे क्रमान् ।
 भ्रम^१प्रमादात् स्वलितं "प्रमादधनु तद्भिद ॥
 सूत्रसंमूचितानुक्ताविरुद्धाङ्गेनिकार्यता ।
 तन्त्रान्तरात् सम्प्रदायादप्युक्तं क्वचित् क्वचित् ॥
 इह क्रमाणा सर्वेषा श्रीक्रम प्रकृतिर्मत् ।
 अतिदिश्य तमन्यत्र विशेषस्तु निरूप्यते ॥
^२क्रमान्तरेषु चाज्ञाना विज्ञेया श्रीक्रमेऽपि च ।
 पूर्वोपर्यभिदा तत्तत्त्वण्डसूत्रक्रमानुगा ॥
 श्रेयोऽर्थिन साधकस्य साङ्गे श्रीमुन्दगीक्रमे ।
 आवश्यकत्वात् प्रथमं दीक्षाविधिरुदीर्यते ॥

दीक्षाकालनिर्णय.

तस्य च कालनिर्णयो मन्थानसैग्वतन्त्रे

वैशाखे सिद्धिदा दीक्षा श्रावणे वृद्धिदा नृणाम् ।
 आश्विने सर्वसिद्धि म्यात् कार्तिके ज्ञानवृद्धिदा ॥
 शुभदा मार्गशीर्षे च माघे स्वर्णफलप्रदा ।
 फाल्गुने सर्वसिद्धि म्यादन्येऽनिष्टफलप्रदा ॥

इति । मारसङ्ग्रहे 'मलमाम विवर्जयेत्' इत्युक्तम् । उदं क्षयमासस्या-
 प्युपलक्षणम् । तत्रैव—

^१ प्रमादस्व—न.

^२ ममयन्त्रिद मायव --अ, भ.

^३ अय श्लोक अ, अ१, कोशयोग्य द्ययते

गविवारं भवेद्विक्तं सोमे शान्तिर्भवेत् किल ।
 बुधे मौन्दर्यमाप्नोति ज्ञानं स्यात्तु बृहस्पतौ ॥
 शुक्रे सौभाग्यमाप्नोति . . . ॥ इति ॥
 द्वितीयाया भवेत् ज्ञानं तृतीयाया भवेच्छुचि ।
 पञ्चम्या बुद्धिवृद्धिं स्यात् सौख्यं स्यात्सप्तमीदिने ॥
 दशम्या राजसौभाग्यं एकादश्या शुचिर्भवेत् ।
 द्वादश्या सर्वसिद्धिं स्यात् पूर्णिमा सर्वसिद्धिदा ॥ इति ॥
 अस्वाध्याय विवर्जयेत् . . . ॥ इति च ॥

अस्वाध्याय सन्ध्यागर्जितनिघोषभृकम्पादिनिमित्तकानध्यायदिवसानित्यर्थं ।

अश्विन्या मुग्धमाप्नोति गेहिण्या वाक्पतिर्भवेत् ।
 पुनर्वसौ धनाढ्यं स्यात् पुष्ये शत्रुविनाशनम् ॥
 मघाया दृखहानि स्याद्रूपदा पूर्वफलगुनी ।
 ज्ञानं चोत्तरफल्गुन्या हस्ताया च वर्ला भवेत् ॥
 चित्राया ज्ञानसिद्धिं स्यात् स्यात्या शत्रुविनाशनम् ।
 अनूराधा बुद्धिवृद्धयै 'कीर्त्यै' स्यात्ता तत परे ॥
 'पूर्वाषाढोत्तराषाढे' 'सर्वसम्पत्तिदायिके' ।
 बुद्धिं शतभिषाया स्यात् पूर्वभाद्रे सुखी भवेत् ॥
 सौख्यं चोत्तरभाद्राया ग्वत्या कीर्तिवर्धनम् ॥ इति च ॥
 योगाश्च प्रीतिरायुष्मान् सौभाग्यं शोभनं शुभं ।
 सुकर्मा च धृतिर्वृद्धिर्ध्रुवः सिद्धिश्च हर्षणं ॥
 वरीयाश्च शिवः सिद्धो ब्रह्मा चन्द्रोऽप्यमी शुभा ॥ इति च ॥
 ववाटिवणिजान्तानि करणानि शुभासये ॥ इति च ॥

वैशम्पायनमहितायां—

मन्त्राचारम्भणं मेपे धनधान्यप्रदं भवेत् ।
 कर्कटे सर्वसिद्धिं स्यात् कन्या लक्ष्मीप्रदा नृणाम् ॥

^१ मूलं सर्वमष्टसिद्धिं—अ

^२ एतदर्थं अ ज्ञान एव इत्येत

^३ भवेता कीर्तिदायिके—अ.

तुलाया सर्वसिद्धिः स्यात् सर्वलामश्च वृश्चिके ।
 मकरं पुत्रद प्राहुः 'कुम्भा धनसमृद्धिद ॥
 शुक्लपक्षे शुभा दीक्षा कृष्णेऽप्यापञ्चमीदिनात् ।
 भूतिकामे सिते पक्षे मुक्तिकामे मितेतरं ॥ इति ॥

अत्र च गुरुभार्गवमौढ्यं चन्द्रतारानुकूल्यं लग्नस्य ग्रहबलादिकं च विचार्यम् ।
 ग्रहबलं तु—

त्रिपडायगता पापा शुभा केन्द्रलिकोणगा ।
 दीक्षायाम् तु शुभा सर्वे रन्ध्रस्था सर्वनाशका ॥

आयः एकादशस्थानम् । पापा पापग्रहा रविभौमशनिराहुकेतुर्क्षीणन्दुपापयुक्ताः ।
 सौम्या शुभा शुभग्रहा अक्षीणन्दुपापयोगरहितबुधगुरुभृगव । केन्द्राणि
 प्रथमचतुर्थसप्तमदशमस्थानानि । त्रिकोणे पञ्चमनवमस्थाने । सर्वे पापा शुभाश्च
 ग्रहा उक्तस्थानगता दीक्षायाम् शुभावहा एव । एत एव रन्ध्रे अष्टमस्थाने स्थिता
 यदि सर्वनाशका इति योजना ॥

अथ उक्तकालमन्तरेण दीक्षार्हं कालं यथा तन्त्वान्तरे—

विपुत्रेऽप्ययनद्वन्द्वे मङ्कान्त्या दमनोत्सवे ।
 दीक्षा कार्या त्वकालेऽपि पवित्रे गुरुपर्वणि ॥

विपुत्रे—मेषतुलामङ्कमणयो इत्यर्थः । अयनद्वन्द्वे—कर्कटमकरमङ्कान्त्यो ।
 मङ्कान्त्या—तदन्यासु मङ्कान्तिषु इत्यर्थः । दमनोत्सवे—चैत्रपूर्णिमाऽऽदिपु
 दमनकरणकदेवीपूजादिनेष्वित्यर्थः । पवित्रे—श्रावणपूर्णिमाऽऽदिपु. देव्या पवित्रारो-
 पणदिवसेषु इत्यर्थः । गुरुपर्वणि - गुरो जन्मव्याप्तिदिनयो । तथा -

पृष्ठी भाद्रपदे मामि 'कृष्णाश्विनचतुर्दशी ।
 कार्तिके नवमी शुक्ला मार्गे कृष्णा च पञ्चमी ।
 पौषे च पूर्णिमा देवी माये चैव चतुर्थिका ॥

१ कुम्भं मरुसमृद्धिद - अ

२ कल्पेति कक्षादिन्यायेनामपुत्रदिति—इति विष्णोर् ३, व०.

३ देवि—अ, व१, व२, व३.

फाल्गुनैकादशी कृष्णा चैत्रे मासि त्रयोदशी ।
 वैशाखेऽक्षय्यतृतीया ज्येष्ठे ^१दशहरा मृतता ।
 आपादे द्वादशी कृष्णा अमावास्या च श्रावणी ।
 इमानि देवीपर्वाणि कोटियज्ञफलानि वै ॥

दीक्षाऽर्हाणीति शेष । दशहरा ज्येष्ठशुक्ल-दशमी । सोभाग्यचन्द्रोदये” अस्मन्नाथचरणै
 वह्नि देवीपर्वाणि उक्तानि । यथा—

अमाऽन्तचान्द्रमामेषु चैत्रशुक्लत्रयोदशी ।
 चतुर्दश्यपि शुक्लाऽथ वैशाखे शुक्लपक्षगा ॥
 तृतीयैकादशीपौर्णमास्य कृष्णचतुर्दशी ।
 ज्येष्ठे तु शुक्ले दशमी राका कृष्णचतुर्दशी ॥
 आपादे शुक्लपक्षस्थे पञ्चमी च त्रयोदशी ।
 श्रावणे मासि शुक्लैकादशी शुक्लचतुर्दशी ॥
 कृष्णा पञ्चम्यष्टमी च रोहिणीसहिता यति ।
 नवमी चाथ भाद्रस्य कृष्णपष्टी तथाऽष्टमी ॥
 रोहिणीसहिता चेत म्यादाश्विने सप्तमी सिता ।
 अष्टमी च सिता कृष्णपक्षस्था च चतुर्दशी ॥
 कार्तिके शुक्लपक्षस्थे नवमीद्वादशी तिथी ।
 मार्गशीर्षे तृतीया च पष्टी धवळपक्षगे ॥
 पौषे चतुर्थीनवमीचतुर्दश्य सिता मता ।
 दशमी त्वसिता माघे चतुर्थ्यैकादशी सिते ॥
 चतुर्दश्यसिता चाथ फाल्गुने शुक्लपक्षगे ।
 पष्टीनवम्यौ कृष्णा तु भवेदेकादशीति च ॥
 ग्नावलीकुलोड्डीश्यामळाद्यर्थमद्ग्रहे ॥ इति ॥

अन्योऽपि विस्तर तत एव जातव्य ॥

^१ तु दहरा—अ

^२ नवमी—क्ष

^३ इत प्रश्रुत्युदाहृतवचनानि अ१, अ१, अ३ कोशपुर्ववोपलभ्यन्त

मत्तीर्थेऽर्कविद्युग्राये पुण्यारण्ये वनेषु च ।
मन्त्रदीक्षा प्रकुर्वाणो मासर्क्षादीन् न शोधयेत् ॥

प्रकारान्तरं च—

सर्वे वारा ग्रहा सर्वे नक्षत्राणि च गणय ।
यस्मिन्नहनि मन्तुष्टो गुरु सर्वे शुभावहा ॥
सन्तुष्टे च गुरौ तस्य मन्तुष्टा सर्वदेवता ।
गुरुं सन्तोषयेत् भक्त्या द्वयमेव तदा भवेत् ॥

द्वय भोगमोक्षौ । एवकार अप्यर्थ । अधिकारिभेदेन कालो यथा—

मुमुक्षूणां सदा काल स्त्रीणा कालस्तु सर्वदा ॥ इति ॥

गुरुलक्षणम्

तन्त्रराजे—

मुन्दर मुमुख स्वस्थ सुलभो बहुतन्त्रवित् ।
असंगय मंगयच्छिन्निरपेक्षो गुरुर्मत ॥
मौन्दर्यमनवद्यत्वं रूपे मुमुखता पुन ।
स्मेरपूर्वाभिभाषित्व स्वच्छताऽजिह्ववृत्तिता ॥
मौलभ्यमप्यगर्वित्व मन्तोषो बहुतन्त्रता ।
असंगयस्तत्त्वबोध तच्छिन्नप्रतिपादनान् ॥
नैर्गपंश्यमवित्तेच्छा गुरुत्व हितवेदिता ।
एवंविधो गुरुर्जंयन्मित्रग शिष्यदृ ग्वद ॥

अजिह्ववृत्तिनेति छेद । बहुतन्त्रता -- बहुतन्त्रवेदिता इत्यर्थ ॥

शिष्यलक्षणम्

नथा—

चतुर्भिर्गद्य महित श्रद्धावान् मुग्धिरगय ।
अदुग्ध मिथग्गात्रश्च प्रेश्यकारी जिनन्द्रिय ॥

आस्तिको दृढभक्तिश्च गुणै मन्त्रे 'मद्वैवंतं ।

एवविधो भवेच्छिष्य इतरो नृ स्वकृद्गुरो ॥ इति ॥

चतुर्भिराद्यैरिति सुन्दरत्वादिति । अन्यान्यपि तल्लक्षणानि कुर्यान्वाहितन्त्रेषु बहुलमुपलभ्यमानानि ग्रन्थगौरवभयात् नेह लिखितानि । शिष्यपरीक्षाकालोऽपि तत्रैव

एकद्वित्रिचतु पञ्चवर्षाण्यालोच्य योग्यताम् ।

भक्तियुक्तान गुणाश्चाऽपि क्रमाद्गणं समद्वरे ।

पश्चादुक्तक्रमेणैव वदंद्दिव्यामनन्यधी ॥ इति ॥

मसद्वरे अनुलोमजातिसहितं । वणे, ब्राह्मणादिवणंपु इत्यर्थ । एकवर्ष ब्राह्मणस्य योग्यतापरीक्षा, क्षत्रियादिषु द्वयादिसवल्भरपरीक्षा इत्यर्थ ॥

एवमुक्तान्प्रतमं काले उक्तलक्षणो गुरु उक्तलक्षण परीक्ष्य शिष्य दीक्षयेत् ॥

गुरुवरणम्

तत्र निर्वर्तितस्नाननित्यविधि साधको वाचघोषपुग्म्सर ब्राह्मण स्वस्मिन् वाचयित्वा आचम्य प्राणानायस्य देशकालो मङ्गीत्य श्रेयस्कामोऽऽ अमुकविद्याग्रहणार्थं अमुकगुरो दीक्षा ग्रहीष्यामीति मङ्गल्य सोपहागे गुरुमुपगम्य दण्डवत् प्रणम्य गुरोराज्ञया पुनर्दशकालो मङ्गीत्य अमुकगोत्रोऽमुकशाखाऽऽचार्या अमुकदामवर्मादिरग चतुर्विधपुरयार्थसिद्धयर्थं म्नेष्टमनुग्रहणाय अमुकगोत्र अमुकशाखाऽऽचार्यायिन अमुक धर्माणं त्वां गुरुत्वेन वृणे इति क्रमुकादिना गुरु वृणुयात् ॥

क्रमप्रवर्तनपूर्वक शिष्याह्वानम्

स च वृत्तोऽस्मीत्युक्त्वा सशिष्य सामर्थिकः सह गोमयेनोपलिप्त इहवर्तीएव मालावितानाललट्टून मण्टप विवित्तः दीक्षाप्रदेश आराध पादो प्रक्षाय आचम्य मण्टपान्त प्रविश्य वक्ष्यमाणविधिना आमने उपविश्य कृत्तभृतगादिःप्राणप्रतिहाहः१२ वक्ष्यमाणेन प्रसारेण गणपति-ललिता इत्यामा वार्ताली-पराणा पद्यानामपि देवनाना पदार्थानुसमयेन काण्टानुसमयेन वा याममन्दिःप्रदेशादिचम्रपजाऽन्तः १ तन्पति.

१ स्वदेवते—धी

विघ्नोत्सारणान्त (२), तदादिन्यासान्त (३) तदादिपात्रासादनान्त (४) तदादिलयाङ्गपूजान्त (५). तदाद्यावरणार्चनान्त (६). तदादिहवनान्त (७) तदादिसौभाग्यहृदयामर्शनान्त (८) तदादिहवि प्रतिपत्यन्त (९). तदादिदेवतोद्वासनान्त (१०). तदादिविशेषार्थविसर्जनान्तेषु (११) पदार्थेषु यागगृहप्रवेशादिहवनान्त पदार्थानुसमयेन काण्डानुसमयेन वा क्रमं प्रवर्त्य तरुणोल्लामवान् शिष्यमाहूय नूतनेन वाससा तस्य मुखं बद्ध्वा गणपत्यादिमूलमन्त्रानुच्चार्यन् पात्रपञ्चकमामान्याध्योदकविन्दुभि तमबोध्य त्रैपुरं तन्वमिद्धान्तं श्रावयेत् ॥

त्रैपुरसिद्धान्तः

यथा—पृथिव्यप्तेजोवायुवियन्ति भूतानि पञ्च । गन्धरसरूपस्पर्शशब्दा तन्मात्राणि पञ्च । उपस्थपायुपादपाणिवाच कर्मेन्द्रियाणि पञ्च । घ्राणरसनाचक्षुस्त्वक्-श्रोत्राणि जानेन्द्रियाणि पञ्च । गज सत्वतमोरूपाणि अहङ्कारबुद्धिमनासि अन्तःकरणवृत्तित्रयम् । प्रकृतिर्गुणमाम्यरूपा । चित्त पुरुषो जीव । परमशिवगता स्वतन्वता-नित्यता-नित्यतृप्तता-मर्वकर्तृता-मर्वजताऽऽख्या धर्मा एव मङ्कुचिता सन्तो जीवे क्रमात् नियति-काल-गग-कलाऽविद्याशब्दवाच्या भवन्ति । माया जगत्परमशिवयो भेदबुद्धि । शुद्धविद्या तयोर्भेदधी । जगदिदंतया पश्यन् परमशिव ईश्वर । तदहन्त्या पश्यन् स एव सदाशिव । शक्ति परमशिवस्य जगत्सिसृक्षा । तद्वान् स एव तत्त्वेषु प्रथमतत्त्वरूप शिव । इति षट्त्रिंशत्तत्त्वान्येव एतद्वर्शनप्रमेय-जातम् । एतदात्मक विश्वमेव परमशिवशरीरम् । प्रागुक्तनियत्यादितत्त्वपञ्चकाख्यापर-पर्यायेण लीलास्वीकृतनेन कञ्चुकैः आवृतस्वरूप ईश्वर एव जीव । तद्विनिर्मुक्त परमशिव । स्वस्वरूपावबोध पुरुषार्थः ॥

मन्त्रोपासनम्

शब्दा वर्णान्मका नित्याश्च । मन्वाणामन्यादृश मामश्र्यम् । स्वगुरुपरम्परि-पदेशैकगम्यधर्मरूपेण सम्प्रदायेन गुरुशान्त्रदेवतासु विश्वामेन च सर्वा सिद्धय ।

१ मन्त्रत्रादिना मङ्कुच्य म्वांश्रुतेन आप्तगम्यरूप दिव एव मायाया मपातकञ्चुकिता स एव जीव इत्यधिक पाठो दृश्यते (२) कोशे

एतच्छास्त्रप्रामाण्य विश्वासैकसमधिगम्यम् । गुरुमन्त्रदेवताऽऽत्मना श्रीगुरुक्तपथेन
ऐक्यविभावनान् मन पवनयो एकयत्ननिरोद्धव्यत्वज्ञानाच्च प्रत्यगात्मवेदनम् ।
स्वरूपानन्दाभिव्यञ्जकै पञ्चमकारै अर्चनमुपहरे । प्राकट्यान्निरय । भावनादाढ्यात्
निग्रहानुग्रहसामर्थ्यलाभ ॥

उपासकधर्माः

दर्शनान्तराणामनिन्दनम् । स्वोपास्यदेवतामन्तरा कापि महत्त्वबुद्धयभावः ।
सच्छिष्य एव गृह्यप्रकाशनम् । सदा स्वोपास्यमन्त्रानुसन्धानम् । सतत शिवोऽहमिति
भावनम् । कामक्रोधलोभमोहमदमात्सर्याणा अविहितहिसायाश्चौर्यस्य जनविरोधस्य
स्त्रिया विद्वेषस्य विद्विष्टस्य च वर्जनम् । सर्वज्ञस्यैकस्य गुरो उपास्ति । गुरुवाक्य-
शाम्बादौ सर्वत्रासय । स्वैकोपभोगबुद्ध्या धनाधनार्जनम् । फलमनभिसन्धाय
कर्माचरणम् । अलोप स्ववर्णाश्रमोक्ताना नित्याना कर्मणाम् । मपञ्चकम्यालाभेऽपि
नित्यमपर्यानिर्वर्तनम् । वैधानुष्ठाने सर्वतो निर्भयता ॥

सर्वसाग्भूतो धर्मः

वृत्तिभि वेद्य सर्वं हवि । इन्द्रियाण्येव मुच । सङ्कोचेन स्वात्मस्थिता.
सर्वज्ञत्वसर्वकर्तृत्वाद्य परमशिवशक्तय एव ज्वाला । स्वात्मशिव एव पावक । स्वयमेव
होता । निर्गुणब्रह्मापरोक्ष्यं फलम् । स्वपारमार्थिकस्वरूपलाभात् पर विद्यते ॥
मेयमेतच्छास्त्रमर्यादा ॥

दीक्षाऽऽवश्यकत्वम्

वेद्यया एव प्रकटा वेदादयो विद्या । सर्वेषु दर्शनेषु गुप्तेषु विद्या । तत्र
सर्वथा मतिमान् दीक्षेनेति ॥

शाम्भवी दीक्षा

अथ शिष्यस्य शिगसि कामेश्वरीकामेश्वरयो रक्तशुक्लाख्यचरणन्यासं भावयित्वा
तदमृतक्षरणेन तस्य बाह्यमाभ्यन्तरं च मल दूरीकुर्यान् । ण्या चरणविन्यासरूपा
शाम्भवी दीक्षा ॥

शाक्ती दीक्षा

अथ शिष्यस्यामूलाधारं आ च ब्रह्मरन्ध्रं प्रज्वलन्तीं ज्वलदतलनिभा परचिद्रूपं प्रकाशलहरीं ध्यात्वा तत्किरणैः तस्य पापपाशान् दहेत् । इय शक्तिप्रवेशनरूपा शाक्ती दीक्षा द्वितीया ॥

मान्त्री दीक्षा

ततः शुण्ठी मरीचि-पिप्पली-हरीतकी-धात्रीफल-विभीतकत्वगेला-लवङ्ग-पत्र-नागफेनर-तमोल-मदयन्ती-सहदेवीमज्जाना त्रयोदशाना वस्तुना चूर्णमिश्रेण दुर्वाभस्मभ्या गजाश्यालाचतुष्पथवल्मीकनदीमङ्गमहदगोष्ठममानीताभि समभि मृत्तिकाभिश्च उपेतेन चन्दनकाश्यामीरगोचनरुर्परै चतुर्भि सुगभिलेन शुचिना जलेन पूर्ण नवीनवागोयुगत्रेष्टितं ईशानत शालितण्डुलपुद्गोपणि निहित नूतन कलश आश्लेषादिविदिक्षु मन्त्रे प्राणादिदिक्षु च बालापटङ्गेन अस्यर्च्य तदन्तर्ललिताश्यामा-वागरीणा चक्राणि विनिक्षिप्य तत्र पुन ताम्बिसो देवता त्रि तत्तन्मूलेन तत्तदावगणानि च तत्तन्मन्त्रै समस्यर्च्य कुम्भमनमन्त्रेण मरुत्य प्रदर्श्य यनुयोनिसुष्टे चक्राणि यथास्थानमवस्थापयेत् ॥

तत्र सर्क्षांगण म्बिन्दुरकृटकृमादिना चन्दनादिपीठे मातृकायन्त्र विलिख्य तत्र शिष्यं निवेश्य तेन कृष्णाम्बामा ललिताश्यामावार्तालीमूलविद्याभि सपयेत् । मातृकायन्त्रं तु

त्र्योमेन्द्रोमननार्णकणिममम द्रुन्दे म्बुर-मेम
 एतन्त्रं नवद्वयं शक्राण्यदित्रिपरं नमाम् ।
 अश्याम्वद्विष्टु लक्षणरुद्रस्युवा श्रेणीपुंगुणावृत्त
 वार्ताद्वयं शिष्येन स्थितं शिष्यादक्ष यमि मय तपस । ३११॥

... ..
 ... ..
 ... ..
 ... ..

तथोक्तम् । पत्राणा दळाना अन्त अभ्यन्तं गता लिखिता पञ्चवर्गाः कचटतपार्दगिनि पञ्चपञ्चाक्षराणि यशळार्णाडय यादिवान्तशादिहान्तळक्षात्मिका त्रिवर्गा यस्य तत्तथोक्तम् । आशासु प्राच्यादिपु अश्रिपु आग्नेयादिकोणेषु च क्रमात् लान्नेन वकारेण लाङ्गलिना ठकारेण युज्यत इति तथोक्तेन क्षोणीपुंरुण चतुरश्रेण आवृतम् । वर्णाब्जं मातृकापद्मम् । गिरमि स्थित भावित सदिति श्रेष । विपगदप्रध्वमि विपरोगयो प्रध्वसनर्गालम् । अन्ततो मृत्युञ्जय च भवतीत्यर्थ ॥

एतल्लेखनप्रकारो यथा— चतुरश्रालङ्कृत सकेसरमष्टदळकमल विलिख्य तत्कर्णिकाया हकारमकारगैकारविसर्गात्मकं बीजं तत्केसरेषु प्राच्यादित अकारादिस्वरद्वन्द्वं दळोदरेषु कचटतपयशळान्यवर्गाष्टकं. चतुरश्रस्य बाह्यत प्रागादिदिक्षु वकारं आग्नेयादिविदिक्षु ठवर्णं च लिखेत् । सर्वेषामक्षरणा सविन्दुकत्व सम्प्रदायादिति ॥

तत परिहितदुकूलं सुगभिळचन्दनानुलिप्ताङ्ग मल्लिकाऽऽडिमाल्यधारिणं सुप्रसन्न शिष्यं पार्श्वं निवेद्य वक्ष्यमाणप्रकारेण तदङ्गेषु अकारादिक्षकारान्तैकपञ्चाशन्मातृकान्यासं विधाय विमुक्तमुखबन्धवासस तस्य हस्ते क्रमात् त्रीन् प्रथमसिक्तान् चन्दनोक्षितान् द्वितीयखण्डान् पुष्पखण्डाश्च विनिक्षिप्य वक्ष्यमाणै तत्त्वमन्त्रैः ग्रामयित्वा गुरु तस्य 'दक्षिणकर्णं ललिताक्रमे वक्ष्यमाण श्रीविद्यागुरुपादुकामन्तमुपदिश्य बालामुपदिशेत् । तत्र अमुकपदस्थाने स्वस्य स्वशक्तेश्च दीक्षानाम्नोरुह ॥

स्त्रीणा तु वाग्दीक्षैव विहिता नान्येति तन्त्रसारे स्थितम् । वाग्दीक्षमन्तोपदेशः ॥

एषा मान्ती दीक्षा ॥

दीक्षात्रये मुख्यगौणपक्षौ

इत्थमुक्त दीक्षात्रय एकप्रयोगेण एकस्मिन्नेव काले दद्यादिति मुख्यपक्षः, 'सर्वाश्च कुर्यात्' इति सूत्रात् । कतिपयकालव्यवधानेन क्रमादेकामेकामेव वेति तु गौणः, 'एकैका वेत्येके' इति सूत्रात् ॥

१ " दक्षिणकर्णं दशमखण्डोक्तत्रितारीबालापूर्वक आत्मन पादुकामन्तमुपदिश्य बालामुपदिशेत् " इत्यपि पाठान्तरम्—अ१, भ.

इष्टमन्त्रदानम्

एव इदं दीक्षात्रयं निर्वर्त्य पश्चात् तस्मा इष्टं मन्त्रं दद्यात् । ततो गुरुं शिष्यशिरसि स्वचरणौ निवेश्य इष्टमन्त्रक्रमोपयुक्तान् सर्वान् अङ्गमन्वान् तस्मिन्नेव काले क्रमेण वा यथाऽधिकारमुपदिश्य स्वाङ्गेषु किमप्यङ्गं शिष्यं स्पर्शयित्वा तदङ्गमातृकाक्षरादि द्व्यक्षरं त्र्यक्षरं चतुरक्षरं वा आनन्दनाथशब्दान्तं तस्य नाम कृत्वा दशमखण्डोक्तानाचाराननुशिष्यात् ॥

समयाचारानुशासनम्

यथा—व्यवहार देश च स्वस्य स्वात्म्यवलसहायवयासि च प्रविचार्यैव पञ्चमः स्वीकर्तव्यः । सर्वे प्राणिभिः अविरोद्धव्यम् । उपासनापरिपन्थिनो विनिग्रहीतव्याः । आश्रिता अनुग्रहीतव्याः । स्वगुरुवत् गुरोः पुत्रे कञ्चने ज्येष्ठादिषु च वर्तितव्यम् । मकारलितये इतिकर्तव्यता गुरुशास्त्रसम्प्रदायतो ज्ञातव्याः । सर्वस्मिन् विषये वचनपूर्वकमेव प्रवर्तितव्यम् । दश कुलवृक्षा न छेत्तव्याः । ते च—

श्लेष्मातककरज्जाक्षनिम्बाश्वत्थकदम्बका ।

विल्वो वटोदुम्बरौ च तिलिन्निणी च दश स्मृताः ॥

स्त्रीवृन्दक्षीरकलशसिद्धलिङ्गिविधधर्काडाकुलकुमारीकुलसहकाराङ्गैकतरुपितृवनमत्तवाराङ्गनारक्ताशुकामत्तेभान् दृष्ट्वा वन्दितव्यम् । कृष्णाष्टर्माकृष्णचतुर्दशीदशैर्षणिमासङ्क्रमणाख्येषु पञ्चपर्वसु विशेषतो नैमित्तिकी वरिवस्या कर्तव्याः । साधकस्य आरम्भ-तरुण-यौवन-प्रौढ-तदन्तान्मनानवस्थाऽऽख्येषु सप्तसु उल्लामेषु प्रौढोत्थासान्तमेव हवि प्रतिपत्तिः । समयाचाराश्च प्रवर्तन् । ततः परा दशा प्राप्तानां स्वैर्चाग्विषम् । तत्र तादृशो वीर इति व्यवहियते । वीरव्यवहारेषु अन्यथामम्भावनया अधः पतेत् । अतः तथा नाचरेत् । गन्तायामस्यागः, विगन्ताया हठादाक्रमणः, उदासीनाया धनादिना पत्योभनं च वर्जयेत् । कम्पाशङ्काभयलज्जानुगुप्साकुलजाल्यभिमानशाल्यानि क्रमेण त्यजेत् । विहितहिंसाऽऽर्जो करुणाऽऽर्जिनां प्रातिकूल्येन तत्त्याग उक्त इति भावः । गुणपरमगुर्वो ममागमनं प्रथमं परमगुरुं प्रणमन् । तदग्रे गुर्वनुमत्या तन्नर्ति कलयेत् । पूज्येषु न पराङ्मुखो भवेत् । मुख्यतया म्वप्रज्ञाशमान्मान अनुगन्ध्यात् ।

शरीर अर्थ असूक्ष्म गुर्वर्थ धारयेत् । तदुक्तं कुर्यात् । तद्वचसि युक्तायुक्त न विचारयेत् । सर्वत्र व्यवस्था तन्यात् । सत्य वदेत् । परधनं न स्पृहयेत् । आत्मस्तुति परनिन्दा मर्मस्पृग्वचन परिहासं धिक्कारमाक्रोश त्रासोत्पादन च न विदध्यात् । सर्वप्रयत्नेन परदेवताऽऽगन्धनद्वारा पूर्णज्ञानात्मक ब्रह्मभावमभिलषेत् । एतानन्याश्च मन्वादिभिरुक्तान् एतदविरुद्धान् आचारान् अङ्गीकुर्यात् ॥

कुलधर्मनिष्ठाफलम्

इत्थं विदित्वा विधिवत् अनुतिष्ठन् कुलधर्मनिष्ठ सर्वथा कृतकृत्यो भवति । तस्य शरीरत्यागे श्वपचगृहे वा काश्या वा न विगेष । स तु जीवन्मुक्त एवेति ॥

शिष्यस्य परचिद्रूपापादनम्

ततो देहेन्द्रियादिविलक्षणमवस्थान्नयसाक्षि मच्चिदानन्दात्मकं प्रत्यगभिन्न ब्रह्मैव त्वमसीति शिष्याय आत्मतत्त्वमुपदिश्य ललिताश्यामावार्ताळीविद्याभि तदङ्ग त्रि परिमृज्य परिरभ्य त मूर्ध्न्युपाप्राय स्वमिव शिष्यमपि परचिद्रूपं कुर्यात् ॥

सर्वमन्त्राधिकारलाभः

सोऽपि श्रीगुरुपदिष्टप्रकारेण क्षणमात्मानं पूर्णं भावयित्वा कृतार्थं सन् यथाविभव श्रीगुरु वसुवसनाभरणादिभि आराध्य तस्मात् विदितवेदितव्यरहस्यजातोऽ-
शेषमन्त्राधिकारी भवेत् ॥

ततो गुरु हवि प्रतिपत्त्यादिविशेषार्घ्यविसर्जनान्त विधिगेष निर्वर्तयेत् ॥

तत्तत्क्रमानुष्ठाने दीक्षाव्यवस्था

^१अनेनैव — एकस्मिन्नेव काले समुच्चितेन वा अन्यतमेनैकैकेन कालभेदात्—
दीक्षाविधिना गणपत्यादीनामुक्ताना पञ्चाना देवतानामपि क्रमानुष्ठानं सम्भवति ।
न तु पृथक् पृथक् दीक्षणम् । मामान्यपद्धत्युक्ततत्तन्मन्त्रमात्रोपासकस्य तु पृथक्

^१ “अनेन एकस्मिन्नेव काले समुच्चितेन अन्यतमेन वा एकैकैव दीक्षाविधिना गणपत्यादीना” इति (अ) पाठ — “अनेनैव दीक्षाविधिना गणपत्यादीना” इति (ब) पाठ

पृथगेव दीक्षा । बालोपासकस्य तु मन्त्रदीक्षाऽऽत्मतया बालाया उपदेश . एवं इष्टमनुत्वेनाप्युपदेशो ज्ञेय । ललिताऽऽत्वेन श्यामाऽऽदीना तिमृणामुपास्ते कृताकृतत्व-
ज्ञापकात् तदकरणपक्षे गणपते ललितायाश्च क्रम प्रवर्त्य उभयोर्गव पात्राण्यासाद्य
चक्रराजमात्रं कलशे निक्षिप्य श्रीविद्यया केवलं शिष्यं रूपयित्वा तदङ्गं च परिमृज्य
शेषमशेष अनुतिष्ठेत् । गणपतिश्यामाऽऽदीना अन्यासा च देवताना स्वातन्त्र्येण
एकैकोपास्तौ तु तत्तत्क्रममात्रं प्रवर्त्य तत्तत्पात्रे आसाद्य तत्तद्यन्त्र कुम्भे निक्षिप्य
तत्तन्मन्त्रेण स्नानाङ्गपरिमार्जने कुर्यात् । अवशिष्ट अविशिष्टमिति विवेक ॥

अधिकाग्निर्णयः

¹सुन्दरीमहोदये तु—अस्या च दीक्षाया त्रैवर्णिकस्यैव अधिकार .
“सर्वशास्त्रार्थवेदार्थज्ञानिने सुव्रताय च । दीक्षा देया” इति मूले ज्ञानार्णवतन्त्रे
अधिकार्युक्तेः—इति स्थितम् । शाक्तीना तु ओघत्रयान्तर्गुरुमण्डलान्तर्दर्शनज्ञापकबलात्
अस्त्येवाधिकार इति रहस्यमिति शिवम् ॥

इति भासुरानन्दनाथचरणारविन्दमिळिन्दायमानमानमंन उमानन्दनाथेन निर्मिते अभिनवे
कल्पसूत्रानुसारिणि नित्योत्सवनिबन्धे दीक्षासमारम्भनिरूपण
नामारम्भोल्लास प्रथम सम्पूर्ण

¹ अय ग्रन्थभाग (भ)कादी नाम्नेय. अन्यसंगेषु केषु चित् पृथक् गणोक्तिः.

तरुणोल्लासो द्वितीयः—गणपतिक्रमः

उपोद्घातः

नत्वा श्रीभासुरानन्दनाथपादाम्बुजद्रयम् ।
तनोत्युमाऽऽनन्दनाथस्तरुणोल्लासमाहृत ॥
यत्रोच्यते जगन्मातु यावज्जीवार्चनाविधौ ।
प्रत्यूहापोहनिपुणा पद्धतिर्गणनायकी ॥
स्वतन्त्रोपास्तिविषया पृथग्दीर्घह सम्मता ।
न श्रीक्रमाङ्गभावे साऽप्यारम्भोल्लास ईरिता ॥
इह श्रीं ह्रीं कामवीजयोगोऽङ्गमनुषु स्मृत ।
अमृत्रितोऽपि श्रीविद्याऽर्णवादे कथितो हि स ॥

काल्यकृत्याहिकयोर्विशेष

तत्र तावत् काल्यकृत्याहिकयो वक्ष्यमाणश्रीक्रमतो विशेषो यथा—
श्रीगुरुपादुकाया आदौ त्रितार्युत्तरं वाला वाक् ग्लौमिति पञ्चवीजयोजनम् ।
हृदयकमलकर्णिकाया उद्यदरुणकिरणकोटिपाटलम्य देवस्य करटिवदनस्य ध्यानेन
परिप्लुष्टनि शेषदोषत्व आत्मन तत्प्रभाऽरुणतनुत्वभावनं च । रश्मिगगननुस्मरणम् ।
तत्र तत्र यथोचित सम्बुद्ध्यादीनामूह । सवितृमण्डले वक्ष्यमाणं देवस्य ध्यानम् ।

तत्पुरुषाय विद्महे वक्रतुण्डाय धीमहि । तन्नो दन्ति प्रचोदयात् ॥

इति मन्त्रेण त्रि अर्घ्यदानम् । ऋष्यादिन्यासत्रयमिह वक्ष्यमाणं चेति ॥

चतुरावृत्तितर्पणसकल्पादि

तत आचम्य प्राणानायम्य देशकालौ सद्दीर्घं मम श्रीमहागणपतिप्रसादसिद्धं
चतुरावृत्तितर्पणं करिष्ये इति सङ्कल्प्य नद्यादौ हस्तमात्रं चतुरश्रमण्डलं परिगृह्य

ब्रह्माण्डोदरतीर्थानि करैः स्पृष्टानि नै ग्वे ।
तेन सत्येन मे देव तीर्थं देहि दिवाकर ॥

इति मन्त्रेण सूर्यमभ्यर्च्य

आवाहयामि त्वा देवि तर्पणायैह सुन्दरि ।
एहि गङ्गे नमस्तुभ्यं सर्वतीर्थसमन्वितं ॥

इति गङ्गा प्रार्थ्ये ^१ह्रीं ह्रूं ह्रै ह्रौं ह्रः इत्युच्चार्य क्रो इत्यङ्कुशमुद्रया गङ्गाऽऽदि-
तीर्थान्यावाह्य वं इत्यमृतवीजेन सप्तवारमभिमन्त्र्य तत्र चतुरश्राष्टदशपट्कोणत्रिकोणात्मकं
महागणपतियन्त्रं विचिन्त्य स्वदेहे ऋष्यादिन्यासान् न्यम्य यन्त्रे सावरणं देवमावाह्य

श्रीं ह्रीं क्लीं महागणपतये लं पृथिव्यात्मकं गन्धं कल्पयामि नम । (त्रिवारम्)
३ महागणपतये हं आकाशात्मकं पुष्पं कल्पयामि नम । (त्रिवारम्)
३ महागणपतये यं वाय्वात्मकं धूपं कल्पयामि नम । (त्रिवारम्)
३ महागणपतये र वह्न्यात्मकं दीपं कल्पयामि नम । (त्रिवारम्)
३ महागणपतये वं अमृतात्मकं नैवेद्यं कल्पयामि नम । तदङ्गत्वेन
३ महागणपतये स सर्वात्मकं ताम्बूलं कल्पयामि नम । (त्रिवारं)

इति पञ्चोपचारैः अर्चयेत् ॥

चतुर्गवृत्तितर्पणम्

प्रथमं प्रत्यावृत्ति मूलान्ते महागणपति तर्पयामीति द्वादशवारं तर्पयित्वा तत
स्वाहाऽन्तेन मूलस्यैकैकेन वर्णेन चतुश्चतुर्वारं प्रतिवर्णान्तमावृत्तेन मूलेन च प्राग्गत
चतुश्चतुर्वारं देवं, त्रयोदशसु मिथुनेषु श्रीश्रीपत्यादिषु एकैका देवता द्वितीयान्तेन
तत्तन्नाम्ना चतुश्चतुर्वारं प्रतिदेवतमावृत्तेन च मूलेन देवं चतुश्चतुर्वारं तर्पयेत् । यथा—

ॐ श्री ह्रीं क्लीं ग्लौं गं गणपतये वरवरद सर्वजन मे वशमानय स्वाहा
महागणपतिं तर्पयामि ॥ द्वादशवारम् ॥

३ ॐ स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

अथ पुनर्मूलेन देवं उक्त्या रीत्या पञ्चधा उपचर्य आत्मन्युद्गासयेत् ॥
इति चतुराष्ट्रचित्तर्पणविधि ॥

पूजाविधिः

यागमन्दिगगमनादि विघ्नोत्साराणान्तम्

ततो यागगृहमागत्य स्थण्डिलं गोमयेनोपलिप्य यागमन्दिरं च रत्नचर्लीपुष्प-
मालिकावितानादिभिः अलङ्कृत्य च द्वारस्य दक्षवामभागयो ऊर्ध्वभागं च क्रमेण—

श्रीं ह्रीं क्लीं भद्रकाल्यै नमः ॥ दक्षशाखायाम् ॥

३ भैरवाय नमः ॥ वामशाखायाम् ॥

३ लम्बोदराय नमः ॥ ऊर्ध्वशाखायाम् ॥

इति तिस्रो द्वारि देवता सम्पूज्य अन्तः प्रविष्ट सपर्यासामग्रीं दक्षभागे निधाय
दीपानभितः प्रज्वाल्य दीपौ वा गन्धादिभिः कृतात्मालङ्करणं ताम्बूलेन जार्तापत्र-
फललवङ्गलाकर्पूरान्यपञ्चतिलैः वा सुरभिःकवदनं म्यास्तीर्णं ऊर्णामृदुनि शुचिनि
वालातृतीयवीजेन द्वादशवारगमभिमन्त्रितं मूलमन्त्रोक्षितं आमने ३ आधागशक्तिकमला-
मनाय नमः इति प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा पद्मासनाद्यन्यतमेनामनेनोपविश्य ३
रक्तद्वादशशक्तियुक्ताय दीपनाथाय नमः इति पुष्पाञ्जलिना भूमौ दीपनाथमिष्ट्वा ३
समस्तगुणप्रकटसिद्धयोगिनीचक्रश्रीपादुकाभ्यो नमः इति मूर्धनि वज्राञ्जलिं स्ववामदक्ष-
पार्श्वयोः क्रमेण श्रीगुरुपादुकया गुरु मूलेन च देव प्रणम्य स्वम्य तदैक्यं भावयन्—

श्रीं ह्रीं क्लीं अपसर्पन्तु ते भृता ये भृता भुवि सन्थिता ।

ये भृता विघ्नकर्तारः ते नश्यन्तु शिवाजया ॥

इति मन्त्रं सकृदुच्चार्य युगपद्दामपार्ष्णिभूतलत्रिगघातकराम्फाटत्रितयकूरदृष्टचवनेकन-
पूर्वकताळत्रयेण भौमान्तरिक्षादिव्यान् भेदावभासकान् विघ्नानुत्सारायेन् ॥

॥ अथ भक्त्या देव उक्तया गन्त्या पञ्च रा उपचये आगन्त्युद्गाथयन् ॥
 ॥ इति नारायणविनायकविधिः ॥

पूजाविधिः

यागमन्दिरागमनादि विघ्नोत्साराणान्तम्

नतो यागमूलभागस्य स्थण्डिले गोमयेनोपलिप्य यागमन्दिरं च रत्नवर्तीपुष्प-
 मालिनीज्वलितानादिभिः अलङ्कृत्य च द्वापरस्य दक्षधामभागस्यो ऊर्ध्वभागे च क्रमेण—

श्रीं ह्रीं श्रीं भद्रकाल्ये नमः ॥ दक्षशाय्यायाम् ॥

३ भैरवाय नमः ॥ वामशाय्यायाम् ॥

३ लम्बोदराय नमः ॥ ऊर्ध्वशाय्यायाम् ॥

इति तिस्रो द्वाग्नि देवता सम्पूज्य अन्तः प्रविष्ट सपर्यागामश्रीं दक्षभागे निधाय
 दीपानभितः प्रज्वाल्य दीपों वा गन्धादिभिः कृतात्मालङ्करणं ताम्बूलैः जार्तापत्र-
 फललवङ्गैलाकपूरैराग्न्यपञ्चनित्तैः वा नुरभिञ्जवदनं म्यास्तीर्णं ऊर्णांमृदुनि शुचिनि
 बालानृतीयवीजेन द्वादशवारगमभिमन्त्रिते मूलमन्त्रोद्धिते आमने ३ आधारशक्तिकमला-
 मनाय नमः इति प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा पञ्चामनाद्यन्यतमेनासनेनोपविश्य ३
 रक्तद्वादशशक्तियुक्ताय दीपनाथाय नमः इति पुष्पाञ्जलिना भूमौ दीपनाथमिष्ट्वा ३
 ममन्तगुप्तप्रकटमिद्वयोगिनीचक्रश्रीपादुकाभ्यां नमः इति मूर्धनि वद्वाञ्जलिः स्ववामदक्ष-
 पार्श्वयोः क्रमेण श्रीगुरुपादुकाया गुरु मूलेन च देव प्रणम्य स्वस्य तदैक्य भावयन्—

श्रीं ह्रीं क्लीं अपसर्पन्तु नो भूता ये भूता भुवि सस्थिता ।

ये भूता विघ्नकर्तारं नो नश्यन्तु शिवाजया ॥

इति मन्त्र मङ्गलुच्चार्य युगपद्द्वामपार्णिभूतलत्रिगाघातकरास्फोटत्रितयकूरदृष्ट्यवलोकन-
 पूर्वकृताञ्जत्रयेण भोगान्तरिक्षदिव्यान् भेदावभासकान् विघ्नानुत्सारयेत् ॥

ताळत्रय नाम दक्षतर्जनीमध्यमाभ्या अधोमुखाभ्या वामकरतले सशब्दमुपर्युपरि
त्रिरभिघात ॥

शिखाधन्धनादि मानृकान्यासान्तम्

ततो नम इत्यङ्गुष्ठमन्तमुच्चार्य 'अंकुशेन शिखां वद्ध्वा श्रीक्रमे वक्ष्यमाणेन
प्रकारेण भूतशुद्धिमात्मन प्राणप्रतिष्ठा च विधाय विगतिधा षोडशधा दशधा सप्तधा
त्रिधा वा मूलेन प्राणानायम्य तेजोरूपदेवानन्यं भावयन् आत्मान ऐं ह् अस्त्राय फट्
इति मन्त्रेण मुहुरावृत्तेन अङ्गुष्ठादिकरतलान्त कर्परयोश्च विन्यस्य देहे च व्यापक
कृत्वा श्रीक्रमे वक्ष्यमाणं मानृकान्यास विदध्यात् । तत्र च श्रीं ह्रीं क्लीं इति त्रिवीजं
प्रथमं योजयेत् इति विशेष ॥

षडङ्गन्यासः

तत

श्रीं ह्रीं क्लीं ॐ गा अंगुष्ठहृदयाय नम ॥
३ श्रीं गीं तर्जनीगिरमे म्वाहा ॥
३ ह्रीं गूं मध्यमाशिखायै वषट् ॥
३ क्लीं गै अनामिकाकवचाय हुम् ॥
३ ग्लौं गौं कनिष्ठिकानेत्रत्रयाय वौषट् ॥
३ ग ग करतलकरपृष्ठास्त्राय फट् ॥

इति षडङ्गमन्त्रानङ्गुष्ठादिषु हृदयादिषु च न्यस्य मूलेन त्रिव्यापकं कुर्यात् ॥

ध्यानम्

ततो ध्यानम्—

ततो हृदये शोणाङ्ग वामोत्सङ्गविभृपया ।

सिद्धलक्ष्म्या ममाक्षिप्रपार्श्वमर्धेन्दुशेखरम् ॥

'अङ्गुष्ठेन' इत्यपि वा स्यात्—अङ्गुष्ठमन्त्रेण 'नम' इत्यनेनेत्यर्थं (कल्पसूत्रे ८ मन्त्रे

वामाधःकरतो दक्षाध करान्तेषु पुष्करे ।
 परिष्कृत मातुलुङ्गगढापुण्ड्रेक्षुकार्मुकैः ॥
 शूलेन 'शङ्खचक्राभ्या पाशोत्पलयुगेन च ।
 शाल्मिज्जरिकाम्बीयदन्ताञ्चलमणीघटैः ॥
 स्रवन्मदं च सानन्द श्रीश्रीपत्यादिसवृतम् ।
 अशेषविघ्नविध्वंसनिघ्नं विघ्नेश्वरं स्मरेत् ॥

अर्घ्यसंस्कारः

अथ तं मानसै पञ्चोपचारै अभ्यर्च्य श्रीक्रमे वक्ष्यमाणेन क्रमेण सामान्य-
 विशेषार्घ्ये आसादयेत् । तत्र चोभयोरर्घ्ययोरप्युक्तं पङ्क्तमाधारस्थापनादिषु क्रमेण—

श्रीं ह्रीं क्लीं अ अग्निमण्डलाय दशकलाऽऽत्मने अर्घ्यपात्राधाराय नमः ॥
 ३ उ सूर्यमण्डलाय द्वादशकलाऽऽत्मने अर्घ्यपात्राय नमः ॥
 ३ मं सोममण्डलाय षोडशकलाऽऽत्मने अर्घ्यामृताय नमः ॥

इत्येवं मन्त्राः गणपतिगायत्र्योक्त्या—

गुणानां त्वा गुणर्पतिं हवामहे कुर्वि क्वीनामुपमश्रवस्तमम् । ज्येष्ठ-
 राज्ञं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पतु आ नः शृण्वन्नृतिभिः सीदु सादेनम् ॥

इत्यनया ऋचा चाभिमन्त्रणम्. चतुर्नवतिमन्त्राद्यभिमन्त्रणाभावश्चेति विशेष । अथ
 सामान्यार्घ्यजलविन्दुभि आत्मान पूजोपकरणानि च सम्प्रोक्ष्य विशेषार्घ्यविन्दुभि
 स्वशिरसि गुरुपादुका त्रिरिष्टा सपर्यासामर्षी पावयित्वा ॥

पीठे प्राणप्रतिष्ठा

पुरतो रक्तचन्द्रनादिभि निर्मितं पीठं कलधोतादिविरचिता महागणपति-
 प्रतिमा वा ध्यानोक्तरूपा चतुरश्राष्टदन्तपङ्कत्रिकोणात्मकं सिन्दूरादिना लिखित
 लेखित वा यन्त्र. धातुमयं वा निवेद्य -

श्रीगणेशयन्त्रस्य प्राणा इह प्राणा श्रीगणेशयन्त्रस्य जीव इह स्थित
श्रीगणेशयन्त्रस्य सर्वेन्द्रियाणि श्रीगणेशयन्त्रस्य वाङ्मन प्राणा इह आयान्तु स्वाहा ॥
इति मन्त्रेण प्राणप्रतिष्ठा विदध्यात् ॥

पीठशक्तिपूजा

तस्य त्रिकोणे स्वाग्रादिप्रादक्षिण्येन परितो मध्ये च क्रमेण—

श्रीं ह्रीं क्लीं तीत्रायै नम ॥	श्रीं ह्रीं क्लीं उग्रायै नम ॥
३ ज्वालिन्यै नम ॥	३ नेजोवत्यै नम ॥
३ नन्दायै नम ॥	३ मत्यायै नमः ॥
३ भोगदायै नम ॥	३ विघ्ननाशिन्यै नम ॥
३ कामरूपिन्यै नम ॥	

इति नवगणेशपीठशक्तिरभ्यर्च्य

धर्माद्यष्टकपूजा

तत्रैव आग्नेय्यादिविदिक्षु प्रागाद्यासु च दिक्षु क्रमेण—

श्रीं ह्रीं क्लीं ऋं धर्माय नम ॥	श्रीं ह्रीं क्लीं ऋं अधर्माय नम ॥
३ ऋं ज्ञानाय नम ॥	३ ऋं अज्ञानाय नम ॥
३ लृं वैराग्याय नम ॥	३ लृं अवैराग्याय नम ॥
३ लृं ऐश्वर्याय नम ॥	३ लृं अनैश्वर्याय नम ॥

इति चार्चयेत् ॥

महागणपतिपूजा

ततो मनसा ध्यातं महागणपतिं भक्तानुग्रहात्तेजोरूपेण परिणतं प्राप्य
ब्रह्मरन्ध्रं वह्न्यामापृष्टाश्वना निर्गम्य न्युमुमगर्भितेऽब्रह्मो मूर्तं मूलमन्वान्ने
महागणपतिमावाहयामाति त्रिकोणे आवाप्य "आवाहितो भव" इत्यादिक्रमेण
श्रीक्रमे वक्ष्यमाणतत्तन्मुद्राप्रदर्शनपूर्वकं आवाहन मन्थापन-मन्त्रिधापन-मन्त्रिगोभन-

सम्भुर्ग्रीष्मपात्रगुण्टनादि कृत्वा चन्दनधनुयोनिमुद्राश्च प्रदर्थ्य सामान्याध्योदकेन
पार्यते गन्धादिपत्रोपचारान् आचरेत् ॥

महागणपतिर्षणम

ततो मूल्यान्ते श्रीमहागणपतिश्रीपाटुका पूजयामीति वामकरतत्त्व-
मुद्रया चन्दनद्वितीयशकलशृङ्गीतक्षीरचिन्दुदक्ष^१रुगेपात्तकुमुमयुगपत्प्रक्षेपेण देवं दशवारं
उपनर्षयेत् । तत्त्वमुद्रा उत्तरत्रापि साधारणी ॥

पटङ्गपूजा

ततो देवस्य अग्नीशानुरवायुकोणेषु मौञ्जो प्रागादिदिक्षु च क्रमेण—

- श्रीं ह्रीं श्रीं ॐ गा हृदयाय नम हृदयशक्तिश्रीपाटुका पूजयामि ॥
३ श्रीं गीं शिरसे म्वाहा शिरशक्तिश्रीपाटुका पूजयामि ॥
३ ह्रीं गू शिखायै वषट् शिखाशक्तिश्रीपाटुका पूजयामि ॥
३ श्रीं गं कवचाय हुम कवचशक्तिश्रीपाटुका पूजयामि ॥
३ ग्लौं गौं नेत्रत्रयाय वौषट् नेत्रत्रयशक्तिश्रीपाटुका पूजयामि ॥
३ ग ग अम्बाय फट् अम्बशक्तिश्रीपाटुका पूजयामि ॥

इति सप्तम्यर्च्ये

ओषत्रयपूजा

देवस्य पश्चात् प्रागपवर्गिग्वात्रये दक्षिणसम्थाक्रमेण गुर्वोषत्रय यजेत् । यथा—

दिव्यौष

- श्रीं ह्रीं श्रीं विनायकमिद्धाचार्यश्रीपाटुका पूजयामि ।
३ कवीश्वरमिद्धाचार्यश्रीपाटुका पूजयामि ॥
३ विरूपाक्षमिद्धाचार्यश्रीपाटुका पूजयामि ॥
३ विश्वमिद्धाचार्यश्रीपाटुका पूजयामि ॥

^१ वरदानमुद्रोपात्त—अ

- ३ ब्रह्मण्यसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ निधीगसिद्धाचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥

सिद्धोद्य

- श्रीं ह्रीं क्लीं गजाधिगजसिद्धाचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ वरप्रदसिद्धाचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥

मानवोद्यः

- श्रीं ह्रीं क्लीं विजयमिद्धाचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ दुर्जयमिद्धाचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ जयमिद्धाचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ तु स्वामिमिद्धाचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ सुखावहमिद्धाचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ परमात्ममिद्धाचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ सर्वभूतान्मिमिद्धाचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ मदानन्दमिमिद्धाचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ फालचन्द्रमिमिद्धाचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ ग्योत्तानमिमिद्धाचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ वृद्धमिद्धाचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ शर्मिमिद्धाचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥

शिवोद्यः

- ३ शिवमिमिद्धाचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ शिवमिमिद्धाचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ शिवमिमिद्धाचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥

- ३ शूर्पनिद्राचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ ब्रह्मप्रदमिद्राचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥

मिद्धौषपाठान्तगम

- श्रीं हीं श्रीं विजयमिद्राचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ दृजयमिद्राचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ जयमिद्राचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ कर्षाश्वरमिद्राचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ ब्रह्मण्यमिद्राचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ निर्धाश्वरमिद्राचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥

मानवौषपाठान्तगम

- श्रीं हीं श्रीं गजाधिगजमिद्राचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ दुग्गारिमिद्राचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ मयोजातमिद्राचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ मुखावहमिद्राचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ परमात्ममिद्राचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ सर्वभूतात्ममिद्राचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ महानन्दसिमिद्राचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ शुभानन्दसिमिद्राचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ फालचन्द्रमिद्राचार्यश्रीपादुका पूजयामि ॥

(गुर्वौषत्रयसख्या विशति)

आवरणार्चनम्

प्रथमावरणम्

व्यश्रषडश्रयोरन्तराले प्रागादिदिक्षु क्रमेण—

- श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीश्रीपतिश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ गिरिजागिरिजापतिश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ रतिगतिपतिश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ महीमहीपतिश्रीपादुका पूजयामि ॥

द्वितीयावरणम्

षडश्रे देवाग्रकोणमाग्न्य प्रादक्षिण्येन तदक्षवामपार्श्वयोश्च क्रमेण यजेत्—

- श्रीं ह्रीं क्लीं ऋद्धचामोदश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ ममृद्धिप्रमोदश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ कान्तिमुमुखश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ मदनावतीटुर्मुखश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ मददवाविन्नश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ द्राविर्णाविन्नकर्तृश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ वसुधागशङ्गनिधिश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ वसुमर्तापद्मनिधिश्रीपादुका पूजयामि ॥

तृतीयावरणम्

षट्श्रमन्धिषट्के प्राग्बन षट्द्वन्द्वेवताऽर्चनम् ॥

चतुर्थावरणम्

अष्टदले पश्चिमादिदिक्षु वायव्यादिदिदिक्षु च प्रादक्षिण्यक्रमेण -

- श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीं श्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ श्रीं श्रीपादुका पूजयामि ॥

- ३ ऊ कामार्ग्यश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ ऋ धैष्णवीश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ लृ वारहार्ग्यश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ ऐं माहेन्द्रांश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ ओं चामुण्डाश्रीपादुका पूजयामि ॥
 ३ अ महालक्ष्मीश्रीपादुका पूजयामि ॥

पञ्चमावरणम्

अथ चतुरश्रम्य रेग्वाया प्रागाद्यासु अष्टसु दिक्षु क्रमेण—

- श्रीं ह्रीं क्लीं ला इन्द्राय वज्रहस्ताय मुराधिपतये
 ऐरावतवाहनाय सपरिवाराय नम ॥
 ३ ग अमये शक्तिहस्ताय नेत्रोऽधिपतये
 अजवाहनाय सपरिवाराय नम ॥
 ३ टा यमाय दण्डहस्ताय प्रेताधिपतये
 महिषवाहनाय सपरिवाराय नम ॥
 ३ क्षा निर्ऋतये खड्गहस्ताय रक्षोऽधिपतये
 नरवाहनाय सपरिवाराय नम ॥
 ३ वा वरुणाय पाणहस्ताय जलाधिपतये
 मकरवाहनाय सपरिवाराय नम ॥
 ३ या वायवे ध्वजहस्ताय प्राणाधिपतये
 रुरुवाहनाय सपरिवाराय नम ॥
 ३ सा सोमाय शङ्खहस्ताय नक्षत्राधिपतये
 अश्ववाहनाय सपरिवाराय नम ॥
 ३ हा ईशानाय त्रिशूलहस्ताय
 विद्याऽधिपतये वृषभवाहनाय सपरिवाराय नम ॥

मर्वा आनरणदेवता देवस्याभिमुखासीना स्वयं तत्तदभिमुख पूजयामीति भावयेत् ॥

नर्पणजपस्तोत्राणि

अथ प्रक्षालितपाणि^१पाद आचान्त आगत्य देवं मूलेन त्रिधा सन्तर्प्य
पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा प्रदक्षिणनुतीर्विधाय जपेत्—

अस्य श्रीमहागणपतिमहामन्त्रस्य गणकत्रयस्यै नम इति शिगसि ।
नृचन्द्रायत्रीछन्दसे नम इति मुखे । महागणपतये देवतायै नम इति हृदये । गं वीजाय
नम इति गुह्ये । स्वाहाशक्त्ये नम इति पादयोः । ॐ क्रीलकाय नम इति नाभौ ।
मम अभीष्टमिदञ्चै विनियोगाय नम इति क्रमम्पुटे च न्यस्य । उक्तं पटङ्गमन्त्रं
अङ्गुष्ठादिषु हृदयादिषु च न्यास विधाय । पूर्वोक्तभङ्गाद्यात्वा । ज्यामाक्रमे
वक्ष्यमाणप्रकारेण सम्कृता मालामादाय श्रीक्रमे वक्ष्यमाणविधिना मूलमष्टोत्तरशत-
वारानावर्त्य पुनरपि न्यासादि कृत्वा

गुह्यातिगुह्यगोप्ता त्व गृहाणाम्स्कृत जपम् ।

सिद्धिर्भवतु मे देव त्वत्प्रसादान्मयि शिखर ॥

इति सामान्याद्योदकेन जप देवस्य दक्षकरे समर्पित विभाज्य रतुर्वीत । यथा -

श्रीभगवानुवाच ।

गणेशस्य स्तवं वक्ष्ये कलौ ऋटिति सिद्धिदम् ।

न न्यासो न च सम्कारो न होमो न च तर्पणम् ॥

न मार्जनं च पञ्चाह्वं महस्रजपमात्रत ।

सिन्धुव्यर्चनत पञ्चशतब्राह्मणभोजनात् ॥

अस्य श्रीगणपतिस्तोत्रमालामन्त्रस्य भगवान् श्रीमदाशिव ऋषिः । 'उष्णिक् छन्दः ।
श्रीगणपतिदेवता । श्रीगणपतिप्रसादसिद्धिचर्थे जपे विनियोगः ।

१ यानम - -

चतुर्भुज रत्नतनु त्रिणेत्र पाशाटवृधौ मोदकपात्रदन्तौ ।

करेर्दधान भस्मीमहम् गणाधिनाथ शशिचूर्णमीडे ॥ इति ॥

^१ पादमाचान्तमागत्य—इति पाठ यत्पु बाधेष इत्यत

^२ पशारव्य— अ

अरि - २१ ४७, ४३, ४१

सदाशिवप्रोक्तं गणेशाष्टकम्

ॐ विनायकैकभावनासमर्चनासमर्पितं
 प्रमोदकै प्रमोदकै प्रमोदमोदमोदकम् ।
 यदर्पितं समर्पितं नवन्यधान्यनिर्मितं
 नखण्डितं नखण्डितं नखण्डमण्डनं कृतम् ॥
 सजातिकृद्विजातिकृत्स्वनिष्ठभेदवर्जितं
 निरञ्जनं च निर्गुणं निराकृति च निष्क्रियम् ।
 सदात्मकं चिदात्मकं सुखात्मक पर पदं
 भजामि त गजाननं स्वमाययाऽऽत्तविग्रहम् ॥
 गणाधिप त्वमष्टमूर्तिरीशमूनुरीश्वर
 त्वमम्बरं च शम्बरं धनञ्जय प्रभञ्जन ।
 त्वमेव दीक्षित क्षितिर्निशाकर प्रभाकर
 चराचरप्रचारहेतुरन्तर्गायशान्तिकृत ॥
 अनेकदं तमालनीलमेकदन्तमुन्दर
 गजाननं नुमो गजाननामृताब्धिभन्दिगम् ।
 ममस्तवेदवादमत्कलाकलापमन्दिगं
 महान्तर्गायतुस्तमशमार्कमाश्रितोदरगम् ॥
 सरन्नहंमद्यष्टिकानिनादनृपुग्भ्वनै
 मृदङ्गताळनादभेदमाधनानुरूपत ।
 भिमिद्धिमित्ततोऽङ्गतोद्गयेयियेयिगञ्जतो
 विनायकशशाङ्गयोग्यगोप्रत प्रनृत्यति ॥
 नमामि नाकनायककनायक विनायकं
 कलाकलापकल्पनानिदानमादिप्ररूपम् ।
 गणेश गणेशं मन्त्रेश्वरान्ममम्भव
 स्वपादमूलमेविनामपारं वभवप्रदम् ॥
 मन्त्रे प्रचण्डनुन्दिलं गदन्दशङ्कभूषणं
 मन्दनादिवन्दितं मग्नमिदमेयितम् ।

मुरासुरोपयोस्सदा जयप्रद भयप्रदं
 समस्तवित्तप्रातिनं स्वभक्तपक्षपातिनम् ॥
 कर्गाम्बुजात्कङ्कण पदाब्जकिङ्किणीगणो
 गणेश्वरो गुणार्णव फणीश्वराङ्गभूषणः ।
 जगत्त्रयान्तरायथान्तिकारकोस्तु तारको
 भवार्णवादनेकदुर्ग्रहाच्चिदेकविग्रहः ॥
 यो भक्तिप्रवण परावरगुरोस्तोत्रं गणेशाष्टक
 शुद्धस्मयतचेतसा यदि पठेन्नित्यं त्रिसन्ध्यं पुमान् ।
 तस्य श्रीगुल्या स्वसिद्धिसहिता श्रीगारदा सारदा
 म्याता तत्परिचारिके किल तदा का. कामनाना कथा ॥

सुवासिनीपूजा

तत श्रीक्रमे वक्ष्यमाणेन क्रमेण सुवासिनीपूजनहवि प्रतिपत्तिदेवतोद्वासनादिशेषं
 समापयेत् । अत्र च सुवासिन्या साक वटुकार्चनमपि । तत्र मन्त्र —३ वं वटुकाय
 नम इति । मम निर्विघ्नं मन्त्रसिद्धिर्भूयादिति तौ प्रति प्रार्थनाया तथाऽस्त्विति
 तत्प्रतिवचनम् । मूलान्ते अमुकतत्त्वं शोधयामि नम स्वाहेति तत्त्वत्रय-
 शोधनं चेति विशेष ॥

पुरश्चरणविधिः

एवं नित्यक्रमं प्रवर्तयन् श्यामाक्रमे वक्ष्यमाणेन विधिना अष्टाविंशतिसहस्रस-
 ह्स्त्रापुरश्चरणजप । प्रकृते कलियुगत्वात् तच्चतुर्गुणितम् । प्रथमेऽहनि सहस्रं ततः
 प्रत्यह त्रिसहस्रसङ्ख्यं च कृत्वा जपदशाशहोम-तदशाशतर्पण-तदशाशब्राह्मणभोजनानि
 विदध्यात् । होमद्रव्याणि च—

मोदकैः पृथुकैर्लाजैः सक्तुभिश्चैक्षुपर्वभिः ।
 नारिकेलैस्तिलैः शुद्धैः सुपकैः कदलीफलैः ॥

इत्युक्तान्यष्टौ । ग्नेपा प्रमाणं तु—मोदका अखण्डिता त्रासमिता । पृथुकलाजसक्तवो
 मुष्टिपरिमिता । इक्षुप्रमाणं श्लोक ग्णोक्तम् । नारिकेलं अष्टधा खण्डितम् । तिला

चुलुकप्रमाणाः गतसङ्गका वा । कदलीफलमल्पं ययनण्डितम्, पृथुनेत्रथान्नि
खण्डितम् । अमीषा द्रव्याणा मधुक्षीरघृतगिक्ताना पृथक्पृथग्गाहुतयो होमसङ्घा-
पिण्डाष्टमभागमिताः ३५० श्लोकपाठक्रमेण भवन्ति । अष्टद्रव्यहोमान् प्रागावग्ण-
देवताना एकैकाहुति प्रधानदेवतायाश्च 'यादृशाहुतय ता आज्येनैव भवन्ति ।
तर्पणपूर्वाङ्गं तु चतुरावृत्तितर्पणवदेव ॥

इत्थं पुरश्चरणेन सिद्धमनु., स्वातन्त्र्येणोपाप्तौ च श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण
नैमित्तिकार्चनपर., काम्यापेक्षी चेत् श्यामाक्रमे वक्ष्यमाणेन तत्तत्कामानुगुणेन
द्रव्येण इष्टा सिद्धसङ्कल्प. सुखी विहरेत् ॥ इति शिवम् ॥

इति श्रीभासुरानन्दनाथचरणारविन्दमिळिन्दायमानमानसेन उमानन्दनाथेन निर्मिते
कल्पसूत्रानुसारिणि नित्योत्सवनिबन्धे महागणपतिक्रमनिरूपण नामे
तरुणोद्भासो द्वितीय समाप्तः

यौवनोच्छ्वासः तृतीयः—श्रीक्रमः

नत्वा श्रीभासुरानन्दनाथपादासुजद्वयम् ।
युनक्त्युमानन्दनाथो यौवनोच्छ्वासमद्भुतम् ॥
महात्रिपुरसुन्दर्या मतोऽत्र यजनक्रम ।
कर्त्त्यन्ते गणपत्यादिक्रमा यदुपजीविन ॥
आद्याय श्रीभासुरानन्दनाथाचार्यायास्मद्गुरवे ह्युमानन्दनाथ ।
श्रेयोमूल साधकाना तनोति यौवनोच्छ्वासं श्रीक्रमोपक्रमेण ॥
इह सप्तप्रकरणान्याहिकेन सपर्यया ।
होममुद्रान्यासजपनैमित्तिकसमर्चनै ॥
आहिके श्रीगुरुध्यान प्राणसयमन तत ।
चिद्धिमशो हृदा मूलावृत्ती रश्मिसरस्मृति ॥
स्नानं सन्ध्याविधानं च पूजाप्रकरणे पुन ।
द्वारपूजाऽऽत्मनैपथ्य आसनावस्थितिक्रम ॥
दीपनाथसपर्या च श्रीचक्रपरिकल्पनम् ।
मन्दिरार्चा भूतशुद्धि प्रत्यहोत्सारण तत ॥
न्यासजालविधि पात्रासादनं मातुरर्चनम् ।
मुद्राकृति षडङ्गार्चा नित्याश्रीगुरुपूजनम् ॥
नवावृत्तिसपर्या च श्रीदेवीपुनरर्चनम् ।
अथ कामकलाध्यान सौभाग्यहृदयस्मृति ॥
कृताकृतत्व होमस्य बलिदानविधिस्तथा ।
जपस्तोत्रे सुवासिन्या पूजन तत्त्वशोधनम् ॥

देवतोद्गमन चाप विशेषान्यविमर्जनम् ।
 महेशेपानांविनिस्मन्न हन्वर्थेनियमात्मन ॥
 श्रानकृत्स्ननोपायस्त्प्रतिष्ठाविनिस्मया ।
 होमादिप्रक्रियास्तत्तद्विभिजानप्रयोजना ॥
 मन्तु पद्मनयो लोके कृत्यमूत्रानुगा पग ।
 अनन्यमन्यपेक्षेय प्रायेणेति विभाज्यताम् ॥
 कादिहायो पञ्चदश्यांग्रिय साधारणी मता ।
 श्रायोडश्या विशेषन्तु तत्र तत्र निरूपित ॥
 सर्वश्राकममन्त्रेषु त्रितायां योजन पुग ।
 ऐं ह्रीं श्रीमित्यात्मिकायाम्मा च तत्पूर्वकेषु न ॥
 श्रीमान् प्रोक्तगुणो लब्ध्वा दीक्षामुक्तगुणाद्गुरो ।
 ह्यष्टा महागणपतिमारभेत श्रिय क्रमम् ॥

आहिकप्रकरणम्

गुरुध्यानम्

मुहूर्ते ब्राह्म उत्थाय निषण्ण शयने निजे ।
 अपलापाय पापानामादावेवं समाचरेत् ॥
 स्वब्रह्मरन्ध्रगाम्भोजकर्णिकापीठवासिनम् ।
 शिवरूपं श्वेतवस्त्रमाल्यभूपानुलेपनम् ॥
 दयाऽऽर्द्रदृष्टि स्मेरास्यं वराभयकराम्बुजम् ।
 वामाङ्कगतया पीतवपुषाऽरुणवेषया ॥
 पद्मवत्या वामकरे शक्त्या दक्षभुजावृतम् ।
 गौर श्रीभासुर नाथं सानन्दं चिन्तयेत् सुधी ॥

तत ऐ ह्रीं श्रीं ह्स्ल्ले ह्मक्षमलवरयूं सहक्षमलवर्ग्यां 'ह्रमो स्तो अमुकाध्यामहितश्री
अमुकानन्दनाथगुरु'श्रीपादुका पूजयामीति मन्त्रान्ते मुमुग्गमुवृत्तचतुरश्रमुद्गर्ग्यान्या-
ख्याभि पञ्चभि मुद्राभि त प्रणमेत् । मुद्राप्रकार्गम्नु तत्प्रकरणे वक्ष्यते ।

तत.—

नमस्ते नाथ भगवन् शिवाय गुरुरूपिणे ।
विद्याऽवतारससिद्धये म्नीकृतानेकविग्रह ॥
नवाय नवरूपाय परमार्थस्वरूपिणे ।
सर्वाज्ञानतमोभेदभानवे चिद्गुणनाय ने ॥
स्वतन्त्राय दयाकृतविग्रहाय शिवान्मने ।
परतन्त्राय भक्ताना भव्याना भव्यरूपिणे ॥
विवेकिना विवेकाय विमर्शाय विमर्शिनाम ।
प्रकाशाना प्रकाशाय ज्ञानिना ज्ञानरूपिणे ॥
पुरस्तात् पार्श्वयो पृष्ठे नमस्कुर्यामुपर्यध ।
सदा मच्चित्तरूपेण विधेहि भवदासनग ॥
'इत्येव पञ्चभि श्लोकैः स्तुवीत यत्तमानम ।
प्रातः प्रबोधसमये जपान मुदिवम भवेत् ॥

प्राणसयमनम्

अथ तत्ररणकमल्युगळविगळदग्नतग्मविगर्गपिण्डुतागिलाङ्क जा गान भानयन्
शिवादिश्रीगुरुभ्यो नम इति मूर्धनि बद्धाङ्गलि नि प्राणानायन् १३ । तत्रप्रारम्भ
—एकवारमावृत्तया मूलविषया पिङ्गलापथेन पूर्व. विगर्गत्तया तया मूलाशाना
नादत्ताज्ञानजेषु कमलेषु क्रमेण शोणपीतगेतकृत्त्रयविभावनार्पुं नृप्पुञ्जया मुम्भइ
सशुद्धावृत्तया च तया ट्टानाडीवर्तमानेन क्रमिति । एत प्रकरणेचपुंयो पिङ्गलेइयो
न्यत्ययोऽपि दृष्टोऽन्यत्र ॥

१ ह्रमो स्तो — अ १

२ श्रीपरममत्तर्तो मन्त्रा— अ. १

३ रत्तप्रसादादय एत क शक्त शोडमि, सर्वदे । मन्त्राया मुद्राप्रणयाना तिनुल्लेइयिम विद्व उपाय
५ ॥ (इत्येव ५, पुष्पां ३)

त्रिदिग्गे.

नेन च नियमितपननमन स्पन्द आम्बुभागे जा न वदग्न्नामृदनां नटिलना-
मदृशाकृतिं तस्मात्पितृभ्यो जग ज्वलन्ती गर्भे हाग्नाभना परा मंनिद निनिन्द

रुद्रा मूलापृतिः

तद्विदिग्गि ह्यभिमितग हलकडमलजालो मूल मनगा दशवाग्मावर्त्य

रश्मिमालाम्मरणम्

वश्यमाणान् रश्मिमालामन्वाश्च एकवाग्मावर्तयेन् । रश्मिमगावर्तन तु
त्रैवर्णिकविषयम् ॥

यदि प्रबोधमकालमावश्यकोपाधिस्तदा तन्निरमनपूर्वमुक्तमनुतिष्ठेन् ॥

इति काल्यकृत्यम् ॥

अजपागायत्रीभावनम्

¹[इति देवीं प्रार्थ्य गुरूपदेगेन जात सहजसिद्ध अजपाजप निवेदयेत् ।
मया पूर्वद्वुरजपा पृच्छताधिक-एकविशतिसाहसिका नि श्वासोच्छ्वासरूपिणी मूला-
धारादिब्रह्मरन्ध्रान्तसप्तचक्रनिवासिनीभ्यो देवताभ्यो निवेदयामीति सङ्कल्प्य हंस-
स्सोऽहं इति मन्त्र पञ्चविशतिवार जपित्वा तदुपरि नि श्वासोच्छ्वासादिकं गायत्री-
रूपं भावयित्वा ॥

प्रातः प्रभृतिसायान्तं सायादिप्रातरन्तत ।

यत्करोमि जगद्योने तदस्तु तव पूजनम् ॥]

भूप्रार्थनादि मुखक्षालनान्तम्

समुद्रवसने देवि पर्वतस्तनमण्डिते ।

विष्णुपत्नि नमस्तुभ्यं पादचारं क्षमस्व मे ॥

¹ [] एतन्निहमध्यगतो भाग. (श्री. अ१) पुस्तकयोरेव दृश्यते.

इति भूमिं प्रार्थ्यं धरणीतलन्यस्तवहन्नाडीपार्श्वपादमुत्थाय ग्रामात् वहि स्मार्तेन विधिना निर्वर्तितशौचक्रियः.

आयुर्बलं यशो वर्चं प्रजा पशुवसूनि च ।

ब्रह्मप्रज्ञा च मेधा च त्वं नो देहि वनस्पते ॥

इति मन्त्रेण दन्तधावनकाष्ठमभिमन्त्र्य. ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं कामदेवाय सर्वजनप्रियाय नमः इति मन्त्रेण दन्तधावन. ॐ ह्रीं श्रीं हृत्त्रयया जिह्वोलेखनं च विधाय. कफविमोचन-नासाशोधनदृषिकानिरसनपूर्वकं विहितविशनिगण्डपः, ॐ ह्रीं श्रीं श्रीं—ॐ ह्रीं श्रीं ॐ श्रीं ह्रीं श्रीं कमले कमलालये प्रसीद प्रसीद श्रीं ह्रीं श्रीं ॐ महालक्ष्म्यै नमः— ॐ ह्रीं श्रीं श्रीं ह्रीं क्लीं—ॐ ह्रीं श्रीं 'सहकलह्रीं श्रीं—इति मन्त्रचतुष्टयेन मुखं प्रक्षाल्य यथामृत्याचामेत् ॥

ज्ञानविधिः

ततो नद्यादौ वैदिकम्नानोत्तरं श्रीललिताप्रीत्यर्थं तान्त्रिकम्नानं करिष्ये इति सङ्कल्प्य. जले पुरतो हस्तमात्रं चतुरश्रमण्डलं परिगृह्य. तत्र—

ब्रह्माण्डोदरतीर्थानि करैः स्पृष्टानि ते रवे ।

तेन सत्येन मे देव तीर्थं देहि दिवाकर ॥

इति सूर्यमभ्यर्च्यं.

आवाहयामि त्वा देवि ज्ञानार्थमिह सुन्दरि ।

एहि गङ्गे नमस्तुभ्यं सर्वतीर्थममन्विने ॥

इति गङ्गामर्थयित्वा ॐ ह्रीं श्रीं ह्रा ह्रीं ह्र्व ह्रीं ह्रीं ह्रौ इत्यङ्कुशमुद्रया सूर्यमण्डलं भित्त्वा, ततो गङ्गाऽऽदिसर्वतीर्थावाहनोत्तरं वं इति सलिलबीजेन सप्तवारमभिमन्त्र्य मुदुर्मूलमावर्तयन् मूर्धनि त्रीनुदकाञ्जलीन् दत्त्वा. त्रिरपश्च पीत्वा. मूलपूर्वं श्रीललिता तर्पयामीति त्रिस्तर्पणं. गृहेन त्रि प्रोक्षणं च आत्मनो योनिमुद्रया विदध्यात् ॥

गृहे तु विना तर्पणम् । अशक्तौ च स्मार्त्तेन यथा मन्त्रमम्मन्त्रानयोग्यतर
निर्वर्त्य मूलेन त्रिगन्धमनप्रोक्षणं केनचनं कर्मात् ॥

मन्त्र्याभिनिः

अथ भौते वामगी परिभाय विग्नपुण्ड. वैदिकीं मन्त्र्यामभिवन्द्य
तान्विक्रीमाचरेत् । यथा मूलेन त्रिगन्धम्य द्वि परिगृह्य सकृदपमृश्य चक्षुषी
नाभिके श्रोत्रे अंसे नाभिं हृदय शिर्शाभिस्पृशेत् । 'एवं त्रिगन्धम्य. पूर्ववन
प्राणानायम्य. त्रिगन्मान च प्रोक्ष्य. अन्नलिना मल्लिमादाय ऐं ह्रीं श्रीं हां ह्रीं ह्रूं
स मार्ताण्डभैरवाय प्रकाशशक्तिमहिताय स्वाहेतिमन्त्रेण उदयते विवस्वते त्रिगन्धं
दत्त्वा तन्मण्डले श्रीचक्रमनुचिन्त्य तत्र ध्यायेत्—

ध्यायेत् कामेश्वराङ्गस्था कुरुविन्दमणिप्रभाम् ।
शोणाम्ब्रम्रगालेषा सर्वाङ्गीणविभूषणाम् ॥
सौन्दर्यशेवधिं मेपुचापपाशाङ्कुशोज्ज्वलाम् ।
स्वभाभिरणिमाद्याभि मेव्या सर्वनियामिकाम् ॥
सच्चिदानन्दवपुष सदयापाङ्गविभ्रमाम् ।
सर्वलोकैकजननीं स्मेरास्या ललिताऽम्बिकाम् ॥

अत्रायुधाना क्रम. स्वरूपं च सपर्याप्रकरणे वक्ष्यते ॥

ततः—ऐं ह्रीं श्रीं क ए ई ल ह्रीं त्रिपुरसुन्दरि विद्महे ऐं ह्रीं श्रीं ह स क
ह ल ह्रीं पीठकामिनि धीमहि ऐं ह्रीं श्रीं सकलह्रीं तत्र क्लिन्ने प्रचोदयात्—इति
मन्त्रेण महेश्यै त्रिरर्घ्यं दत्त्वा मूलेन त्रि सन्तर्प्य मूलेन पूर्ववदाचम्य ३जपप्रकरणे
वक्ष्यमाणान् ऋष्यादीन् न्यस्य मूलमष्टोत्तरशतवारं आवर्तयेत् । तत पुन.

^१ षोडश्युपासनाया तु मूलत्रये दशबीजसम्पुटितेन प्रथमादिखण्डत्रयेण तत्त्वशोधनम् । सर्वेण
मूलेन सर्वतत्त्वशोधनं चेति विशेषः । एवमुत्तरत्रापि खण्डत्रयेण ज्ञेयम् ।—इत्यधिक (अ) पुस्तके.

^२ परदेवता—अ, अ१, भ.

^३ हा ह्रीं ह्रूं स मार्ताण्डभैरव तर्पयामि त्रि । मूलेन साङ्गा मायुधा सशक्तिका सवाहना
सपरिवारा श्रीललितामहात्रिपुरसुन्दरीं तर्पयामीति त्रि सन्तर्प्य आचम्य—इत्यधिक (अ) पुस्तके.

पराङ्मन्यासादिकं कृत्वा जप चक्ष्यमाणमन्त्रेण श्रीदेव्यै समर्प्य आचम्य मण्डलस्थं तीर्थं विसर्जनमुद्रया सूये विमृजेत् ॥

उयमेकैव प्रातः संध्याऽनुष्ठेया मूत्रकारमते नान्या माध्याह्निकादयः ॥

अथ सपर्याग्नाशनानि सम्पाद्य ब्रह्मयज्ञादि निर्वर्तयेत् इति शिवम् ॥

आहिकप्रकरण प्रथम समाप्तम्

सपर्यागकरणम्

यागमन्दिप्रवेशः

अथ मौनवान् यागमन्दिरमागत्य, गोमयेनोपलिसद्वारस्थण्डिलाभ्यन्तरस्य रङ्गवल्ल्याद्यलङ्कृतस्य धूपधूपितस्य वद्धवितानकुसुममन्त्रजो मण्डपस्य पश्चिमद्वारे तिष्ठन् दक्षवामशाखयो ऊर्ध्वभागे च क्रमेण—

ॐ ह्रीं श्रीं भद्रकाल्यै नमः . ३ भैरवाय नमः . ३ लम्बोदराय नमः ॥

इति तिस्रो द्वारदेवता सम्पूज्य, अन्तः प्रविष्टश्चाचम्य देशकालौ सङ्कीर्त्य मम श्रीललिताप्रसादसिद्धयर्थं यथाशक्ति क्रमं निर्वर्तयिष्ये इति सङ्कल्प्य, विधृत्तारुणवसना-भरणानुलेपनमाल्य . सङ्कल्पमात्रकल्पिताकल्पो वा, ताम्बूलेन जातीपत्रफलवङ्गैला-कर्पूराख्यपञ्चतिलैः वा सुरभिष्ठवदन समास्तीर्णैः ऊर्णावसनमृदुनि शुचिनि वाला-तृतीय^१वीजेन द्वादशवारमभिमन्त्रिते मूलमन्त्रोक्षिते चित्रकम्बुच्छाद्यन्यतमे आसने ॐ ह्रीं श्रीं आधारशक्तिक्रमलासनाय नमः इति पुष्पाक्षतैरभ्यर्च्य प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा पश्चासनाद्यन्यतमेन आसनेन उपविशेत् ॥

^२कुलार्णवे—

यदाशाऽभिमुखो मन्त्री त्रिपुरा परिपूजयेत् ।

देवीपश्चात्तदा प्राची प्रतीची त्रिपुरापुरः ॥

इति पूज्यपूजकयोः मध्यं प्रतीचीति नियमः ॥]

^१ बीजहसमन्त्राभ्या—अ

^२ अयं भागः (श्री) कोश एव

। शक्तिमद्भवन्ते नियनेमिनिरुपुष्यणादिव्यनिमित्तम् तान्मेव त्रपेषु गजाश्वदीनि चरागनान्युक्तानि । तदन्त्ये गन्धर्वादिनि कृशप्रद्विनिक्तानि वा आन्दोलिकादीनि तन्निशेषस्याणि न कर्तव्यानि । विस्तरभिया न तद्वचनत्वेन ॥]

तत ऎं ह्रीं श्रीं रक्तदादशशक्तिरुक्ताय दीपनायाय नम इति भूमौ पुष्पाञ्जलिं दद्यात् । तत ऎं ह्रीं श्रीं गगन्तमुमप्रकटमिद्वयोगिनीचक्रश्रीपादुकाभ्यां नम इति मूर्धनि वज्राञ्जलिं स्ववामदक्षपार्श्वयो क्रमेण पूर्ववत् श्रीगुरुपादुकामनुमुच्चार्य पञ्चमुद्राभि श्रीगुरुं महागणपतिमन्त्रेण च गणपतिं प्रणम्य ऎं ह्रीं श्रीं ऎं ह्रं अम्नाय फट् इत्यम्बमन्त्रेण मुद्रुगवृत्तेन अंगुष्ठादिकनिष्ठान्नं कर्तव्यो कृपयते देहे च व्यापकं कुर्यात् ॥

श्रीचक्रपरिकल्पनम्

अथ पुरतश्चतुर्विंशत्यङ्गुलिमिता भूमिमपहाय गोमयेनोपलिप्ते शुचिनि समे हस्तमात्रस्थण्डिले यथायोग्यपरिमाणे सुवर्णरूप्यताम्रादिपट्टे वा क्षीरमिश्रितेन सिन्दूर-रजसा कुङ्कुमेन वा हेमादिलेखिनीगृहीतेन विन्दुत्रिकोणवमुकोणदशारयुग्मचतुर्दशारकर्णिकावृत्ताष्टद्वयपुन कर्णिकावृत्तपोडशद्वयमर्यादावृत्तत्रयचतुरश्रत्रितयात्मकं श्रीचक्रं विलिखेत्, विलेखयेद्वा । स च प्रकार एतत्प्रकरणावसाने कथयिष्यते ॥

यन्त्रप्राणप्रतिष्ठा

अथ सूत्रानुक्तमपि साम्प्रदायिकसम्भता तन्त्रान्तरोदितां यन्त्रप्राणप्रतिष्ठां कुर्यात् । यथा—ऐं ह्रीं श्रीं श्रीचक्रस्य प्राणा इह प्राणा श्रीचक्रस्य जीव इह स्थित श्रीचक्रस्य सर्वेन्द्रियाणि श्रीचक्रस्य बाङ्मन प्राणा इह आयान्तु स्वाहा इति । एवमेव आत्मप्राणप्रतिष्ठाऽऽदौ सम्प्रदायः शरणीकार्यं ॥

यद्वा—काञ्चनरूप्यपञ्चलोहरत्नस्फटिकगण्डकीशिलाद्युत्कीर्णं वक्ष्यमाणेन प्रतिष्ठा-विधिना प्रतिष्ठापितं तत्स्वास्तीर्णपट्टवसने श्रीखण्डचन्दनादिनिर्मिते पीठे निवेशयेत् ॥

मन्दिगार्चा

अथ तत्र चक्रगजे मन्दिगपूजा कुर्यात् । यथा -

ॐ ह्रीं श्रीं अमृताम्भोनिधये नमः । - रत्नर्त्नापायः । नानावृक्षमहोद्या-
नायः । कल्पवाटिकायै । सन्तानवाटिकायै । हरिचन्द्रनवाटिकायै । मन्दारवाटिकायै ।
पाणिजातवाटिकायै । कद्रववाटिकायै । पुष्परागवृक्षप्राकाराय । पद्मरागवृक्षप्राका-
राय । गोमेदकवृक्षप्राकाराय । वज्रवृक्षप्राकाराय । वैडूर्यवृक्षप्राकाराय । इन्द्रनीलवृक्ष-
प्राकाराय । मुक्तावृक्षप्राकाराय । मरकतवृक्षप्राकाराय । विद्रुमवृक्षप्राकाराय ।
माणिक्यमण्डपाय । महाम्बुस्तम्भमण्डपायः । अमृतवापिकायै । आनन्दवापिकायै ।
विमर्शवापिकायै । शालातपोद्वाराय । चन्द्रिकोद्वाराय । महाशृङ्गारपरिघायै ।
महापद्माट्टयै । चिन्तामणिमयगृहाराजाय । पूर्वाम्नायमयपूर्वद्वाराय । दक्षिणाम्नाय-
मयदक्षिणद्वाराय । पश्चिमाम्नायमयपश्चिमद्वाराय । उत्तराम्नायमयोत्तरद्वाराय ।
रत्नप्रदीपवलयाय । मणिमयमहामिहामनाय । ब्रह्ममयैकमञ्चपादाय । विष्णुमयै-
कमञ्चपादाय । रुद्रमयैकमञ्चपादाय । ईश्वरमयैकमञ्चपादाय । सदाशिवमयै-
कमञ्चफलाय । हंसतूलतलिमाय । हंसतूलमहोपधानाय । कौसुम्भास्तरणाय ।
महावितानकायः— ॐ ह्रीं श्रीं महायवनिकायै नमः ॥

इति चतुश्चत्वारिंशन्मन्दिगमन्त्रैः तत्तदखिलं भावयन् कुसुमाक्षतैरभ्यर्चयेत् । एवमेव
सर्वत्र अर्चने तत्तद्भावना श्रेयसी ॥

वर्धनीपात्रनिधानादि दीपप्रज्वालनान्तम्

ततो जलपूर्णं वर्धनीपात्रं स्ववामभागे । गन्धपुष्पाक्षतादिका सपर्यासामग्रीं
समग्रां स्वदक्षदेशे, क्षीरकलशादिकं देव्या पश्चाद्भागे च निधाय, दीपानभित
प्रज्वालयेत् । असम्भवे तु दीपो दीप वा । इह च विशेषः—

घृतदीपो दक्षिणे स्यात्तैलदीपस्तु वामतः ।

सितवर्तियुतो दक्षे वामतो रक्तवर्तिकः ॥

दक्षवामभागौ देव्या एव ॥

भूतशुद्धिः

ततो ऐं ह्रीं श्रीं मूलेन श्रीचक्रे पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा, ३ क ए ई ल ह्रीं नम इति त्रिकोणस्य स्वाग्रकोणं, ३ ह स क ह ल ह्रीं नम इति ईगानकोणं, ३ स क ल ह्रीं नम इति आग्नेयकोण अभ्यर्च्य भूतशुद्धिं विदध्यात् । यथा—
 श्वाससमीरं पिङ्गळया नाड्या अन्तराकृष्य ३ मूलशृङ्गाटकात् सुपुष्पापथेन जीवशिवं परमशिवपदे योजयामि स्वाहा इति मन्त्रेण मूलाधारस्थितं जीवात्मानं सुपुष्पावर्त्मना ब्रह्मरन्ध्रं नीत्वा परमशिवेनैकीभूतं भावयित्वा इडया वायुं रेचयेत् । एवमेवोत्तरत्र गोपणादिष्वपि प्रातिस्विकं पूरकरेचने । ३ यं सङ्कोचगरीरं गोषय गोषय स्वाहेति ^१निजगरीरं गोषितं विभाव्य, ३ रं सङ्कोचगरीरं दह दह पच पच स्वाहेति प्लुष्टं भस्मीकृतं च विभाव्य, ३ वं परमशिवामृतं वर्षय वर्षय स्वाहेति तद्भस्म सहस्रारेन्दुमण्डल-विगलदमृतरसेन सिक्तं च विभाव्य, ३ लं गाम्भवगरीरं उत्पादयोत्पादय स्वाहेति तद्भस्मनो दिव्यशरीरमुत्पन्नं च विभाव्य, ३ हं स सोऽहमवतरावतर शिवपदात् जीवं सुपुष्पापथेन प्रविश मूलशृङ्गाटकमुल्लसोल्लस ज्वल ज्वल प्रज्वल प्रज्वल हंसः सोऽहं स्वाहेति परमशिवेनैकीकृतं जीवं पुन सुपुष्पावर्त्मना मूलाधारे स्थापितं विचिन्तयेत् । सङ्कोचगरीरं नाम पाञ्चभौतिक परिच्छिन्नमिदमेवाङ्गम् ॥ इति भूतशुद्धिः ॥

आत्मप्राणप्रतिष्ठा

अथ आत्मप्राणप्रतिष्ठा अनुष्ठेया । तस्याश्च तन्त्वान्तरेषु विस्तरेऽपि सूत्रकारस्य मङ्कुचितप्रयोगप्रियत्वात् जानार्णवोक्तं पञ्च तत्प्रकारो ग्राह्य । यथा—हृदि दक्षकरतलं निधाय ३ आ सोऽहमिति त्रि पठेत् इति ॥

प्रत्यूहोत्सागणम्

नन प्राग्बन् विंशतिधा षोडशधा दशधा सप्तधा त्रिधा वा प्राणानायस्य,

ॐ ह्रीं श्रीं—अपमर्षन्तु ने भूता ये भूता भुवि मंथिताः ।

ये भूता विमर्कनारम्भे नश्यन्तु शिवाजया ॥

इति मन्त्र सकृदुच्चार्य, युगपद्दामपार्णिभूतलाघातत्रय-करास्फोटत्रय- कूरट्टप्रचवलोक्तन-
पूर्वं तालत्रयेण भौमान्तरिक्षदिव्यान् भेदावभासकान् विघ्नानुत्साग्येत् । तालत्रयं नाम
दक्षतर्जनीमध्यमाभ्या अधोमुखाभ्या वामकरतले सशब्द उपर्युपरि त्रिगभिघात ॥

न्यासजालविधि

अथ नम इत्यङ्गुष्ठमन्त्रमुच्चारयन् अङ्कुशेन शिखा वद्ध्वा, श्रीदेवीरूप
भावयन् आत्मान स्वदेहे न्यासजालात्मक वज्रकवच विदधीत । न्यासाश्च—

मातृकान्यास , करशुद्धिन्यास , आत्मरक्षान्यास , चतुरासनन्यास ,
वालापडङ्गन्यास , वशिन्यादिन्यास , मूलविद्यावर्णन्यास , पांढान्यास , चक्र-
न्यास ॥

तेषु विद्यावर्णन्यास कादिहादिभेदेन द्विविधोऽपि तत्तदुपासकस्यैकैक एव । पांढा-
चक्रन्यासो कृताकृतौ । करणे त्वभ्युदय एव । श्रीपोडशुपासकस्य पञ्चविधो मूल-
वर्णन्यास इति विशेष । न्यासानामितिकर्तव्यता न्यासप्रकरणे व्यक्तीभविष्यति ॥

पात्रासादनम्—सामान्यार्घ्यविधिः

स्वासनस्य द्वादशाङ्गुलमितात् प्रदेशात् परतो भुवि शुचिनि स्थले स्वस्य वामतो
देव्याः पुरतो गन्धाक्षतकुसुमसमर्चितेन सप्तवार त्रिवार वा मूलगन्धाभिगन्धितेन
वर्धनीपात्रगतेन शुद्धेनाम्भसा त्रिन्दुत्रिकोणपट्कोणवृत्तचतुरश्रात्मक मण्डल मत्स्यमुद्रया
निर्माय पुष्पैरभ्यर्च्य चतुरश्रस्याग्नीशासुरवायुकोणेषु मध्ये पूर्वादिदिक्षु च क्रमेण—

- ॐ ह्रीं श्रीं ॐ हृदयाय नम । आग्नेये ।
३ श्र्मीं शिरसे स्वाहा । ईशान्ये ।
३ सो शिखायै वषट् । नैर्ऋते ।
३ ऐ कवचाय हुम् । वायव्ये ।
३ श्र्मीं नेत्रत्रयाय वौषट् । मध्ये ।
३ सो अस्त्राय फट् । प्रागादिचतुर्दिक्षु ॥

इति पुष्पै षडङ्गं विन्यमेत् । अत्र पूर्वादिचतुर्दिगाधिकगणकं मकृदेकमेवास्त्र जेयम् । एवमुत्तरत्रापि । अथ तत्र मण्डले ऐं ह्रीं श्रीं अन्त्राय फडिति क्षाळितं चतुरङ्गुल-विस्तारोत्मेधं स्वर्णरूप्यताम्रादिमयं त्रिपदं चतुष्पदं षट्पदमष्टपदं वा आधारं ३ अं अग्निमण्डलाय ¹दशकलाऽऽत्मने अर्घ्यपात्राधाराय नम इति निधाय अग्निमण्डलत्वेन विभावितस्य तस्य पश्चिमादिप्रादक्षिण्यक्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं धूम्राक्षिपे नम . ऊष्मायै, ज्वलिन्यै, ज्वालिन्यै, विस्फुलिङ्गिन्यै, सुश्रियै, सुरूपायै, कपिलायै, हन्यवाहायै, कव्यवाहायै नम ॥

इति दशवहिकला सम्पूज्य. आधारेपरि अन्त्रेण क्षाळितं गङ्गं ३ उं सूर्यमण्डलाय ²द्वादशकलाऽऽत्मने अर्घ्यपात्राय नम इति प्रतिष्ठाप्य सूर्यमण्डलात्मकतया ध्यातस्य तस्य पूर्वोक्तक्रमेण—

ऐ ह्रीं श्रीं कं भं तपिन्यै नम . खं वं तापिन्यै, गं फं धूम्रायै, घं पं मरीच्यै, डं न ज्वालिन्यै, चं ध रुच्यै, छं दं सुपुञ्जायै, जं थं भोगदायै, झं तं विश्वायै, ञं णं बोधिन्यै, टं ढं धारिण्यै, ठं डं क्षमायै नम ॥

इति द्वादशसूर्यकला समभ्यर्च्य, तस्मिन् गंवे ३ मं सोममण्डलाय ³षोडशकलाऽऽत्मने अर्घ्यामृताय नम इति कर्पूरादिवामितं वर्धनीसलिलमापूर्य क्षीरविन्दुं दत्त्वा, सोममण्डलत्वेन सञ्चिन्तिते तत्र अर्घ्यमलिले पूर्वोक्तक्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं अमृतायै नम , मानदायै, पूषायै, तुष्ट्यै, पुष्ट्यै, रत्यै, धृत्यै, गशिन्यै, चन्द्रिकार्यै, कान्यै, ज्योन्वायै, श्रियै, प्रीत्यै, अङ्गदायै, पूर्णायै, पूर्णांमृतायै नम ॥

इति षोडशेन्दुकला यजेत् । तत्र पूर्ववत् विदिक्षु मध्ये दिक्षु च. ३ क ए ई ल ह्रीं हृदयाय नम. हृदयशक्तिर्थापादुका पूजयामि इत्यादिरीत्या त्रितार्गीयुतकृत्त्रय द्विगवर्त्य पुष्पै षट्पदानि ममर्चयेत् । श्रीषोडशाक्षर्यो तु यथाभ्यन्तेन कृत्पट्येनैव । एवमुत्तरत्रापि ॥

¹ 'धर्मप्रद' इत्यधिक —अ.

² 'अर्थप्रद' इत्यधिक —अ.

³ 'कर्मप्रद' इत्यधिक —अ.

अथ अस्माय फटिति अस्ममन्त्रेण गंग्क्ष्य. ३ क्रवचाय हुमिति अवकुण्ठनमुद्रया अदृष्टय प्रनुयानिमुद्रे प्रदृश्य. मूलेन सप्तवारमभिमन्त्र्य, तत्सलिलपृथै आत्मानं प्रज्ञोपकरणानि चावोक्ष्य. शङ्खगजजलान किञ्चिद्धर्धन्या क्षिपेत् ॥ इति सामान्यार्थविधि ॥

विशेषार्थविधि

अथ सामान्यार्थोदकेन तद्दक्षिणतो विन्दुत्रिकोणपट्कोणवृत्तचतुरश्रात्मकं मण्डल, मन्त्र्यमुद्रया परिक्ल्प्य, विन्दो सानुस्वारं तुरीयस्वरमाल्लिख्य ^१(विद्यया मध्यमभ्यर्च्य) चतुरश्रे प्राग्वत् पट्कं विन्यस्य कृटत्रयेण त्रिकोणकोणानभ्यर्च्य पुगेभागादिप्रादक्षिण्येन कृटत्रयद्विगवृत्त्या पट्कोणस्य कोणाश्च क्रमेण कुसुमादिभिः अभ्यर्चयेत् । अथ तत्र मण्डले ३ ॐ अग्निमण्डलाय ^२दशकलाऽऽत्मने अर्घ्यपात्राधाराय नम इति उत्कलक्षणमाधारमादाय, प्राग्वत् विचिन्त्य तस्मिन्नुक्तदिशासु दशकृत्मानुकला, समृद्य तट्परि सुवर्णरूप्यशङ्खमुक्ताशुक्तिमहाशङ्खनारिकेल्लाश्चत्पलाशादिनिर्मितमुक्त-विम्बारेतेमेधं त्रिकोणचतुरश्रवर्तुलाद्यन्यतमाकारं पात्रं ३ ह्रीं मूर्यमण्डलाय ^३द्वादश-कलाऽऽत्मने अर्घ्यपात्राय नम इति मन्त्रेण निधाय, पूर्ववत् विभाविने तत्र ३ ह्रीं ॐ महालक्ष्मि ईश्वरि परमस्वामिनि ऊर्ध्वगून्यप्रवाहिनि सोममूर्याग्निभक्षिणि परमाकाश-भासुरे आगच्छ आगच्छ विश विश पात्रं प्रतिगृह्ण प्रतिगृह्ण हुं फट् स्वाहा इति मन्त्रेण पुष्पाञ्जलिं विकीर्य, दर्शितक्रमेण द्वादशदिनेशकला सम्भाव्य, तत्र पात्रे सौ सोममण्डलाय ^४पोटशकलाऽऽत्मने अर्घ्यामृताय नम इति मन्त्रेण कलशगतं कम्बूरिकाऽऽद्यधिवासितं क्षीरमभिर्पूर्य प्राग्वत् अवमृष्टे तत्र चन्दनागरुकरूपूरकचोर-कुङ्कुमरोचनाजटामामिशिलारगताख्याष्टगन्धपङ्कलोलितं यथासम्भव गन्धकर्मसङ्घिनं वा सुरभिञ्जं कुमुमं निक्षिप्य मूलशकलान्यार्द्रकनागरादिखण्डानि च सम्मिश्र्य प्रागुक्तभङ्गचा पोटशसोमकला सम्पूज्य, तत्र विशेषार्थामृते स्वाध्यादिप्रादक्षिण्येन अकथादिपोडश-वर्णात्मकरखात्रयं त्रिकोण विलिख्य, तदन्त स्वाध्यादिकोणेषु प्रादक्षिण्येन हृत्क्षान् विलिख्य, वहिश्च मूलखण्डत्रयं, विन्दो सविन्दु तुरीयस्वरं, तद्गामदक्षयो क्रमेण ह

^१ कुण्डलितो भाग (धी) कोण एव वर्तते

^२ 'अर्धप्रद' इत्यधिक —अ

^३ 'धर्मप्रद' इत्यधिक —अ

^४ 'कामप्रद' इत्यधिक —अ

सः इति च वर्णो विलिख्य, ३ हं स नम इति मन्त्रेण आगन्त्य, त्रिकोणम्य परित्रो
 वृत्तं निर्माय तद्वह्निश्च पट्कोणं निर्माय म्वाग्रकोणादिप्रादक्षिण्येन प्रागुक्तैः पट्कमन्त्रैः
 पडङ्गयुवतीरभिपूज्य, ३ मूलान्ते ता चिन्मयीं आनन्दलक्षणां अमृतकलयपिशितदन्त-
 द्वया प्रसन्ना देवीं पूजयामि नमः. म्वाहंति मुधादेवीमभ्यर्च्य, तदर्थ्यं किञ्चिन्न
 पात्रान्तरेण ३ वपडित्युद्धृत्य, पुन ३ म्वाहंति मन्त्रेण तत्रैव अर्च्यामृते निक्षिप्य.
 ३ हुं इत्यवगुण्ठ्य, ३ वौषट् इति धेनुमुद्रया अमृतीकृत्य, ३ फट् इति संरक्ष्य.
 ३ नम इति पुष्पं दत्त्वा, गालिन्या मुद्रया ३ मूलेन निरीक्ष्य, योनिमुद्रया नत्वा,
 मूलेन सन्नितारकेण सप्तवारमभिमन्त्र्य, गन्धाक्षतपुष्पधूपदीपान् दत्त्वा, विशेषार्घ्यपृषड्भि
 समुक्षितसपर्यासाधन सर्व विद्यामयं विधाय विशेषार्घ्यपात्रं कण्ठे संस्पृश्य चतुर्नक्त्या
 मन्त्रै अभिमन्तयेत् । मन्त्राश्च—त्रितारीनम सम्पुदिता धूम्राचिपे इत्याद्या
 मूलविधाऽन्ता । तत्र वह्निसूर्यसोमकला अष्टत्रिंशत् पूर्वं उक्ता ण्वेह ग्राह्याः । ततः—

ॐ ह्रीं श्रीं सृष्ट्रचै नम , ऋध्यै, मृत्युयै, मेधायै, कान्त्यै लक्ष्म्यै, द्युत्यै.

स्थिरायै, स्थित्यै, सिद्धचै नम ॥

इति ब्रह्मदशकला सम्पूज्य,

ॐ ह्रीं श्रीं जरायै नम , पालिन्यै, ज्ञान्त्यै, ईश्वर्यै, रत्यै, कामिकायै
 वरदायै, हादिन्यै, प्रीत्यै, दीर्घायै नम ॥

इति विष्णुदशकला. सम्पूज्य,

ॐ ह्रीं श्रीं तीक्ष्णायै नम , रोद्रचै, भयायै, निद्रायै, तन्द्रचै, क्षुधायै,
 क्रोधिन्यै, क्रियायै, उद्गार्यै, मृत्यवे नम ॥

इति दश रुद्रकला सम्पूज्य.

ॐ ह्रीं श्रीं पीतायै नम , श्वेतायै, अरुणायै, असितायै नम ॥

इति चतस्र ईश्वरकला सम्पूज्य,

ॐ ह्रीं श्रीं निवृत्त्यै नम , प्रतिष्ठायै, विद्यायै, शान्त्यै, इन्धिकायै,
 दीपिकायै, रेचिकायै, मोचिकायै, परायै, सूक्ष्मायै, सूक्ष्मामृतायै, ज्ञानायै,
 ज्ञानामृतायै, आप्यायिन्यै, व्यापिन्यै, व्योमरूपायै नमः ॥

इति सदाशिवपोडशकला सम्पूज्य.—अत्र ब्रह्मविष्णुरुद्राणां प्रत्येकं दशकला,
ईश्वरस्य चतस्रः सदाशिवस्य पोडशेति विवेकः । आहत्य कला अष्टाशीतिः ॥

ॐ ह्रीं श्रीं ह्रस्वश्शुचिपद्मुरन्तरिक्षसद्भोता वेदिपदतिथिर्दुरोणसत् ।
नृपद्वरसद्वत्सद्भ्योमसदब्जा गोजा ऋतजा अद्रिजा ऋतं बृहत् ॥ नमः ॥

ॐ ह्रीं श्रीं प्रतद्विष्णुस्तवने वीर्याय मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठा ।
यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणेषु अधिक्षयन्ति भुवनानि विश्वा ॥ नमः ॥

ॐ ह्रीं श्रीं त्र्यम्बक यजामहे सुगन्धि पुष्टिवर्धनम् । उर्वारुकमिव बन्ध-
नान्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् ॥ नमः ॥

ॐ ह्रीं श्रीं तद्विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरयः । दिवीव
चक्षुराततम् ॥ तद्विप्रासो विपन्यवो जागृवांसः समिन्धते । विष्णोर्यत्परमं
पदम् ॥ नमः ॥

ॐ ह्रीं श्रीं विष्णुर्योनिं कल्पयतु त्वष्टा रूपाणि पिंशतु । आसिञ्चतु
प्रजापतिर्धाता गर्भं दधातु ने ॥ गर्भं धेहि सिनीवालि गर्भं धेहि सरस्वति ।
गर्भं ने अश्विनो देवावाधत्ता पुष्करम्बजा ॥ नमः ॥

एतेषु पञ्चमन्त्रेषु अन्यो द्वौ द्विद्विक्रगात्मकौ ॥

मूलविद्या च—

ॐ ह्रीं श्रीं क ण ई ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीम् ॥ नमः ॥

आहत्य पट् । पूर्वमुक्ता अष्टत्रिंशत् । ततः पञ्चाशत् । ततः पट् । आहत्य
मन्त्रा चतुर्नवति ॥

केषा चिन्मने—

अखण्डैकरसानन्द^१करे परमुधा^२त्मनि ।

स्वच्छन्दस्फुर^३णामत्र निधेहि कुलनायिके ॥ नमः ॥

अकुळस्थामृताकारे शुद्धज्ञानकरे परे ।

अमृतत्व निधेयस्मिन् वस्तुनि क्लिन्नरूपिणि ॥ नमः ॥

^१ परे—अ, ब३, भ

^२ त्तिके—अ

^३ णमात.—अ.

त्वद्रूपिण्यैकरस्यत्वं कृत्वा ह्येतत्स्वरूपिणि ।

भूत्वा परामृताकारा मयि चित्सफुरणं कुरु ॥ नम ॥

ऐं व्हं झ्रौं जुं स अमृते अमृतोद्भवे अमृतेश्वरि अमृतवर्षिणि अमृत
मावय स्रावय स्वाहा ॥ नमः ॥

ऐं वढ वढ वाग्वादिनि ३ ऐं क्लीं क्लिन्ने क्लेदिनि क्लेदय क्लेदय
महाक्षोभं कुरु कुरु ३ क्लीं सौ मोक्षं कुरु कुरु ह्सौ स्तौ ॥ नम ॥

इत्येतैरपि मन्त्रैः पञ्चभिरभिमन्त्रणम् । आहत्य मन्त्रपिण्डमङ्गुचा एकोनशतम् ॥

एतदर्थ्यसंगोधनम् ॥

एवमभिमन्त्रणेन ज्योतिर्मयीकृतात् विशेषार्घ्यामृतात् पात्रान्तरे किञ्चिदुद्धृत्य
तद्विन्दुमि त्रिवारं श्रीगुरुपादुकामन्त्रेण शिरसि श्रीगुरुं यजेत । सन्निहिताय तु
निवेदयेत् । स्वयं च—

श्रीं ह्रीं क्लीं आर्द्रं ज्वलति ज्योतिरहमस्मि । ज्योतिर्ज्वलति
ब्रह्माहमस्मि । योऽहमस्मि ब्रह्माहमस्मि । अहमस्मि ब्रह्माहमस्मि । अहमेवाहं
मा जुहोमि स्वाहा ॥

इति मन्त्रेण आत्मन कुण्डलिनीरूपे चिदमौ ठोमबुद्ध्या जुहुयात् । विशेषार्घ्यपात्रात्
किञ्चित् क्षीरं ^१कारणकलशे निक्षिपेत् ॥

कलयालक्षणं श्यामारहस्ये—

“पञ्चाशदङ्गुल्यो व्यास उच्छ्रायो द्वादशाङ्गुल ।

कलयाना प्रमाणं तु मुग्गमष्टाङ्गुलं म्मृतम् ॥

कलशं काम्यज्ञोऽपि स्यात् । स च देवताया पृष्ठे स्थाप्य इति । आविमर्जनं शङ्कर
दिनेष्वर्घ्यपात्रं च न चालयेत् । इदं पात्रत्रयमेव सूत्रगीत्या श्रीक्रमे नान्यम् ॥ इति
दिनेष्वर्घ्यस्थापनविधिः ॥

अन्तर्यागि.

म च जानार्णवे दृष्ट । यथा—मूलाधारादा ब्रह्मविल्लग्नन्ती विमतन्तु-
तनीयसीं विद्युत्पुञ्जपिञ्जरा विवम्बदयुतभाम्बत्प्रकाशा परश्चतसुधामयूखर्षीतलनेजो-
दण्डरूपा परचिति भावयेदिति । अथ हृदि श्रीचक्र विभाव्य तत्र तामेव
स्वीकृतप्रागुक्तरूपा श्रीदेवीं ध्यात्वा वक्ष्यमाणै गन्धाद्रिताम्बूलान्त षड्रुपचारमन्त्रै-
उपचर्य ता पुनस्तेजोरूपेण परिणता परमशिवज्योतिरभिन्नप्रकाशात्मिका वियदादिवि-
श्वकारणा सर्वावभासिका म्वात्माभिन्ना परचितिं सुपुञ्जापथेन उद्गमय्य विनिर्भिन्नविधि-
विलविलसदमलदशगतदलकमलाद्ब्रह्मसासापुटेन निर्गता त्रिखण्डामुद्रामण्डितशिवखण्डे
कुसुमगर्भिते अञ्जलौ समानीय ऐ ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं सों श्रीललिताया अमृतचैतन्यमूर्ति
कल्पयामि नम इति मन्त्रमुच्चारयन् निजलीलाऽङ्गीकृतललितवपुष विचिन्त्य—ॐ ह्रीं
श्रीं ह्रै ह्रक्ल्रीं ह्रौ ।

महापद्मवनान्त म्ये कारणानन्दविग्रहे ।

सर्वभूतहिते मातंग्येहि परमेश्वरि ॥^१

इति मन्त्रेण चिन्दुपीठगतनिर्विशेषप्रत्मात्मकश्रीमत्कामेश्वरगङ्गे परदेवनामावाहायेन ॥

अथ नित्याऽऽदिकमणिमाऽन्त श्रीकामेश्वरगङ्गोपवेशन विना श्रीदेवीमगमानाकृति-
वेपभूषणायुधशक्तिचक्रं ओषधत्रयगुरुरमण्डल च वक्ष्यमाणेषु आवरणेषु निजम्बामिन्यभि-
मुखोपविष्टमवमृद्ध्य मूलेन आवाहनसंस्थापनमन्निधापनसन्निरोधनसम्पुर्णाकरणावगुण्टन-
वन्दनधेनुयोनिमुद्रा प्रदर्शयस्तदग्विल भावयेत् ॥

अत्र—

मेरुमन्त्रात्मकं चक्र श्रीत्विपस्तत्र देवता ।

कामेश्वर प्रकाशात्मा श्रीविमर्शस्तदङ्ग ॥

^१ एषेहि देवदेवेशि त्रिपुरे देवपूजिते ।

परामृतप्रिये शीघ्र सात्प्रियं युक्त सिद्धिदे ।

देवेशि भक्तिमुलभे सर्वावरणमृते ।

यावत्त्वा पूजयिष्यामि तावत्त्व सुरिधरा भव ॥

इति अधिक 'अ' षोडशे

इत्येतद्भासनात् रूपं अभेदं च परम्परम् ।

ज्ञात्वा श्रीगुरुवक्त्राञ्जानं कृता पूजा महाफला ॥

मेरुमन्त्रश्च चतुरश्रादिचक्रनवकविशेषणगतैः लकागादिभिः अवयवैः ज्ञातव्यः ॥

चतुष्पष्ट्युपचारागर्चनम्

अथ श्रीपरदेवताया चतुष्पष्ट्युपचारानाचरेत् । तेषु अशक्तानां भावनया सामान्यार्घ्योदकात् किञ्चित्किञ्चिदम्बाचरणाम्बुजे अर्पणबुद्ध्या पात्रान्तरे निक्षिपेत् । पुष्पाक्षतान्वा समर्पयेत् । ^१भूषावरोपणाभ्यङ्गरूपमुपचारद्वयमपि मण्डपान्तर एव भावनीयम्, मज्जनादिषु तथा दर्शनात्. औचित्याच्च । अनयो मण्डपादिशब्दस्य मन्त्रावयवत्वेन प्रवेशो न सम्भवति, अनुक्तत्वात् । मज्जनमण्डपप्रवेशादिषु मध्येमार्गी पीठे च मृदुलदुकूलास्तृतिश्च भावयितुमुचितम् । श्रीचक्रादवरोहणमपि. उत्तरत्रारोहण-कथनात् । अभ्यङ्गादिषु यवनिकाभावनं च । उपचारमन्त्रशरीरं तु — अत्रादौ त्रितारी. ततश्चतुर्थ्यन्तं ललिनेति पदं, अथामुक् कल्पयामि नम इति । ललिता कामेश्वरी त्रिपुरसुन्दरी इति देवतानामपर्यायेषु सत्स्वपि सूत्रकारेण ललितापदग्रहणात् ललिता-पदप्रयोगः कार्यः । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं ललितायै पाद्यं कल्पयामि नम, आभरणावरोपणं, सुगन्धतैलाभ्यङ्गं, मज्जनशालाप्रवेशनं, मज्जनमण्डपमणिपीठोपवेशनं, दिव्यस्नानीयोद्वर्तनं, उष्णोदकस्नानं. कनककलशच्युतसकलतीर्थाभिषेकं (इह श्रीसूक्ता-दीनामावृत्तिः). धौतवस्त्रपरिमार्जनं. अरुणदुकूलपरिधानं, अरुणकुचोत्तरीयं. आलेपमण्डपप्रवेशनं, आलेपमण्डपमणिपीठोपवेशनं, चन्दनागरुकुङ्कुममृगमद-कर्पूरकस्तूरीगोरोचनादिदिव्यगन्धसर्वाङ्गीणविलेपनं, केशभारस्य कालागरुधूपं, मल्लिकामालतीजातीचम्पकाशोकशतपत्रपूगकुहळीपुत्रागकल्हारमुख्यसर्वर्तुकुसुम-माला., भूषणमण्डपप्रवेशनं. भूषणमण्डपमणिपीठोपवेशनं, नवमणिमकुट, चन्द्रशकलं. सीमन्तसिन्दूरं. तिलकरत्नं, कालाञ्जनं. पाळीयुगळं. मणिकुण्डल-

^१ तत्तन्मन्त्रमात्रं वा जपेत् । तथाच तन्त्रसारे “ चतुष्पष्ट्युपचाराणां अभावे तु मनु जपेत् । तत्तदंशं फलं विन्यात् माधकं स्थिरमानसः ॥ ” इति (भ) कोशे अधिकः ॥

युगळं. नासाभरण, अधरयावक. प्रथमभूषण (माङ्गल्यमूत्रं). कनकचिन्ताक
(एतच्च आन्ध्रपुरन्ध्रीजनन ध्रियमाणः कर्ण[कण्ठ] भूषणविशेष). पदकं.
महापदक. मुक्तावलिं. एकावलिं. छन्नवीर (इदं चोभयतो वैकथ्यदामात्मक
भूषणम्). केयूरयुगळचतुष्टय वलयावलिं. ऊर्मिकावलिं. काञ्चीदाम.
कटिसूत्र. सौभाग्याभरणं. (अधश्च जघनालम्बी भूषणविशेषः). पादकटकं.
रत्नपुरं. पादाङ्गुलीयक. एककरं पाशं. अन्यकरं अङ्कुश. इतरकरं
पुण्ड्रेक्षुचाप. अपरकरं पुष्पवाणान् [तत्रोर्ध्वयो वामदक्षयो करयो
पाशाङ्कुशौ । अध स्थितयो चापवाणा । (पाशां वैद्रुम अङ्कुशो
रूप्यमय) एते च क्रमेण गगरोपमनस्तन्मात्रात्मकवामनारूपा इति च
ज्ञेयम्] श्रीमन्माणिक्यपादुकं. स्वममानवेपाभि आवर्णदेवताभि मह
महाचक्राधिरोहण. कामेश्वरगङ्गपर्यङ्कोपवेशन. (अत्र इतरगमा निजनिजस्थाना-
वस्थितिभावनामात्रम्). अमृतासवचपक. आचमनीयं. कर्पूरीटिका कल्पयामि
नमः ॥

तलक्षण तु—

गलालवङ्गकर्पूरकस्तूरीफेसरादिभि ।
जातीफलदले पूरौ लाङ्गल्यूषणनागै ।
चूर्णै खादिरसारैश्च युक्ता कर्पूरीटिका ॥

आदिपदेन ताम्बूलीदलतकोलग्रहणम् ।

एँ हीं श्रीं ललितार्थै आनन्दोल्लासविलासहास. मङ्गलारानि च कल्पयामि
नम ॥

तत्प्रकारस्तु - कलधौतादिभाजने कुट्टुमचन्दनानिलिसितम्ब्याऽपट्त्तुर्दानान्यनमस्य
कमलम्य चन्द्राकार^१चरुगोष्ठकवत्या चणरुगुज्जुषि वा वणिक्वाया दलेषु च पद
शर्करापिण्डीकृतयवगोधूमादिपिष्टोपादानकानि त्रिकोणशिखरकटकांठवर्णनि चतुर्दशने
स्त्रेषानि घृतपाचितानि नवमसप्तदशान्यतमसङ्गानि दीपपात्राणि निश्चाय तेषु सोपूत्रं प्रदेह

^१ शार — अ, अ

^२ एवमुक्तं — अ

कर्पूरमितं आपूर्य कर्पूरगर्भिता वर्तिका हृल्लेखया प्रज्वाल्य ३ श्रीं हीं मूं स्तूं मूं प्लूं
 नूं हीं श्री इति नवाक्षर्या रत्नेश्वरीविद्यया अभिमन्त्र्य चक्रमुद्रा प्रदर्श्य मूलेनाभ्यर्च्य
 जगद्धुनिमन्त्रमात. स्वाहा इति मन्त्रपूर्वकं गन्धाक्षतादिना घण्टा सम्पूज्य तां
 वादयन् जानुचुम्बितभूतलस्तत्पात्रं आमस्तकमुद्धृत्य, ऐं हीं श्रीं ललितायै आरातिकं
 कल्पयामि नम इति कल्पयित्वा,

समस्तचक्रचक्रेगीयुते देवि नवात्मिके ।

आरातिकमिदं तुभ्यं गृहाण मम सिद्धये ॥

इति नववारं श्रीदेव्या आचूडं आचण्णाञ्ज परिभ्राम्य दक्षभागे स्थापयेत् । तत.—

ॐं हीं श्रीं ललितायै छत्र कल्पयामि नम , चामरयुगळं, तालवृन्त,
 गन्धं, पुष्पं. कल्पयामि नम ॥

विविधानि पुष्पाणि कल्पयेत् । एतत्प्रकारश्च सप्तमे अनवस्थात्व्योह्वामे द्रष्टव्य ॥

अथ धूपपात्रभरितेषु अङ्गरेषु दशाङ्गादि निक्षिप्य—

ॐं हीं श्रीं ललितायै धूपं कल्पयामि नम ॥

इति श्रीदेवीचण्णान्तिके समर्प्य तत्पात्र श्रीदेव्या वामभागे निदध्यात् । दशाङ्गानि तु—

श्वेतकृष्णागारु लाक्षा गुग्गुलुश्चन्दन घृतम ।

मधुत्रिल्वफलं गळ कर्पूरश्च दशाङ्गकम् ॥

इति वचनोक्तानि । ततो दीपभाजनं अर्पित गोघृततैलाद्यक्त कर्पूरगर्भित त्र्यादिविषम-
 मङ्गुचाकं वर्तिज्ञानं प्रज्वाल्य

ॐं हीं श्रीं ललितायै दीप कल्पयामि नम ॥

इति देव्या दृक्प्रदर्शनं प्रदर्श्य तत्पात्र दक्षिणभागे निवेश्य.

दक्षिणतः स्वदक्षिण श्रीं चतुश्चक्रमण्डल आसंगेपरि निहितमण्डलोप्यादि
 चक्रमण्डलं स्वदक्षिणतः स्वदक्षिणतः स्वदक्षिणतः स्वदक्षिणतः स्वदक्षिणतः स्वदक्षिणतः
 स्वदक्षिणतः स्वदक्षिणतः स्वदक्षिणतः स्वदक्षिणतः स्वदक्षिणतः स्वदक्षिणतः

ऐं ह्रीं श्रीं ललितायै आपोशनं कल्पयामि नमः ॥

इति नैवेद्याङ्गत्वेन आपोशनं दत्त्वा—

ऐं ह्रीं श्रीं ललितायै नैवेद्यं कल्पयामि नमः ॥

इति निवेदयेत् ॥

गन्धादिनैवेद्यान्तं उपचारवस्तुपञ्चकं तु पृथिव्यादिमहाभूतपञ्चकरूपं क्रमेण भावयेत् । सर्वभूतात्मकत्वं च कर्पूरवीटिकाया ॥

अथ पानीयोत्तरापोशनहस्तप्रक्षाळनगण्डूपाचमनकर्पूरवीटिकाश्रोपचारमन्त्रैः कल्पयित्वा— ऐं ह्रीं श्रीं द्रा द्रौं ह्रीं ङ्, स क्रौं ह्रस्वैः ह्रसौ ऐं सर्वसङ्क्षो-भिण्यादिनवमुद्रा प्रदर्श्य, षोडश्यापासनाया तु ऐं इति त्रिखण्डामपि प्रदर्शयेत् ॥

ततो ३ मूलान्ते ललिताश्रीपादुका पूजयामि इति तत्त्वमुद्रामन्दष्ट^१द्वितीय-शकलगृहीतविशेषार्थविन्दुसहापितै दक्षकरोपात्तज्ञानमुद्राभृतकुमुमाक्षतै श्रीदेवीं त्रि सन्तर्पयेत् । अनेनैव प्रकारेण सर्वासामावर्णदेवताना तर्पण ज्ञेयम् ॥ इति देवीपूजनम् ॥

पडङ्गार्चनम्

अथ श्रीदेव्यङ्गे अमीशादिकोणेषु मध्ये दिक्षु च पूर्वोक्तविधिना मूलेन पडङ्गयुवती पूजयेत् ॥

नित्यादेवीयजनम्

ततो मध्यत्रिकोणस्य दक्षिणरेखाया वारुण्याद्यामेयान्तं क्रमेण अं आ इं ई उं इति, पूर्वरेखाया आग्नेयादीशानान्तं ऊं ऋ ॠं लृं लृ इति, उत्तररेखाया ईशानादिवारुण्यन्तं एं ऐं ओं औ अ इति पञ्चपञ्चस्वरान् विभाव्य नेषु वामावर्तेनैव प्रागुक्तस्वरूपा कामेश्वर्यादिनित्या यजेत । विन्दो च षोडश स्वरं अ इति विचिन्त्य महानित्याम् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं अं ऐं स क ल ह्रीं नित्यङ्गित्ते मदद्रवे सौ अं कामेश्वरी-
नित्याश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

^१ मूलक—४० प३. अ.

- ३ आं ऐं भगभुगे भगिनि भगोडरि भगमाले भगावहे भग-
गुह्ये भगयोनि भगनिपातिनि सर्वभगवशंकरि भगरूपे
नित्यक्लिन्ने भगस्वरूपे सर्वाणि भगानि मे ह्यानय वरदे
रेते सुरेते भगक्लिन्ने क्लिन्नद्रवे क्लेदय द्रावय अमोघे भग-
विच्चे क्षुभ क्षोभय सर्वसत्वान् भगेश्वरि ऐं व्लं जें व्लं
भं व्लं मों व्ल हे व्लं हें क्लिन्ने सर्वाणि भगानि मे
वशमानय स्त्रीं हर व्लें ह्रीं आं भगमालिनीनित्या-
श्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥
- ३ इं ओं ह्रीं नित्यक्लिन्ने मदद्रवे स्वाहा इं नित्यक्लिन्नानित्या-
श्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ ईं ओं क्रों भ्रों क्रौ झ्रों झ्रौं ज्रौं स्वाहा ईं भेरुण्डानित्या-
श्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ उं ओं ह्रीं वह्निवासिन्यै नम उं वह्निवासिनीनित्याश्रीपा-
दुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥
- ३ ऊं ह्रीं क्लिन्ने ऐं क्रों नित्यमदद्रवे ह्रीं ऊं महावज्रेश्वरीनित्या-
श्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥
- ३ ऋं ह्रीं शिवदृत्यै नम ऋं शिवदृतीनित्याश्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ ॠं ओं ह्रीं हुं खं च छे क्ष म्त्रीं हुं क्षं ह्रीं फट् ऋं
त्वग्निनित्याश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ लृं ऐं ह्रीं सौं लृं कृत्स्नमुन्दरीनित्याश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नम ॥
- ३ लृं ह म क ल र टै ह म क ल र टीं ह म क ल र टौं
लृं नित्याश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ एं ह्रीं ऐं स्रुं क्रों आं ह्रीं ऐं व्लं नित्यमदद्रवे हूं ऐं ह्रीं
लृं नित्याश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि
२२ ।

- ३ णे भ म र य ओं ऐं विजयानित्याश्रीपादुका पूजयामि
तर्पयामि नमः ॥
- ३ ओं स्वो ओं सर्वमङ्गलानित्याश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि
नमः ॥
- ३ ओं ओं नमो भगवति ज्वालामालिनि देवदेवि सर्वभूतसं-
हारकारिके जातवेदसि ज्वलन्ति ज्वल ज्वल प्रज्वल
प्रज्वल हा हीं हूं र र र र र र र ज्वालामालिनि हुं
फट् स्वाहा ओं ज्वालामालिनीनित्याश्रीपादुका पूज-
यामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ अं च्को अं चित्रानित्याश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ अ क ण् ई ल हीं ह स क ह ल हीं स क ल हीं अ-
लक्ष्मामहानित्याश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

गुरुमण्डलार्चनम्

१. काटिविद्योपासकानाम्

ततो देव्या पश्चात् मूलत्रिकोणपूर्वरेखाया तदव्यवहितप्रागग्रत्रिकोणपश्चिम-
रेखायाश्चान्तरे विमलाजयिन्योर्मध्ये अरुणावाग्देवतासन्निधौ दक्षिणोत्तरायतं रेखात्रयं
विभाव्य दक्षिणसंस्थाक्रमेण दिव्यसिद्धमानवाग्व्यमोघत्रयं मुनिवेदवसुसङ्ख्यं समर्चयेत् ।
यथा—

दिव्यौघ

- ऐं हीं श्रीं परप्रकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ परशिवानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ पराशक्त्यम्बाश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

- ३ कीर्तिभगनन्दनाथशीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम ॥
 ३ गुरुदेव्यन्नाथशीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम ॥
 ३ दुर्लभगनन्दनाथशीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम ॥
 ३ कामेश्वरभार्गशीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम ॥

शिलोपः

- ॐ ह्रीं श्रीं गोमानन्दनाथशीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम ॥
 १ श्रीं जगन्नाथशीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम ॥
 २ रामानन्दनाथशीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम ॥
 ३ सरस्वतीनाथशीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम ॥

दिव्यौष.

- ॐ ह्रीं श्रीं व्योमार्तीताम्बाश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥
 ३ व्योमेश्यम्बाश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥
 ३ व्योमकाम्बाश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥
 ३ व्योमचारिण्यम्बाश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥
 ३ व्योमस्थाम्बाश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥

सिद्धौष.

- ॐ ह्रीं श्रीं उन्मनाकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम ॥
 ३ समनाकाशानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥
 ३ व्यापकाकाशानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥
 ३ शक्त्याकाशानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥
 ३ ध्वन्याकाशानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥
 ३ ध्वनिमात्राकाशानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥
 ३ अनाहताकाशानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥
 ३ विन्द्धाकाशानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥
 ३ इन्द्धाकाशानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥

मानवौष

- ॐ ह्रीं श्रीं परमात्मानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥
 ३ शाम्भवानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥
 ३ चिन्मुद्रानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम ॥
 ३ चाग्भवानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥
 ३ लीलानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥
 ३ सम्भ्रमानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥
 ३ चिदानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥
 ३ प्रसन्नानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥
 ३ विश्वानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥

३. हादिविद्योपासकानाम्

हादिपञ्चदश्युपासकाना गुरुक्रमो यथा—

दिव्यौघः

- ॐ ह्रीं श्रीं परमशिवानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ कामेश्वर्यम्बानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ दिव्यौघानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ महौघानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ सर्वानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ प्रज्ञादेव्यम्बानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ प्रकाशानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

सिद्धौघ

- ॐ ह्रीं श्रीं दिव्यानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ चिदानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ कैवल्यानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ अनुदेव्यम्बानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ महोदयानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ ^१सिद्धानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

मानौघ

- ॐ ह्रीं श्रीं चिदानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ ^२विश्वानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ गमानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ कमलानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ पगनन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

^१ अथ तर्पयः (श्री)श्रीम एव दृश्यते

^२ विश्वानन्दनाथ—अ, ब३, म.

- ३ मनोहरानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥
 ३ स्वात्मानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम. ॥
 ३ प्रतिभानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

मन्वादिविद्याना गुरुपरम्परा

अथ सूत्रकृतानुक्तानामपि श्रीविद्यात्मनोपलक्षिताना मन्वादिविद्याना
 गुरुपारम्पर्यं यथा—

दिव्यौघ

- ॐ ह्रीं श्रीं परप्रकाशानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ परविमर्शानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ कामेश्वर्यम्बानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ मोक्षानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम. ॥
 ३ अमृतानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥
 ३ ^१सिद्धानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥
 ३ पुरुषानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम. ॥
 ३ अघोरानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम ॥

सिद्धौघ

- ॐ ह्रीं श्रीं प्रकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम. ॥
 ३ सदानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम. ॥
 ३ सिद्धौघानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम. ॥
 ३ उत्तमानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम ॥

मानवौघ

- ॐ ह्रीं श्रीं उत्तरानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥
 ३ ^२परमानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम. ॥
 ३ सर्वज्ञानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम. ॥

^१ अय पर्याय केपुचित्कोरोपु नोपलभ्यते

^२ 'उद्भवानन्द' इति पर्याय अधिक (अ) कोशे

आवरणपूजा

प्रथमावरणम्

एतद्देवतास्वरूपं तु प्रागुक्तमेव । क्रमेण शुक्लारुणपीतवर्णरेखात्रयस्य लकारप्रकृतिकपृथिव्यात्मकस्य चतुरश्रस्य प्रवेशरीत्या प्रथमरेखाया पश्चिमादिद्वार-चतुष्टयदक्षिणभागेषु वाय्वादिकोणेषु च पश्चिमनैर्ऋतयोः पूर्वगानयोश्च मध्ये क्रमेण—

ॐ ह्रीं श्रीं अणिमासिद्धिश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः. लघिमा.
महिमा, ईशित्व, वशित्व, प्राकाम्य. भुक्ति, इच्छा, प्राप्ति, सर्वकामसिद्धि-
श्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥

इति स्वस्य तत्तदाभिमुख्य भावयन् पूजयेत् । एवं उत्तरत्रापि । अत्र देव्या पुरतः पश्चिमादिदिक् । पश्चिमनैर्ऋतयोर्मध्ये अधोदिक् । पूर्वगानयोर्मध्ये चोर्ध्वदिक् इति विवेक ॥

अथ चतुरश्रमध्येरेखाया प्रागुक्तद्वारवामभागेषु कोणेषु च क्रमेण—

ॐ ह्रीं श्रीं ब्राह्मीमातृदेवीश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः. माहेश्वरी.
कौमारी. वैष्णवी. वाराही. माहेन्द्री. चामुण्डा. महालक्ष्मीमातृदेवीश्रीपादुका
पूजयामि तर्पयामि नम ॥

तत चतुरश्रान्त्यरेखाया प्रथमरेखोक्तक्रमेण—

ॐ ह्रीं श्रीं सर्वसङ्क्षोभिणीमुद्राशक्तिश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम .
सर्वविद्राविणी. सर्वाकर्षिणी, सर्ववशङ्करी. सर्वोन्मादिनी. सर्वमहाङ्कुशा,
सर्वखेचरी, सर्वबीज. सर्वयोनि. सर्वत्रिखण्डसुद्राशक्तिश्रीपादुका पूजयामि
तर्पयामि नम ॥

इति पूजयित्वा.

एता. प्रकटयोगिन्य. त्रैलोक्यमोहने चक्रे समुद्रा ससिद्धय सायुधा सशक्त्य
सवाहना सपरिवारा सर्वोपचारै सम्पूजिता सन्तर्पिता सन्निवृत्ति नाम्नादेव
समष्ट्यर्चनं पुष्पाङ्गलिना श्रुत्वा अणिमासिद्धे पुरतो ३ अं आ सौं त्रिपुराचक्रे-

श्वरीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम इति सम्पूज्य, द्वां इति सर्वसङ्क्षोभिणीमुद्रा
प्रदर्शयेत् ॥

अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।

भक्त्या समर्पये तुभ्यं प्रथमावरणार्चनम् ॥

इति प्रथमावरणम्

द्वितीयावरणम्

श्वेतवर्णे सकारप्रकृतिकषोडशकलाऽऽत्मके चन्द्रस्वरूपे खवदमृतरसे षोडशदळ-
कमले देव्यग्रदळमारभ्य वामावर्तेन (अप्रादक्षिण्येन)

ऐं ह्रीं श्रीं कामाकर्षिणीनित्याकळा^१देवीश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि
नमः, बुद्ध्याकर्षिणी, अहङ्काराकर्षिणी, शब्दाकर्षिणी, स्पर्शाकर्षिणी,
रूपाकर्षिणी, रसाकर्षिणी, गन्धाकर्षिणी, चित्ताकर्षिणी, धैर्याकर्षिणी,
स्मृत्याकर्षिणी, नामाकर्षिणी, बीजाकर्षिणी, आत्माकर्षिणी, अमृताकर्षिणी,
शरीराकर्षिणीनित्याकळादेवीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

इत्यभ्यर्च्य, एताः गुप्तयोगिन्यः सर्वाशापरिपूरके चक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः
सशक्तयः सवाहना सपरिवारा सर्वोपचारैः सम्पूजिताः सन्त्विति तासामेव
समष्ट्यर्चनं विधाय कामाकर्षिण्या पुरतो ऐं ह्रीं सौ त्रिपुरेशीचक्रेश्वरीश्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नम इत्यवमृश्य, द्वां इति सर्वविद्राविणीमुद्रा प्रदर्शयेत् ॥

अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।

भक्त्या समर्पये तुभ्यं द्वितीयावरणार्चनम् ॥

इति द्वितीयावरणम्

तृतीयावरणम्

हकारप्रकृतिकाष्टमूर्त्यांलक्ष्मिवाभिन्ने जपाकुसु^१मभिन्ने ^२अष्टपत्रे श्रीदेव्याः
पृष्ठदळमारभ्य पूर्वादिदिक्षु आग्नेयादिविदिक्षु च क्रमात्—

ऐं ह्रीं श्रीं अनङ्गकुसुमादेवीश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम . अनङ्ग-
मेखला. अनङ्गमदना. अनङ्गमदनातुरा. अनङ्गरेखादेवी. अनङ्गवेगिनी.
अनङ्गाङ्कुशा, अनङ्गमात्स्निनीदेवीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम . ॥

एताः गुप्ततरयोगिन्य सर्वसङ्क्षो^३भिणीचक्रे समुद्रा ससिद्धयः सायुषाः सशक्तय.
सवाहना सपरिवारा सर्वोपचारैः सन्पूजिता संतर्पिता. सन्त्विति तासामेव
समष्ट्यर्चनं विधाय अनङ्गकुसुमाया अग्रे ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं सौ त्रिपुरसुन्दरीचक्रेश्वरी-
श्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः इति संविभाव्य. ह्रीं इति सर्वाङ्कपिणीमुद्रा
उन्मुद्रयेत् ॥

अभीष्टसिद्धि मे देहि शरणागतवत्सले ।

भक्त्या समर्पये तुभ्यं तृतीयावरणार्चनम् ॥

इति तृतीयावरणम् ॥

चतुर्थावरणम्

ईकारप्रकृतिकचतुर्दशशुवनात्मकमहामाया रूपे दाडिमीप्रसूनसरोदरे चतुर्दशारे
देव्यग्रकोणमारभ्य वामावर्तेन—

ऐं ह्रीं श्रीं सर्वसङ्क्षोभिणी^४श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम .
सर्वविद्राविणी, सर्वाङ्कपिणी. सर्वाहादिनी. सर्वसम्भोहिनी. सर्वस्तम्भिनी.
सर्वजृम्भिणी, सर्ववशङ्करी. सर्वरञ्जिनी, सर्वोन्मादिनी, सर्वार्थसाधिनी. सर्वसन्पत्ति-
पूरणी, सर्वमन्त्रमयी. सर्वद्वन्द्वक्षयङ्करीश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम . ॥

^१ मभिन्ने—अ. मामे—भ.

^२ अष्टदळे पत्रे—अ.

^३ भजे—अ, अ१, अ२, अ३, अ

^४ अत्रत्यपयद्विपु 'दाडि' इत्यधिक—श्री.

एताः सम्प्रदाययोगिन्यः सर्वसौभाग्यदायके चक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः
सशक्तयः सवाहनाः सपरिवाराः सर्वोपचारैः सम्पूजिताः संतर्पिताः सन्विति
तासामेव समष्ट्यर्चनं विधाय, सर्वसङ्क्षोभिष्या. पुरत एं ह्रीं श्रीं है ह्क्लीं ह्सौ.
त्रिपुरवासिनीचक्रेश्वरीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः । ॐ इति सर्ववशङ्करीमुद्रा
समुन्मीलयेत् ॥

अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।

भक्त्या समर्पये तुभ्यं चतुर्थावरणार्चनम् ॥

इति चतुर्थावरणम् ॥

पञ्चमावरणम्

एकारप्रकृतिकदशावतारात्मकविष्णुस्वरूपे प्रभापराभूतसिन्दूरे बहिर्देशो
देव्यप्रकोणाद्यप्रादक्षिण्येन—

एं ह्रीं श्रीं सर्वसिद्धिप्रदा^१श्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः, सर्व-
सम्पत्प्रदा, सर्वप्रियङ्करी, सर्वमङ्गलकारिणी, सर्वकामप्रदा, सर्वदुःखविमोचिनी,
सर्वमृत्युप्रशमनी, सर्वविघ्ननिवारिणी, सर्वाङ्गमुन्दरी, सर्वसौभाग्यदायिनीश्रीपादुका
पूजयामि तर्पयामि नम ॥

एताः कुलोत्तीर्णयोगिन्यः सर्वार्थमाधके चक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः
मशक्तयः सवाहनाः सपरिवाराः सर्वोपचारैः सम्पूजिताः संतर्पिताः सन्विति तासामेव
समष्ट्यर्चनं विधाय सर्वसिद्धि^२प्रदाया धुरि एं ह्रीं श्रीं है ह्क्लीं ह्सौः
त्रिपुराश्रीचक्रेश्वरीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः इति ममभ्यर्च्य, स इति
उन्मादिनीमुद्रा उद्घाटयेत् ॥

^१ सर्वसिद्धिप्रदा अत्र 'देवी' इत्यस्ति -- श्री

^२ सर्वसिद्धिप्रदा इति -- श्री

अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।

भक्त्या समर्पये तुभ्य पञ्चमावरणार्चनम् ॥

इति पञ्चमावरणम्

पष्टावरणम्

नेफप्रकृतिन्दशकलाऽऽत्मवर्धनगभिन्ने जपासुभनस्सहचरे अन्तर्दशारे देव्य-
प्रद्योणमारभ्य धामाचतंन -

ऐं ह्रीं श्रीं सर्वज्ञा^१श्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः, सर्वशक्ति,
सर्वैश्वर्यप्रदा सर्वज्ञानमयी, सर्वव्याधिविनाशिनी, सर्वाधारस्वरूपा, सर्वपापहरा,
सर्वानन्दमयी, सर्वरक्षाम्बरुपिणी, सर्वेप्सितफलप्रदाश्रीपादुका पूजयामि
तर्पयामि नम ॥

एता निगर्भयोगिन्य सर्वरक्षाकरे चक्रे समुद्राः ससिद्धय सायुधा सशक्तय.
सवाहना नपरिवारा सर्वोपचारै मम्पूजिता संतर्पिता सन्त्विति तासामेव
समष्ट्यर्चन विधाय, सर्वज्ञाया, पुरत ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं क्लीं व्लें त्रिपुरमालिनीचक्रेश्वरी-
श्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः इत्यर्चयित्वा, क्रौं इति सर्वमहाङ्कुशमुद्रां
^२अद्वूरयेत् ॥

अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।

भक्त्या समर्पये तुभ्य पष्टमावरणार्चनम् ॥

इति पष्टावरणम्

१ 'देवी' इत्यधिक — श्री

२ अद्वूरयेत् — ४१.

सप्तमावरणम्

ककारप्रकृतिकाष्टमूर्त्यात्मककामेश्वरस्वरूपे पद्मरागरुचिरे अष्टारे देव्यग्रकोणाद्य-
प्रादक्षिण्येन—

ऐं ह्रीं श्रीं अं आं इं ईं उं ऊं ऋं ॠं लृं एं ऐं ओं औं अं अ-
ब्द्धं वशिनीवाग्देवता'श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम . कं खं गं घं ङं
क्लहीं कामेश्वरी, चं छं जं झं ञं ञ्ळीं मोदिनी, टं ठं डं ढं णं ञ्ळं विमला,
तं थं दं धं नं ज्झीं अरुणा. पं फं वं भं मं ह्स्त्ल्यूं जयिनी, यं रं लं वं
इद्ध्यूं सर्वेश्वरी, गं षं सं हं ळं क्षं क्षीं कौळिनीवाग्देवताश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नम. ॥

एताः रहस्ययोगिन्य सर्वरोगहरे चक्रे समुद्रा इत्यादि कथितचरम् । वशिण्या-
पुरतः ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं सौ. त्रिपुरासिद्धाचक्रेश्वरीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः इति सम्पूज्य ह्स्त्र्यै इति ग्वेचरीमुद्रां उररीकुर्यात् ॥

अर्भाष्टसिद्धि मे देहि शरणागतवत्सले ।

भक्त्या समर्पये तुभ्यं सप्तमावरणार्चनम् ॥

इति सप्तमावरणम्

अष्टमावरणम्

मद्राज्यश्रवाद्यन पश्चिमादिदिक्षु प्रादक्षिण्येन—

ऐं ह्रीं श्रीं द्रा द्रीं क्लीं वृं म. सर्वजम्भनेभ्यो वाणभ्यो नम वाणशक्ति-
श्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ ध सर्वमन्मोत्रनाय धनुषे नम धनुशक्तिश्रीपादुका पूजयामि
तर्पयामि नम ॥

३. ह्रीं सर्ववर्नाकरणाय पाजाय नम पाजशक्तिश्रीपादुका पूजयामि
तर्पयामि नम. ॥
३. घोे सर्वमन्त्रभनाय अङ्कुजाय नमः अङ्कुशशक्तिश्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

रत्नायुधानेन विधाय नादप्रकृतिकगुणत्रयप्रधानत्रिधाकित्त्परैस्वाख्यात्मके बन्धूकपुष्प-
बन्धुकिरणे त्रिकोणे अग्रदक्षायामकोणेपु विन्दो न क्रमेण—

- पें ह्रीं श्रीं मूलप्रथमखण्ड कामेश्वर्यम्वाश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
३. मूलद्वितीयखण्ड चञ्जेश्वर्यम्वाश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
३. मूलतृतीयखण्डं भगमालिन्यम्वाश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि
नम ॥
३. मूल लळिताऽम्वाश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

एता अतिरहस्ययोगिन्य सर्वसिद्धिप्रदे चक्रे समुद्रा इत्यादि स्पष्टम् । कामेश्वर्य
अग्रे ऐं ह्रीं श्रीं ह्रसै ह्रस्वै ह्रस्वौ त्रिपुराऽम्वाचक्रेश्वरीश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि
नम इत्यवमृश्य ३ ह्रसौ इति सर्वबीजमुद्रा विनिर्दिशेत् ॥

अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।

भक्त्या ममर्पये तुभ्यं अष्टमावरणार्चनम् ॥

इति अष्टमावरणम्

नवमावरणम्

विन्दुभिन्नपरब्रह्मात्मके विन्दुचक्रे ऐं ह्रीं श्रीं मूलं लळिताऽम्वाश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नमः इति श्रीदेवीं पूजयेत् । तत एषा परापररहस्ययोगिनी सर्वानन्दमये
चक्रे समुद्रा मसिद्धि सायुधा सशक्ति सवाहना सपरिवारा सर्वोपचारैः
सम्पूजिता सतर्पिताऽन्तु इत्यभ्यर्च्य, पुनः—ऐं ह्रीं श्रीं मूलं श्रीलळितामहाचक्रेश्वरी-

श्रीगणेशाय नमः । नमो भगवते वासुदेवाय ।
श्रीगणेशाय नमः । नमो भगवते वासुदेवाय ॥

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

इयं नमोऽर्पणा मयाऽप्यहम् । नमोऽर्पणाय नमोऽर्पणाय ।
नमोऽर्पणाय नमोऽर्पणाय । नमोऽर्पणाय नमोऽर्पणाय ॥

अथ पुनरपि श्रीदेव्यै पर्ववत् गुणदीपों कल्पयित्वा मद्रक्षोभिन्यादिमुद्रा
सर्वाजा प्रदर्श्य, मूलेन त्रिवारं मन्त्रं मन्त्रं च मन्त्रं च । यथा — श्रीदेव्यै
चतुरश्रमण्डलं सामान्योदकेन विधाय तत्र आधारेपरि स्थापितं मौर्वर्णमैत्र्यकाम्यादि-
स्थालीचपकभरितं भक्ष्यभोज्यचोष्यन्त्यपेयान्मकं सद्रव्यशुद्ध्यादिगमवद्वचनमञ्जुलं
प्राज्यकपिलाज्यं दधिदुग्धमुग्धं यथामम्भवं वा नैवेद्यं विधाय. (०० न्द्रितं वामे
आमं दक्षिणे निद्रध्यात्” इति श्यामागहस्ये दृष्टम् । मुन्दरीमहोदये तु—
“देव्या वामे ढीपो दक्षिणे नैवेद्यम्” इत्युक्तम्). ऐं ह्रीं श्रीं मूलेन त्रि
प्रोक्ष्य, वं इति वेनुमुद्रया अमृतीकृत्य, सप्तवारं मूलेनाभिमन्त्र्य, पूर्ववत् आपोगनं
कल्पयित्वा,

हेमपात्रगतं देवि परमात्रं सुसंस्कृतम् ।
पञ्चधा षड्सोपेतं गृहाण परमेश्वरि ॥

इति प्रार्थ्य, पूर्वोक्तनैवेद्योपचारमन्त्रेण निवेद्य, तत्तन्मुद्राविधानपूर्वकं पञ्चप्राणाहुतीं
कल्पयेत् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं प्राणाय स्वाहा, ३ ह्रीं अपानाय स्वाहा, ३ सौं
व्यानाय स्वाहा, ३ सौं उदानाय स्वाहा, ३ ऐं ह्रीं सौं समानाय स्वाहा,
ब्रह्मणे स्वाहा ॥

ततः—

ऐं ह्रीं श्रीं क ए ई ल ह्रीं नमः आत्मतत्त्वव्यापिनी ललिता तृप्यतु ॥
 ३ ह स क ह ल ह्रीं नमः विद्यातत्त्वव्यापिनी ललिता तृप्यतु ॥
 ३ स क ल ह्रीं नमः शिवतत्त्वव्यापिनी ललिता तृप्यतु ॥
 ऐं ह्रीं श्रीं क ए ई ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं
 नमः सर्वतत्त्वव्यापिनी ललिता तृप्यतु ॥

इति निमीलितनयन क्षणमवस्थाय. श्रीदेवीं भुक्तवतीं विभाव्य, पूर्ववत् उपचारमन्त्रैः पानीयोत्तरापोशनकरप्रक्षालनगण्डूषपाद्यादि कल्पयित्वा, भोजनपात्र नैर्ऋत्या निरस्य, अस्त्रेण स्थलं संशोध्य, ततः पुनः प्राग्वदाचमनीयकर्पूरवीटिकादक्षिणाकर्पूरनीराजनानि दत्त्वा, सुवर्णादिभाजनलिखितं कुङ्कुमपङ्कजरेखाऽऽत्मकं अष्टदलकमलकर्णिकास्थापितमणिमयचपकपूरितं प्रथमं प्रज्वाल्य, पुष्पाक्षतैरभ्यर्च्य, उपचारमन्त्रपूर्वक—

अन्तस्तेजो वहिस्तेज एकीकृत्यामितप्रभम् ।
 त्रिधा दीपं परिभ्राम्य कुलदीपं निवेदये ॥

इति चतुर्दशधा नवधा त्रिधा वा परिभ्राम्य दक्षभागे स्थापयेत् ॥

मन्त्रपुष्पम्

अथ अञ्जलौ पुष्पाण्यादाय मन्त्रपुष्पम् । यथा—

शिवे शिवसुशीतळामृततरङ्गगन्धोल्लस-
 न्नवावरणदेवते नवनचामृतस्यन्दिनि ।
 गुरुक्रमपुरस्कृते गुणशरीरनित्योज्ज्वले
 षडङ्गपरिवारिते कलित एष पुष्पाञ्जलिः ॥

इत्युक्त्वा पुष्पाञ्जलिं समर्पयेत् । इत्येते कतिचिच्चतुष्पष्ट्युपचारातिरिक्त्वा उपचारास्तु पूर्ववत् धूपदीपेतिस्तत्रगतेनादिपदेन गृह्यन्ते ॥

कामकळाध्यानम्

अथ विन्दुना मुखं विन्दुद्वयेन स्तनौ सपराधेन योनिरिति कामकळाऽऽत्मिकां ध्यात्वा, सौः इति देवीशक्तिबीज श्रीदेव्या हृदयत्वेन भावयेत् ॥

होमस्य कृताकृतत्वम्

अथ होमः । स च “यद्यग्निकार्यसम्पत्तिः” इति सूत्रगतेन यद्विशब्देन कृताकृतः सूचितः । तस्य च करणपक्षे तदितिकर्तव्यता होमप्रकरणे ज्ञातव्या । तत्र च महाव्याहृतिहोमादवागैव बलिदानम् । ^१होमाकरणपक्षे तु बलिदानमात्रम् ॥

बलिदानविधिः

यथा—देव्या दक्षभागे सामान्योदकेन त्रिकोणवृत्तचतुरश्रात्मकं मण्डलं परिकल्प्य, ३ ऐं व्यापकमण्डलाय नम इति गन्धाक्षतैरभ्यर्च्य, अर्घभक्तपूरितोदकं सक्षीरादित्रयं पात्रं तत्र विन्यस्य, ३ ॐ ह्रीं सर्वविघ्नकृद्भयं सर्वभूतेभ्यो हुं फट् स्वाहा, इति मन्त्रं त्रिः पठित्वा दक्षकरार्पितं वामकरतत्त्वमुद्रास्पृष्टं सलिलं बल्युपरि दत्त्वा वामपार्श्विघातकरास्फोटौ कुर्वाणः समुदञ्चितवक्तो वाणमुद्रया बलिं भूतैः प्रासितं विभाव्य प्रणमेत् ॥ इति बलिदानविधिः ॥

प्रदक्षिणाः

अजेशशक्तिगणपभास्कराणां क्रमादिमा ।

वेदार्धचन्द्रबहचद्रिसङ्ख्या. स्यु सर्वसिद्धये ॥

प्रदक्षिणनमस्कारानन्तरं जपप्रकरणे वक्ष्यमाणेन विधिना जपं निर्वर्त्य स्तुवीत—

स्तोत्रम्

ॐ गणेशग्रहनक्षत्रयोगिनीं राशिरूपिणीम् ।

देवीं मन्त्रमयीं नोमि मातृका पीठरूपिणीम् ॥ १ ॥

प्रणमामि महादेवीं मातृकां परमेश्वरीम् ।

कालहल्लोललोलकलनाशमकारिणीम् ॥ २ ॥

^१ एतदितिकर्तव्यताविशिष्टहोमकरणाशक्तस्य लघुपक्ष उक्तो ज्ञानाणवे—

सद्वृत्त्य परमेशानि नित्यहोम समाचरेत् ।

मूलेन प्राणमहिता आहुतीः पथ होमयेत् ॥

पटाहुतीप्यदङ्गेन नित्यहोमः प्रकीर्तितः ।

यदक्षरैकमात्रेऽपि मसिद्धे म्पर्यते नर ।
 रविताश्च्येन्दुकन्दर्पशङ्करगनलविष्णुभि ॥ ३ ॥
 यदक्षरशशिज्योत्सामण्डितं भुवनत्रयम् ।
 वन्दे संवैश्वर्यं देवीं महाश्रीमिद्धमात्रकाम ॥ ४ ॥
 यदक्षरमहामूत्रप्रोतमेतज्जगत्त्रयम् ।
 ब्रह्माण्डादिकटाहान्तं तां वन्दे मिद्धमात्रकाम ॥ ५ ॥
 यदेकादशमाधारं बीज कोणत्रयोद्धवम् ।
 ब्रह्माण्डादिकटाहान्तं जगदद्यापि दृश्यते ॥ ६ ॥
 अकचाद्रित्तोन्नद्धपयशाक्षरवर्णिणीम् ।
 १ज्येष्ठाङ्गवाहुहृत्पृष्ठकटिपादनिवाग्निनीम् ॥ ७ ॥
 तामीकागक्षरोद्धारं मारुत मारा परान पराम् ।
 प्रणमामि महादेवीं परमानन्दरूपिणीम् ॥ ८ ॥
 अद्यापि यस्या जानन्ति न मनागपि देवता ।
 केच कर्मात् क केनेति सरूपारूपभावनाम् ॥ ९ ॥
 वन्दे तामतम"दास्या दाकाराक्षररूपिणीम् ।
 देवीं कुलकलो"द्धारप्रोत्सर्त्तनीं परा रिनाम् ॥ १० ॥
 वर्गानुक्रमयोगेन यस्या भावएव स्थितम् ।
 वन्दे तामएवगो"थगतामिद्धाष्टदेवरीम् ॥ ११ ॥
 पतामपूर्णजवा"रायभीपीठान्तर्निवासिनीम् ।
 चतुरासावोदाभृता नागि भीत्रिपरामत्यम् ॥ १२ ॥

इति द्वादशभि श्लोके स्तवत सार्वभौमि ॥ १ ॥
 देव्यास्त्वभरणरुपाया स्तवतं तव तस्यत ॥
 भूमो म्बर्लिषादाना भूमिं वावर्त्तवन् ॥
 त्वसि जातोपराभावा त्वमेव शरण सिद्धि ॥

१ इत्या इत्येव पद इत्येव च त्वं इति कश्चिदपि ११ ५ ११ ११

२ शारदा इति पाठोऽप्यस्ति

३ शक्य इति पाठोऽप्यस्ति

४ इति पाठोऽप्यस्ति

५ इति पाठोऽप्यस्ति

जपो जल्प. शिल्पं सकलमपि मुद्राविरचना
 गति प्रादक्षिण्यक्रमणमशनाद्याहुतिविधि. ।
 प्रणाम संवेद्य सुखमखिलमात्मार्पणदृशा
 सपर्यापर्यायस्तव भवतु यन्मे विलसितम् ॥
 पिता माता भ्राता गुरुश्च सुहृद्भ्रान्धवजन.
 प्रभुस्तीर्थं कर्माचिकलमिह चामुत्र च हितम् ।
 विशुद्धा विद्या वा पदमपि च तत्प्राप्यमसि मे
 त्वमेव श्रीमात स्वपिमि गतशङ्कः सुखतमः ॥
 दृशा द्राघीयस्या दरदळितनीलोत्पलरुचा
 दवीयासं दीनं रूपय कृपया मामपि शिवे ।
 अनेनायं धन्यो भवति न च ते हानिग्रियता
 वने वा हर्म्ये वा समकरनिपातो हिमकर ॥
 हे सद्रूपिणि हे चिदर्चिरुदये हे कामराजप्रिये
 हे भण्डासुरहन्त्रि हेऽद्भुतनिषे हेऽनङ्गसञ्जीविनि ।
 हे विश्वप्रसवित्रि हे सकरुणे हे दीनरक्षामणे
 हे श्रीमल्ललिताऽम्ब हे परशिवे मा पाहि डिम्भं निजम् ॥
 नमो हेमाद्रिस्थे शिवसति नम श्रीपुरगते
 नम पद्माटव्या कुतुकिनि ¹नमो रत्नगृहगे ।
 नमः श्रीचक्रस्थेऽखिलमयि नमो विन्दुनिलये
 नम कामेशाङ्गस्थितिमति नमस्तेऽम्ब ललिने ॥
 जय जय जगदम्ब भक्तवश्ये जय जय मान्द्रूपपावशान्तरङ्गे ।
 जय जय निखिलार्थदानशौण्डे जय जय हे ललिताम्ब चित्सुखाब्धे ॥
 पङ्कदेवता नित्या दिव्याद्योवन्नयीगुह्यम् ।
 नमाम्यायुधदेवीश्च शक्तीश्चावरणस्थिताः ॥
 पद्मवत्यम्बिकाऽधीनवामाङ्गाय शिवात्मने ।
 भासुरानन्दनाथाय मम श्रीगुह्ये नमः ॥

सुन्दर्यम्बासमाक्षेपसुखिताय नमो नम ।
 प्रकाशानन्दनाथाय गुरवे परमाय मे ॥
 मिश्राम्बानयनोल्लासविश्रान्तमनसे नमः ।
 आनन्दानन्दनाथाय गुरवे परमेष्ठिने ॥
 यदिदं श्रीगुरुस्तात्र ^१स्वस्वरूपोपलक्षणम् ।
 बालभावानुसारेण ममेद हि विचेष्टितम् ।
 मातृवात्सल्यसदृशं त्वया देवि विधीयताम् ॥

एवमादिभि अन्याभिश्च यथाऽवकाशं स्तुतिभि. अखिललोकमातृगमभिष्टुय. शक्तिं पूजयेत् ॥

मुवासिन्याः पूजनम्

यथा—प्राङ्निमन्त्रिता पांडशाब्दपरत आत्रिशद्वर्षदेयीया मुवाग्निर्गमभ्यस्ता गौरीरूपिणी लक्ष्म्या दीक्षिता भक्ता अन्यैरप्युक्तगुणैरलङ्कृता कुलाष्टकपरिगणिता अलाभे चातुर्वर्ण्यान्तर्गता परकीया शक्ति स्वीया वा समानीय प्रक्षालितपादा जामने समुपवेशयेत् । सा चेददीक्षिता तदप्य शोधनविधि । ऐ. ही श्री ऐ. श्री मो त्रिपुरार्यै नम इमा शक्तिं पवित्रीयुरु मम शक्तिं कुरु ग्वाहा । इत्यभिषेधमन्त्रपूर्व सामान्यसलिलेन त्रि शक्तिं प्रोक्ष्य. ३ ॐ.

शान्तिरस्तु शिव चास्तु प्रणश्यत्वशुभ च यत् ।
 यत् एवागतं पापं तत्रैव प्रतिगच्छतु ॥

इत्युच्चार्य तस्याः कर्णे हृत्पत्रे जपेत् । अथ ता देवीरूपा विभाव्य ऐ. ही ही ऐ. ही सौः शक्त्यै अमुकं कल्पयामि नम इति मन्त्रेण हरिद्राकुटुम्बचन्दनपट्टवास्त पुष्पधूपदीप नैवेद्यताम्बूलानि दद्यात् । सति विभवे वसनाभरणार्थानि च । ततो मन्त्रेण यध्यमाणेन समष्टिमन्त्रेण च प्रथमेण श्रौतेर्व्ये आवरणदेवताभ्यक्ष्य दत्तपुष्पाङ्गत्पान्त्र्या करे सोपादिममभ्यममुद्राच्छुक्वामितक्षीरपात्र समर्पयेत् । नाऽप्युवाच तत्रपान्त्र्ये

पोडशयुपासकस्य तु त्रयोदशवीजपुटिते प्रत्येकखण्डे तत्त्वत्रयशोधन सर्वेण मूलेन सर्वतत्त्वशोधनं च विशेष. ॥

अत्र प्रथमपात्रस्वीकार एवोत्थानम् । यथासम्प्रदायं सर्वपात्रस्वीकारोऽपि । स्त्रीणां तूत्थायैव । अत्र च बालोपास्तावेकं पात्र सर्वतत्त्वशोधनम् । पञ्चदशयुपासनायां तु पात्रत्रयम् । श्रीषोडशाक्षर्युपास्तौ तु तच्चतुष्टयम् । निवृत्ते पूर्णाभिषेके तत्पञ्चकं, यथाऽधिकारमैच्छिकानि वा । विश्वस्ताया कुमार्या सुवासिन्याश्चैकं पात्रमिति विवेक ॥

किं च श्रीगुरोस्तच्छक्तिमुतज्येष्ठकनिष्ठानां स्वज्येष्ठस्य ¹सामयिकानां स्त्रीणां चोच्छिष्टं द्रव्याद्युपादेयम् । नेभ्यस्तु न देयम् । स्वकनिष्ठशिष्ययोस्तु प्रदेयम् । वीराणां तूच्छिष्टं चर्वणमात्रमादेयम् ॥

उल्लासास्तु—आरम्भतरुणयौवनप्रौढतदन्तोन्मनानवस्थाऽऽख्या सप्त । तेष्वर्धसंशोधनमारम्भ । तरुणयौवनप्रौढेषु सपर्याविधि. । ततो देवताविसर्जनम् । अवशिष्टं अवस्थात्रयं सिद्धानां वीराणां न तु साधकानां इति तत्त्वम् । इति हवि प्रतिपत्ति ॥

देवतोद्घासनम्

तत सामान्योदकात् किञ्चिदादाय—

साधु वाऽसाधु वा कर्म यद्यदाचरितं मया ।

तन् सर्वं कृपया देवि गृहाणाराधनं मम ॥

इति देव्या वामहस्ते पूजा समर्प्य शङ्खमुद्धृत्य देव्युपरि त्रि परिभ्राम्य तज्जलं हस्ते समादाय सामयिकानात्मानं च मूलेन प्रोक्ष्य शङ्खं प्रक्षाल्य निदध्यात् । ततो मूलेन तीर्थनिर्माल्ये स्वीकृत्य

ज्ञानतोऽज्ञानतो वाऽपि यन्मयाऽऽचरितं शिवे ।

तव कृत्यमिति ज्ञात्वा क्षमस्व परमेश्वरि ॥

इति क्षमाप्य सर्वासामावरणदेवतानां श्रीदेव्यङ्गे विलय विभाव्य, खेचरीं बद्धोद्घास्य, तेजोरूपेण परिणता श्रीदेवीं पूर्ववत् हृदयं नीत्वा तत्र च मूर्तिं पञ्चधा उपचर्य पुनरात्मानिन्नसंविद्रूपेण विभावयेत् । इति विसर्जनम् ॥ तत —

¹ सामयिकीना—अ१, व२, ब३

समानाय. द्वितीयतृतीये च ^१दक्षक्रेणादाय, पात्र दक्षक्रे निधाय. तत्त्वमुद्रागत-
द्वितीयगकलगृहीते धीरविन्दुभि शिगसि श्रीगुरुपादुकामनुना त्रिरिष्टा. हृदि च
श्रीदेवीं त्रिः सन्तर्प्य मूलेन पुन पात्रं वामक्रे कृत्वोत्थाय. होप्यामीति श्रीगुरुज्येष्ठान्य-
तरानुज्ञा प्रार्थ्य. जुहुधीति तदनुजया दक्षक्रेण व्यवधाय. मूलान्ते सर्वतत्त्वं
शोधयामि नम स्वाहेति मन्त्रेण सर्वतत्त्वं शोधयेत् । ^१एतस्या ऐच्छिकानि विना
मन्त्रं पात्रान्तराप्यपि दद्यात् । अथ पुन कर्ता पूर्ववत् पात्रमादाय, ऐ ह्रीं श्रीं,

अळिपात्रमिदं तुभ्यं दीयते पिशितान्वितम् ।

स्वीकृत्य सुभगे देवि यगो देहि रिपून् दह ॥

इति मन्त्रेण शक्त्यै समर्पयेत् । साऽपि तत्सावगेपं स्वीकृत्य. ऐं ह्रीं श्रीं.

वत्स तुभ्य मया दत्तं पीतगेपं कुलामृतम् ।

त्वच्छत्रून् संहरिष्यामि तवाभीष्टं ददाम्यहम् ॥

इति मन्त्रेण प्रतिदद्यात् । साधकस्तदुरीकृत्य शक्ति चतुष्टयेन भोजयित्वा समर्पित-
ताम्बूलो यथाविधि ता पञ्चमेनापि सन्तोष्य विसृजेत् ॥ इति सुवासिनीपूजा ॥

तत्त्वशोधनम्

अथ सन्निहिते गुरौ त पादुकामन्त्रेणाभिपूज्य पात्राणि समर्प्य समाहूतै. शिष्यै
वृन्दात्मना अवस्थितै सामयिकैः साक पाणी प्रक्षाल्य, श्रीदेव्यै मूलेनोपचारमन्त्रेण च त्रि
पुष्पाञ्जलि समर्प्य, ३ समस्तप्रकटगुप्तगुप्ततरसम्प्रदायकुलकौलनिगर्भरहस्यातिरहस्यपरा-
परातिरहस्ययोगिनीश्रीपादुकाभ्यो नम इति समष्टिमन्त्रेण आवरणदेवताना एकं पुष्पाञ्जलिं
दत्त्वा, पूर्ववत् पात्रं पुनःपुनरादायाचमनोक्तै मन्त्रै तत्त्वानि शोधयेत् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं क ए ई ल ह्रीं आत्मतत्त्वं शोधयामि नम स्वाहा ॥

३ ह स क ह ल ह्रीं विद्यातत्त्वं शोधयामि नम स्वाहा ॥

३ स क ल ह्रीं शिवतत्त्वं शोधयामि नम स्वाहा ॥

^१ 'दक्ष' इत्येतत् 'वाम' इति शोधितम्—अ१

^२ श्रीगुरु पादुका—भ, श्रीगुरुपादुका तन्मनुना—अ

^३ अदीक्षितायास्तु चाल्यैव—इत्यधिक (अ) कोशे

षोडश्रुपासकस्य तु त्रयोदशवीजपुटितं प्रत्येकग्वष्टै तत्त्रययोधनं मूर्धेण मूलेन सर्वतत्त्वशोधनं च विशेष ॥

अत्र प्रथमपात्रस्वीकार एवोत्थानम् । यथामन्त्रदायं सर्वपात्रस्वीकारेऽपि । स्त्रीणां तूत्थायैव । अत्र च बालोपान्तायैकं पात्रं सर्वतत्त्वशोधनम् । पञ्चदश्रुपासनाया तु पात्रत्रयम् । श्रीषोडशाक्षरुपासतो तु तच्चतुष्टयम् । निवृत्ते पूर्णामिदं नन्दक यथाऽधिकारमैच्छिर्कानि वा । विश्वस्ताया हुमायां सुवामिन्याश्चैकं पात्रमिति विशेषः ॥

किं च श्रीगुरोस्तच्छक्तिमुतज्येष्ठकनिष्ठानां स्वज्येष्ठस्य नामयिकानां स्त्रीणां चोच्छिष्टं द्रव्याद्युपादेयम् । नेभ्यस्तु न देयम् । स्वकनिष्ठशिशुयोस्तु प्रदेयम् । वीराणां तूच्छिष्टं चर्वणमात्रमादेयम् ॥

उल्लासान्तु—आरम्भतरुणयौवनप्रौढतदन्तोन्मनानवस्थाऽऽम्या मम । मन्द-
र्ध्यसंशोधनमारम्भ । तरुणयौवनप्रौढेषु मपर्याविधि । नतो देवतादिमूर्त्तनम् ।
जवशिष्टं अवस्थात्रय सिद्धानां वीराणां न तु माधकानां इति तत्त्वम् । इति
हविःप्रतिपत्ति ॥

देवतोद्वासनम्

तत नामान्योदकात् किञ्चिद्वादाय

नाधु वाऽसाधु वा कर्म यद्यदाचरित मया ।

तन् सर्वं कृपया देवि गृहाणाराधनं मम ॥

इति देव्या वामहस्ते पूजा समर्प्य शङ्करसूत्र्य देव्युपरि ति परिश्रम्य स्वस्ति हस्ते
ममादाय नामयिकानालान च मूलेन प्रोक्ष्य शङ्करं प्रशान्तं मित्रं ततः । तत्रे मूर्त्ते
तीर्थनिर्मात्ये स्वीकृत्य ।

ज्ञानतोऽज्ञानतो वाऽपि यन्मयाऽऽचरितं मिते ।

तव कृप्यमिति ज्ञान्वा क्षमस्व परमेश्वरि ॥

इति क्षमाप्य सर्वानामावर्ण्यदेवतान् । शिवेऽप्ये दिव्य विष्णवे देवतां दक्षिणेऽप्य
नेजोरुपेण परिलताः श्रीदेवीं पूर्वदक्षे एतद्वर्त्तमानां च च मूर्त्तिं स्वस्ति उच्यते
पुनरात्मभिस्तद्विभूषणं दिग्गमयेत् । इति विमूर्त्तनम् । ततः -

शान्तिस्तवः

सम्पूजकानां परिपालकाना यनेन्द्रियाणा च तपोधनानाम् ।
देशस्य राष्ट्रस्य कुलस्य गजा करोतु शान्ति भगवान् कुलेभ्य ॥

नन्दन्तु साधककुलान्यणिमाऽऽदिसिद्धा

शापा. पतन्तु समयद्विषि योगिनीनाम् ।

सा शाम्भवी स्फुरतु काऽपि ममाऽप्यवस्था

यस्यां गुरोश्चरणपङ्कजमेव लभ्यम् ॥

शिवाद्यनिपर्यन्तं ब्रह्मादिस्तन्त्रसंयुतम् ।

कालाभ्यादिशिवान्तं च जगद्यजेन तृप्यतु ॥

इत्यादिशान्तिश्लोकान् पठित्वा,

विशेषार्घ्यविसर्जनम्

विशेषार्घ्यपात्रं मूलेन आमस्तकमुद्धृत्य तत् क्षीरं पात्रान्तरेणादाय—

आर्द्रं ज्वलति ज्योतिरहमस्मि । ज्योतिर्ज्वलति ब्रह्माहमस्मि ।
योऽहमस्मि ब्रह्माहमस्मि । अहमस्मि ब्रह्माहमस्मि । अहमेवाहं मां जुहोमि
स्वाहा ॥

इति मन्त्रेण आत्मन कुण्डलिन्यग्नौ हुत्वा शेषं प्रियशिष्याय दत्त्वा तत्पात्रमन्यानि
च हविश्शेषप्रतिपत्तिपात्राणि प्रक्षाल्य अग्नौ प्रताप्य अवस्थापयेत् ॥

अथ यथाशक्ति ब्राह्मणान् सुवासिनीश्च भोजयित्वा, स्वयमपि भुञ्जीत ॥
इति नित्यक्रमविधिः ॥

अयं च नित्यक्रम सूत्रकेऽपि कर्तव्यः । अत्र वचनानि श्यामाक्रमे
लिखितानि । तत्र च सकामैर्मनसा, निष्कामैर्यथोक्तमिति विशेषः । बालवृद्धस्त्रीमूढै
यथाप्रज्ञं कृता सपर्यां ^१दौर्बोधित्युच्यते ।

स्वयं सम्पाद्य सर्वाणि श्रद्धया साधनानि य ।

पूजयेत् तत्परो देवीं स लभेताखिलं फलम् ॥

पूजनेन फलार्थं स्यादन्यदचैस्तु साधनै ।
यथाकथंचिद्देव्यर्चा विधेया श्रद्धयाऽन्वितै ॥

पक्षान्तराणि च—

अशक्त कारयेत् पूजा दद्याद्वाऽर्चनसाधनम् ।
दानाशक्त सपर्याऽन्तं पश्येत्तत्परमानस ॥

इति कल्पसूत्रप्रकार परदेवताया नित्यक्रमविधि समाप्तः ॥

सद्दक्षेपार्चाविधिः

नित्यक्रमो मुख्यालाभे प्रतिनिधिनाऽपि निर्वर्त्य । तत्र प्रथमस्य प्रतिनिधि
—तक्रं दधि वा गुडमिश्रं. समैन्धवं पय . क्षौद्रं गव्यं सर्पि धीर वा ताम्रपात्रगत.
तिला शर्करा वा सलिलमिश्रा तैलं आरनाळ काम्यपात्रस्थं तप्तं वा नारिकेलोदकं
च । अथ द्वितीयस्य मूलकम् । तृतीयस्य तु लवणार्द्रकपिण्याकनागरगोधूमविकार-
मापलशुनानि । चतुर्थं तु मुख्यमेव । पञ्चमस्यापराजितापुष्प कर्गवीरकुमुम येति ।
एतन्मिश्रणं तु सूत्रकारेण अनुपातम् । डामरे तु—

मासानुकल्पोऽपूप स्यान्मत्स्यस्य च कदव्यपि ।
मैथुनस्य कळत्रे म्ये तदलाभे तु यन्नत ॥

पाठान्तरम्—

द्वितीयस्य त्वपूप स्यात्तृतीयस्य कदव्यपि ।
पञ्चमस्य कळत्रे म्ये तदलाभे तु यन्नत ॥ इति ॥

नित्यक्रमस्य प्रमादादिना अतिक्रमे मूलशतजप प्रायश्चित्तमाप्नातम् । नित्यनैमित्तिकौ
च क्रमौ सुतशिष्यादिभिरपि कारयितु शक्यते ॥

सद्दक्षेपार्चनानि

तानि च विस्तराशक्ताना गजवनिताऽऽर्दीना राज्यक्षोभदुर्भिक्षज्वगाद्यापत्सु
च कर्तव्यानि । तत्र चतुर्दशाराधावर्णपट्कममर्चन कुर्यादित्येकः पक्षः । (१) 'द्वि'मो

^१ इदं वाक्यं नारितं केषुचित्बोधेषु

प्रथमं ईशानाद्याग्नेयान्त-तद्रादिवारुण्यन्त-तदादीशानान्ता रेखामभिलिख्य शक्ति निष्पादयेत् । इदं मध्यत्रिकोणं भवति । यन्मध्ये हि विन्दुस्थानमामनन्ति । अथास्य मध्यत पार्श्वरेखाद्वयनिर्भेदपूर्वकं प्राग्वच्छक्त्यन्तरं कल्पयेत् । अत्र सन्धिद्वयं जायते । ततो द्वितीयशक्तिमध्यत तत्पार्श्वरेखाद्वयं निर्भिद्य च ता प्रथमशक्त्यग्रसंलग्ना तिर्यग्रेखामालिख्य तदग्राकृष्टाभ्या पक्षरेखाभ्या सन्धिद्वयभेदचरणं शिवत्रिकोणं कुर्यात् । एतावता अष्टकोणं सम्पद्यते । एतदेव मध्यत्रिकोणेन सह नवयोनिचक्रमिति कीर्त्यते । इह सन्धय पट् मर्मणी द्वे च सिध्यन्ति । अथ प्राचीं तिर्यग्रेखामुभयतोऽप्यभिवर्ध्य तदग्राकृष्टाभ्या प्रथमवह्निपक्षकोणाग्रसंलग्नाभ्या पार्श्वरेखाभ्या शक्तिं जनयेत् । एवं प्रतीचीं तिर्यग्रेखामुभयतोऽप्यभिवर्ध्य तदग्राकृष्टाभ्यां प्रथमशक्तिपक्षकोणाग्रसृष्टाभ्यां पार्श्वरेखाभ्या शिवं साधयेत् । ततो मध्यत्रिकोणपार्श्वरेखे गेडान्यामाग्नेय्या चाभिवर्ध्य तदग्रयोः प्रथमलिखितवह्निचक्रे च ससक्ता तिर्यग्रेखामालिखेत् । एव प्रथमलिखितवह्नेरपि पार्श्वरेखे अभिवर्ध्य तदग्रयो द्वितीयशक्त्यग्रे च संसक्ता तिर्यग्रेखा विलिखेत् । तदिदमन्तर्दृशारं भवति । अत्र मर्माणि पट् सन्धयो द्वादश च निष्पद्यन्ते । अथ विद्यमानानु पञ्चसु तिर्यग्रेखासु प्रथमा चरमां च उभयतोऽप्यभिवर्ध्य तत्तदग्राकृष्टाभिः पार्श्वरेखाभिः तृतीयशक्तिपक्षकोणागिखावर्ज इतरकोणाष्टकप्रस्पर्शिनौ शक्तिशिवौ ममुत्पादयेत् । तत प्रथमवर्धिता मध्यशक्तिप्रथमवह्निपार्श्वरेखास्तत्तद्विदिक्षु संवर्ध्य तत्तदग्राकृष्टे अन्तर्दृशारीयप्राक्प्रत्यक्षोणागिखासम्पृक्ते गेवे समालिखेत् । तदेतद्द्विदिशारं भण्यते । इह मर्माणि दश सन्धयोऽष्टादश चोन्मीलन्ति । अथ सप्तसु तिर्यग्रेखासु पष्ठद्वितीयं पूर्वसंवर्धित एव गेवे उभयत संवर्ध्य तत्तदग्राकृष्टाभिः वहिर्दृशारस्य प्राक्प्रत्यक्षोणागिखरसंसर्गवर्जमितरकोणाष्टकशिवरसम्पृक्ताभिः पार्श्वरेखाभिः शक्ति शिवं च समुन्मीलयेत् । ततश्चतुर्थशक्तिपार्श्वरेखे सर्वप्राचीना तिर्यग्रेखा चोभयतोऽप्यभिवर्ध्य मेळयेत् । एवं तृतीयवह्निपार्श्वरेखे सर्वप्रतीच्या तिर्यग्रेखा चोभयतसंवर्ध्य मेळयेत् । तत प्रथमशक्तिप्रथमशिवयो पार्श्वरेखे द्वे तत्तद्विदिक्षु ममभिवर्ध्य तत्तदग्रतश्चतुर्थशक्तितृतीयशिवगिखरचुम्बितिर्यग्रेखायुगळमालिखेत् । तदिदं चतुर्दशारं भवति । अत्र मर्माणि अष्टादश सन्धयो चतुर्विंशति शक्तय पञ्च, वह्नयश्चत्वार पार्श्वयो डमरवोऽष्टौ, त्रिकोणानि च संहत्य त्रिचत्वारिंशत् सम्पद्यन्ते । अथास्य परितः कर्णिकावृत्त विलिख्य तत्संसक्तान्यमन्थानि दृष्टान्यष्टौ

कल्पयेत् । तदिदमष्टदळमिति व्यवहियते । असन्धित्वं नाम केसराभास
 श्रीचक्राजे केसरनिषेधदर्शनात् । अथ तदमितः पुनःकर्णिकावृत्तं निष्पायाद्व्य
 प्रचालि षोडश निर्मिमीत । तदिदं षोडशदळं सच्चक्षते । अथ तद्विर्माणस्य
 पश्चिम्य तत्परितः चतुरश्ररेखात्रयेण चतुर्द्वारं भूपुरं समुद्गावयेत् ॥ इति श्री
 वेदान्तस्यार ॥

दुग्धदधिघृतशङ्खन्मूत्रात्मकं पञ्चगव्यमानीय सम्मिश्रय हीं इति मन्त्रेण अष्टोत्तरयान-
वारानभिमन्त्र्य तत्र प्रणवेन यन्त्र निक्षिप्य तत उद्धृत्य पात्रान्तरे निधाय, मिश्रितेन
गोदुग्धदधिघृतमधुशर्कराऽऽत्मकेन पञ्चामृतेन संस्नाप्य धूपयेत् । अथ प्रत्येक दुग्धादिभि
क्रमेण अन्तरान्तर्ग धूपनपूर्वकं स्नपयित्वा पुनर्मिश्रितंश्च तै, स्नपयेत् । ततोऽष्टान्गु
दिक्षु शालितण्डुलपुञ्जोपरि निहितं, नूतनवग्नवेष्टितं गन्धपुष्पाचिंतं शुद्धकुसुमगंधना-
चन्दनकस्तूरीसुरभिःश्रीतल्लसल्लिपूर्णं कुशाग्रेण स्पृष्ट्वा मूलेनाष्टोत्तरयतवारानभिमन्त्रितं
सौवर्णादिमात्तिकांस्तान्तान्यतमंरष्टभिः कलशैर्गभिषिञ्चेत् । दृढ गर्वमपि पञ्चगव्यादिवं,
स्नानं मूलमन्त्रकरणमेव । अथ यन्त्रं धौनेन वामभा परिसृज्य पीठं निधाय
कुशाग्रे स्पृशन् —ॐ ह्रीं श्रीं ॐ यन्त्रराजाय विद्महे महायन्त्राय धीमहि । तन्नो यन्त्र
प्रचोदयात् ॥ इति—यन्त्रगायत्रीं अष्टोत्तरयतवारानावर्त्य आत्मनो भूतशुद्ध्यादिगान्
कान्यासान्तं कृत्वा यन्त्रं करेण सम्पृश्य प्राणप्रतिष्ठा कुर्यात् । यथा- -

अस्य श्रीयन्त्रराजप्राणप्रतिष्ठासहामन्त्रस्य ब्रह्मविष्णुमहेश्वरा ऋषयः ।
ऋग्यजुस्सामाथर्वाणि छन्दासि । चैतन्य देवता । आ बीजम् । ह्रीं शक्तिः ।
क्रौं कीलकम् । मम श्रीचक्रप्राणप्रतिष्ठार्थं जपे विनियोगः ॥

ॐ ह्रीं श्रीं अं कं खं गं घं ङं पृथिव्यप्तेजोवाय्वाकाशात्मने आ जगुष्टाभ्याः
नमः ॥

३ इं चं छं जं झं ञं शब्दरूपार्थरूपगन्धात्मने ई तर्जनीभ्याः
नमः ॥

३ उं टं ठं डं ढं णं श्रोत्रत्वक्चक्षुर्जिह्वाग्राणाग्ने न ग शब्दाभ्याः
नमः ॥

३ एं तं थं दं धं न वामपाणिपादपाशुपन्थात्मने ऐ अनादिभ्याः
नमः ॥

३ ॐ पं फं बं भं म दक्षनागवधिरणपितृसंस्तुताग्ने ॐ
कनिष्ठिकाभ्या नमः ॥

३ अं यं रं लं वं शं षं सं हं ळं मन्त्रोत्तरादिभ्याः
वर्णात्मने अ वरतादिभ्याभ्या नमः ॥

ॐ इत्यादिभ्यात् ॥

यन्त्रान्तर्यामिप्रतिष्ठायाः विधिः । यन्त्रं कृत्वा । यन्त्रं यथाशक्ति कृतं विधिना
 देवमावाहयन्त्यर्थं यन्त्रं विधिं स्पष्टं मन्त्रप्रयोगं मन्त्रं यथा वा सम्यक्
 होमप्रकरणेन क्रमणं । यन्त्रं यथाशक्ति मन्त्रं यथा मन्त्रप्रयोगं मन्त्रं यथा
 यन्त्रं यथाशक्ति मन्त्रं यथाशक्ति मन्त्रं यथाशक्ति मन्त्रं यथाशक्ति मन्त्रं यथाशक्ति
 सुवर्गशृङ्गादिकृता गा वमनाभरणानि च प्रदाय देवामुद्राम्बु ममागं योगिनी
 ब्राह्मणाश्च भोजयेत् । उमा च यन्त्रप्रतिष्ठा गुवादिना वा कायेत् ॥ इति वामदेव-
 तन्त्रायां यन्त्रप्रतिष्ठापनविधिः ॥

यन्त्रभेदेन अर्चनकालावधि

सोवर्णे यावर्जीवं गोप्ये द्वाविंशतिवल्ग . ताम्रे द्वादश . भूर्जने लिखिते तु
 पट् । एतेषा उक्तकालातिक्रमे पुन प्रतिष्ठा । स्फटिकादेः तु नकृदेव प्रतिष्ठापन सर्वदा
 पुरुषपरम्पर्याऽभ्यर्चनं चेति । यन्त्रस्य श्रृणुत्वालाद्यस्पृश्यस्पर्शाद्युपधाने पुन
 प्रतिष्ठापनम् । प्रमादादिना यन्त्रे दग्धे स्फुटिते नष्टे चोग्रशपहते वा एकदिनोपवासे
 अयुतमूलमन्त्रजप तद्दशाश होमादिक च कृत्वा पुनर्यन्त्रान्तर प्रतिष्ठापयेत् ।
 लुप्तचिह्नस्फुटितार्धदग्धादींस्तु तीर्थोदके निक्षिपेत् ॥ इति ॥

श्रीचक्रमहिमा

श्रीचक्राभिषेकोदकेन शिर प्रोक्षण पान च ब्रह्माण्डोदरगतगङ्गाऽऽदितीर्थसहस्र-
स्नानकोटिफलदम् । श्रीचक्रदर्शिनस्तु—

सम्यक् शतकतून् कृत्वा यत्फलं समवाप्नुयात् ।

तत्फलं लभते कृत्वा भक्त्या श्रीचक्रदर्शनम् ॥

इति वचनादुक्तं फलं भवति । इत्यलं विस्तरेणेति शिवम् ॥

नपर्याप्रकरण द्वितीय समाप्तम्

होमप्रकरणम्

तत्र पूजामण्डपस्य ईशानभागे चतुरश्रकुण्डं अथवा हस्तायाममङ्गुष्ठोन्नतं
स्थण्डिलं कृत्वा सामान्यार्धोदकेन प्रोक्ष्य, उदक्संस्था प्राचीस्तिस्रो रेखा. तदुपरि
प्राक्संस्था उदीचीश्च लिखित्वा तासु रेखासु क्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौं ब्रह्मणे नमः, यमाय, सोमाय, रुद्राय, विष्णवे,

इन्द्राय नमः ॥

इति गन्धाक्षतपुष्पैरभ्यर्च्य

ऐं ह्रीं श्रीं सहस्रार्चिषे हृदयाय नमः स्वस्तिपूर्णाय शिरसे स्वाहा,

उत्तिष्ठपुरुषाय त्रिखायै वषट् धूमव्यापिने कवचाय हुम्. सप्तजिहाय

नेत्रत्रयाय वौषट्. धनुर्धराय अम्बाय फट् ॥

इति स्वाङ्गेषु षडङ्गं न्यसेत् । तेनैव षडङ्गेन अर्माशासुरवायव्येषु मध्ये दिक्षु च
कुण्डमभ्यर्च्य तत्र अष्टकोणषट्कोणत्रिकोणात्मकमग्निचक्रं प्रवेदरीत्या विलिख्य त्रिकोणे
दिगष्टकं विभाव्य तत्र स्वाग्नादिप्रादक्षिण्येन दिक्षु मध्ये च क्रमात्—

ऐं ह्रीं श्रीं पीतायै नमः. श्वेतायै. अरुणायै. कृष्णायै, धूम्रायै, तीत्रायै.
स्फुलिङ्गिन्यै, रुचिरायै, ज्वालिन्त्यै नमः ॥

इति पीठशक्तीः समर्च्य. पीठमध्य एव—

ऐं ह्रीं श्रीं तं तमने नम . रं रजमे. सं सत्वाय. आं आत्मने,
अं अन्तरात्मने, पं परमात्मने, जं ज्ञानात्मने नम ॥

इत्युपर्युपरि पूजयेत् । तत. तत्र त्रिकोणे ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं वागीश्वरीवागीश्वराम्यां नम
इति मन्त्रेण जनिष्यमाणस्य बहे पितरौ वागीश्वरीवागीश्वरौ सम्पूज्य. तयोर्मिथुनीभाव
भावयित्वा, अरणे सूर्यकान्ताद्वा वह्निमुत्पाद्य द्विजगृहाद्वा आनीय मृत्पात्रे ताम्रपात्रे
वा अग्नि आग्नेय्यां नैर्ऋत्या वा दिशि निधाय, तस्मात्कव्यादांगमेकमग्निगल
नैर्ऋत्यां निरस्य मूलेन निरीक्षणप्रोक्षणे अस्त्रेण कुञ्जैः ताडनमवकुण्ठानमृतीकरणे
चेत्येतैः विशोध्य, ॐ वैश्वानर जातवेद इहावह लोहिताक्ष सर्वकर्माणि साधय
स्वाहेति मूलाधारोद्गतं संविदग्नि ललाटेनेत्रद्वारा निर्गमय्य तं बाह्याग्नियुक्तं वागीश्वर-
वीजस्य वागीश्वरीयोण्यां प्रवेशवुद्ध्या ' वहिचक्रे पातयेत् । ततः कवचाय हुं इति
मन्त्रेण इन्धनैः आच्छाद्य.

ऐं ह्रीं श्रीं अग्नि प्रज्वलितं वन्दे जातवेदं हुताशनम् ।

सुवर्णवर्णमनलं समिद्धं विश्वतोमुखम् ॥

इत्युपस्थाय. ३ उत्तिष्ठ पुरुष हरितपिङ्गल लोहिताक्ष सर्वकर्माणि साधय मे देहि
द्रापय स्वाहा इति वह्निमुत्थाप्य, ३ चित्पिङ्गळ हन हन दह दह पच पच सर्वज्ञ
आज्ञापय स्वाहा इति प्रज्वालय, वागीश्वरीगर्भे धृतं ध्यात्वा, ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः ऐं
नमः अस्य होमाग्नेः पुंसवनकर्म कल्पयामि नम । तथा अस्य होमाग्नेः सीमन्तकर्म,
जातकर्म, श्रीललिताग्निरिति नाम्ना नामकरणकर्म कल्पयामि नम. । एवं तत्तत्कामेषु
वद्वेः तत्तद्देवतानाम योज्यम् । अस्य होमाग्नेरितिपदस्य एतावत्पर्यन्तमनुवृत्तिः, इतः परं
ललिताग्नेरिति । ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौ ऐं ह्रीं नमः श्रीललिताग्नेः अन्नप्राशनकर्म
कल्पयामि नमः, चोळकर्म, उपनयनकर्म, गोदानकर्म, विवाहकर्म कल्पयामि नम. ।
इति तत्तत्कर्माणि भावनया विद्ध्यन्त । ततः मामान्यजलेन परिपेचनम्,
प्राग्ग्रन्थदगग्रंश्च कृशं परिस्तरणम्, त्रिभिः परिधिभिः प्राग्वर्ज परिधानं च कृत्वा,

त्रिणयनमरणजटावद्भ्रमोळिं सशुक्रा-
शुक्रमरणमनेकारुल्पमम्भोजसस्थम् ।

अभिमतवरगतिः स्वस्तिकाभीतिहस्त

नमत वनकमालालट्टकृतास कृशानुम् ॥

इति ध्यायेत् ॥

शारदातिलके—

वैश्वानरं स्थितं ध्यायेत् समिद्धोमेपु देशिकः ।

शयानमाज्यहोमेपु निपण्णं शेषवस्तुपु ॥

इति ध्यानविशेष उक्तः । अथाष्टकोणे स्वाम्रादिप्रादक्षिण्येन—

ॐ ह्रीं श्रीं जातवेदमे नमः, सप्तजिहायः, हव्यवाहनायः, अश्वोदरायः,
वैश्वानरायः, कौमारतेजसे, विश्वमुखायः, देवमुखायः नमः ॥

इति षट्कोणे च पूर्ववत् षडङ्गं अभिपूज्यः त्रिकोणे—ॐ वैश्वानरः जातवेदः
इहावहः लोहिताक्षः सर्वकर्माणि माधयः स्वाहा इति मन्त्रेण—अग्निमर्चयेत् । अथाज्यं
मूलेन मसवारं अभिमन्त्रणेन सशोध्यः पुरतो दर्भेषु निधायः सुवः च मूलेन प्रक्षाल्य
तदुत्तरतो निवेद्यः अग्निं पुष्पाक्षतैः अलङ्कृत्यः सुवेण आज्यमादायः,

ॐ ह्रीं श्रीं हिरण्यायै नमः स्वाहा । हिरण्याया इदं नमः ॥
कनकायै, रक्तायै, कृष्णायै, सुप्रभायै, अतिरक्तायै, बहुरूपायै, नमः स्वाहा ।
बहुरूपाया इदं नमः ॥

इति अग्नेः सप्तजिहासु एकैकामाज्याहुतिं कुर्यात् नमोऽन्ताम् । पादुकाऽन्तानिति
सूत्रं तु प्रकरणान्तरमन्त्रान्तिमनमः पदापोहकः न तु वह्निजिहामन्त्रनमसः, अन्यत्र
विनियोगादर्शनात् । जिहास्थानानि तु—

रुद्रेन्द्रवह्निमासादवरुणानिलदिग्गताः ।

हिरण्याद्याः क्रमान्मध्ये बहुरूपा व्यवस्थिताः ॥ इति ॥

बहुरूपाऽऽख्यजिहाया होमः सर्वार्थसाधकः ।

इतरासु हुनेत् क्रूरकर्मस्वभिमतेषु च ॥ इति कादिमते ॥

ऐं ह्रीं श्रीं पीतायै नमः. श्वेतायै. अरुणायै, कृष्णायै. धूम्रायै. तीत्रायै,
स्फुलिङ्गिन्यै, रुचिरायै, ज्वालिन्यै नमः ॥

इति पीठशक्ती. समर्च्यै. पीठमध्य एव—

ऐं ह्रीं श्रीं तं तममे नमः. रं रजमे. सं सत्वाय. आं आत्मने,
अं अन्तरात्मने. पं परमात्मने, जं ज्ञानात्मने नमः ॥

इत्युपरि पूजयेत् । तत तत्र त्रिकोणे ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं वागीश्वरीवागीश्वराभ्या नमः
इति मन्त्रेण जनिप्यमाणस्य बहेः पितरौ वागीश्वरीवागीश्वरौ सम्पूज्य. तयोर्मिथुनीभाव
भावयित्वा, अरणे सूर्यकान्ताद्वा वहिसुत्पाद्य द्विजगृहाद्वा आनीय मृत्पात्रे ताम्रपात्रे
वा अग्निं आग्नेय्यां नैर्ऋत्यां वा दिशि निधाय, तस्मात्कव्यादांशमेकमग्निशकलं
नैर्ऋत्या निरस्य मूलेन निरीक्षणप्रोक्षणे अक्षेण कुशं ताडनमवकुण्ठनामृतीकरणे
चेत्येतं विगोध्य, ॐ वैश्वानर जातवेद इहावह लोहिताश सर्वकर्माणि माधय
स्वाहेति मूलाधारोद्गतं संविदग्निं ललाटनेत्रद्वारा निर्गमय्य तं वाद्याभियुक्तं वागीश्वर-
वीजस्य वागीश्वरीयोन्त्या प्रवेशबुद्ध्या वह्निचक्रे पातयेत् । तत कवचाय हुं इति
मन्त्रेण इन्धनं आच्छाद्य.

ऐं ह्रीं श्रीं अग्निं प्रज्वलितं वन्दे जातवेदं हुताशनम् ।

सुवर्णवर्णमनलं ममिद्ध विश्वनोमुखम् ॥

इत्युपस्थाय, ३ उतिष्ठ पुरुष हगितपिद्मल लोहिताश सर्वकर्माणि माधय मे देहि
दारय स्वाहा इति वह्निमुत्थाप्य, ३ चित्पिद्मल हन हन दह दह पच पच सर्वज्ञ
आज्ञापय स्वाहा इति प्रज्वाल्य, वागीश्वरीगर्भं धृतं ध्यात्वा. ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौं ऐं
नमः अस्य होमाग्ने पुंसवनकर्म कल्पयामि नमः । तथा अस्य होमाग्ने मीमन्तकर्म,
जातकर्म. श्रीयत्किनाभिरिति नाश्या नामकर्मण्यकर्म कल्पयामि नमः । एवं तत्कर्मेषु
द्वे तत्तद्वेदानाम योजनम् । अस्य होमाग्नेरितिपदस्य एतावत्पर्यन्तगानुवृत्तिः. इतः पर
त्किनाभेरिति । ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौं ऐं नमः श्रीयत्किनाश्रे अन्नपाशनकर्म
कल्पयामि नमः शोचनकर्म, उपनयनकर्म, गोदानकर्म, विवाहकर्म कल्पयामि नमः ।
इति तत्कर्मणि भावयत्या विदुः यात । तत मामान्यत्रयेण परिषेचनम्,
एतन्नैर्ऋतर्ऋतं कुशं परिषेचनम्. त्रिभिः परिषेचिभिः प्राणैर्ऋतं च श्रुत्वा,

त्रिणयनमरुणजटान्नद्धमौलि सशुक्ला-
 शुक्रमरुणमनेकाकल्पमम्भोजसंस्थम् ।
 अभिमतवरशक्तिं स्वस्तिकाभीतिहस्तं
 नमत कनकमालालङ्कृतास कृशानुम् ॥

इति ध्यायेत् ॥

शारदातिलके—

वैश्वानर स्थितं ध्यायेत् समिद्धोमेषु देशिकः ।
 शयानमाज्यहोमेषु निषण्णं शेषवस्तुषु ॥

इति ध्यानविशेष उक्तः । अथाष्टकोणे स्वाम्रादिप्रादक्षिण्येन—

ॐ ह्रीं श्रीं जातवेदसे नमः, सप्तजिहाय, हव्यवाहनाय, अश्वोदराय,
 वैश्वानराय, कौमारतेजसे, विश्वमुखाय, देवमुखाय नमः ॥

इति षट्कोणे च पूर्ववत् षडङ्गं अभिपूज्य, त्रिकोणे—ॐ वैश्वानर जातवेद
 इहावह लोहिताक्ष सर्वकर्माणि साधय स्वाहा इति मन्त्रेण—अभिमर्चयेत् । अथाज्यं
 मूलेन सप्तवारं अभिमन्त्रणेन संशोध्य पुरतो दर्भेषु निधाय सुव च मूलेन प्रक्षाळ्य
 तदुत्तरतो निवेश्य अग्निं पुष्पाक्षतैः अलङ्कृत्य सुवेण आज्यमादाय,

ॐ ह्रीं श्रीं हिरण्यायै नमः स्वाहा । हिरण्याया इदं नमः ॥
 कनकायै, रक्तायै, कृष्णायै, सुप्रभायै, अतिरक्तायै, बहुरूपायै, नमः स्वाहा ।
 बहुरूपाया इदं नमः ॥

इति अग्नेः सप्तजिहासु एकैकामाज्याहुतिं कुर्यात् नमोऽन्ताम् । पादुकाऽन्तानिति
 सूत्रं तु प्रकरणान्तरमन्त्रान्तिमनम पदापोहकं न तु वह्निजिहामन्त्रनमस, अन्यत्र
 विनियोगादर्शनात् । जिहास्थानानि तु—

रुद्रेन्द्रवह्निमासादवरुणानिलदिग्गताः ।
 हिरण्याधाः क्रमान्मध्ये बहुरूपा व्यवस्थिता ॥ इति ॥
 बहुरूपाऽऽख्यजिहाया होमः सर्वार्थसाधकः ।
 इतरासु हुनेत् क्रूरकर्मस्वभिमतेषु च ॥ इति कादिमते ॥

ऐं ह्रीं श्रीं पीतायै नमः. श्वेतायै. अरुणायै. कृष्णायै, धूम्रायै, तीत्रायै,
स्फुलिङ्गिन्यै. रुचिरायै, ज्वालिन्यै नम ॥

इति पीठशक्ती. समर्च्य. पीठमध्य एव—

ऐं ह्रीं श्रीं तं तममे नमः. रं रजमे, सं मत्वाय, आं आत्मने,
अं अन्तरात्मने, पं परमात्मने, ज्ञं ज्ञानात्मने नम ॥

इत्युपर्युपरि पूजयेत् । ततः तत्र त्रिकोणे ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं वागीश्वरीवागीश्वराभ्यां नमः
इति मन्त्रेण जनिष्यमाणस्य बहेः पितरो वागीश्वरीवागीश्वरो सम्पूज्य. तयोर्मिथुनीभावं
भावयित्वा, अरणे. सूर्यकान्ताद्वा वह्निमुत्पाद्य द्विजगृहाद्वा आनीय मृत्पात्रे ताम्रपात्रे
वा अग्निं आग्नेय्या नैर्ऋत्या वा दिशि निधाय, तस्मात्कव्यादागमेकमग्निशकलं
नैर्ऋत्या निरस्य मूलेन निरीक्षणप्रोक्षणं अस्त्रेण कुशैः ताडनमवकुण्ठनामृतीकरणे
चेत्येतैः विगोध्य, ॐ वैश्वानर जातवेद इहावह लोहिताक्ष सर्वकर्माणि साधय
स्वाहेति मूलाधारोद्गतं संविदग्निं ललाटनेत्रद्वारा निर्गमय्य तं बाह्याभियुक्तं वागीश्वर-
बीजस्य वागीश्वरीयोन्त्या प्रवेगवुद्ध्या वह्निचक्रे पातयेत् । ततः कवचाय हु इति
मन्त्रेण इन्धनं. आच्छाद्य.

ऐं ह्रीं श्रीं अग्निं प्रज्वलितं वन्दे जातवेद हुताशनम् ।

सुवर्णवर्णमनलं ममिद्धं विश्वतोमुखम् ॥

इत्युदम्याय. ३ उत्तिष्ठ पुरुष हृदिपिद्मल लोहिताक्ष सर्वकर्माणि साधय मे देहि
दास्य स्वाहा इति वह्निमुत्पाप्य, ३ चित्पिद्मल हन हन दह दह पच पच सर्वत्र
आज्ञापय स्वाहा इति प्रज्वाल्य. वागीश्वरीगर्भं धृतं ध्यात्वा, ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौ. ऐं
नमः अस्य होमाग्ने पुंसवनकर्म कल्पयामि नम । तथा अस्य होमाग्नेः मीमन्तकर्म,
ज्ञानकर्म श्रीः श्रियाग्निगिति नाम्ना नामकरणकर्म कल्पयामि नम । एवं तत्तत्कर्मेषु
वदे- तन्त्रदेवानाम योजयम् । अस्य होमाग्नेगितिपदस्य एतावत्पर्यन्तमनुवृत्तिः. इतः परं
लक्ष्मिः इति । ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौ ऐं नमः श्रीः श्रियाग्ने अन्नप्राशनकर्म
व्याजकर्म, चैत्रकर्म, उपनयनकर्म, गोदानकर्म, धिवादकर्म कल्पयामि नमः ।
इति तन्त्रदर्शिनः शब्दव्याख्या विदुषात् । ननु सामान्यतरेण परिषेचनम्.
इति तन्त्रदर्शिनः शब्दव्याख्या, त्रिभिः परिषेचनं प्राधान्यं परिषेचनं च इत्यादि.

त्रिणयनमरुणजटावद्धमौलि नशुक्रां-
शुक्रमरुणमनेकाकल्पमम्भोजसंस्थम् ।

अभिमतवरशक्तिं स्वग्निकामीतिहम्न

नमत कनकमालालङ्कृताम् कृश्यानुम् ॥

इति ध्यायेत् ॥

शारदातिलके—

वैश्वानरं स्थित ध्यायेन् गगिद्वोमेषु देशिकम् ।

शयानमाज्यहोमेषु निषण्ण शेषवन्पु ॥

इति ध्यानविशेष उक्त । अथाष्टकोणं म्याग्रादिप्रादधिष्येन -

ॐ ह्रीं श्रीं जातवेदसे नमः । समाजिहाय, हन्यवाहनाय, यामा

वैश्वानराय, कौमारनेजसे, विश्वाम्वाय, देवगुम्वाय नमः ॥

इति षट्कोणे च पूर्ववत् षट्क अभिषुज्य, विराणा १ वैश्वानर इत्ये-
इहावह लोहिताद्य सर्वकर्माणि साधय स्वाहा इति मन्त्रेण । तदन्तर-
मूलेन सप्तवारं अभिमन्त्रणेन यशोभय पुरतो दक्षेण निषाय १००० मन्त्रान् । त-
तदुत्तरतो निवेज्य अग्निं पुष्पाक्षते अन्तःकृत्य संश्लेषेण जाड्यमाजाय

ॐ ह्रीं श्रीं तिरुण्याय नमः स्वाहा । तिरुण्याय इत्येवम् ।

कनकार्यं, रक्तार्यं, कृष्णार्यं, गुग्गुमार्यं, बतिलार्यं, चतुरार्यं १००० मन्त्रान् ।

चतुरार्याया इदं नमः ॥

इति अग्रे सप्तजिहाय एवेवासाज्यस्य इति । तत्रैव चतुरार्याया षट्कोणे ।
सूत्रे च प्रकरणान्तरमन्तान्तिभनम पश्याते, न च तद्विहितं ।
दिनियोगादर्शनात् । जिहास्तानानि च

रुद्रेन्द्रपतिभासाः चरणातिरिजिहासः ।

तिरुण्याया पश्यान्मन्त्रे चतुरार्यायाः चतुरार्याया इति ।

चतुरार्यायाः चतुरार्यायाः चतुरार्यायाः चतुरार्यायाः ।

चतुरार्यायाः चतुरार्यायाः चतुरार्यायाः चतुरार्यायाः ।

३ ॐ भूर्भुव. सुवश्चन्द्रमसे च नक्षत्रेभ्यश्च दिग्भ्यश्च महते च
स्वाहा । चन्द्रमसे नक्षत्रेभ्यो दिग्भ्यो महत इदं न मम ॥

इति चतुर्भिः मन्त्रैः महाव्याहृतिहोमं आज्येन कृत्वा. ॐ ह्रीं श्रीं ॐ इत पूर्व
प्राणबुद्धिदेहधर्माधिकारतो जाग्रत्स्वप्नसुप्त्यवस्थासु मनसा वाचा कर्मणा हस्ताभ्या
पद्भ्यामुदरेण शिखा यत् स्मृतं यत् कृतं यदुक्तं तत् सर्वं ब्रह्मार्पणं भवतु स्वाहा इति
मन्त्रेण ब्रह्मार्पणाहुति विधाय, परब्रह्मण इदं न मम इत्युक्त्वा. परिस्तरणपरिधीनपसार्य,
परिपेचनालङ्करणे कृत्वा, प्रागुक्तेन—

अग्निं प्रज्वलितं वन्दे जातवेदं हुताशनम् ।

सुवर्णवर्णममलं समिद्धं विश्वतोमुखम् ॥

इति मन्त्रेणोपस्थाय चिदग्निं देवता च आत्मन्युद्रासयामि नम इत्युद्रास्य तद्भूतितिलकं
धारयेत् त्र्यायुषमिति मन्त्रेणेति शिवम् ॥

इति होमप्रकरणं तृतीयं समाप्तम्

मुद्राप्रकरणम्

श्रीगुरुवन्दनमुद्राः

विकसितकल्प उत्तानाञ्जलि सुमुखम् । इदमेव मुष्टीकृतं सुवृत्तम् । ऊर्ध्वाधः-
स्थितयोः दक्षवामकरतलयो. अंगुलीना मिथो मणिवन्धसम्बन्धे चतुरश्रम् ।
अधरोत्तरस्य वामदक्षमुष्टियुगस्य स्वाभिमुख्येन योजने मुद्गरः । तिर्यङ्मिलिताग्रयोः
मध्यमयो. पश्चात् ऊर्ध्वाध स्थिते वामदक्षानामिके तिरः प्रसारिते तर्जनीभ्या निपीड्य
वामकनिष्ठां दक्षिणया धृत्वा अङ्गुष्ठाग्रयो. मध्यमापुरोमध्यपर्वद्वयसम्बन्धे यो निः ॥
इति श्रीगुरुवन्दनमुद्राः ॥

अर्घ्यमन्धापनमुद्राः

अधोमुखप्रमार्गित वामदक्षकरतलयुगमधरोत्तर विधायार्गुष्ठद्वयचालने मत्स्यः । लक्ष्यमभित छोटिका दत्त्वा दक्षमध्यमातर्जनीभ्या 'अधिवामकरतलं त्रिस्ताडने अस्त्रम् । अधोमुखस्य दक्षवाममुष्टिद्वयस्य प्रसारितयो तर्जन्यो स्वस्वभागमारभ्य क्रमेण लक्ष्यं परित प्रादक्षिण्यवामावर्ताभ्या परिभ्रमणे अ व कुण्ठ नम् । अभिमुखमन्योन्यग्रथिताना दक्षवामकरार्गुलीना क्रमेण कनिष्ठानामे तर्जनीमध्यमे च सयोज्य अधोमुखीकरणे धेनुः । यो निरुक्तैव । उत्तानस्य वामकरस्य विरल आकुञ्चितै अनामामध्य-मातर्जन्यग्रं अधोमुखस्य दक्षस्य वक्रकृतानि तानि सयोज्य कनिष्ठाङ्गुष्ठाग्राणा मिथ सम्बन्धे गालिनी ॥

अर्चने मुद्राः

विततोत्तान ऊर्ध्वाधोव्यापारितोऽञ्जलि आवाहनी । तथाविधो न्युञ्जाञ्जलि 'मस्थापनी । उदङ्गुष्ठयो मुष्टयोरभिमुखयोगे संनिधापनी । सैवाकनिष्ठामूलं अन्त प्रविष्टाङ्गुष्ठमिथ.मृष्टनखा मनिरोधिनी । संनिधापन्येव तिर प्रयोजिता सम्मुखी करणी । अ व कुण्ठनी उक्तैव । उदङ्गुलिनो करतलयो योजने वन्दनं प्रसिद्धम् । धेनुयोनी उक्ते एव । वामानामाङ्गुष्ठयोगे तत्त्वमुद्रा । दक्षाङ्गुष्ठ-तर्जनीयोगो ज्ञानमुद्रा ॥

सङ्क्षोभिण्यादिमुद्राः

उत्तानयो करतलयो प्रसारिततर्जनीक सहतकनिष्ठानामामध्यमाग्राप्य-न्योन्याभिमुख्येन संयोज्य स्वस्वकनिष्ठोपर्यङ्गुष्ठाग्रसम्बन्धे सर्वसङ्क्षोभिणी । सैव प्रसारितमध्यमासपि सर्वविद्राविणी । इयमेव मध्यमातर्जन्योराकुञ्चने ^३सर्वाकर्षणी । परस्परग्रथिताङ्गुलिस्पृष्टनखाग्राङ्गुष्ठयो मुष्टयोः योगे सर्ववशङ्करी । अधरोत्तरं तिर्थव्यप्रसारिते वामदक्षिणकनिष्ठे मध्यमाभ्या धृत्वा तयोरग्रे अगुष्ठाभ्या निपीड्य अनामातर्जन्यग्राणा पार्श्वतो मिथ सस्पर्शे सर्वोन्मादिनी । एषैव अनामयोराकुञ्चने तर्जन्यो किञ्चित् भुमत्वे च सर्वमहाङ्कुशा । दक्षभुजमध्यसन्धिस्थापितवाम-

^१ अधोमुखाभ्या वाम—श्री.

^२ सस्थापिनी—अ, अ१.

^३ सर्वाकर्षिणी—अ, व३.

कूर्परमामणिवन्धं पाणी परिवर्त्य स्वाभिमुखमन्योन्यस्पृष्टाग्रयो. मध्यमयोः पृष्ठतोऽधरोत्तरं
तिरप्रसारितानि दक्षवामानामाकनिष्ठाग्राणि तर्जनीभ्या धृत्वा पुरोऽङ्गुष्ठयोरन्योन्य-
सम्बन्धे सर्वखेचरी । ऊर्ध्वाधस्तिर प्रसृते वामदक्षकनिष्ठाग्रे अनामाभ्यां धृत्वा
अर्धचन्द्राकृतियोजितेषु तर्जन्यङ्गुष्ठेषु मिथ श्लिष्टाभ्यामृजुभ्या मध्यमाभ्या तर्जन्योः
सम्बन्धे सर्वबीजम् । यो निरुक्तैव । अस्यामेव ऋजूकृतयो कनिष्ठयो. मध्यमयो-
रङ्गुष्ठयोश्च पृथङ्मिथ संस्पर्शं सर्वं त्रिखण्डा । उदग्राणा विरळाना वामकराङ्गुलीनां
ईषदाकुञ्चने ग्रासः । मध्यमातर्जन्यङ्गुष्ठयोगे प्राणमुद्रा । मध्यमानामाङ्गुष्ठमेळने
अपानस्य । कनिष्ठाऽनामाङ्गुष्ठसम्बन्धे व्यानस्य । तर्जन्यनामाङ्गुष्ठमिश्रणे
उदानस्य । सर्वाङ्गुलिसंश्लेषे समानस्य । वाममुष्टेरङ्गुष्ठाग्रचुम्बितमूलपर्वणि
तर्जन्यामीषदधोमुखप्रसृताया नाराच । व्यत्ययेन वामदक्षकरकनिष्ठाङ्गुष्ठाग्रयो.
योगे अन्यासां वैरल्येन प्रसारणे च चक्रम् ॥

न्यासे मुद्रा.

संहताभि चतसृभिः अङ्गुलीभि मुखस्पर्शं मुखम् । सम्पुटीकृतयो करयोः
मिथोऽभिमुखप्रक्षेपे करसम्पुटम् । किञ्चिदाकुञ्चिताङ्गुल्यग्रयो. स्वाभिमुख
करयोरन्योन्यसम्बन्धे अञ्जलि । तर्जनीमध्यमानामाङ्गुष्ठौ हृदयस्पर्शं हृदयम् ।
मध्यमाऽनामाङ्गुष्ठौ ब्रह्मरन्ध्रसम्बन्धे शिरः । अङ्गुष्ठाग्रचूळीयोगे शिखा । व्यत्य-
यह्मन्योगधरोत्तरं वामदक्षकरयोः सर्वाङ्गुलीभि अससम्बन्धे कवचम् । तर्जनीमध्य-
माऽनामाङ्गुष्ठौ नेत्रयुगमन्यस्पर्शं नेत्रम् । अत्र उक्तचरम् । एताः पङ्क्त्याम एव ।
अङ्गुष्ठमिच्छित्तया अनामिकाया तत्तदङ्गुष्ठस्पर्शं न्यासमुद्रा । वामहस्तमुष्टिं बद्ध्वा सरळ्या
तर्जन्या ^१अंमकर्णमभितो ग्रामणे गौ भाग्यदण्डिनी । मैव गर्भिनाङ्गुष्ठवामपादतलं
न्यस्ता रिपु जिहास्रहा । अन्यमिद्र मुद्रायुगळ श्रीणोऽज्ञाक्षरीविषयम् ॥

त्रये मुद्राः

सुप्तसंज्ञकमुद्राप्रोक्तयय एव । परम्परानभिमुद्राप्रथिताकुनिना-
न्योन्यसंज्ञकमुद्राप्रोक्तयय प्रसागिततर्जनीयुगाग्रसम्बन्धे अकन्युस्थापनी ।

नर्वमर्द्धोभिण्यादयो दश दशितचर्य । अभिमुखाभ्यां दक्षमध्यमातर्जनीभ्या
 पराङ्मुखयो वाममध्यमातर्जन्यो अचपीड्याकर्षणेऽन्यासामङ्गुलिना आकुञ्चने च
 पाशः । उदग्राया दक्षमध्यमाया तन्मध्यपर्वस्पर्शिमध्यपर्वणस्तर्जन्याकुञ्चने अनामा-
 कनिष्ठाग्रयोश्चाङ्गुष्ठाग्रनिपीडने अङ्कुशः । उत्तानदक्षमध्यमाऽग्रेण तादृशतर्जन्यप्रप्रग्रहे
 चापः । बाणस्तु नाराचपदेनोक्तचर एव ॥

आहत्य अपुनरुक्ता मुद्रा पञ्चाशत् । एतासां प्रकारभेदोऽपि तन्तान्तरेषु
 दृश्यत इति शिवम् ॥

इति मुद्राप्रकरणं चतुर्थं समाप्तम्

न्यासप्रकरणम्

एतन्मुद्रा मुद्राप्रकरणे उक्तपूर्वा । तत्रादौ मातृकान्यास —

अस्य श्रीमातृकान्यासमहामन्त्रस्य ब्रह्मणे ऋषये नमः (शिरसि), गायत्र्यै
 छन्दसे नमः (मुखे), श्रीमातृकासरस्वत्यै देवतायै नमः (हृदये), हरभ्यो बीजेभ्यो नमः
 (गुले), स्वर्ग्यै शक्तिभ्यो नमः (पादयो). विन्दुभ्य कीलकेभ्यो नमः (नाभौ),
 मम श्रीविद्याऽङ्गत्वेन न्यामे विनियोगाय नमः (करसम्पुटे) । सर्वमातृकया त्रिव्यापकं
 सर्वाङ्गे अञ्जलिना ।

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौं अ क खं गं घं ङं आ अङ्गुष्ठाभ्या नमः ।

हृदयाय नमः ॥

६ इं च छ जं झं जं ई तर्जनीभ्या नमः । शिरसे स्वाहा ॥

६ उं ट ठ ड ढं ण ऊ मध्यमाभ्या नमः । शिखायै वषट् ॥

६ ए तं थं दं धं न ऐं अनामिकाभ्या नमः । कवचाय हु ॥

६ ओं प फ व भं म औ कनिष्ठिकाभ्या नमः । नेत्रत्रयाय
 वौषट् ॥

६ अ यं रं ल वं श पं स ह ळ क्षं अ करतलकरपृष्ठाभ्या नमः ॥

अस्त्राय फट् ॥

ध्यानम्—

पञ्चाशद्वर्णभेदैर्विहितवदनदो.पाठयुक्तुक्षिवक्षो-

देशा भास्वत्कर्पाकलितगणिकलामिन्दुकुन्दावदाताम् ।

अक्षसङ्कुम्भचिन्तालिखितवरकरा त्रीक्षणामञ्जसंस्था-

मच्छाकल्पामतुच्छस्तनजवनभरा भारती तां नमामि ॥

दक्षोर्ध्वकरमारभ्य दक्षाधःकरपर्यन्तं प्रादक्षिण्येन आयुधस्थिति । चिन्तालिखितं नाम पुस्तकम् । इति ध्यात्वा मनसा पुष्पाञ्जलि दत्त्वा, मानृका त्रितारीवालापूर्विकाः स्वाङ्गेषु न्यसेत् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं ऐ ह्रीं सौं अ नम गिरसि, आ नम. मुखवृत्ते, इं नमः दक्षनेत्रे. ई नमः वामनेत्रे, उं नम दक्षकर्णे, ऊं नम वामकर्णे, ऋं नमः दक्षनासापुटे, ॠं नम. वामनासापुटे, ऌं नम दक्षगण्डे, ॡं नमः वामगण्डे, एं नमः ऊर्ध्वोष्ठे, ऐं नमः अधरोष्ठे, ओ नमः ऊर्ध्वदन्तपङ्क्तौ. औं नमः अधोदन्तपङ्क्तौ, अ नम गिरमि मुखान्ततः जिहासे, अ नमः मुग्वान्ने कण्ठे, कं नमः दक्षबाहुमूले, ख नमः तन्मध्यसन्धौ दक्षकूर्परं, गं नम तन्मणिवन्धे, घं नम तदङ्गुलीमूले, ङ नम तदङ्गुल्यग्रे, चं नमः वामबाहुमूले, छं नम तन्मध्यसन्धौ, जं नम तन्मणिवन्धे, झं नम. तदङ्गुलि-मूले, ञं नम तदङ्गुल्यग्रे, टं नम दक्षोरुमूले, ठं नम. तज्जानुनि, ढं नम तज्जङ्घापादमंथौ तद्गुल्फे, ढं नमः तदङ्गुलिमूले, ण नम तदङ्गुल्यग्रे, तं नम वामोरुमूले, थ नम. तज्जानुनि, दं नमः तज्जङ्घापादमंथौ तद्गुल्फे, थं नम तदङ्गुलिमूले, नं नम तदङ्गुल्यग्रे, पं नम दक्षपादं, फं नम वामपादं, बं नम पृष्ठे, भ नमः नाभौ, मं नम जघने, यं नम हृदि, रं नम. दक्षकक्षे, दक्षमूले, ल नम उरुगण्डे, व नम वामकक्षे, वाममूले, शं नमः हृदयदिशः दक्षगण्डमुल्यन्तं, ष नम हृदयादिशः वामगण्डमुल्यन्तं, सं नमः हृदयादिशः वामपादगण्डमुल्यन्तं, ङं नम

हृदयादिगुणान्त (नित्यापोडशिकार्णवे कथ्यादिपादाङ्गुल्यन्तं), क्षं नमः
हृदयादिमूर्धान्त (नित्यापोडशिकार्णवे कथ्यादित्रलरन्ध्रान्तम्) ॥

अत्र मातृकाणा विन्दुमन्त्र—वाग्देवताऽऽकन्यामस्थान् सविन्दूनच सर्वत्र वर्गाणां
विन्दुयोग इति जापकात्—मिद्धम् ॥

इति मातृकान्यास । अयमेक एव सूत्रोक्त ॥

करशुद्धिन्यासः

ॐ ह्रीं श्रीं अ मध्यमाभ्या नम . आ अनामिकाभ्यां. सौ. कनिष्ठि-
काभ्या. अ अङ्गुष्ठाभ्या. आ तर्जनीभ्या सौ करतलकरपृष्ठाभ्या नम . ॥

आत्मरक्षान्यासः

ॐ ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौ महान्निपुरसुन्दरि आत्मानं रक्ष रक्ष, इति
हृदये अञ्जलिं दद्यात् ॥

चतुरासनन्यासः

ॐ ह्रीं श्रीं ह्रीं क्लीं सौ देव्यात्मासनाय नम. । इति स्वस्य मूलाधारे
न्यस्य ॥

- ३ हे हर्की ह्सौ श्रीचक्रासनाय नम ।
- ३ ह्सै. ह्सर्की ह्सौ सर्वमन्त्रासनाय नम . ।
- ३ ह्रीं क्लीं व्लें साध्यसिद्धासनाय नम ।

इति त्रिभि मन्त्रै मुहुर्मुहु पुष्पक्षेपेण चक्रमन्त्रदेवताऽऽसनानि श्रीचक्रे न्यसेत् ॥

बालापङ्कजन्यासः

ॐ ह्रीं श्रीं ऐं हृदयाय नम , क्लीं शिरसे स्वाहा, सौ शिखायै वषट् .
ऐं कवचाय हुम्, क्लीं नेत्रत्रयाय वौषट् , सौ अस्त्राय फट् ॥

वशिन्त्यादिन्त्यास.

ऐं ह्रीं श्रीं अं आ इ ई उं ऊं ऋं ॠं ऌं ॡं एं ऐं ओं औं अं अं अं अं अं

वशिनीवाम्देवतायै नम । शिगसि ॥

३ कं गं मं घं ङं कर्त्वी कामेश्वरीवाम्देवतायै नम । ललाटे ॥

३ नं हं जं झं ञं जं न्तरी मोक्षिनीवाम्देवतायै नम । भ्रूमध्ये ॥

२ टं ठं डं ढं णं ऋं विमलावाम्देवतायै नम । कण्ठे ॥

३ तं थं दं धं नं र्क्षीं अरुणावाम्देवतायै नम । हृदि ॥

३ पं फं बं भं मं हृत्पद्मं जगिनीवाम्देवतायै नम । नाभौ ॥

३ यं रं लं वं वरुणं गंगोत्परीवाम्देवतायै नम । त्रिहे ॥

३ अं पं मं हं ऋं दां शर्षीं कोटिनीवाम्देवतायै नम । मूलायै ॥

इति न्यासः ॥

निगृह्णातीति रिपुजिहायया मुद्रया वामपादाधो न्यसेत् । पुनस्तथैव तामुच्चार्य
 त्रैलोक्यस्याहं कर्तंति त्रिमण्डलं फाले न्यसेत् । पुनस्तथैव तां उच्चार्य वदने वेष्टनत्वेन
 न्यसेत् । पुनस्तथैव ता उच्चार्य दक्षकर्णादिवामकर्णान्तं मुखवेष्टनत्वेन न्यसेत् ।
 पुनस्तथैव तामुच्चार्य गळोर्ध्वगात्रिरो न्यसेत् । पुनस्तथैव तामाद्यन्तप्रणवमुच्चार्य
 गमस्तक्रान् पादपर्यन्त पादादामस्तक च न्यसेत् । पुनस्तथैव तामुच्चार्य योनिमुद्रया मुखे
 न्यस्य. पुनस्तथैव तामुच्चार्य योनिमुद्रया ललाटे न्यसेत् ॥

सम्मोहनन्यासः

ततः श्रीविद्या स्मृत्वा तत्प्रभया जगदरुण विभावयन् अनामिका ऊर्ध्वं
 परिभाम्य उच्चार्य मुहुर्मुहु मूलविद्यां ब्रह्मरन्ध्रे मणिवन्धद्वितये फाले च विन्यसेत् ॥
 ण्य सम्मोहनो नाम न्यासोऽन्वर्थ ॥

संहारन्यास

अथ चतुस्तारीनमस्तस्फुटितान् मूलविद्यापोडशाणान् क्रमेण पादयो जङ्घयो·
 जान्वो कटिभागद्वयं पृष्टे लिङ्गे नामो पार्श्वयो स्तनयो अंसयोः कर्णयोः मूर्ध्नि मुखे
 नेत्रयो कर्णयुगसन्निधौ कर्णवेष्टनयोश्च न्यसेत् । अत्र कूटत्रयस्य वर्णत्रयत्वेन
 पोटशार्णन्ध्रव्यपदेश । पादादिषु प्रथम दक्ष ततो वाम इति बोध्यम् ॥

सृष्टिन्यासः

पुनस्तथैव विद्याशर्णान् क्रमेण ब्रह्मरन्ध्रे फाले दृशो कर्णयो प्राणपुटयोः गण्डयो
 दन्तपट्कचो ऊर्ध्वाधगोष्ठयो जिहाया चारकूपे पृष्टे सर्वाङ्गे हृदि स्तनयोरुदरे लिङ्गे
 च न्यस्य मूलेन व्यापकं कुर्यात् ॥

स्थितिन्यास

अथ पूर्वक्रमेणैव अङ्गुष्ठादिकनिष्ठान्तकराङ्गुलिषु मूर्ध्नि मुखे हृदि नामे.
 पादद्वयावधि कण्ठादानाभि मूर्ध्नि आकण्ठ पूर्ववत् पादाङ्गुलिषु च न्यसेत् । अत्र
 दक्षवामकरचरणाङ्गुलिषु द्वयोर्द्वयोरैकैकमक्षरम् ॥

एते पञ्चैव ज्ञानार्णवमते । तन्तान्तरेषु तु अन्येऽपि पञ्च उपलभ्यन्ते ॥

लघुपोढान्यासः

अस्य श्रीलघुपोढान्यासस्य दक्षिणामूर्तये ऋषये नमः—शिरसि । गायत्र्यै छन्दसे नमः—मुखे । गणेशग्रहनक्षत्रयोगिनीराशिपीठरूपिण्यै श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्यै देवतायै नमः—इति हृदि । श्रीविद्याऽङ्गत्वेन न्यासे विनियोगाय नमः—इति करसम्पुटे ॥

ऐं ह्रीं श्रीं अं कं खं गं घं ङ आ ऐं अङ्गुष्ठाभ्यां नमः ॥

३ इं चं छं जं झं ञं ईं क्लीं तर्जनीभ्यां नमः ॥

३ उं टं ठं डं ढं णं ऊं सौ मध्यमाभ्यां नमः ॥

३ एं तं थं दं धं नं ऐं ऐ अनामिकाभ्यां नमः ॥

३ ओं पं फं वं भं मं औं क्लीं कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥

३ अं यं रं लं वं शं पं सं हं ळं क्षं अः सौ करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ॥

एवं हृदयादिन्यास । ध्यानम्—

उद्यत्सूर्यसहस्राभा पीनोन्नतपयोधराम् ।

रक्तमाल्याम्बुगलेपां रक्तभृषणभृषिताम् ॥

पाशाङ्कुशधनुर्बाणभास्वत्पाणिचतुष्टयाम् ।

लम्बेवत्रया स्वर्णमकुटोद्भासिमस्तकाम् ॥

गणेशग्रहनक्षत्रयोगिनीराशिरूपिणीम् ।

देवीं पीठमयीं ध्यायेन्मानृकां सुन्दरीं पराम् ॥

आयुधक्रमस्तु मपर्याप्रक्रमण एवोक्त उद्धानुसन्धयः । इति श्रीदेवीं समष्टिरूपेण यान्त्रा. गणेशादिव्यष्टिरूपेण च ध्यायेत् ॥

गणेशन्यास

रक्तपादियमङ्गाशान गजवस्त्रांश्वियेचनान ।

राजमङ्गलसर्गाभीतिङ्गान् शक्तिगमन्वितान ॥

तास्तु सिन्दूरवर्णाभा सर्वालङ्कार^१भूषिता ।

एकहस्तधृताम्भोजा इतरालिङ्गितप्रिया ॥

वामोर्ध्वकरमारभ्य वामाध.करपर्यन्त गणेशाना पाशादिध्यानम् । शर्त्ताना तु वामकरे
कमल दक्षिणे च प्रियाश्लेष इति ध्यात्वा. मातृकाम्थानेषु त्रितारीमातृकापूर्वकं
गणेशान् न्यसेत् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं अ श्रीयुक्ताय विघ्नेशाय नम । गिरसि ॥

३ आ हीयुक्ताय विघ्नराजाय नमः । मुखवृत्ते ॥

३ इं तुष्टियुक्ताय विनायकाय नम । दक्षनेत्रे ॥

३ ईं शान्तियुक्ताय शिवोत्तमाय नमः । वामनेत्रे ॥

३ उ पुष्टियुक्ताय विघ्नहते नम । दक्षकर्णे ॥

३ ऊं मरस्वतीयुक्ताय विघ्नकर्त्रे नम. । वामकर्णे ॥

३ ऋ रतियुक्ताय विघ्नराजे नम. । दक्षनामापुटे ॥

३ ॠ मेधायुक्ताय गणनायकाय नम । वामनासापुटे ॥

३ ऌं कान्तियुक्ताय एकदन्ताय नम. । दक्षगण्डे ॥

३ ॡं कामिनीयुक्ताय द्विदन्ताय नम. । वामगण्डे ॥

३ ए मोहिनीयुक्ताय गजवक्त्राय नम । ऊर्ध्वोष्ठे ॥

३ ऐं जटायुक्ताय निरञ्जनाय नम. । अधरोष्ठे ॥

३ औं तीव्रायुक्ताय कपर्दभृते नम । ऊर्ध्वदन्तपट्टो ॥

३ ओं ज्वालिनीयुक्ताय दीर्घमुखाय नम । अधोदन्तपट्टो ॥

३ अं नन्दायुक्ताय शङ्कुकर्णाय नम । जिह्वाऽग्रे ॥

३ अ० सुरसायुक्ताय वृषध्वजाय नम । कण्ठे ॥

३ कं कामरूपिणीयुक्ताय गणनाथाय नम । दक्षबाहुम्बे ॥

३ खं सुभ्रयुक्ताय गजेन्द्राय नम । दक्षकर्परे ॥

३ ग जयिनीयुक्ताय शूर्पकर्णाय नम । दक्षमणिवन्धे ॥

३ पं सत्यायुक्ताय त्रिलोचनाय नम । दक्षपराङ्गुलिन्धे ॥

^१ शोभिता.—ध१, प०, प१

- ३ डं विघ्नेशीयुक्ताय लम्बोदराय नमः । दक्षकराङ्गुल्यग्रे ॥
 ३ चं सुरूपायुक्ताय महानादाय नमः । वामबाहुमूले ॥
 ३ छं कामदायुक्ताय चतुर्मूर्त्ये नमः । वामकूर्परे ॥
 ३ जं मदविह्वलायुक्ताय सदाशिवाय नमः । वाममणिवन्धे ॥
 ३ झं विकटायुक्ताय आमोदाय नमः । वामकराङ्गुलिमूले ॥
 ३ ञं पूर्णायुक्ताय दुर्मुखाय नमः । वामकराङ्गुल्यग्रे ॥
 ३ टं भूतिदायुक्ताय सुमुखाय नमः । दक्षोरुमूले ॥
 ३ ठं भूमियुक्ताय प्रमोदाय नमः । दक्षजानुनि ॥
 ३ डं शक्तियुक्ताय एकपादाय नमः । दक्षगुल्फे ॥
 ३ ढं रमायुक्ताय द्विजिहाय नमः । दक्षपादाङ्गुलिमूले ॥
 ३ णं मानुपीयुक्ताय शूराय नमः । दक्षपादाङ्गुल्यग्रे ॥
 ३ तं मकरध्वजायुक्ताय वीराय नमः । वामोरुमूले ॥
 ३ थं वीरिणीयुक्ताय पण्मुखाय नमः । वामजानुनि ॥
 ३ दं भ्रुकुटीयुक्ताय वरदाय नमः । वामगुल्फे ॥
 ३ धं लज्जायुक्ताय वामदेवाय नमः । वामपादाङ्गुलिमूले ॥
 ३ नं दीर्घघोणायुक्ताय वक्रतुण्डाय नमः । वामपादाङ्गुल्यग्रे ॥
 ३ पं धनुर्धरायुक्ताय द्विरण्डकाय नमः (नित्यापोडशिकार्णवे
 —द्वितुण्डकाय नमः) । दक्षपार्श्वे ॥
 ३ फं यामिनीयुक्ताय मेनान्ये नमः । वामपार्श्वे ॥
 ३ वं गत्रीयुक्ताय ग्रामण्ये नमः । पृष्ठे ॥
 ३ भं चन्द्रिकायुक्ताय मत्ताय नमः । नाभौ ॥
 ३ मं शशिप्रभायुक्ताय विमत्ताय नमः । जठरे ॥
 ३ य लोलायुक्ताय मत्तवाहनाय नमः । हृदये ॥
 ३ रं चपलायुक्ताय जटिने नमः । दक्षस्कन्धे ॥
 ३ लं ऋद्धियुक्ताय मुण्डिने नमः । गलपृष्ठे—ककुदि ॥
 ३ वं दुर्भगायुक्ताय गद्गिने नमः । वामस्कन्धे ॥
 ३ शं सुभगायुक्ताय वेण्ण्याय नमः । हृदयादिदक्षकराङ्गुल्यन्तरे ॥

- ३ पं शिवायुक्ताय वृषकेतनाय नम । हृदयादिवामकराङ्गुल्यन्तं ॥
 ३ सं दुर्गायुक्ताय भक्ष्यप्रियाय नम । हृदयादिदक्षपादाङ्गुल्यन्तं ॥
 ३ हं^१ कालीयुक्ताय गणेशाय नम । हृदयादिवामपादाङ्गुल्यन्तं ॥
 ३ ङं कालकुब्जिकायुक्ताय मेघनादाय नम । हृदयादिगुह्यान्तं ॥
 ३ क्ष विष्णु^२हारिणीयुक्ताय गणेश्वराय नमः । हृदयादिमूर्धान्तम् ॥

ग्रहन्त्यासः

ध्यानम्—

रक्तं श्वेतं तथा रक्तं श्यामं पीतं च पाण्डरम् ।
 कृष्णं धूम्रं धूम्रधूम्रं भावयेद्भविपूर्वकान् ॥
 कामरूपधरान् देवान् दिव्याभरणभूषितान् ।
 वामोरुन्यस्तहस्ताश्च दक्षहस्तवरप्रदान् ॥
 शक्तयोऽपि तथा ध्येया वराभयकराम्बुजा ।
 स्वस्वप्रियाङ्गनिलयाः सर्वाभरणभूषिता ॥

इति ध्यात्वा—

ॐ ह्रीं श्रीं अ आ इ ई उ ऊ ऋ ॠ लृ ऌ डं णं ओ औ अं अ-
 रणुकायुक्ताय सूर्याय नम । हृदयाध . हृज्जटरसन्धौ ॥
 ३ यं र लं व अमृतायुक्ताय चन्द्राय नम । भ्रूमध्ये ॥
 ३ क ख ग घ ङं धर्मायुक्ताय भोगाय नम । नेत्रयो ॥
 ३ च छ जं झ ञ यशस्विनीयुक्ताय बुधाय नम । श्रोत्रवृषपाध ॥
 ३ टं ठ ढं ढ णं शाङ्करीयुक्ताय बृहस्पतये नम । कण्ठे ॥
 ३ तं थ द ध नं ज्ञानरूपायुक्ताय शुक्राय नम । हृदि ॥
 ३ पं फ व भं मं शक्तियुक्ताय शनैश्वराय नम । नाभौ ॥
 ३ शं ष स ह कृष्णायुक्ताय राहये नम । मुत्त्रे ॥
 ३ ळ क्ष धृम्नायुक्ताय वेतये नम । गुदे ॥

^१ काळिका—क्ष१

^२ कारिणी—भ१५

^३ नोरवृषपाध—अ, इ२, इ३, धी, भ

नक्षत्रन्यासः

ध्यानम्—

ज्वलत्कालानलप्रख्या वरदाभयपाणय ।

नत्तिपाण्योश्चिनीपूर्वा सर्वाभरणभूषिता ॥

इति ध्यात्वा—

- ऐं ह्रीं श्रीं अं आ अश्विन्यै नम । ललाटे ॥
 ३ इं भरण्यै नमः । दक्षनेत्रे ॥
 ३ ईं उं ऊं कृत्तिकायै नम । वामनेत्रे ॥
 ३ ऋं ॠं लृं ॡं रोहिण्यै नम । दक्षकर्णे ॥
 ३ एं मृगशिरसे नमः । वामकर्णे ॥
 ३ ऐं आर्द्रायै नम । दक्षनासापुटे ॥
 ३ ओ औ पुनर्वसवे नम । वामनासापुटे ॥
 ३ कं पुष्याय नम । कण्ठे ॥
 ३ खं गं आश्लेषायै नमः । दक्षस्कन्धे ॥
 ३ घं ङं मघायै नम । वामस्कन्धे ॥
 ३ चं पूर्वफल्गुन्यै नमः । पृष्ठे ॥
 ३ छं जं उत्तरफल्गुन्यै नम । दक्षकूर्परि ॥
 ३ झं अं हस्ताय नमः । वामकूर्परि ॥
 ३ टं ठं चित्रायै नम । दक्षमणिवन्धे ॥
 ३ डं स्वात्यै नमः । वाममणिवन्धे ॥
 ३ ढं णं विशाखायै नम । दक्षहस्ते ॥
 ३ तं थं दं अनूराघायै नम । वामहस्ते ॥
 ३ धं ज्येष्ठायै नमः । नाभौ ॥
 ३ नं पं फं मूलाय नमः । कटिवन्धे ॥
 ३ वं पूर्वाषाढायै नमः । दक्षोरौ ॥
 ३ भं उत्तराषाढायै नमः वामोरौ ॥

- ३ म श्रवणाय नम । दक्षजानुनि ॥
- ४ य र धनिष्ठायै नम । वागजानुनि ॥
- ५ न शततारकार्यै नम । दक्षजज्ञायाम् ॥
- ६ य श पर्यभाद्रपदायै नम । वामजज्ञायाम् ॥
- ७ य शं र उत्तरभाद्रपदायै नम । दक्षपादे ॥
- ८ ल क्षं अ अ ग्वैत्यै नम । वामपादे ॥

योगिनीन्यास.

ध्यानम्—

कण्ठस्थाने विशुद्धौ नृपदलकमले श्वेतवर्णौ त्रिणेत्रा
 र्त्तै र्गट्वाङ्गरुगौ त्रिशिखमपि महाचर्म सन्धारयन्तीम् ।
 ववत्सेर्षेण युक्ता पशुजनभयदा पायसान्नैरुसक्ता
 त्वक्स्थ्या वन्देऽमृतार्थैः पशुवृत्तवपुषं डाकिनीं वीरवन्ध्याम् ॥

इति ध्यात्वा—

ऐं ह्रीं श्रीं लं टीं ल म ल व र यूं डाकिन्यै नम । ३ अं आ हं ईं
 उं ऊं ऋं ॠं लृं एं ऐं ओं औं अं अं मा र क्ष र क्ष त्वगात्मानं नम ॥

इति मन्त्रेण कण्ठस्थपोटशदलविशुद्धिकमलकूर्णिकाया डाकिनीं न्यस्य. तद्दन्तं
 पुरोभागादिप्रादक्षिण्येन तदावर्णशक्तीं न्यमेत् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं अं अमृतार्थै नम . आ आकर्षिण्यै, हं इन्द्रान्तै.
 इ १ ईशान्यै, उं उमायै, ऊं ऊर्ध्वकेदार्यै, ऋ ऋद्धिदार्यै, ॠं ॠद्धिदार्यै
 लृं लृकारायै, एं एकपदायै, ऐं ऐश्वर्यान्त्रिन्दै, औं
 ओङ्कारायै, औं औपथ्यै अं अम्बिकायै, अ अक्षरायै नमः ॥ इति .

ततः ध्यानम्—

हृत्पत्रे भानुपत्रे द्विवदनलसिता दष्टिर्णी श्यामवर्णा
 अक्षं शूलं कपाल डमरुमपि भुजैर्धारयन्तीं त्रिंजन्तं

१ ईश्वर्यै—अ१, ब२, ब३

२ ऋपायै—श्री.

३ त्रिंजन्तं

रक्तस्थां कालरात्रीप्रभृतिपरिग्रिता म्निग्धभक्तैकमक्ता
श्रीमद्वेदिन्द्रवन्द्या अभिमतफलदा राकिणीं भावयाम् ॥

इति ध्यात्वा—

ऐं ह्रीं श्रीं रा रीं र म ल व र यूं राकिण्यै नम । ३ कं खं गं घं ङं
चं छं जं झं जं टं ठं मा रक्ष रक्ष अमृगात्मानं नम ॥

इति हृदयस्थितद्वादशदलानाहतनलिनकर्णिकाया राकिणीं न्यस्य, तद्दलेषु प्राम्बत्
तदावृत्तिशक्तीर्न्यमेत् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं कं कालरात्र्यै नम . खं खण्डितायै, गं गायत्र्यै, घं
घण्टाकर्षिण्यै, ङं ङार्णायै, चं चण्डायै, छं छायायै, जं जयायै, झं झकारिण्यै,
जं ज्ञानरूपायै, टं टङ्कहस्तायै, ठं ठङ्कारिण्यै नम ॥ इति ॥

अथ—

दिक्पत्रे नाभिपद्मे त्रिवदनलसिता दंष्ट्रिणीं रक्तवर्णां
शक्ति दम्भोलिदण्डावभयमपि भुजैर्धारयन्तीं महोग्राम् ।
डामर्यायै परीता पशुजनभयदा मांसघात्येकनिष्ठां
गौडान्नासक्तचित्ता सकलसुखकरिं लाकिणीं भावयाम् ॥

इति ध्यात्वा—

ऐं ह्रीं श्रीं ला लीं ल म ल व र यूं लाकिन्यै नम . । ३ डं ङं णं तं थं
दं धं नं पं फं मा रक्ष रक्ष मांसात्मानं नम ॥

इति नाभिगतदशदलमणिपूरकसरोजकर्णिकाया लाकिणीं न्यस्य, तद्दलेषु पूर्ववत्
तत्परिवारशक्तीः न्यसेत् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं डं डामर्यै नमः, ङं ङङ्कारिण्यै, णं णार्णायै, तं तामस्यै,
थं स्थाण्यै, दं दाक्षायण्यै, धं धात्र्यै, नं नार्यै, पं पार्वत्यै, फं फट्कारिण्यै
नमः ॥

तदनु—

स्वाधिष्ठानाख्यपद्मे रसदललसिते वेदवक्त्रा त्रिणेत्रा
हस्ताब्जैर्धारयन्तीं त्रिशिखगुणकपालाङ्कुशानात्तगर्वाम् ।
मेदोधातुप्रतिष्ठामल्लिमदमुदिता वन्धिनीमुख्ययुक्ता
पीता दध्योदनेष्टामभिमत्तफलदा काकिनी भावयाम ॥

इति ध्यात्वा—

ऐं ह्रीं श्रीं का कीं कमलवरयूं काकिन्यै नम । ३ व भं मं यं रं
ल मा रक्ष रक्ष मेदआत्मान नम ॥

इति गुह्यस्थानगतपद्दलम्वाधिष्ठानसरसिजकणिकाया काकिनी न्यस्य. तद्वलेषु
तदावरणशक्तीः प्रागवत् न्यसेत् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं व वन्धिन्त्यै नम . भ भद्रकाल्यै. म महामायायै, यं
यशस्विन्यै. रं रक्तायै. ल लम्बोष्ठ्यै नम ॥

ततः—

मूलाधारस्थपद्मे श्रुतिदललसिते पञ्चवक्त्रा त्रिणेत्रा
धूम्राभामस्थिसस्था सृणिमपि कमल पुस्तक ज्ञानमुद्राम् ।
विभ्राणा बाहुदण्डै सुललितवरदापूर्वशक्त्याश्रुता ता
मुद्रान्नासक्तचित्ता मधुमदमुदिता साकिनी भावयाम ॥

इति ध्यात्वा—

ऐं ह्रीं श्रीं सा सीं स म ल व र यू साकिन्यै नम । वं शं ष स मा
रक्ष रक्ष अस्थ्यात्मान नम ॥

इति पायूपस्थमध्यगतचतुर्दलमूलाधारकमलकणिकाया साकिनी न्यस्य. तद्वलेषु पूर्ववत्
तदावृत्तिशक्ती न्यसेत् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं वं वरदायै नम . श श्रियै. ष षण्डायै. स सरस्वत्यै नम ॥

अथ—

भ्रूमध्ये विन्दुपद्मे दल्लुगकलिते शुक्लवर्णां कराब्जै
विभ्राणा ज्ञानमुद्रा उमरुकममलानक्षमाला कपालम् ।

रक्तस्थां कालरात्रीप्रभृतिपरिश्रुता म्निग्भक्तैकमक्तां
श्रीमद्वीरेन्द्रवन्द्या अभिमतफलदा राकिर्णी भावयाम ॥

इति ध्यात्वा—

ऐं ह्रीं श्रीं रा रीं र म ल व र यूं राकिण्यै नमः । ३ कं खं गं घं ङं
चं छं जं झं अं टं टं मा रक्ष रक्ष अमृगात्मानं नम ॥

इति हृदयस्थितद्वादशदलानाहतनलिनकर्णिकाया राकिर्णी न्यस्य, तद्दलेषु प्राम्बत्
तदावृत्तिशक्तीर्न्यमेत् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं कं कालरात्र्यै नमः . खं खण्डितायै, गं गायत्र्यै, घं
घण्टाकर्षिण्यै, ङं ङार्यायै, चं चण्डायै, छं छायायै, जं जयायै, झं झङ्कारिण्यै,
अं ज्ञानरूपायै, टं टङ्कहस्तायै, ठं ठङ्कारिण्यै नमः ॥ इति ॥

अथ—

दिवपत्रे नाभिपद्मे त्रिवदनलसिता दंष्ट्रिणीं रक्तवर्णां
शक्ति दम्भोलिदण्डावभयमपि भुजैर्धारयन्तीं महोग्राम् ।
डामर्याधैः परीता पशुजनभयदा मासधात्वेकनिष्ठां
गौडान्नासक्तचित्तां सकलसुखकरां लाकिर्नी भावयामः ॥

इति ध्यात्वा—

ऐं ह्रीं श्रीं लां लीं ल म ल व र यूं लाकिन्यै नमः । ३ डं ङं णं तं थं
दं धं नं पं फं मा रक्ष रक्ष मांसात्मानं नम ॥

इति नाभिगतदशदलमणिपूरकसरोजकर्णिकाया लाकिर्नी न्यस्य, तद्दलेषु पूर्ववत्
तत्परिवारशक्तीः न्यसेत् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं डं डामर्यै नमः, ङं ङङ्कारिण्यै, णं णार्यायै, तं तामस्यै,
थं स्थाण्व्यै, दं दाक्षायण्यै, धं धात्र्यै, नं नार्यै, पं पार्वत्यै, फं फट्कारिण्यै
नमः ॥

तदनु—

मन्वाधिष्ठानान्यपद्मे रमदललम्बिते वेदवक्त्रा त्रिणेत्रा
हस्ताब्जैर्धारयन्तीं त्रिदिग्बगुणकपालाङ्कुशानात्तर्गवाम् ।
मन्दोधानुप्रतिष्ठामल्मिदमुदिता वन्धिनीमुख्ययुक्ता
पीता द्वाभ्योऽनेष्टामभिमतफलदा काकिनी भावयाम् ॥

इति ध्यात्वा—

ॐ ह्रीं श्रीं का कीं कमलवरयू काकिन्यै नमः । ३ व भ मं य रं
ल मा रक्ष रक्ष मेदजात्मान नमः ॥

इति गुणस्थानगतपद्मदलम्बाधिष्ठानसर्गसिजकर्णिकाया काकिनीं न्यस्य, तद्वलेषु
तदावरणशक्तीं प्राप्नुवत् न्यसेत् । यथा—

ॐ ह्रीं श्रीं व वन्धिन्यै नमः । भ भद्रकाल्यै, मं महामायायै, यं
यशस्विन्यै, रं रक्तायै, ल लम्बोष्ठ्यै नमः ॥

ततः—

मूलाधारस्थपद्मे श्रुतिदललसिते पञ्चवक्त्रा त्रिणेत्रा
धूम्राभामस्थिसन्धा तृणिमपि कमलं पुस्तकं ज्ञानमुद्राम् ।
विभ्राणा बाहुदण्डैः सुललितवरदापूर्वशक्त्यावृता ता
मुद्रान्नासक्तचित्ता मधुमदमुदिता साकिनी भावयाम् ॥

इति ध्यात्वा—

ॐ ह्रीं श्रीं सा सीं स म ल व र यू साकिन्यै नमः । व शं ष स मा
रक्ष रक्ष अस्थ्यात्मान नमः ॥

इति पायूपस्थमध्यगतचतुर्दलमूलाधारकमलकर्णिकाया साकिनीं न्यस्य, तद्वलेषु पूर्ववत्
तदावृत्तिशक्तीं न्यसेत् । यथा—

ॐ ह्रीं श्रीं वं वरदायै नमः । श श्रियै, ष षण्डायै, सं सरस्वत्यै नमः ॥

अथ—

भ्रूमध्ये विन्दुपद्मे ढलयुगकलिते शुक्लवर्णां कराब्जै
विभ्राणा ज्ञानमुद्रा डमरुकममलामक्षमाला कपालम् ।

पङ्कता मज्जसंस्था त्रिणयनलसिता हंमवत्यादियुक्ता

हारिद्रात्रैकसक्ता सकलयुखकरा हाकिनी भावयाम् ॥

इति ध्यात्वा—

ऐ ह्रीं श्रीं हा हीं ह म ल व र यू हाकिन्यै नम ३ हं क्ष मा रक्ष
रक्ष मज्जात्मानं नम ॥

इति भ्रूमध्यगतद्विदलाज्ञाकमलकर्णिकाया हाकिनी न्यस्य तद्दक्षवामदलयो क्रमेण—

ऐ ह्रीं श्रीं हं हसवत्यै नम . क्षं क्षमावत्यै नम ॥

इति तच्छक्तिद्वयं न्यमेत् । तदनु—

मुण्डव्योमस्थपद्मे दशगतदलके कर्णिकाचन्द्रसंस्थां

रेतोनिष्ठा समस्तायुधकलितकरा सर्वतोवक्त्रपद्माम् ।

आदिक्षान्तार्णगक्तिप्रकरपरिवृता सर्ववर्णा भवानी

सर्वान्नासक्तचित्तां परगिवरसिका याकिनी भावयाम् ॥

इति ध्यात्वा—

ऐं ह्रीं श्री या रीं य म ल व र यू याकिन्यै नम । ३ अं . . . क्षं
(५१) मा रक्ष रक्ष शुक्रात्मानं नम ॥

इति ब्रह्मरन्ध्रगतसहस्रदलसरसिजकर्णिकायां याकिनी न्यस्य तद्दक्षेपु प्रतिविशतिदलं
तदावरणशक्तीः अमृताद्याः क्षमावत्यन्ता पूर्वोक्ताः प्राग्वत् न्यसेत् ॥

राशिन्यासः

रक्तश्वेतहरित्पाण्डुचित्रकृष्णपिण्डकान् ।

कपिशवभ्रुकिम्भीरकृष्णधूम्रान् क्रमात् स्मरेत् ॥

राशानिति शेष । इति ध्यात्वा—

ऐं ह्रीं श्रीं अं आ इं ईं मेपाय नम । दक्षपादे ॥

३ उं ऊं वृषभाय नम । लिङ्गदक्षभागे ॥

- ६ ऋं ऋं लृं लृं मिथुनाय नम । दक्षकुक्षौ ॥
 ७ ऌं ऌं कर्काय नम । हृदयदक्षभागे ॥
 ८ ओं ओं मिहाय नम । दक्षबाहुमूले ॥
 ९ अं अं शं पं सं हं ङं कन्यायै नम. । दक्षशिरोभागे ॥
 १० क खं ग घ ङ तुलायै नम । वामशिरोभागे ॥
 ११ चं छं ज झ ञं वृश्चिकाय नम । वामबाहुमूले ॥
 १२ टं ठं डं ढ ण धनुषे नम. । हृदयवामभागे ॥
 १३ तं थं दं ध न मकराय नम । वामकुक्षौ ॥
 १४ पं फं बं भं मं कुम्भाय नम । लिङ्गवामभागे ॥
 १५ यं रं ल व क्षं मीनाय नम । वामपादे ॥

पीठन्यास.

सितामितारुणश्यामहरित्पीतान्यनुक्रमात् ।

पुन क्रमेण देवेभि पञ्चाशत्पीठमञ्चय ॥

इति भावयित्वा. मातृकाभि. नमं पूर्वोक्तेषु तासा स्थानेषु पीठानि क्रमेण विन्यसेत् ।
 यथा—

- ॐ ह्रीं श्रीं अं कामरूपाय नम । शिरसि ॥
 ३ आं वाराणस्थै नम । मुखवृत्ते ॥
 ३ इं नेपालाय नम । दक्षनेत्रे ॥
 ३ ईं पौण्ड्रवर्धनाय नम । वामनेत्रे ॥
 ३ उं पुरस्थिरकाश्मीराय नम । दक्षकर्णे ॥
 ३ ऊं कान्यकुब्जाय नम. । वामकर्णे ॥
 ३ ऋं पूर्णशैलाय नम । दक्षनासापुटे ॥
 ३ ॠं अर्बुदाचलाय नम । वामनासापुटे ॥
 ३ ल आम्नातकेश्वराय नम । दक्षगण्डे ॥
 ३ लृं एकाग्राय नम । वामगण्डे ॥

- ३ ए त्रिस्रोतसे नमः । ऊर्ध्वोष्ठे ॥
 ३ ऐं कामकोटये नमः । अधरोष्ठे ॥
 ३ ओं कैलासाय नमः । ऊर्ध्वदन्तपङ्क्तौ ॥
 ३ औं भृगुनगराय नमः । अधोदन्तपङ्क्तौ ॥
 ३ अं केदाराय नमः । जिह्वे ॥
 ३ अ चन्द्रपुष्करिण्यै नमः । कण्ठे ॥
 ३ कं श्रीपुराय नमः । दक्षवाहुमूले ॥
 ३ खं ओङ्काराय नमः । दक्षकूर्परे ॥
 ३ गं जालन्धराय नमः । दक्षमणिवन्धे ॥
 ३ घं मालवाय नमः । दक्षकराङ्गुलिमूले ॥
 ३ ङं कुलान्तकाय नमः । दक्षकराङ्गुल्यग्रे ॥
 ३ चं देवीकोटाय नमः । वामवाहुमूले ॥
 ३ छं गोकर्णाय नमः । वामकूर्परे ॥
 ३ जं मारुतेश्वराय नमः । वाममणिवन्धे ॥
 ३ झं अट्टहासाय नमः । वामकराङ्गुलिमूले ॥
 ३ ञं विरजायै नमः । वामकराङ्गुल्यग्रे ॥
 ३ टं राजगेहाय नमः । दक्षोरुमूले ॥
 ३ ठं महापथाय नमः । दक्षजानुनि ॥
 ३ डं कोलापुराय नमः । दक्षगुल्फे ॥
 ३ ढ एलापुराय नमः । दक्षपादाङ्गुलिमूले ॥
 ३ णं कालेश्वराय नमः । दक्षपादाङ्गुल्यग्रे ॥
 ३ तं जयन्तिकायै नमः । वामोरुमूले ॥
 ३ थं उज्जयिन्यै नमः । वामजानुनि ॥
 ३ दं चित्रायै नमः । वामगुल्फे ॥
 ३ धं क्षीरिकायै नमः । वामपादाङ्गुलिमूले ॥
 ३ नं हस्तिनापुराय नमः । वामपादाङ्गुल्यग्रे ॥
 ३ पं उड्डीशाय नमः । दक्षपार्श्वे ॥

- ३ फं प्रयागाय नमः । वामपार्श्वे ॥
 ३ वं पृष्ठीशाय नमः । पृष्ठे ॥
 ३ भं मायापुर्ये नमः । नाभौ ॥
 ३ मं जलेशाय नमः । जठरे ॥
 ३ यं मलयाय नमः । हृदये ॥
 ३ रं श्रीशैलाय नमः । दक्षस्कन्धे ॥
 ३ लं मेरवे नमः । गलपृष्ठे ॥
 ३ व गिरिवराय नमः । वामस्कन्धे ॥
 ३ शं महेन्द्राय नमः । हृदयादिदक्षकराङ्गुल्यन्तम् ॥
 ३ प वामनाय नमः । हृदयादिवामकराङ्गुल्यन्तम् ॥
 ३ सं हिरण्यपुराय नमः । हृदयादिदक्षपादाङ्गुल्यन्तम् ॥
 ३ हं महालक्ष्मीपुराय नमः । हृदयादिवामपादाङ्गुल्यन्तम् ॥
 ३ ङं ओड्याणाय नमः । हृदयादिगुह्यान्तम् ॥
 ३ क्षं छायाछत्राय नमः । हृदयादिमूर्धान्तम् ॥

इति पठव्यवक षोडान्यासः समाप्तः

महाषोडान्यासस्तु श्रीषोडशाक्षरीविषयक । तदुपासकै तत्कर्तव्यतापक्षे
 तन्त्वान्तरात् ज्ञातव्यः । इह ग्रन्थविस्तरभिधा न लिखित ॥

श्रीचक्रन्यासः

अस्य श्रीचक्रन्यासेत्यनन्तरं जपप्रकरणे वक्ष्यमाणेन विधिना ऋष्यादीन्
 न्यस्य. आह्निकप्रकरणोक्तवत् ध्यात्वा. श्रीदेव्या उपचारमन्त्रेण पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा.

शरीरं चिन्तयेदादौ निजं श्रीचक्ररूपकम् ।

त्वगाद्याकारनिर्मुक्तं ज्वलत्कालामिसन्निभम् ॥

ऐं ह्रीं श्रीं मंगलनाथे नमः । शोभे ॥
परशुरामयोगिनीवन्देवताम्भि नमः । श्रीं मन्त्रेण पापकं मारुतं,

ऐं ह्रीं श्रीं मं मंगलनाथे नमः । शोभे ॥

३ ष षे स्यात्कृत्वा नमः । शोभे ॥

३ या योगिनीभ्यो नमः । शोभाय ॥

३ न नङ्कृत्वा नमः । नामाभे ॥

३ ल ङ्ङाय नमः । पाशं मृष्टं शोभे ॥

३ र ङ्ङाय नमः । दक्षजानुनि ॥

३ टं ममाय नमः । दक्षाय ॥

३ क्ष निर्वृत्तये नमः । दक्षाय ॥

३ वं वरुणाय नमः । मूर्ध्नि ॥

३ र्यं वायवे नमः । वामाभे ॥

३ मं मोमाय नमः । वामपार्श्वे ॥

३ हं ईशानाय नमः । वामजानुनि ॥

३ हं म ब्रह्मणे नमः । मूर्ध्नि ॥

३ अं अनन्ताय नमः । मूलाधारे ॥

त्रैलोक्यमोहनचक्रन्यासः.

ऐं ह्रीं श्रीं अं आ सौ त्रैलोक्यमोहनचक्राय नमः — इति व्यापकं न्यस्य.

ततः ३ आद्यचतुरश्रेखायै नमः — इति दक्षासप्तष्टादिवक्ष्यमाणेषु स्थानेषु अञ्जलिना
व्यापकं न्यस्य,

ऐं ह्रीं श्रीं अणिमासिद्धयै नमः । दक्षासष्टे ॥

३ लघिमासिद्धयै नमः । दक्षपाण्यङ्गुल्यत्रेषु ॥

३ महिमासिद्धयै नमः । दक्षोरुसन्धौ ॥

३ ईशित्वसिद्धयै नमः । दक्षपादाङ्गुल्यत्रेषु ॥

- २ वशित्वसिद्धयै नम । वामपादाङ्गुल्यग्रेषु ॥
 ३ प्राक्काम्यसिद्धयै नम । वामोरुसन्धौ ॥
 ३ भुक्तिसिद्धयै नम । वामपाप्यङ्गुल्यग्रेषु ॥
 ३ इच्छासिद्धयै नम । वामासृष्टे ॥
 ३ प्राप्तिरसिद्धयै नम । शिखामूले ॥
 ३ सर्वकामसिद्धयै नम । शिरःपृष्ठे ॥

ऐं ह्रीं श्रीं चतुरश्रमध्यरेखायै नम — इति वक्ष्यमाणान्नेषु व्यापकं न्यस्य.

- ऐं ह्रीं श्रीं ब्राह्म्यै नम । पादाङ्गुल्यग्रेषु ॥
 ३ माहेश्वर्यै नम । दक्षपार्श्वे ॥
 ३ कौमार्यै नम । मूर्ध्नि ॥
 ३ वैष्णव्यै नम । वामपार्श्वे ॥
 ३ वाराह्यै नम । वामजानुनि ॥
 ३ इन्द्राण्यै नम । दक्षजानुनि ॥
 ३ चामुण्डायै नम । दक्षाम्ने ॥
 ३ महालभ्यै नम । वामासे ॥

ऐं ह्रीं श्रीं चतुरश्रान्त्यरेखायै नम — इति वक्ष्यमाणान्नेषु व्यापकं न्यस्य.

- ऐं ह्रीं श्रीं सर्वसङ्क्षोभिण्यै नम । पादाङ्गुल्यग्रेषु ॥
 ३ सर्वविद्राविण्यै नम । दक्षपार्श्वे ॥
 ३ सर्वाकर्षिण्यै नम । मूर्ध्नि ॥
 ३ सर्ववशङ्कर्यै नम । वामपार्श्वे ॥
 ३ सर्वोन्मादिन्यै नम । वामजानुनि ॥
 ३ सर्वमहाङ्कुत्रायै नम । दक्षजानुनि ॥
 ३ सर्वखेचर्यै नम । दक्षाम्ने ॥
 ३ सर्वबीजायै नम । वामासे ॥
 ३ सर्वयोनये नम । द्वादशान्ते ॥

३ सर्वत्रिखण्डायै नम । पादाङ्गुष्ठद्वये ॥

३ अं आ सौ त्रैलोक्यमोहनचक्रेश्वर्यै त्रिपुरायै नमः । हृदये ॥

पताः प्रकटयोगिन्य त्रैलोक्यमोहने चक्रे समुद्रा ससिद्धयः सायुधाः सशक्त्य
मवाहनाः सपरिवाराः सर्वाः न्यस्ता सन्तिवति हृदि चक्रसमर्पणं न्यस्य ॥

सर्वांशापरिपूरकचक्रन्यासः

ॐ ह्रीं सौं. सर्वांशापरिपूरकचक्राय नम — इति व्यापकं न्यस्य,

ॐ ह्रीं श्रीं कामाक्षिण्यै नित्याकलयै नम । दक्षकर्णपृष्ठे ॥

३ बुद्ध्याक्षिण्यै नम । दशमे ॥

३ अहङ्गाक्षिण्यै नम । दक्षकूर्परे ॥

३ शब्दाक्षिण्यै नम । दक्षकर्णपृष्ठे हस्ततल्पपृष्ठयो ॥

३ स्पर्शाक्षिण्यै नम । दशमे, दक्षशक्ति ॥

३ रूपाक्षिण्यै नम । दक्षजानुनि ॥

३ रसाक्षिण्यै नम । दक्षगुल्फे ॥

३ गन्ध्याक्षिण्यै नम । दक्षपादनये, दक्षप्रपरे ॥

३ चिन्ताक्षिण्यै नम । वामपादनये वामप्रपरे ॥

३ शब्दाक्षिण्यै नम । वामगुल्फे ॥

३ स्पर्शाक्षिण्यै नम । वामजानुनि ॥

३ स्पर्शाक्षिण्यै नम । दशमे, दक्षशक्ति ॥

३ शब्दाक्षिण्यै नम । दक्षकर्णपृष्ठे हस्ततल्पपृष्ठयो ॥

३ स्पर्शाक्षिण्यै नम । दक्षगुल्फे ॥

३ गन्ध्याक्षिण्यै नम । दक्षपादनये, दक्षप्रपरे ॥

३ चिन्ताक्षिण्यै नम । वामपादनये वामप्रपरे ॥

३ शब्दाक्षिण्यै नम । वामगुल्फे ॥

सर्वसङ्क्षोभणचक्रन्यासः

ॐ ह्रीं श्रीं ह्रीं ह्रीं सौं सर्वसङ्क्षोभणचक्राय नमः—इति व्यापकं न्यस्य,

- ॐ ह्रीं श्रीं अनङ्गकुसुमायै नमः । दक्षगङ्गे ॥ (शङ्खो नाम ललाटास्थि)
 ३ अनङ्गमेखलायै नमः । दक्षजत्रुणि ॥ (जत्रु नाम बाहुमूलसन्धिः)
 ३ अनङ्गमदनायै नमः । दक्षोरौ ॥
 ३ अनङ्गमदनातुरायै नमः । दक्षगुल्फे ॥
 ३ अनङ्गरेखायै नमः । वामगुल्फे ॥
 ३ अनङ्गवेगिन्यै नमः । वामोरौ ॥
 ३ अनङ्गाङ्कुशायै नमः । वामजत्रुणि ॥
 ३ अनङ्गमालिन्यै नमः । वामशङ्खे ॥
 ३ ह्रीं ह्रीं सौं सर्वसङ्क्षोभणचक्रेश्वर्यै नमः । हृदये ॥

एताः गुप्ततरयोगिन्यः सर्वचक्रे समुद्रा इत्यादि प्राग्वत् ॥

सर्वसौभाग्यदायकचक्रन्यासः

ॐ ह्रीं श्रीं हे ह्रीं हसौ सर्वसौभाग्यदायकचक्राय नमः—इति व्यापकं न्यस्य,

- ॐ ह्रीं श्रीं सर्वसङ्क्षोभिण्यै नमः । ललाटमध्ये ॥
 ३ सर्वविद्राविण्यै नमः । ललाटदक्षभागे ॥
 ३ सर्वाकर्षिण्यै नमः । दक्षगण्डे ॥
 ३ सर्वाहादिन्यै नमः । दक्षासे ॥
 ३ सर्वसम्मोहिन्यै नमः । दक्षपार्श्वे ॥
 ३ सर्वस्तम्भिन्यै नमः । दक्षोरौ ॥
 ३ सर्वजृम्भिण्यै नमः । दक्षजङ्घायाम् ॥
 ३ सर्ववशङ्कर्यै नमः । वामजङ्घायाम् ॥
 ३ सर्वरञ्जिन्यै नमः । वामोरौ ॥
 ३ सर्वोन्मादिन्यै नमः । वामपार्श्वे ॥
 ३ सर्वार्थसाधिन्यै नमः । वामांसे ॥
 ३ सर्वसम्पत्तिपूरिण्यै नमः । वामगण्डे ॥

- ३ सर्वमन्त्रमग्न्यै नमः । ललाटवामभागे ॥
- ३ सर्वद्वन्द्वक्षयङ्कर्यै नमः । शिरःपृष्ठे ॥
- ३ है हूर्की हसोः सर्वसौभाग्यदायकचक्रेश्वर्यै त्रिपुरवासिन्यै नमः ।
हृदये ॥

पूजा सम्प्रदायगोविन्द्य. सर्वसौभाग्यदायके चक्रे समुद्राः इत्यादि समर्पणं न्यसेत् ॥

सर्वार्थसाधकचक्रन्यासः

ॐ ह्रीं श्रीं ह्रूँ ह्रूर्कीं ह्रूसोः सर्वार्थसाधकचक्राय नमः—इति व्यापक न्यस्य,

- ॐ ह्रीं श्रीं सर्वमिन्द्रिन्द्रप्रदायै नमः । दक्षनेत्रे, दक्षनासापुटे ॥
- ३ सर्वमम्पत्प्रदायै नमः । नामामूले, दक्षसृक्किणि ॥
- ३ सर्वप्रियङ्कर्यै नमः । वामनेत्रे, दक्षस्तने ॥
- ३ सर्वमङ्गलकारिण्यै नमः । वामबाहुमूले, दक्षवृषणे ॥
- ३ सर्वकामप्रदायै नमः । वामोरुमूले, गीविन्द्या दक्षभागे ॥
- ३ सर्वदृग्बन्धिमोचिन्यै नमः । वामजानुनि, गीविन्द्या वामभागे ॥
- ३ सर्वसृष्ट्युत्प्रेषयिन्यै नमः । दक्षजानुनि, वामस्तने ॥
- ३ सर्वविश्रविविनाशिन्यै नमः । गुटे, वामवृषणे ॥
- ३ सर्वानन्दमुन्दर्यै नमः । दक्षोरुमूले, वामसृक्किणि ॥
- ३ सर्वभोगप्रदायिन्यै नमः । दक्षबाहुमूले, वामनासापुटे ॥
- ३ है हूर्की हसोः सर्वार्थसाधकचक्रेश्वर्यै त्रिपुराश्रित्यै नमः ।
हृदये ।

पूजा सम्प्रदायगोविन्द्य. सर्वसौभाग्यदायके चक्रे समुद्राः इत्यादि समर्पणं न्यसेत् ॥

सर्वसौभाग्यदायकचक्रन्यासः

ॐ ह्रीं श्रीं ह्रूँ ह्रूर्कीं ह्रूसोः सर्वसौभाग्यदायकचक्राय नमः—इति व्यापक न्यस्य,
३ सर्वसौभाग्यदायकचक्राय नमः । ललाटवामभागे ॥
३ सर्वद्वन्द्वक्षयङ्कर्यै नमः । शिरःपृष्ठे ॥
३ है हूर्की हसोः सर्वसौभाग्यदायकचक्रेश्वर्यै त्रिपुरवासिन्यै नमः ।
हृदये ॥

- ३ सर्वेश्वर्यप्रदायिन्यै नम । दक्षस्तने ॥
 ३ सर्वज्ञानमय्यै नम । दक्षमुक्ते ॥
 ३ सर्वव्याधिविनाशिन्यै नम । 'सीविन्याम्, सीविन्या दक्षभागे ॥
 (सीविनी—अण्टद्वयमध्यवर्तिनी गिरि) ॥
 ३ सर्वाधारस्वम्पायै नम । वाममुक्ते (वामवृषणे) सीविन्या
 वामभागे ॥
 ३ सर्वपापहरायै नम । वामस्तने ॥
 ३ सर्वानन्दमय्यै नम । वामनृकिणि ॥
 ३ सर्वरक्षास्वरूपिण्यै नम । वामनामापुटे ॥
 ३ सर्वेषितफलप्रदायै नम । नायाग्रे ॥
 ३ ह्रीं ह्रीं व्ले सर्वरक्षाकरचक्रेश्वर्यै त्रिपुरगालिन्यै नम । हृदि ॥

पूजा निगर्भयोगिन्यः सर्वरक्षाकरे चक्रे समुद्रा इत्यादि प्राभ्यत ॥

सर्वरोगहरचक्रन्यास

हे ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं सों सर्वरोगहरचक्राय नम — रति त्वापत्र न्यस्य

हे ह्रीं श्रीं अ . . अ (१६) वः वशिनीवाग्देवतायै नम ।
 दक्षत्रिवुके ॥

- ३ कं . . . ट (५) कल्दी कामेशरीवाग्देवतायै नम । दक्षत्रिवुके ॥
 ३ च . . . जं (५) न्द्री मोदिनीवाग्देवतायै नम । दक्षत्रिवुके ॥
 ३ ट . . . ण (५) ट्ट दिगन्तावाग्देवतायै नम । दक्षत्रिवुके ॥
 ३ त . . . न (५) ज्जी अरणावाग्देवतायै नम । दक्षत्रिवुके ॥
 ३ पं . . . मं (५) ह्मन्त्यु ज्जिदिनीवाग्देवतायै नम । दक्षत्रिवुके
 वामभागे ॥
 ३ यं . . . थ (५) इग्ग् सदेदीवाग्देवतायै नम । दक्षत्रिवुके ॥

१ एतदादिषु रस्यांषु तत्र तत्र ब्रह्मण्यु मन्त्राणि द्वापत्रे ।

- ३ जं . . . क्षं (६) क्ष्मीं कौलिनीवाग्देवतायै नमः । वामचिबुके ॥
- ३ ही श्रीं सौ सर्वरोगहरचक्रेश्वर्यै त्रिपुरासिद्धायै नमः । दृदि ॥

पता. गृहम्ययोगिन्यः सर्वरोगहरे चक्रे समुद्रा इत्यादि पूर्ववत् ॥

आयुधन्यासः

अथ दृदि त्रिकोणं विभाव्य तत्र प्रागादिदिक्षु क्रमेण आयुधाना चतुष्टयं न्यसेत् । यथा --

पे हीं श्रीं द्रा द्रीं क्लीं वृ म सर्वजम्भनेभ्यो वाणेभ्यो नमः ।
त्रिकोणपृष्ठे ॥

- ३ धं सर्वमम्मोहनाय धनुषे नमः । त्रिकोणदक्षे, वामे ॥
- ३ हीं सर्ववर्षाकरुणाय पाशाय नमः । त्रिकोणाग्रे, ऊर्ध्वभागे ॥
- ३ क्रीं सर्वस्नम्भनाय अङ्कुशाय नमः । त्रिकोणवामे, दक्षभागे ॥

सर्वगिद्धिप्रदचक्रन्यास

पे श्रीं श्रीं ह्रीं ह्रीं हीं ह्रीं सौं सर्वगिद्धिप्रदचक्राय नमः दृदि न्यापकं न्यसेत्,

पे हीं श्रीं मन्त्रप्रथमकृत् कामरूपपादस्थायै मन्त्राकामेश्वर्यै नमः ।
त्रिकोणाग्रक्षेत्रे ॥

३ सुन्दरीश्वर्यै इन्द्र पद्मेतिगिर्षीरुम्भार्यै मन्त्रावज्ञेश्वर्यै नमः ।
मन्त्रक्षेत्रे ॥

३ सुन्दरीश्वर्यै इन्द्र पद्मेतिगिर्षीरुम्भार्यै मन्त्रावज्ञेश्वर्यै नमः ।
मन्त्रक्षेत्रे ॥

३ सुन्दरीश्वर्यै इन्द्र पद्मेतिगिर्षीरुम्भार्यै मन्त्रावज्ञेश्वर्यै नमः ।
मन्त्रक्षेत्रे ॥

नित्योत्सवः . . . . . विष्णुसूक्तम् . . . . . ६. १. १५ . . . . . सुन्दरीश्वर्यै
सुन्दरीश्वर्यै इन्द्र पद्मेतिगिर्षीरुम्भार्यै मन्त्रावज्ञेश्वर्यै नमः । मन्त्रक्षेत्रे ॥
सुन्दरीश्वर्यै इन्द्र पद्मेतिगिर्षीरुम्भार्यै मन्त्रावज्ञेश्वर्यै नमः । मन्त्रक्षेत्रे ॥

ॐ ह्रीं श्रीं ह्रूं ह्रस्त्रीं ह्रसूं सर्वसिद्धिप्रदचक्रेश्वर्यै त्रिपुराम्बायै
नमः । हृदि ॥

एता अतिरहस्ययोगिन्य सर्वभिद्विप्रदे चक्रे समुद्रा इत्यादि प्राग्बत् चक्रसमर्पण
न्यसेत् ॥

सर्वानन्दमयचक्रन्यासः

ॐ ह्रीं श्रीं मूलं सर्वानन्दमयचक्राय नमः — इति व्यापकं न्यस्य,

ॐ ह्रीं श्रीं मूलं श्रीललितायै नमः । हृदयमध्ये ॥

३ एषा परापररहस्ययोगिनी सर्वानन्दमये चक्रे समुद्रा ससिद्धि-
सायुधा सशक्ति सबाहना सपरिवारा न्यस्ताऽस्तु ॥

३ मूलं सर्वानन्दमयचक्रेश्वर्यै श्रीललितायै नमः इति हृदि न्यस्य
योनिमुद्रा प्रदर्श्य मूलं जप्त्वा पुनः कराङ्गन्यासं कुर्यात् ॥

इति नित्यार्णवोक्तश्रीचक्रन्यासः । इमौ षोडशचक्रन्यासौ श्रीषोडशक्षर्या अपि
साधारणौ ॥

इति न्यासप्रकरणं पञ्चमं समाप्तम् ॥

जपप्रकरणम्

अथ यौवनोल्लामे जपप्रकरणं पष्ठमारभ्यते । अत्र सूत्रकृतः पुरश्चरणादिकं न
विधिस्तिस्रस्तम काम्यकर्मण्येव तस्यावश्यकत्वात् । “ मपञ्चकालाभेऽपि नित्यक्रम-
प्रत्यवमृष्टिः ” “ पञ्चपर्वसु विशेषार्चा च ” इत्येताभ्यां सूत्राभ्यां नित्यनैमित्तिकावेव
क्रमावभिधाय “ यदि काम्यमीप्सेत् ” इति होमखण्डसूत्रगतेन यदिपदेन काम्यहोम-
कर्मणः कृताकृतत्वज्ञापनात् । युक्तं चैतत् । तथा हि—

शुभं वाऽप्यशुभं वाऽपि काम्यं कर्म करोति यः ।
तस्यास्ति ब्रजेन्मन्त्रो न तस्मात्तत्परो भवेत् ॥

इति सञ्जीविनीं ध्यात्वा पञ्चधोपचर्य, ३ श्रीं क्लीं क्लीं है है क ल ह्रीं सौः ल स क ह्रीं क्लीं क्लीं ह्रीं श्रीं इति सप्तदशाक्षरं सञ्जीविनीमन्त्रं सप्तवारं जपेत् ॥

१ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं हं स क ए ई ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं हं स. ह्रीं श्रीं इति त्रयोविगत्यक्षरं प्राणमन्त्रं सप्तवारं जपेत् ॥

३ ॐ श्रीं ऐं क्लीं ह्रीं क ए ई ल ह्रीं ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं ऐं ह स क ह ल ह्रीं ॐ ऐं श्रीं क्लीं ह्रीं ह क ल ए ह्रीं ह क ह ल ह्रीं ह ए क ल ह्रीं ॐ ऐं क्लीं श्रीं ह्रीं क ह ल ए ह्रीं क ह ए ल ह्रीं क ह ह ल ह्रीं हं स ॐ ह्रीं श्रीं हं स. सोहं स क ल ह्रीं इति सप्तत्यक्षरं(?)दीपिनीमन्त्रं च प्रत्येकं सप्तवारं जपेत् ॥

इमे मन्त्राः पञ्चदशीपोडशीनां साधारणा ॥

पोडशाक्षर्या असाधारणा पञ्च मन्त्राः । यथा—

१ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौ ॐ ह्रीं श्रीं ह स क्ष म ल व र यूं स ह क्ष म ल व र यीं य र ल व क्ष म ल व र यूं ॐ ॐ ह्रीं श्रीं ॐ सौ. क्लीं ऐं इति महाकामेश्वरमन्त्रं दशवारं जपेत् ॥

३ (पञ्चदशी) क ए ई ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं—
त्रिवारं जपेत् ॥

३ (पोडशी) श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं सौ. ॐ ह्रीं श्रीं क ए ई ल ह्रीं ह म क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं मौ. ऐं क्लीं ह्रीं श्रीं—
त्रिवारं जपेत् ॥

३ ऐं क्लीं मौः बालायै नमः । ऐं क्लीं उच्छिष्टचाण्डालि मुमुखि देवि महापिशाचिनि ह्रीं ट. ट टः स्वाहा—त्रिवारं जपेत् ॥

१ अस्य मन्त्रस्य त्रिविधाः पाठा. ईपट्टिमा तत्तन्कोशेषु दृश्यन्ते.

३ ॐ ह्रीं श्रीं ह्रूः क्रीं श्रीं उग्रतारे सो ह्रीं ह्रीं श्रीं स्वाहा—
त्रिवारं जपेत् ॥

एते पञ्च मन्त्राः पञ्चरत्नपदेन उच्यन्ते ॥

ततः मृतकनिवारणाय प्रणवसम्पुटिता मूलविद्या (पञ्चदशी) दशवारमावर्त्य
अनन्तरं विघ्नहगन् पणमन्त्रान् त्रिभिर्जपेत् ॥ यथा—

ॐ ह्रीं श्रीं इ रि मि लि कि रि कि लि प रि मि रोम् ॥

३ ॐ ह्रीं नमो भगवति महात्रिपुरभैरवि मम त्रैपुररक्षां कुरु कुरु ॥

३ सहर संहर विघ्नरक्षोविभीषकान् काल्य हुं फट् स्वाहा ॥

३ वृ रक्ताभ्यो योगिनीभ्यो नम ॥

३ सा सारसाय ब्रह्माग्नाय नम ॥

३ दु मु लु पु मु लु पु ह्रीं चामुण्डायै नम ॥

एते कुल्लूकाद्या विघ्नहरान्ता जपन्त्य पूर्वाङ्गमन्त्रा । त्रितारीपूर्वकत्वं तु सर्वेषा सिद्धमेव ॥

ततः पेशील्लिन्ना सुवर्णगन्धफटिकमणिपुत्रजीवरुद्राक्षाद्यन्यतमनिर्मिता माला
श्यामाक्रमे वक्ष्यमाणेन मस्कारविधिना सम्कृतामादाय. कचित्पात्रे वामपाणौ वा
निधाय सामान्यार्घ्योदकेन शुद्धोदकेन वा मूलेनाभ्युक्ष्य.

ॐ मा माले महामाये सर्वशक्तिस्वरूपिणि ।

चतुर्वर्गस्त्वयि न्यस्तस्तस्मान्मे सिद्धिदा भव ॥

इति प्रार्थ्य, ह्रीं सिद्धये नमः इति मन्त्रेण पुनः पुनः आवृत्तेन गन्धादिभिः पञ्चभिः
गन्धपुष्पाभ्यामेव वा सम्पूज्य. ॐ ह्रीं श्रीं ग

अविघ्नं कुरु माले त्वं कुरु गृह्णामि दक्षिणे ।

जपकाले तु सततः प्रसीद मम सिद्धये ॥

इति दक्षिणहस्तेन माला गृहीत्वा. मध्यमामध्यपर्वावलम्बिनीं ता तर्जन्या वामहस्तेन
चास्पृशन् एकमणिग्रहणे अन्यमनुपाददान क्रमादङ्गुष्ठाग्रेण मणीन् परिवर्तयन्
जृम्भाक्षुताद्यकुर्वन् अनिद्राण. एतेषा सम्भवे आचम्य देवताऽऽमृतत्व भावयन्. माला

मपातयन् प्रमादपतितायामुक्तसंस्कारं कृत्वा खटखटाशब्दमकुर्वाणः अश्लिष्टमनुच्चारयन्
 असम्भाषमाणो मालामप्रदर्शयन् अन्यदप्युक्तमाचरन् श्रीगुरुमुखादवगतं षडर्थाद्यन्यतममर्थं
 चतुर्विधैक्यशून्यपट्कावस्थापञ्चकविपुवत्सतकमन्त्रचैतन्यादिरहस्यजातं चानुसन्दधानो
 यथाऽधिकारं मनसोपांशुना वा सहस्रं त्रिगतं गतं वा मूलविद्यामारम्भे प्रोक्तसङ्ख्याऽ-
 वधौ च प्रणवपुटिता सकृञ्जपित्वा उत्तराङ्गमन्त्रान् जपदशमांशमावर्तयेत् ॥

जपोत्तराङ्गमन्त्राः

ने तु त्रिपुराद्यष्टकेश्वरीमन्त्रा अष्टौ—

ॐ ह्रीं श्रीं अं आ सौ , ३ ॐ ह्रीं सौ., ३ ह्रीं ह्रीं सौ., ३ हे ह्रीं
 ह्रसौः, ३ ह्रसै ह्रह्रीं ह्रसौ. ३ ह्रीं ह्रीं ह्रीं, ३ ह्रीं श्रीं सौः, ३ ह्रसै ह्रह्रीं
 ह्रसौः ॥

मूलमेकं—ॐ ह्रीं श्रीं क ण टै ल ह्रीं ह सक ह ल ह्रीं सक ल ह्रीं ॥

तत्तत्तिथिनित्याविद्या— ताश्च शुक्लपक्षे कामेश्वर्यादिचित्राऽन्ता । कृष्णपक्षे तु
 चित्राऽऽदिकामेश्वर्यन्ता । तिथिवृद्धावैका नित्या दिनद्वये. तिथिक्षये एकस्मिन् दिवसे
 नित्याद्वयं. इति क्रमेण जप्या. । यथा—

ॐ ह्रीं श्रीं अ ॐ सक ल ह्रीं नित्यक्रिते मदद्वये सौ. ॥

३ आ ॐ भग भुगे भगिनि भगोदरि भगमाले भगावहे भगगुणे
 भगयोनि भगनिपानिनि सर्वभगवशङ्करि भगरूपे नित्यक्रिते
 भगस्वरूपे सर्वाणि भगानि मे ध्यानय वन्दे मे गुणे
 भगक्रिते हृदयत्रये हृदय द्रावय अमोघे भगविभे क्षुभ
 क्षेम्य सर्वमत्त्वान भगेश्वरि ॐ ह्रीं ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ
 ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं सर्वाणि भगानि मे यशं प्राणय ह्रीं
 ह्रीं ह्रीं ह्रीं ॥

३ ॐ ह्रीं श्रीं नित्यक्रिते हृदये स्वप्ने ॥

३ ॐ ह्रीं श्रीं नित्यक्रिते हृदये स्वप्ने ॥

- ३ उ ॐ ह्रीं वह्निवासिन्यै नमः ॥
 ३ उं ह्रीं क्लिन्ने ऐं क्रो नित्यमदद्रवे ह्रीं ॥
 ३ ऋ ह्रीं शिवदृत्यै नम ॥
 ३ ऋ ॐ ह्रीं हु खे च चे क्ष खीं हु क्षे ह्रीं फट् ॥
 ३ लं ऐ क्लीं सौं ॥
 ३ लृं हस कल रडै हस कल रडीं हस कल रडौं ॥
 ३ ए ह्रीं फ्रें तूं क्रो आ क्लीं ऐं व्ल नित्यमदद्रवे हु फ्रें हीम् ॥
 ३ ऐं भ्र्यो ॥
 ३ ओं स्वो ॥
 ३ ओ ॐ नमो भगवति ज्वालामालिनि देवदेवि सर्वभूतसहार-
 कारिके जातवदसि ज्वलन्ति ज्वल ज्वल प्रज्वल प्रज्वल
 हा ह्रीं ह्रूं र र र र र र र ज्वालामालिनि हुं फट् ॥
 ३ अ च्कौम् ॥

अङ्गोपाङ्गप्रत्यङ्गीभूता चाला अन्नपूर्णा अश्वारूढा मन्तास्त्रयो वक्ष्यमाणा इति च त्रयोदश ॥

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौं सौं क्लीं ऐं ऐं क्लीं सौं । इति श्रियोऽङ्गचाला ॥

३ ह्रीं श्रीं क्लीं ॐ नमो भगवति अन्नपूर्णेश्वरि ममाभिलषितमन्नं देहि स्वाहा । इति श्रिय उपाङ्गमन्नपूर्णा ॥

३ ॐ आ ह्रीं क्रौं एहि परमेश्वरि स्वाहा । इति श्रीप्रत्यङ्गमश्वारूढा ॥

कालनित्या तु सूत्रकृताऽनुपात्ता ॥

अथ पुन ऋष्यादिमानसपूजाऽन्तं विधाय, सवीजा सर्वसङ्क्षोभिण्यादिसुद्रा-
 आयुषसुद्राश्च प्रदर्श्य,

गुह्यातिगुह्यगोप्त्री त्वं गृहाणास्मत्कृतं जपम् ।

सिद्धिर्भवतु मे देवि त्वत्प्रसादान्मयि स्थिरा ॥

इति श्रीदेव्या वामकरे सामान्यार्घ्यसलिलप्रक्षेपेण जपं निवेद्य—

त्वं माले सर्वदेवानां प्रीतिदा शुभदा मम ।
शुभं कुरुष्व मे भद्रे यगो वीर्यं च सर्वदा ॥

इति माला प्रार्थ्यं. निगूढ निधाय. श्रीगुरुपादुकामन्त्रं मुहुरुच्चारयन् गुरुपरमगुरु-
परमेष्ठिगुरून् तत्तन्नामपूर्वं प्रणमेत् ॥ इति जपविधि ॥

रश्मिमालामन्त्राः

(तत्र वैदिकेषु स्वरपूर्वं पाठ)

ॐ भूर्भुव सुव । तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो
यो न प्रचोदयात् ॥ इति त्रिगद्वर्णा गायत्री ॥ मूलाधारे ॥ १ ॥

यत् इन्द्र भयामहे ततो नो अभयं कृधि ।
मघवञ्छग्धि तव तन्न ऊतये विद्विषो विमृधो जहि ॥
स्वस्तिदा विगस्पतिर्वृत्रहा विमृधो वगी ।
वृपेन्द्र पुर एतु न स्वस्तिदा अभयङ्कर ॥

इत्यैन्द्री विद्या सप्तपष्टचर्णा सङ्कटे भयनाशिनी ॥ हृदये ॥ २ ॥

ॐ वृणि सूर्य आदित्योम् ॥ इत्यष्टार्णा सौरी तेजोदा ॥ फाले ॥ ३ ॥

ॐ ॥ इति प्रणव केवलो ब्रह्मविद्या मुक्तिप्रदा ॥ ब्रह्मरन्ध्रे ॥ ४ ॥

ॐ परोरजमे सावदोम् ॥ इति नवाणां तुरीयगायत्री स्वैक्यविमर्शिनी ॥
द्वादशान्ते ॥ ५ ॥

रश्मिपञ्चकमेतत् मूलाधारहृत्फालविधिविलद्वादशान्तस्थानवीजतया
भावनीयम् । द्वादशान्तस्थानं तु ललाटस्योत्तरभाग ॥

ॐ सूर्याक्षितेजसे नम । खंचराय नमः । असतो मा सद्गमय ।
तमसो मां ज्योतिर्गमय । मृत्योर्मांममृतं गमय । उष्णो भगवान् शुचिरूपः ।
हंसो भगवान् शुचिर्प्रतिरूप ॥

विश्वरूपं वृणिनं जानयदमं द्विगणमयं ज्योतिर्गक तपन्तम् ।

महस्यरश्मिः यतथा वर्तमान प्राण प्रजानामुदयत्येष सूर्यः ॥

ॐ नमो भगवते सूर्याय । अतोवाहिनि वाहिन्यहोवाहिनि वाहिनि म्वाहा ॥

वयन्मुपणां उपसेदुरिन्द्र प्रियमेधा ऋषयो नाशमाना ।
अपचान्तमूर्णुहि पृथिचक्षुर्मुग्ध्यस्मान्निधयेव वद्वान् ॥

पुण्डरीकाक्षाय नम । पुष्करक्षणाय नम । अमलक्षणाय नम । कमलक्षणाय
नम । विश्वरूपाय नम । श्रीमहाविष्णवे नम । इति षोडशमन्त्रसमाष्टिरूपिणी
चक्षुष्मतीविद्या दूरदृष्टिसिद्धिप्रदा ॥ मूलाधारे ॥ ६ ॥

ॐ गन्धर्वराज विश्वावसो ममाभिलषिता कन्या प्रयच्छ स्वाहा ॥
इत्युत्तमकन्याचिवाहदायिनी ॥ हृदये ॥ ७ ॥

ॐ नमो रुद्राय पथिपदे स्वस्ति मा सपारय ॥ इति मार्गसङ्कट-
हाग्नि ॥ फाले ॥ ८ ॥

ॐ तारे तुत्तारे तुरे स्वाहा । इति जलापच्छमनी ॥ ब्रह्मरन्ध्रे ॥ ९ ॥
अच्युताय नम । अनन्ताय नम । गोविन्दाय नमः ॥ इति
महाव्याधिग्रमनी नामत्रयीविद्या ॥ द्वादशान्ते ॥ १० ॥

एतद्ब्रह्मिपञ्चक मूलाधारादिपरिकरतया ज्ञेयम् ॥

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गं गणपतये वर वरद सर्वजनं मे वशमानय
स्वाहा ॥ इति महागणपतिविद्या प्रत्यूहशमनी ॥ मूलाधारे ॥ ११ ॥

ॐ नम शिवायै । ॐ नम शिवाय ॥ इति द्वादशार्णा
शिवतत्त्वविमर्शिनी ॥ हृदये ॥ १२ ॥

ॐ जु स मा पालय पालय ॥ इति दशार्णा मृत्योरपि मृत्युरेपा
विद्या ॥ फाले ॥ १३ ॥

ॐ नमो ब्रह्मणे धारणं मे अस्त्वनिराकरण धारयिता भूयास कर्णयो.
श्रुतं मा च्योद्व ममासुष्य ॐ ॥ इति श्रुतिधारिणी विद्या ॥ ब्रह्मरन्ध्रे ॥ १४ ॥

अं . हं (५१) ॥ इति सविन्दुरकारादिक्षकारान्तवर्णात्मिका
मानुका सर्वज्ञताकरी द्वादशान्ते ॥ १५ ॥

पञ्चेमा रश्मयो मूलादिरक्षात्मकतया द्रष्टव्या ॥

ह स क ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं ॥ इति लोपासुद्राविद्या
म्वस्वरूपविमर्शिनी ॥ मूलाधारे ॥ १६ ॥

कीं हं ह्मो ह्यो हे कीं ॥ इति षट्कृता सम्पत्करी विद्या ॥
हृदये ॥ १७ ॥

सं सृष्टिनित्ये स्वाहा हं स्थितिपूर्णं नम र महासहारिणि कृणे
चण्डकालि फट् र ह्मन्के महानाम्ने अनन्तभास्करि महानण्डकालि फट् रं
महामहारिणि कृणे चण्डकालि फट् ह स्थितिपूर्णं नम स सृष्टिनित्ये स्वाहा
ह्मन्के महानण्डयोगेश्वरि ॥ इति विद्यापञ्चकल्पिणी कालगङ्गर्षिणी
'परमायुष्या ॥ फाले ॥ १८ ॥

ऐ हीं श्री ह्मन्के ह्मो अहमह अहमह ह्मो ह्मन्के श्री हीं ऐं ॥
इति 'सुज्ञानना जाम्बवी विद्या ॥ त्रयम्बु ॥ १९ ॥

गौ ॥ इय पराविद्या । द्वादशान्ते ॥ २० ॥

एना पञ्च रश्मयो मृत्यायनिष्ठानन्या कल्पनीया ॥

ऐं कीं गो गो कीं ऐं ऐं कीं गो ॥ इति नवाशरी श्रीदेवप्रभवा

ॐ नम उच्छिष्टचाण्डालि मातङ्गि सर्ववशङ्करि स्वाहा ॥ इति
श्यामाङ्गभूता लघुश्यामा ॥ २६ ॥

ॐ ह्रीं सौ वदवद वाग्वादिनि स्वाहा ॥ इयं श्यामोपाङ्गभूता
वाग्वादिनी ॥ २७ ॥

ॐ ओष्ठापिधाना नकुली दन्तै परिवृता पविः ॥
सर्वस्यै वाच ईशाना चारु मामिह वादयेत् ॥ २८ ॥

इयं श्यामाप्रत्यङ्गभूता नकुलीविद्या ॥

श्रीविद्यागुरुपादुकैव प्रथमवीजत्रयस्थाने बालासहिता श्यामागुरुपादुका
भवति । यथा—

ॐ ह्रीं सौ ह्रस्वै ह स क्ष म ल व र यू स ह क्ष म ल व
र यीं ह्रसौ ह्रौ अमुकानन्दनाथश्रीगुरुश्रीपादुका पूजयामि
नम ॥ २९ ॥

ॐ ह्रीं श्रीं ॐ ह्रीं सौ ॐ नमो भगवति श्रीमातङ्गीश्वरि सर्वजन-
मनोहारि सर्वमुखरञ्जिनि ह्रीं ह्रीं श्रीं सर्वराजवशङ्करि सर्वस्त्रीपुरुषवशङ्करि
सर्वदुष्टमृगवशङ्करि सर्वसत्त्ववशङ्करि सर्वलोकवशङ्करि अमुकं मे वशमानय स्वाहा
सौ. ह्रीं ॐ श्रीं ह्रीं ऐ ॥ ३० ॥

इत्यष्टनवतिवर्णा राजश्यामला पूर्वोक्ताभि अङ्गोपाङ्गप्रत्यङ्गपादुकेत्येता-
भिश्चतसृभि विद्याभि सहिता हृच्चक्रे यष्टव्या ॥

लृ वाराहि-लृ उन्मत्तभैरविपादुकाभ्या नम ॥ इय वार्ताल्यङ्गभूता
लघुवार्ताली ॥ ३१ ॥

ॐ ह्रीं नमो वाग्वाहि घोरे स्वप्नं ठ ठ स्वाहा ॥ इयं स्वप्ने शुभाशुभवक्त्री
वार्ताल्या उपाङ्गभूता स्वप्नवाराही ॥ ३२ ॥

ॐ नमो भगवति महामाये पशुजनमनश्चक्षुस्तिरस्करण कुरु कुरु हुं
फट् स्वाहा । इय वार्तालीप्रत्यङ्गभूता तिरस्करिणी ॥ ३३ ॥

ॐ ह्रीं ह्रस्वै ह स क्ष म ल व र यू स ह क्ष म ल व र यीं
ह्रसौ ह्रौ अमुकानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि नम ॥ एषा वार्ताली-
गुरुपादुका ॥ ३४ ॥

ऐं ग्लौ ऐं नमो भगवति वार्तालि वार्तालि वाराहि वाराहि वराहमुखि
 वराहमुखि अन्धे अन्धिनि नम । रुन्धे रुन्धिनि नम । जम्भे जम्भिनि
 नमः । मोहे मोहिनि नम । स्तम्भे स्तम्भिनि नम । सर्वदुष्टप्रदुष्टानां सर्वेषां
 सर्ववाक्चित्तचक्षुर्मुखगतिजिह्वास्तम्भनं कुरु कुरु शीघ्रं वश्यं ऐं ग्लौ ठ ठः ठ
 ठ. हुं अस्त्राय फट् ॥ इति द्वादशोत्तरशताक्षरो महावाराहीमन्त्र. ॥ ३५ ॥
 पूर्वोक्ताभिश्चतसृभि युक्ता इयं महावाराही आज्ञाचक्रे परिपूज्या ॥
 प्रथमद्वितीयकूटयो हृल्लेखावर्जं पञ्चदशैव त्रयोदशाक्षरी श्रीपूर्तिविद्या
 ब्रह्मरन्ध्रे यष्टव्या । तद्यथा—

क ए ई ल ह स क ह ल स क ल ह्रीं—इयं कादिपूर्ति-
 विद्या ॥ ह म क ल ह स क ह ल स क ल ह्रीं—इयं हादिपूर्ति-
 विद्या ॥ ३६ ॥

प्रथमत्रिकस्थाने त्रितारीकुमारीवाक् ग्लौ इत्यष्टवीजपूर्वा श्रीगुरुपादुकैव
 महापादुका सर्वमन्त्रसमष्टिरूपिणी स्वैक्यविमर्शिनी महासिद्धिप्रदायिनी
 द्वादशान्ते वरिवस्या । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सो ऐं ग्लौ ह्रम्ब्रं ह स क्ष म ल व र यूं स
 ह क्ष म ल व र यूं ह्रमौ ह्रौ अमुकानन्दनाथश्रीगुरुश्रीपादुकां
 पूजयामि नम ॥ ३७ ॥

इति रश्मिमाला सम्पूर्णा ॥

आहत्य रश्मिमालामन्त्रा मसत्रिंशत् । एते ब्राह्मे मुहूर्ते सकृदा-
 वर्तनीया इत्युक्तमेव प्राक् । श्रीकर्मोक्ताः सर्व एते अन्ये च मन्त्रा
 माधकेषु परमप्रेम्णा प्रकटीकृत्य लिखिता श्रीगुरुमुवादावगम्यैव पठिताः
 महते श्रेयसे नान्ययेति श्रीशिवशामनम् ॥

पुस्तके लिखितान् मन्त्रानवलोक्य जपेत्तु य ।

म जीवन्नेव चण्डालो मृत श्वानो भविष्यति ॥

इति साट्म्यायनतन्त्रवचनेन गुरुमुखागमं विना जपस्य निषेधात् ॥

१ गङ्गिमालामन्त्राणा ऋष्यादयः.

अथ रश्मिमालायाः ऋष्यादयो लिख्यन्ते—

तत्र प्रथमं गायत्र्या ऋष्यादयस्तु आगतपूर्वा एव ॥ १ ॥

अभयकर्मन्त्रस्य गृत्समद्र ऋषि । त्रिष्टुप छन्द । अभयकर्म देवता ।
तत्प्रीत्यर्थं जपे विनियोग । ध्यानम् —

आरूढो वारुणेन्द्र दशशतनयनश्यामल कोमलाङ्ग
वर्मी वीर प्रतापी प्रतिभटद्रहनप्रज्वलच्चक्रपाणि ।
दोर्भिर्द्विध्यायुधाद्यैर्मणिगणग्वचितैर्देवमन्वीगनाश्रो
दत्वाऽभीष्टानि शश्वत परिहृतदृग्नि पानु विश्व महेन्द्र ॥ २ ॥

सौरमन्त्रस्य देवभार्गव ऋषि । गायत्री छन्द । सूर्यो देवता । तत्प्रमाद
सिद्धार्थं जपे विनियोग । ध्यानम्

धृतपद्मद्वय भानु तेजोगण्डलमभ्यगम ।
सर्वाधिभ्याधिगमन छायाभिरुत्तनु भजे ॥ ३ ॥

प्रणवस्य ब्रह्मा ऋषि । गायत्री छन्द । परमात्मा देवता । तत्प्रमादनिवारणं
जपे विनियोग । ध्यानम्

ओंकारवान्यमुक्ताण्डनण्डानुसहस्रप्रभम् ।
वामुदेवाभिषि ब्रह्म विभर्गमुपास्मानं ॥ ४ ॥

तृतीयगायत्रीमन्त्रस्य विभाषित ऋषि । गायत्री छन्द । शक्तिदेवता
तत्प्रीत्यर्थं जपे विनियोग । ध्यानम्

देवी तृतीयगायत्री तयोतीतपदाभयम् ।
परैरेज प्रकाशात्मनितिरुपास्य भजे ॥ ५ ॥

१ शर्वोऽप्यः सः सः एवमित्ये (२) जपे १ देवता २, एव ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

चक्षुष्मतीमन्त्रस्य भार्गव ऋषि । नाना छन्दासि । चक्षुष्मती देवता ।
तत्प्रीत्यर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

चक्षुस्तेजोमयं पुष्पकन्तुकं विभ्रतीं करैः ।

रोष्यसिंहासनारूढा देवीं चक्षुष्मतीं भजे ॥ ६ ॥

विश्वावसुमन्त्रस्य संमोहन ऋषि । गायत्री छन्दः । विश्वावसुर्देवता ।
तत्प्रीत्यर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

गृक्ताङ्गरागारुणभूषणाढ्यं वीणाधरं वीटिकयोल्लसन्तम् ।

गन्धर्वकन्याजनगीयमानं विश्वावसुं सहृहतीं नमामि ॥ ७ ॥

पथिविद्रुद्रमन्त्रस्य वामदेव ऋषि । पङ्क्तिश्छन्दः । पथिविद्रुद्रो देवता ।
तत्प्रीत्यर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

आत्तसज्यधनुर्वाणं कणं वृषभसंस्थितम् ।

अन्नपूर्णासमाश्लिष्टं पथिविद्रुद्रमाश्रये ॥ ८ ॥

तागमन्त्रस्य मत्स्य ऋषि । विगाट् छन्दः । ताराम्बा देवता ।
तत्प्रीत्यर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

नोकमिहासनारूढा शाक्यदर्शनदेवताम् ।

जलापच्छमनीं वन्दे तारां वारिदमेचकाम् ॥ ९ ॥

नामत्रयमन्त्रस्य काश्यपात्रिभरद्वाजा ऋषयः । अनुष्टुप् छन्दः । श्रीमहाविष्णु-
देवता । तत्प्रीत्यर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

ममस्तदुस्तरव्याधिसंघःश्वंसपटीयमे ।

अच्युतानन्तगोविन्दनाम्ने धाम्ने नमो नमः ॥ १० ॥

महागणपतिमन्त्रस्य गणक ऋषिः । नृचद्रायत्री छन्दः । श्रीमहागणपतिर्देवता ।
तत्प्रीत्यर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

त्रीजापुर्गर्दक्षुकार्मुकरुजा चक्राञ्जपाशोत्पल-

त्रीत्यम्बत्रिपाणग्लनकल्लप्रौद्यन्कगम्भोरूढ ।

ध्यंयो वल्लभया सपद्मकरया श्लिष्टोज्ज्वलद्भूपया

विश्वोत्पत्तिविपत्तिसंस्थितिकरो विघ्नेश्वरोऽभीष्टद ॥ ११ ॥

शिवशक्त्यात्मकपञ्चाक्षरमन्त्रस्य वामदेव ऋषिः । पङ्क्तिश्छन्दः । उमामहेश्वरो
देवता । तत्प्रीत्यर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

वामामन्यस्तवामेतरकरकमलायास्तथा वामहस्त-

न्यस्तारक्तोत्पलाया स्तनभरविलसद्द्वामहस्त प्रियायाः ।

सर्पाकल्पाभिराम श्रितपरशुमृगेष्ट करैः काञ्चनाभ

ध्येय पद्मामनस्य स्मरललितवपुः सपदे पार्वतीश ॥ १२ ॥

अमृतमृत्युञ्जयमन्त्रस्य कर्होळक ऋषिः । विराट् छन्दः । अमृतमृत्युञ्जय-
सदाशिवो देवता । तत्प्रीत्यर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

स्फुटितनलिनसुस्थ मौलिवद्धेन्दुरेखा-

स्रवदमृतरसाट्टं चन्द्रवहचर्कनेत्रम् ।

स्वकरकलितमुद्रापाशवेदाक्षमाल

स्फटिकरजतमुक्तागौरमीश नमामि ॥ १३ ॥

श्रुतधारिणीमन्त्रस्य भार्गव ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । ब्रह्मा देवता ।
तत्प्रसादसिद्धयर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

चतुराननमम्भोजनिपण्णं भारतीसखम् ।

अक्षमालावराभीतिकमण्डलुधर भजे ॥ १४ ॥

मातृकामन्त्रस्य ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । मातृकासरस्वती देवता ।
तत्प्रसादसिद्धयर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

पञ्चाशता मातृकया क्षारसाखिलदेहया ।

समस्तविद्यारूपिण्या धन्योऽहं मातृकाम्यया ॥ १५ ॥

श्रीहादिलोपासुद्रामन्त्रस्य दक्षिणामूर्तिः ऋषिः । पङ्क्तिश्छन्दः । श्रीमहा-
त्रिपुरसुन्दरी देवता । ह ५ वीजः । ह ६ शक्तिः, स ४ कीलकम् । तत्प्रसादसिद्धयर्थं
जपे विनियोगः । बालया पङ्क्तिम् । ध्यानम्—

अन्नपूर्णेश्वरीमन्त्रस्य ब्रह्मा ऋषि । गायत्री छन्दः । अन्नपूर्णेश्वरी देवता ।
तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

आढाय दक्षिणकरेण सुवर्णदर्वीं
दुग्धान्नपूर्णमितरेण च रत्नपात्रम् ।
अन्नप्रदाननिरता नवहेमवर्णा
अम्बा भजे कनकभूषणमाल्यशोभाम् ॥ २२ ॥

अश्वारूढामन्त्रस्य ब्रह्मा ऋषि । गायत्री छन्दः । अश्वारूढा देवता ।
तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

बद्ध्वा पाशेनाङ्कुशेन कृप्यमाणाश्वसाध्यकम् ।
घ्नन्तीं वेत्रेण फालस्त्रवपाणिमश्वसासना भजे ॥

ध्यानान्तरम् —

अश्वारूढा कराग्रे नवकनकमयीं वेत्रयष्टिं दधाना
दक्षेऽन्ये धारयन्ती स्फुरति धनुर्लतापाशहस्ता सुसाध्या ।
देवी नित्यप्रसन्ना अशिशकललसत्केशपाशा त्रिणेत्रा
दद्यादद्यानवद्या श्रियमखिलसुखप्राप्तिहृद्या श्रियै न ॥ २३ ॥

श्रीविद्यागुरुपादुकामन्त्रस्य दक्षिणामूर्तिं ऋषि । पङ्क्तिश्छन्दः । श्रीविद्या
गुरुपादुका देवता । तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

तेजोमयमहाविद्या शंखराञ्चितमस्तकाम् ।
रक्ता चतुर्भुजा वन्दे श्रीविद्यागुरुपादुकाम् ॥ २४ ॥

श्रीललिताया . . ॥ २५ ॥

लघुश्यामामन्त्रस्य मतङ्ग ऋषि । विगट् छन्दः । श्रीलघुश्यामाम्बा देवता ।
तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

स्मरेत् प्रथमपुष्पिणीं रुधिरबिन्दुशोणाम्बरा
गृहीतमधुपात्रिका मदविघूर्णनेत्राञ्चलाम् ।

घनस्तनभरालसा गळितचूळिकां श्यामला

करस्फुरितवल्लकीविमलशङ्खताटङ्किनीम् ॥

माणिक्यवीणामुपलालयन्तीं मदालसा मञ्जुळवाग्विलासाम् ।

माहेन्द्रनीलद्युतिकोमलार्ङ्गीं मातङ्गकन्यां मनसा स्मरामि ॥ इति वा ॥ २६ ॥

वागीश्वरीमन्त्रस्य कण्व ऋषिः । विराट् छन्दः । वागीश्वरी देवता ।
तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

अमलकमलसस्था लेखिनीपुस्तकोद्यत्-

करयुगळसरोजा कुन्दमन्दारगौरा ।

धृतशशधरखण्डोल्लासिकोटीरचीटा

भवतु भवभयानां भङ्गिनी भारती नः ॥ २७ ॥

नकुलीवागीश्वरीमन्त्रस्य कहोळक ऋषिः । गायत्री छन्दः । नकुलीवागीश्वरी
देवता । तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

नकुली वज्रदन्ताळी साध्यजिहाऽहिदशिनी ।

भक्तवतृत्वजननी भावनीया सरस्वती ॥ २८ ॥

श्यामागुरुपादुकामन्त्रस्य मतङ्ग ऋषिः । पङ्क्तिश्छन्दः । श्यामागुरुपादुका
देवता । तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

वन्दे गुर्वङ्घ्रिमकुट्टा श्यामला शुकपाणिनीम् ।

समस्तमिद्विजननी श्यामलागुरुपादुकाम् ॥ २९ ॥

श्रीराजश्यामलामन्त्रस्य स्पष्टम् ॥ ३० ॥

लघुवागीश्वरीमन्त्रस्य नागद ऋषिः । पङ्क्तिश्छन्दः । लघुवागीश्वरी देवता ।
तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

महाशैवे निवतितामुद्रगर्नीं वरुंभगाम् ।

मन्त्रंश्रीं महाशया नमाम्युन्मत्तंभर्वाम् ॥ ३१ ॥

स्वप्नवाराहीमन्त्रस्य अग्निः ऋषिः । गायत्री छन्दः । स्वप्नवाराही देवता ।
तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

स्वप्ने शुभाशुभं भावि शासन्तीं भक्तकार्ययोः ।

दुःस्वप्नहारिणीं वन्दे वाराहीं स्वप्ननायिकाम् ॥ ३२ ॥

तिरस्करिणीमन्त्रस्य ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । तिरस्करिणी देवता ।
तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

मुक्तकेशीं विवसना सर्वाभग्नभृषिताम् ।

स्वयोनिदर्शनान्मुख्यशुभार्थं नमाम्यहम् ॥ ३३ ॥

वाराहीगुरुपादुकामन्त्रस्य ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । वाराहीगुरुपादुका
देवता । तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

देशिकाङ्घ्रिलसन्मौलिं खड्गिनीं च कपालिनीम् ।

भावयामि घनच्छाया पञ्चमीगुरुपादुकाम् ॥ ३४ ॥

श्रीमहावाराहीमन्त्रस्य स्पष्टम् ॥ ३५ ॥

श्रीपूतिविद्यामन्त्रस्य दक्षिणामूर्तिं ऋषिः । पङ्क्तिश्छन्दः । श्रीपूतिविद्या
देवता । तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः ॥ ३६ ॥

महापादुकामन्त्रस्य दक्षिणामूर्तिं ऋषिः । पङ्क्तिश्छन्दः । श्रीमहापादुकाम्बा
देवता । तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

सर्वविद्यामयीं सर्वशक्तिपीठस्वरूपिणीम् ।

करात्रे हृदये मूले देशिकाङ्घ्रियुगत्रयम् ॥

दधतीं द्नीप्तभृषाढ्या श्रीमहापादुकां नुम ॥ ३७ ॥

इति रश्मिमालाया ऋष्यादयः ॥

इति जपप्रवरण पाठ नमात्म

नैमित्तिकप्रकरणम्

पर्वसु नैमित्तिकार्चनविधः

उक्तेन क्रमेण नित्यक्रमनिरत साधक प्रतिमासं पञ्चपर्वसु नैमित्तिकमर्चन-
माचरेत्—

नित्यार्चनरतैः सिद्धै कार्यं नैमित्तिकार्चनम् ॥

इति तन्त्रराजवचनात् । तच्च नित्यार्चनाधिकसाधनविशेषकरणकम् । पर्वाणि तु
कृष्णाष्टमी कृष्णचतुर्दशी दर्शः पूर्णिमा सङ्क्रान्तिश्चेति कुलार्णवोक्तानि । तत्र कालस्य
कर्तव्यतायाश्च निर्णयः । सङ्क्रान्तिव्यतिरिक्तपर्वार्चनं सूर्यास्तमयोत्तरं दशघटिकाऽऽत्मके
रात्रिपूर्वभागे कार्यम् । सङ्क्रमणमपर्यां तु तत्सङ्क्रान्तिपुण्यकालोपलक्षितासु
घटिकासु । तदुक्तम् —

प्रागर्ध्वं च दशैव मेपतुलयो सिद्धे वृषे वृश्चिके

कुम्भे षोडशपर्वतोऽथ मिथुने मीने धनु कन्ययो ।

ऊर्ध्वाः षोडश कीर्तिता प्रथमतस्त्रिंशत्तु कर्काटके

चत्वारिंशदथो परास्तु मकरे पुण्यप्रदा नाटिका ॥ इति ॥

नाटिका घटिका । अष्टमीचतुर्दशीदर्शपूर्णमासा मन्वदिने पूजाकालव्याप्तौ न
द्विवादः । दिनद्वये एकदेशव्याप्तौ यत्राधिका सा निधिर्मासा । समव्याप्तौ
पर्वः । निधिवृद्धिद्वयवशेन चतुर्दशीदर्शयो एकस्मिन्नेव दिने पूजाकालव्याप्तौ
नैमित्तिकद्वयस्य तन्वेणानुष्ठानम् । तदा सङ्क्रान्तियोगे तु तत्र नम्यापि दिवागमङ्कमणे
सति नित्यार्चनस्य प्रागङ्किर्कं सिद्धिः । यत्र चतुर्णां नैमित्तिकार्चनाना एकस्मिन्नेव
काले सन्निपातः सम्भाव्यते तत्र तेषामप्येकतन्त्रैव । यथा दमनगमर्पणस्य मुग्गकाले
चैव्या पूर्णिमायासम्भवे तद्वृष्णचतुर्दशीदर्शादित्येष्टकृष्णचतुर्दशीदर्शान्ते गौणकाले ।
यथा च पञ्चमारेणस्य श्रावणमासमासे आ मिथुनमष्टकमणं आ च नृत्तमङ्क्रान्ति
श्रेणाम् विधिषु अश्विनसङ्क्रान्तिर्दशीदर्शायां च तद्वृष्णचतुर्दशीदर्शयोश्च
तद्विधि विधौ पञ्चमरेणं त्रयं तदप्रथं वा कर्मस्य इति सङ्ख्येतिदिनि टिक ॥

कठिनद्रव्यनिवेदने पक्षद्वयम् । तत्र फलादिकमुक्तदेवतासमसङ्ख्याकमुक्तान्यतमेन प्रकारेण तत्तद्देवतायै निवेदयेदित्येकः । तदशक्तौ यथासम्भवमुपहृत्येति द्वितीयः ॥

पवित्रारोपणे दीपदाने च प्रथमपक्षीयः प्रथमप्रकार एव नान्यो हिमोदकादौ । सङ्कोचपक्षाश्रयणे बीजमशक्तिरवसराभावो वा । तन्त्वान्तरोक्तानां चतुरास्त्रायपञ्चसिंहासन-पञ्चपञ्चिकापङ्कनाङ्गदेवीभूतशक्तिसमयदेवतानामप्यर्चने अभ्युदय एवेति दिक् ॥

दमनविधिः

अथादौ दमनार्चनम् । चैत्रशुक्लचतुर्दश्या सायं स्वयं दमनारामं गत्वा—

ॐ शिवप्रसादसम्भूत अत्र सन्निहितो भव ।

देवीकार्यं समुद्दिश्य नेतव्योऽसि शिवाज्ञया ॥

इति दमनमामन्त्र्य अन्नमन्त्रेण समूलं दमनलता सपर्यापर्याप्ता उत्पाद्य, तद्वल्लभं तद्गुच्छान्वा शस्त्रेण छित्वा स्वातन्त्र्याभावे ^१विक्रेतुरनुमत्या क्रयक्रीता वा आनीयानाय वा पवित्रे वंशादिपात्रे निधाय मूलविद्यया शुद्धाभिरङ्घ्रि अभ्युक्ष्य ऐं ह्रीं श्रीं दमनाय अमुकं कल्पयामि नमः इत्यादिरीत्या उपचारमन्त्रै गन्धपुष्पधूपदीपनैवेद्याख्यान् पञ्चोपचारान् आचर्य, सूक्ष्मनववस्त्रेण आच्छाद्य, यागमन्दिर एव कचन शुचिनि स्थले निधाय जागृयात् । जागरणं त्वभ्युदयाय । इत्यधिवासनम् । इदं च मद्योऽपि वा कार्यम् । समानमेतदुत्तरापि कुमुमानाम् । दुग्धान्नादिनिवेद्यस्य तु मद्य एवाचितमधिवामनम् । अथ पूर्णिमाया रात्रौ प्रधानदेवीपूजोत्तरं आवरणार्चने—

पांडुशर्णे जगन्मात वाञ्छितार्थफलप्रदे ।

हस्तथान पर्य मे कामान् देवि कामेश्वरेश्वरि ॥

इति देवीं प्रार्थ्यं, नित्यार्चनक्रमेणैव श्रद्धेच्यायाः देवताः चतुरास्त्रायादिगमया-न्तदेवनाथ दमनं ममभ्यर्च्य नित्यहोमत्रिगुणितं होमं कृत्वा मूलमन्त्रं च तथा जन्दा अङ्गमन्त्राथ तद्गशाश श्रीगुम्भभिपत्रय शक्तिगामयिकान गम्गाय्य नैः मः अन्त्रैश्च प्राशने भुञ्जति । एतस्य मुख्यकारणं कर्तुममभवे वैश्वर्यशायज्येष्ठानां कृष्णार्चनं कृष्णानन्दुर्दश्या देवाराज्येष्टयोश्च वा कर्तव्यं ॥ इति दमनविधिः ॥

चैत्रपूर्णिमाकृत्यम्

अस्यामेव पूर्णिमाया वसन्तोत्सवोऽपि विहितः । तत्र दमनार्पणवसन्तोत्सवौ तन्त्रेण करिष्ये इति सङ्कल्प्य तत्कालसम्भवानि सकल्हाराणि कर्पूरचन्दनोक्षितानि कुसुमानि पूर्ववत् अधिवास्य तैर्दमनकैश्च युगपदर्चयेत् ॥ इति चैत्रपूर्णिमाकृत्यम् ॥

वैशाखीकृत्यम्

अथ वैशाख्या पूर्णिमाया नैवेद्यावसरे प्राग्वदधिवासित हेमन्तकाले सङ्गृहीतं तुषारोदकं तदलाभे कर्पूरमृगनाभिसुरभिञ्ज शीतल सलिलं वा पूर्वोक्तान्यतमेन पक्षेण सावरणायै देवतायै निवेदयेत् । अवशिष्ट प्राग्वत् ॥ इति वैशाखकृत्यम् ॥

ज्येष्ठकृत्यम्

अथ ज्येष्ठाया प्राग्वदधिवासितानि कदलीपनसाम्रादीनि फलानि उक्तया रीत्या कयाचित् उक्तमन्त्रै प्रधानदेव्यादिभ्यो निवेदयेत् । तै अर्चयेदिति केचित् । अन्यत् समानम् ॥ इति ज्येष्ठकृत्यम् ॥

आषाढकृत्यम्

अथाषाढ्या प्राग्वदधिवासनपूर्वक श्रीदेव्यै कुङ्कुममिश्रं चन्दन समर्प्य जाती-कुसुमै सावरणामभ्यर्च्य ताम्बूलावसरे लवङ्गैलाकङ्गोलानि उक्तेन प्रकारेण केनापि निवेदयेत् । शेषं पूर्ववत् ॥ इत्याषाढकृत्यम् ॥

पवित्रारोपणविधिः

तदनु श्रावण्या पूर्णिमाया पवित्रारोपणम् । तानि च सुवर्णरौप्यताम्रान्यतम-तन्तुपट्ट^१सूत्रसरीपद्मदर्भमुञ्जशाणवल्कलकार्पासान्यतमसूत्रविनिर्मितानि । कार्पाससूत्रं तु सुवासिनीकर्तृकम् । उक्तान्यतमेन नवगुणिनेन सूत्रेण निर्मितै षोडशाङ्गुलायामै तावत्सङ्ख्याकै सरैः सम्पन्नं तावत्सङ्ख्याप्रथिमदेकं पवित्रमित्येक पक्ष । नवाङ्गु-लायामसरग्रन्थिकं वेति द्वितीय । तत्तदावरणगतशक्तिसमसङ्ख्याकाङ्गुलायामसर-

^१ सूत्रत्रिसरी—अ१ सूत्रत्रिसरी—४१, ४२, ४३

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

1

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

1

1

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

1

1

1

आश्वयुजकृत्यम्

अश्वयुज्या पुष्पविशेष निवेश विशेषकरणक क्रम प्रवर्तनीय । अथवा—

आश्वयुज्या विशेषस्तु दशान्तप्रतिपत्तिथिम् ।

आग्भ्य पूजयेत् देवीं गन्धपुष्पोपहारकैः ॥

इति तन्मराजवचनात् तच्छुद्धप्रतिपदादिपूर्णावधिक प्रयोगोऽनुष्ठेय । तत्र प्रतिपद्रात्रौ विशेषतः पुष्प नैवेद्यानुपचारं क्रम प्रवर्त्य प्रधानदेवतायै शतमाज्याहुती आवरण-
देवताभ्य तद्दशाश हुत्वा जप होमसमसञ्ज्ञाक विधाय अविवाहिताक्षता प्राङ्निमन्त्रिता
कन्यामेका अभ्यक्तस्नाता आसने उपवेश्य तस्या देवीं आवाह्य वालया पञ्चधा
उपचर्य यथाविभवं वसनाभरणानि दद्यात् । एवं द्वितीयादिचतुर्दश्यन्तं द्विशतादि-
होमजपकन्याद्वयादिपूजनानि कृत्वा पूर्णिमाया वृद्ध्या शतेन सह षोडशशतहोम-
जपषोडशकन्यापूजनानि कुर्यादिति एक पक्ष । प्रतिपदि प्रकृतिहोम शतमाहुतयो
वृद्धिहोमश्च शत एवं जप कन्यके द्वे । द्वितीयादिषु त्रिशतादिहोमजपौ व्यादिकन्यका
इत्यपर । एतयोर्कमाश्रयेत् । तिथिवृद्धौ प्रतिपदादिक्रमेण शतादिहोमादिकम् ।
तिथिद्वामे तु नस्मिन्नेव दिने तद्विषयकृत्यं, एकस्मिन्नेव काले होमादिकं च कुर्यात् ।
अवशिष्टमविशिष्टम् । एव कृते विद्या सिद्धा भवति । राजा च साधकस्य अर्चको
भवति । अथवा—कुलार्णवोक्तनवरात्रपक्षोऽपि एकोत्तरवृद्ध्या वा तदसम्भवे यथोक्त-
क्रमेणैव वा कर्तव्य । अयं स्वतन्त्रो न तु पूर्णिमाऽङ्गम् । तत्पक्षे पूर्णिमापूजाऽपि
प्रत्येकमुत्तरीत्या कर्तव्येति दिक् ॥ इत्याश्वयुजकृत्यम् ॥

कार्तिककृत्यम्

अथ कार्तिक्या प्रान्वदधिवासित कुङ्कुमं सावरणायै देव्यै समर्प्य गोधूमादि-
पिष्टप्रकृतिकै वृतपूरिवै प्रज्वालितकर्पूरवर्तिभिः प्रदीपै नित्यहोमक्रमेण तत्तद्देवताभ्यो
हुत्वा देव्या पुर शुचिनि भूतले षोडश दीपान् दत्त्वा अङ्गदेवीभ्यो नित्याभ्य
ओधत्रयगुरुभ्य तत्तत्स्थाने निवेश्य तदभितस्त्रिकोणादिचतुरश्रान्ताकृत्या च निधाय
प्रतिदेवतमेकैक दीप निवेशयेत् । एतावदसम्भवे एकस्मिन्नेव भाजने मध्ये एकं
तदभितो नव वा नवयोनिचक्राष्टदलकमलान्यतमालङ्कृते वा तत्र मध्ये एक कोणेषु

दलेषु वाऽष्टौ दीपान् प्रज्वाल्य देव्यै मूलेन सप्रसूनं निवेदयेत् । शेषमभिहितवत् ॥
इति कार्तिककृत्यम् ॥

मार्गशीर्षकृत्यम्

अथ मार्गशीर्षपूर्णिमाया सावरणा श्रीदेवीं सुगन्धिभिः कुसुमैरभ्यर्च्य
माषपिष्टापूपान् कर्पूरसुरभिलं नारिकेलोदकं च प्रागुक्तान्यतमया भङ्ग्या सर्वाभ्यो
देवताभ्यो निवेदयेत् । अन्यदविशेषम् ॥ इति मार्गशीर्षकृत्यम् ॥

पौषकृत्यम्

तत पौष्या प्राग्वदधिवासपूर्वकं शर्करया गुडेन वा साकं गव्यं दुग्धं उक्तेन
केनचित्प्रकारेण निवेदयेत् । अन्यदविशेषम् ॥ इति पौषकृत्यम् ॥

माघकृत्यम्

तदनु माघ्या प्राग्वदधिवासितैः शुक्लैस्तिलैः अलाभे रक्तकृष्णैर्वा गुद्धैस्सकुसु-
मैरभ्यर्च्य शर्करादुग्धापूपान् निवेदयेत् । अत्रापूपा गोधूमादिपिष्टप्रकृतिका इति
सम्प्रदायः । इतरत् समानम् ॥ इति माघकृत्यम् ॥

फाल्गुनकृत्यम्

अथ फाल्गुन्या सौवर्णराजतपुष्पैः पङ्कजैः कल्हारैः आम्रकुसुमैः मधुकैश्च
यथामम्भवं मिलितैः प्राग्वदधिवासितैः सावरणा श्रीदेवीं वरिवस्येत् ॥
इति फाल्गुनकृत्यम् ॥

अयमेव नैमित्तिकार्चनविधिः । गणपतिश्यामावार्तालीनां सामान्यक्रमोक्तानां
देवतानाम् । सर्वत्रामुक्तयोर्णिमाया अमुकेन द्रव्यविशेषेण अमुकदेवता पूजयिष्ये
इति मङ्गल्यः ॥

अत्राधिकमामापाने एकमामकृत्यस्य मामद्वयं आशुतिः । क्षयमामप्रसक्तौ
त्रैकमिन् मामे मामद्वयकृत्यमपि कार्यं भवति । नैमित्तिकार्चनमुग्यगौणकालातिक्रमे
मूलविधामत्रचरणं प्रायश्चित्तमाज्ञानं तन्वगजे—

नैमित्तिकातिक्रमणं सहस्रं प्रजपेत्तयेति ॥ इति ॥

इति पद्मपर्यार्चनविधिः ॥

तन्त्रान्तरोक्तेषु युगमन्वादिषु विशेषदिवसेष्वपि श्रीदेव्यर्चनं अभ्युदयायैव ।
मूत्रकारेण काम्यहोमस्यैवोक्तत्वात् तत्पूजाऽनुक्तिरिति शिवम् ॥ इति यौवनोहासे
नैमित्तिकप्रकरणम् ॥

यथामति मयाऽकारि स्वयं श्रीकर्मपद्धति ।

भ्रम प्रमादम्बलितं क्षमयन्त्विह साधवः ॥

इति श्रीमद्भ्राह्मणानन्दनाथचरणारविन्दमिलिन्दायमानमानसेन उमानन्दनाथेन
विरचिते बल्पसूत्रानुसारिणि नित्योत्सवनिबन्धे
अभिनवे यौवनोहास तृतीय सम्पूर्ण

श्री गणेशाय नमः

ॐ नमः

श्री गणेशाय नमः । श्री गणेशाय नमः ।
श्री गणेशाय नमः । श्री गणेशाय नमः ।
श्री गणेशाय नमः । श्री गणेशाय नमः ।
श्री गणेशाय नमः । श्री गणेशाय नमः ।
श्री गणेशाय नमः । श्री गणेशाय नमः ।
श्री गणेशाय नमः । श्री गणेशाय नमः ।

श्री गणेशाय नमः

श्री गणेशाय नमः । श्री गणेशाय नमः । श्री गणेशाय नमः । श्री गणेशाय नमः ।
श्री गणेशाय नमः । श्री गणेशाय नमः । श्री गणेशाय नमः । श्री गणेशाय नमः ।
श्री गणेशाय नमः । श्री गणेशाय नमः । श्री गणेशाय नमः । श्री गणेशाय नमः ।
श्री गणेशाय नमः । श्री गणेशाय नमः । श्री गणेशाय नमः । श्री गणेशाय नमः ।
श्री गणेशाय नमः । श्री गणेशाय नमः । श्री गणेशाय नमः । श्री गणेशाय नमः ।
श्री गणेशाय नमः । श्री गणेशाय नमः । श्री गणेशाय नमः । श्री गणेशाय नमः ।
श्री गणेशाय नमः । श्री गणेशाय नमः । श्री गणेशाय नमः । श्री गणेशाय नमः ।
श्री गणेशाय नमः । श्री गणेशाय नमः । श्री गणेशाय नमः । श्री गणेशाय नमः ।

यागमन्दिरप्रवेश

अथापराहे यागमन्दिरमागत्य द्वाग्मथस्थितेन गोमयेनोत्तमिष्य द्यागमृह उ
रङ्गवल्लीपुष्पमालावितानकादिभिश्चालङ्कृत्य द्वाग्मथ दक्षयानशरयो उद्वेगने च
क्रमेण—

ॐ ह्रीं सौं भद्रकाल्यै नमः . ३ भैरवाय . ३ लम्बोदराय नमः ॥

इति तिस्रो द्वाग्देवता सम्पूज्य अन्तः प्रविष्ट ३ रक्तद्वादशशक्तियुक्ताय दीपनाथाय नमः . इति पुष्पाञ्जलिना भूमौ दीपनाथमिष्ट्वा मपर्यासामग्रीं स्वस्य दक्षभागे निधाय दीपानभितः प्रज्वाल्य गन्धमाल्यादिभिः अलङ्कृतात्मा ताम्बूलेन जातीपत्रफललवङ्गैला-कर्पूरान्यपञ्चतिलैः वा नुरभिलवदनं मुप्रसन्नमना स्वास्तीर्णैः ऊर्णामृदुनि शुचिनि शालात्रतीयत्रीजेन द्वादशघाग्मभिमन्त्रिते मूलमन्त्रोक्षिते आसने ३ आधारशक्ति-क्रमलग्ननाय नमः इति प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा पद्मासनाद्यन्यतमेन आसनेनोपविश्य ३ नमस्तगुप्तप्रकटमिद्वयोगिनीचक्रदेवताश्रीपादुकाभ्यो नमः . इति मूर्ध्नि चद्वाञ्जलि-म्वयामदक्षपार्श्वयोः क्रमेण गुरुपादुक्या श्रीगुरुं महागणपतिमन्त्रेण च गणपतिं प्रणम्य ३ ऋं ह्रं अन्नाय फट् इति मन्त्रेण मुहुर्गवृत्तेन अङ्गुष्ठादिकरतलान्तं कूर्परयोश्च विन्यम्य देहे च व्यापकं कृत्वा स्वस्य देवतैक्यं भावयन्—

ॐ ह्रीं सौं अपमर्षन्तु ते भृता ये भृता भुवि सस्थिता ।

ये भृता वित्तकर्तारम्ने नश्यन्तु शिवाजया ॥

इति मन्त्रं सकृदुच्चार्य युगपद्गामपाणिभृतलत्रिराघातकराम्फोटत्रयकूरदष्टचवलोक्तनपूर्वकं तालत्रयेण भौमान्तर्गिदिव्यान् भेदावभामकान् विघ्नानुत्सारयेत् । तालत्रयं नाम दक्षतर्जनीमभ्यमाभ्यामथोमुग्वाभ्यां वामकरतले मशब्दमुपर्युपरि त्रिरभिधात ॥

प्राणायामः

अथ ३ नम इत्यङ्गुष्ठमन्त्रमुच्चार्य अंकुशेन शिखां बद्ध्वा श्रीक्रमोक्तप्रकारेण भृतशुद्धिं आत्मप्राणप्रतिष्ठां च विधाय मूलेन विंशतिधा षोडशधा दशधा सप्तधा त्रिधा वा प्राणानायम्य ॥

पङ्गाटिन्यासपञ्चकम्

नेजोरूपदेवीमयं भावयन्नात्मानं निजदेहे न्यासजालात्मकं वज्रकवचं आमुञ्चेत् ।

यथा—

ॐ ह्रीं श्रीं ॐ ह्रीं सौं ॐ सर्वजनमनोहरि हृदयाय नमः ॥

७ सर्वमुखरञ्जिनि शिरसे स्वाहा ॥

- ७ क्लीं ह्रीं श्रीं सर्वराजवशङ्करि शिवायै वषट् ॥
 ७ सर्वस्वीपुरुषवशङ्करि कवनाय हुम् ॥
 ७ सर्वदुष्टमृगवशङ्करि नेत्रत्रयाय वौषट् ॥
 ७ सर्वसत्त्ववशङ्करि सर्वलोकवशङ्करि अमुक मे वशमानय स्वाहा
 अन्नाय फट् ॥

इति मन्वान हृदयादिषु न्यमेत इति पठन्न्यास ॥ १ ॥

अथ श्रीकमोक्तमातृकान्यास कृत्वा ॥ २ ॥

ॐ क्लीं सौं ग्ल्यं नम इति मूलाधारे. ३ प्रीत्यं नम इति हृदये
 ३ मनोभवाय नम इति मुखे न्यमेत ॥ इति गत्यादिन्यास ॥ ३ ॥

ॐ क्लीं सौं ॐ ह्रीं श्रीं ॐ क्लीं सौं नम । ब्रह्मन्ध्रे ॥

३ ॐ नमो नम । ललाटे ॥

३ भगवति नम । भ्रूमध्ये ॥

३ श्रीमातङ्गीश्वरि नम । दक्षनेत्रे ॥

३ सर्वजनमनोहरि नम । वामनेत्रे ॥

३ सर्वमुखरञ्जिनि नम । मुखे ॥

३ क्लीं नम । दक्षश्रोत्रे ॥

३ ह्रीं नम । वामश्रोत्रे ॥

३ श्रीं नम । कण्ठे ॥

३ सर्वराजवशङ्करि नम । दक्षांसे ॥

३ सर्वस्वीपुरुषवशङ्करि नम । वामांसे ॥

३ सर्वदुष्टमृगवशङ्करि नम । हृदये ॥

३ सर्वसत्त्ववशङ्करि नम । दक्षस्तने ॥

३ सर्वलोकवशङ्करि नम । वामस्तने ॥

३ अमुकं मे वशमानय नम । नाभौ ॥

३ स्वाहा नम । स्वाधिष्ठाने ॥

३ सौं क्लीं ॐ श्रीं ह्रीं ऐं नम । मूलाधारे च न्यसेत् ॥

इति मूलखण्डसप्तदशकन्यासः ॥ ४ ॥

एतानेव प्रतिलोममूलमन्त्रखण्डान् मूलाधारस्वाधिष्ठाननाभिवामस्तनदक्षस्तन-
न्दयवामदक्षामकण्ठवामदक्षश्रोत्रमुखवामदक्षनेत्रभ्रूमध्यललाटत्राग्रन्ध्रेषु क्रमात् न्यसेत् ।
यथा —

- ॐ ह्रीं सों सों ह्रीं ॐ श्रीं ह्रीं ॐ नम । मूलाधारे ॥
 ३ स्वाहा नम । स्वाधिष्ठाने ॥
 ३ अमुकं मे वशमानय नम । नाभौ ॥
 ३ सर्वलोकवशकारि नम । वामस्तने ॥
 ३ सर्वसत्ववशकारि नम । दक्षस्तने ॥
 ३ सर्वदृष्टमृगवशकारि नम । हृदये ॥
 ३ सर्वर्सापुरपवशकारि नम । वामासे ॥
 ३ सर्वगजवशकारि नम । दक्षामे ॥
 ३ श्रीं नम । कण्ठे ॥
 ३ ह्रीं नम । वामश्रोत्रे ॥
 ३ ह्रीं नम । दक्षश्रोत्रे ॥
 ३ सर्वमुखरज्जिनि नम । मुखे ॥
 ३ सर्वजनमनोहरि नम । वामनेत्रे ॥
 ३ श्रीमातङ्गीश्वरि नम । दक्षनेत्रे ॥
 ३ भगवति नम । भ्रूमध्ये ॥
 ३ ॐ नमो नम । ललाटे ॥
 ३ ॐ ह्रीं श्रीं ॐ ह्रीं सों नम । त्राग्रन्ध्रे ॥

इति प्रतिलोममूलमन्त्रखण्डन्यास ॥ ५ ॥

मन्दिरार्चनम्

अथामृताम्भोनिधिमध्येस्थमणिद्वीपमध्येगतं कदम्बोद्यानं मुक्ताकुसुममालिका-
हरितपद्मवितानाम्तरणवन्दनमालिकाद्यलङ्कृत धूपधूपितं प्रज्वलत्प्रदीपपरंपरं चतुर्द्वारं
मरकतमण्डपं विचिन्त्य तस्य प्रागादिषु द्वारेषु—

ऐं ह्रीं सौः सा सरस्वत्यै नम . ला लक्ष्म्यै. अं गङ्गानिधये. पद्मनिधये नम ॥

इति सम्पूज्य—

- ऐं ह्रीं सौं लां इन्द्राय वज्रहस्ताय सुराधिपतये
 ऐरावतवाहनाय सपरिवाराय नम । पूर्वे ॥
- ३ रा अग्नये शक्तिहस्ताय तेजोऽधिपतये
 अजवाहनाय सपरिवाराय नम । आग्नेये ॥
- ३ ऽटा यमाय दण्डहस्ताय प्रेताधिपतये
 महिषवाहनाय सपरिवाराय नम । दक्षिणे ॥
- ३ क्षा निर्ऋतये खड्गहस्ताय रक्षोऽधिपतये
 नरवाहनाय सपरिवाराय नम । नैऋते ॥
- ३ वा वरुणाय पाशहस्ताय जलाधिपतये
 मकरवाहनाय सपरिवाराय नम । पश्चिमे ॥
- ३ या वायवे ध्वजहस्ताय प्राणाधिपतये
 हरुवाहनाय सपरिवाराय नम । वायव्ये ॥
- ३ सा सोमाय शङ्खहस्ताय नक्षत्राधिपतये
 अश्ववाहनाय सपरिवाराय नम । उत्तरे ॥
- ३ हा ईशानाय त्रिशूलहस्ताय विद्याधिपतये
 वृषभवाहनाय सपरिवाराय नम । ऐशान्ये ॥

इति प्रागादिषु अष्टासु दिक्षु शक्रादीनभ्यर्च्ये.

- ऐं ह्रीं सौं ॐ ब्रह्मणे पद्महस्ताय लोकाधिपतये हसवाहनाय सपरिवाराय
 नम । इति इन्द्रेशानयो. मध्ये ॥
- ३ श्रीं विष्णवे चक्रहस्ताय नागाधिपतये गरुडवाहनाय सपरि-
 वागय नम । इति निर्ऋतिवरुणयोः दिगन्तरे ॥
- ३ ॐ वाम्नुपतये ब्रह्मणे नम. । इति वाम्नुनि चार्चयेत ॥

यन्वोद्धारः

अथ चन्दनपङ्कप्रकृतिके मण्डले क्षीरमिश्रितेन सिन्दुरादिना विन्दुत्रिकोण-
पञ्चकोणाष्टदलषोडशदलाष्टपत्रचतुष्पत्रचतुरश्रात्मक चक्र विलिख्य विलेख्य वा
सुवर्णरजतताम्रस्फटिकमरकतरुनाद्युत्कीर्ण वा तत्समास्तीर्णपट्टवसने श्रीखण्डरक्तचन्द्र-
नादिनिर्मिते पीठे निवेद्य यन्त्रप्राणप्रतिष्ठा कुर्यात् । यथा—

ऐं ह्रीं सौ श्यामायन्त्रस्य प्राणा इह प्राणा

३ श्यामायन्त्रस्य जीव इह स्थित .

३ श्यामायन्त्रस्य सर्वेन्द्रियाणि.

३ श्यामायन्त्रस्य वाङ्मन प्राणा इहायान्तु स्वाहा ॥

इति मन्त्रेण लिखितयन्त्रप्राणप्रतिष्ठा विदध्यात् । सुवर्णादिकृतस्य यन्त्रस्य तु
प्राणप्रतिष्ठा श्रीऋमोक्ता अत्राप्यनुसन्धेया । अत्र द्रवतानामाधूतस्वावश्यक एव ।
एव देवताऽन्तरक्रमेष्वपि । ततो मूलेन चक्रे पुष्पाञ्जलि विकीर्य ॥

अर्घ्यशोधनम्

श्रीऋमोक्तक्रमेण सामान्यविशेषार्घ्यं आसादयेत् । अत्र नोभयोरप्यर्घ्यमो
प्रवेशरीत्या अन्तरन्तश्चतुरश्रादिविन्दुन्त्रमण्डलकरणम् ॥

ऐं ह्रीं सौ अ आत्मतत्त्वाय आधारशक्तये वौषट् इत्याधारस्थापनम् ॥

३ उ विद्यातत्त्वाय पद्मासनाय वौषट् इति पात्रनिधानम् ॥

३ म शिवतत्त्वाय गोमण्डलाय नम इति शुद्धजलापूरणमेकत्र ॥

ब्रह्माण्डखण्डसम्भृतमशेषरससम्भृतम् ।

आपूरित महापात्रे पीयूषरसमावह ॥

इति क्षीरपूरणमन्यत्र । उक्तं पटङ्ग. मूलेन दशधा अभिमन्त्रणम् चतुर्णामन्त्रा-
भिमन्त्रणाभावश्च विशेष । ततो विशेषार्घ्यदिन्दुभिः नम्रोऽन्य रग्विष्वाऽन्तुनि ॥

चक्रदेवीपूजा

ऐं क्लीं सौं आधारशक्तिकमलासनाय नम इति पीठं पुष्पैरभ्यर्च्य, विन्दुमध्ये
 ३ श्रीमातङ्गीश्वरीमूर्तये नम इति देव्या मूर्तिं भावयित्वा, हृदि वक्ष्यमाणरूपा देवीं
 मञ्चित्य ३ श्रीमातङ्गीश्वर्यै ल पृथिव्यात्मक गन्धं कल्पयामि नम इत्यादिताम्बूलान्त
 मानसोपचारैरभ्यर्च्य, ता नेजोरूपेण परिणतां ब्रह्मरन्ध्रं प्रापय्य वहन्नासापुटद्वारा
 कृतविनिर्गमा कुसुमगर्भिते अञ्जलौ सन्निहिता देवीं ३ श्रीमातङ्गीश्वरि अमृतचै-
 तन्यमावाहयामीति चक्रे भाविताया मूर्त्यो आवाह्य मूलान्ते श्रीमातङ्गीश्वरि आवाहिता
 भव इत्यादिरीत्या आवाहन-सस्थापन-संनिधापन-संनिरोधन-संमुखीकरणावकुण्ठनानि
 तत्तन्मुद्राप्रदर्शनपूर्वकं विधाय, वन्दनधेनुयोनिमुद्राश्च प्रदर्शयेत् । तत्प्रकारश्च श्रीक्रमतो
 ज्ञातव्य । तत ऐं क्लीं सौं श्रीमातङ्गीश्वर्यै पाद्यं कल्पयामि नम इत्यादिभङ्ग्या
 पाद्यार्घ्याचमनीयस्नानवासोगन्धपुष्पधूपदीपनीराजनछत्रचामरयुगलदर्पणनैवेद्यपानीयता -
 म्बूलान्तान् पोडगोपचारान् परिकल्पयेत् । नैवेद्याङ्गत्वेन पूर्वोत्तरापोशनकरप्रक्षालन-
 गण्डूपाचमनीयानि च दत्त्वा ताम्बूल समर्पयेत् । नैवेद्ये त्रिकोणवृत्तचतुरश्रमण्डलकरणम् ।
 मूलमन्त्रेण प्रोक्षणम् । वमित्यमृतबीजेनाभिमन्त्रणपूर्वं धेनुमुद्रया अमृतीकरणम् । मूलेन
 सप्तवारमभिमन्त्रण प्राणादिमुद्राप्रदर्शनं च कार्यम् । अथ मूलमन्त्रान्ते श्रीमातङ्गीश्वरी-
 श्रीपादुका पूजयामीति वामकरतत्त्वमुद्रासन्दष्टद्वितीयशकलगृहीतक्षीरविन्दुसहसमर्पितैः
 दक्षकरोपात्तै कुसुमै देवीं त्रिस्सन्तर्प्य देव्या अमीशासुरवायव्यभागेषु मौलौ
 प्रागादिदिक्षु च प्रागुक्तपङ्कमन्त्रान्ते क्रमेण—

ऐं क्लीं सौं हृदयाय नम हृदयशक्तिश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥

३ शिरमे स्वाहा शिरःशक्तिश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ शिखायै वषट् शिखाशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ कवचाय हुं कवचशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ नेत्रत्रयाय वौषट् नेत्रशक्तिश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ अन्त्राय फट् अन्त्रशक्तिश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

इति त्र्याम्बकेन अद्भुदेवना आराध्य ॥

गुर्वोषत्रयपूजा

देव्या पश्चान् प्रागपर्वोर्ग्यात्रयं दक्षिणसग्थाक्रमेण गुर्वोषत्रयं वरिवस्येत् ।
यथा

दिव्यौष·

ऐ र्ज्ञो नो परम्रकाशानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम परमे-
शानन्द परशिदानन्द. कामेश्वर्यम्बाश्रीपादुका मोक्षानन्द, कामानन्द. अमृता-
नन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥ इति दिव्यौष ॥

ऐ र्ज्ञो नो देवानानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम.
तत्पुण्यानन्द अधोरानन्द वामदेवानन्द. सद्योजातानन्दनाथश्रीपादुका
पूजयामि तर्पयामि नम ॥ इति सिद्धौष ॥

ऐ र्ज्ञो नो पञ्चोत्तरानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम .
परमानन्द. सर्वज्ञानन्द. सर्वानन्द. सिद्धानन्द. गोविन्दानन्द. शङ्करानन्दनाथ-
श्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥ इति मानवौष· ॥

आवरणार्चनम्

त्र्यश्रे देव्यग्रकोणादिप्रादक्षिण्यक्रमेण - -

ऐ र्ज्ञो नो रतिश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम . प्रीति. मनोभव-
श्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥ इति प्रथमावरणम् ॥

पञ्चागम्याराणा मूलेषु प्राग्वत्—

ऐ र्ज्ञो नो द्रा द्रावण^१वाणश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम , ^२द्वी
शोपणवाण, क्ली वन्धनवाण. वृद्ध मोहनवाण. य उन्मादनवाणश्रीपादुका
पूजयामि तर्पयामि नम ॥

^१ वाणाय श्री इत्यत्र सर्वपर्ययिषु—अ, व२, व३, अ

^२ द्वी—अ श्री—अ

पञ्चारस्याराणामग्रेषु च—

ऐं ह्रीं सौः ह्रीं कामराजश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, ह्रीं मन्मथ, ऐं कन्दर्प, व्हूं मकरकेतन. ह्रीं मनोभवश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति द्वितीयावरणम् ॥

अष्टदलस्य दलानां मूलेषु पूर्ववत्—

ऐं ह्रीं सौ आ ब्राह्मीश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः . ई माहेश्वरी, ऊं कौमारी, ऋं वैष्णवी, लृं वाराही, ऐं माहेन्द्री. औं चामुण्डा. अः चण्डिकाश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

अष्टदलस्य दलानां अग्रेषु च—

ऐं ह्रीं सौ लक्ष्मीश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः . सरस्वती. रति. प्रीति. कीर्ति. शान्ति. पुष्टि तुष्टिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति तृतीयावरणम् ॥

षोडशदले प्राग्वत्—

ऐं ह्रीं सौ वामाश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः . ज्येष्ठा. रौद्री. शान्ति. श्रद्धा. सरस्वती. क्रियाशक्ति लक्ष्मी सृष्टि. मोहिनी. प्रमथिनी. आश्वासिनी. वीचि. विद्युन्मालिनी. मुगनन्दा नागबुद्धिकाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति चतुर्थावरणम् ॥

द्वितीयाष्टदले प्राग्वत्—

ऐं ह्रीं सौ अ अमिताभभैरवश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः . इं नर. उ चण्ड. ऋं क्रोध लृं उन्मत्त. षं 'कपालि, औं भीषण. अं महाभैरवश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति पञ्चमावरणम् ॥

चतुर्दले प्राग्वत् -

ऐं ह्रीं सौ मानर्ज्ञाश्रीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः . मिदलक्ष्मी. महामानर्ज्ञा. महामिदलक्ष्मीश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति षष्ठावरणम् ॥

चतुरश्रस्यान्तराश्रयादिकोणेषु क्रमेण -

ऐं ह्रीं सौं ग गणपतिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः दुं दुर्गा,
वं वटुक. धं क्षेत्रपालश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

दैन्यत्रादिद्वारंषु प्रागाद्याम्बेकादशसु दिक्षु च --

ऐं ह्रीं सौं मा मरुत्व्यै नम इत्यादि ऐं वास्तुपतये ब्रह्मणे नम
इत्यन्तै मन्त्रै प्रागुक्तै वाम्तुपतिपर्यन्तदेवताः समभ्यर्च्य. पूर्वरेखाया च—

ऐं ह्रीं सौं हंसमूर्तिश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम . परप्रकाश,
पूर्ण. नित्य करुणश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम इति सम्प्रदायगुरुश्च
पूजयेत् ॥ इति सप्तमावरणम् ॥

मर्वा अप्यावरणदेवता देव्या अभिमुख्यार्थिना स्वय तत्तदभिमुख पूजयामीति
भावयेत् ॥

गुरुपादुकापूजा

अथ स्वशिरसि ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौं ऐं ग्लौ ह्स्व्ये ह स क्ष म ल व र यूं
म ह क्ष म ल व र यीं ह्मौ स्हौ श्रीशिवादिगुरुश्रीपादुका पूजयामीति सामान्य-
पादुकया शिवादिगुरुन् ऐं ह्रीं सौं ह्स्व्ये ह स क्ष म ल व र यूं स ह क्ष म ल व र
यीं ह्सौ स्हौ अमुकाम्बामहितामुकानन्दनाथश्रीगुरुश्रीपादुका पूजयामीति च
स्वगुरुमभ्यर्च्य ॥

देव्या पुनःपूजा

पुनर्देवीं त्रि मन्तर्प्य प्राग्वत् षोडशधा चोपचरेत् ॥

वल्लिदानम्

तत श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण होम कृत्वा कारयित्वा वा (अकृत्वा वा इति
पाठान्तरम्) शुद्धजलेन त्रिकोणवृत्तचतुरश्रमण्डलत्रयं विधाय ऐं व्यापकमण्डलाय नम
इति पुष्यै ममभ्यर्च्य अर्धान्नसलिलपूर्णं सक्षीरोपादिममध्यमं सगन्धकुसुमं साधारं
पात्रं निधाय ऐं ह्रीं सौं श्रीमातङ्गीश्वरि इम वलि गृह गृह हु फट् स्वाहा, ऐं ह्रीं

सौ श्रीमातङ्गीशरि शरणागत मा त्राहि त्राहि हुं फट् स्वाहा. ऐं क्लीं मां
क्षेत्रपालनाथ इमं बलिं गृह्ण गृह्ण हुं फट् स्वाहा. - इति मन्वान क्रमेण पठन् देव्या
दक्षिणभागे बलित्रय प्रदाय तत्त्वमुद्रान्पुष्टं क्षीरं वलयुपरि निषिच्य. वामपार्श्विघान-
करास्फोटान कुर्वाण समुदञ्चितवक्त्रो नागचमुद्रया बलि भूतैः ग्राहयित्वा. पाणी
प्रक्षाल्य देव्यै प्रदक्षिणनती विधाय पुष्पाञ्जलि समर्प्य जपेत् ॥

मातङ्गीश्वरीमन्त्रजपः

यथा — अस्य श्रीमातङ्गीश्वरीमहामन्त्रस्य दक्षिणामूर्त्युपये नम — शिगमि ।
गायत्रीछन्दसे नम — मुग्धे । श्रीमातङ्गीश्वरीदेवतायै नम — हृदये । ऐं बीजाय नम
— गुह्ये । सौ शक्तये नम — पादयो । क्लीं क्लीकाय नम — नाभौ । मम
अभीष्टसिद्धये विनियोगाय नम — इति करग्रन्पुटे न्यस्य मूलेन त्रिवर्षापक कृत्वा
न्यामोक्तैरङ्गमन्त्रैः कराङ्गन्यासो कृत्वा ध्यानम् —

मातङ्गीं भूषिताङ्गीं मधुमदमुदिता नीपमालाढ्यवेर्णी

सद्वीणा शोणचंचला मृगमदतिलकामिन्दुर्गवाऽवतंसाम ।

कर्णाद्यच्छङ्खपत्रा स्मितमधुरदृशा माधकस्येष्टदात्रीं

ध्यायेद्देवीं शुकाभा शुक्रमखिलकलारूपमस्याश्च पार्श्वे ॥

इति ध्यात्वा मनसा पञ्चधोपचर्य पुरश्चरणे वक्ष्यमाणपूर्वोत्तराङ्गमन्त्रसहितं मूलं
श्रीक्रमोक्तेन विधिना यथाशक्ति जप्त्वा पुन न्यासादि विधाय

गुह्यातिगुह्यगोप्त्री त्वं गृहाणास्मत्कृत जपम् ।

सिद्धिर्भवतु मे देवि त्वत्प्रसादान्मयि स्थिरा ॥

इति देव्या वामहस्ते सामान्यार्घ्यसलिलेन जपं समर्प्य स्तुवीत् ॥

मातङ्गीस्तुतिः

यथा—

मातङ्गि मातरीशे मधुमदमथनाराधिते महामाये ।

मोहिनि मोहप्रमथिनि मन्मथमथनप्रिये नमस्तेऽस्तु ॥

स्तुतिषु तव देवि विधिरपि पिहितमतिर्भवति विहितमति ।
 तदपि तु भक्तिर्मांमपि भवतीं स्तोतु विलोभयति ॥
 यतिजनहृदयनिवासं वासववरदे वराङ्गि मातङ्गि ।
 वीणावादविनोदिनि नारदगीति नमो देवि ॥
 देवि प्रसीद सुन्दरि पीनस्तनि कम्बुकण्ठि घनकंठि ।
 मातङ्गि विद्रुमोष्ठि स्मितमुग्धाऽयम्व मात्तिकाभरणे ॥
 भरणे त्रिविष्टपस्य प्रभवसि तत एव भैरवी त्वमसि ।
 त्वद्भक्तिलब्धविभवो भवति क्षुद्रोऽपि भुवनपति ॥
 पतित कृपणो मूकोऽप्यम्व भवत्या प्रमादलेणेन ।
 पूज्य सुभगो वाग्मी भवति जटश्रापि सर्वज्ञ ॥
 ज्ञानात्मिके जगन्मयि निरञ्जनं नित्यशुद्धपदं ।
 निर्वाणरूपिणि शिवे त्रिपुरे शरण प्रपन्नस्त्वाम् ॥
 त्वा मनसि क्षणमपि यो ध्यायति मुक्तामणीवृता श्यागाम् ।
 तस्य जगत्त्रितयेऽस्मिन् कास्ता ननु या श्रियोऽस्ताभ्या ॥
 माध्याक्षरेण गर्भितपञ्चनवत्यक्षराञ्छितं मात ।
 भगवति मातङ्गीश्वरि नमोऽस्तु तुभ्य महादेवि ॥
 विद्याधरसुरकिन्नरगुणकगन्धर्वयक्षसिद्धवर्गं ।
 आराधिते नमस्ते प्रसीद कृपयैव मातङ्गि ॥
 वीणावादनवेळानर्तदलावुस्थगितवामकुचम् ।
 श्यामलक्रीमलगात्र पाटलनयन म्भरामि मह ॥
 अवटुत्तघटितचूर्लीताटिततालीपलाशताटढाम् ।
 वीणावादनवेळाकम्पितशिरसं नमामि मातङ्गीम् ॥
 माता मरकतश्यामा मातङ्गी मदशालिनी ।
 कटाक्षयतु कत्याणी कदम्बवनवासिनी ॥
 वामे विस्तृतिशालिनि स्तनतटे विन्यस्तर्दाणामुख
 तन्त्री तारदिशविर्णामसकलेभ्राम्पाटयन्तः नर्दं ।

मातङ्गीमातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो ॥

मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो ॥

मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो ॥

मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो ॥

मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो ॥

मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो ॥

मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो ॥

मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो ॥

मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो ॥

मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो ॥

मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो ॥

मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो ॥

मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो ॥

मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो ॥

मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो ॥

मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो ॥

मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो ॥

मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो मातङ्गो ॥

इति मन्त्रकोशे तृतीयपटलीयो मातङ्गीस्तव सम्पूर्ण ॥

सुवासिनीपूजाऽऽदि शेषकृत्यम्

अथ श्यामलां शक्तिमाह्वय श्रीक्रमोक्तक्रमेण पञ्चमवर्जं तामुपचर्य
तच्छेषमुररीकृत्य हवि प्रतिपत्त्यादिक्रमशेषं समापयेत् । हवि प्रतिपत्तौ मूलेन सर्वेण
तत्त्वत्रयशोधनं विशेष ॥

श्यामोपासकनियमाः

एतदुपासकस्यापराधानुष्ठेया नियमा यथा—

रुद्रम्वतर्कं न द्दिन्धात् । वाचा 'कार्त्तिके' पद नोच्चारयेत् । वीणावेणुवादन-
नर्तनगाथागोष्ठीषु प्रवर्तमानानु पराङ्मुखो न भवेत् । गायकान् न निन्धात् इति ॥

पुरश्चरणसंकल्पः

एष नित्यसपर्यो निर्वर्तयन् पुरश्चरणमाचरेत् । तच्च जपहोमतर्पणब्राह्मणभोजना-
न्याङ्गचतुष्टयसमष्टिरूपम् । तत्प्रकारस्तु—दीक्षाप्रकरणोक्तकाले श्रीगुर्वनुज्ञातो ब्राह्मणौ
म्वस्ति वाचयित्वा आचम्य प्राणानायम्य अमुकशर्मवर्मादिहं श्यामामन्त्रसिद्धिकामो
लक्षसङ्ख्याक जप प्रकृते कलियुगत्वात् तच्चतुर्गुणित, तद्दशागहवन-तद्दशाशतर्पण-
तद्दशाशब्राह्मणभोजनानि च करिष्ये इति सङ्कल्पयेत् । एवं तत्तन्मन्त्रेषु तत्र तत्र
प्रोक्तजपसङ्ख्याऽऽदिसङ्कल्पो ज्ञेय ॥

मन्त्रजप

अथ सति मन्त्रभेदे तन्तान्तरदृष्टेन विधिना ग्रामात् बहि क्रोगे नगराच्च
क्रोशद्वये क्षेत्रं परिगृहीयात् । अथवा समुद्रमहानदीतीरयो पश्चिमाभिमुखवृष-
शून्यशिवायतनयो विष्णुगृहपुण्यक्षेत्रतीर्थारण्यपर्वतशिखराश्वत्थविल्वमूलविविक्तनिज-
गृहगोष्ठाना श्रीगुरुस्वेष्टदेवतासन्निध्योश्चान्यतम देशमासाद्य दीपस्थानविन्यस्ते
व्याघ्रचर्ममृगाजिनचित्रकम्वलकुशकटरक्तपटपट्टवसनोर्णावस्त्राद्यन्यतमे आसने उपविश्य
विघ्नानुत्सार्य प्राणानायम्य सङ्कल्प्य वक्ष्यमाणलक्षणया अक्षमालया वक्ष्यमाणसंस्कारया
रुद्राक्षायन्यतमया वा मालया पूर्वाङ्गमन्त्रपूर्वकं प्रत्यह सहस्रसङ्ख्याक मूलमन्त्रं
तद्दशाशान् उत्तराङ्गमन्त्राश्च जप्त्वा पुनर्न्यासादिकं कृत्वा । पूर्वाङ्गमन्त्रो यथा—

^१ कमलिनीपद—भ

^२ भोजनतद्दशाशमार्जनानि च करिष्ये इति संकल्पयेत् । जपसंख्या १०००००,
तद्दशाशतोमसंख्या १००००, तद्दशाशतर्पणसंख्या १०००, तद्दशाशमन्त्रभोजनसंख्या १००,
तद्दशाशमार्जनसंख्या १० ॥ एव—च२

^३ संख्याऽऽदिकल्पो—अ१.

हमन्नि हगिनात्वाणे मानन्निगिनाग्निं । मम भयविघ्ननाशं कुरु कुरु
ठ ठ ठ हु फट् स्वाहा ॥ इति ॥

मूलमन्त्रश्च-- न्यागोक्तमसदशमण्डुगमाष्टित्य ॥

उत्तगरामन्त्रान्मु- -गं नम उन्निउष्टनाण्डालि मानन्नि 'हु फट् स्वाहा इति
पाठान्तरम्) सर्वेश्वरि स्वाहा इति श्यामाङ्ग लघुश्यामा ॥

पें क्लीं मों वद वद वान्वादिनि स्वाहा इति तदुपाङ्ग वान्वादिनी ॥

ॐ ओष्टापिधाना नकुली दन्तं परिश्रुता पवि ।

सर्वस्यै वाच ईशाना चारु मामिह वादयेत् ॥

इति तत्प्रत्यङ्गं नकुली ॥

जपकालः

अयं च जपो अपराहे कर्तव्यः । अपराहे श्यामेति मूत्रेण अपराहन्य
पूजाकालत्वविधानात् । अन्ये त्वामध्यन्दिनमेव । देशोपप्लवादिमन्भावनायामासायाह-
मपीति स्थितिः ॥

स्त्रीशूद्रयोः प्रणवप्रत्यान्नायः

द्विजातीना जपाद्यन्तयो प्रणवोच्चार । स्त्रीशूद्रयोस्तु सविन्दुकचतुर्दशस्वर
उच्चार्य ॥

पुरश्चरणांगहोमः

एवं जपोत्तरं तस्मिन्नेवाहनि श्रीक्रमोक्तेन विधिना कुण्डस्थण्डिलान्यतर-
प्रतिष्ठापितेऽग्नौ देव्या उपचारान्ते सर्वासामावरणदेवताना एकैकाहुतिं तत्तन्मन्त्रै
प्रधानदेवताया दशाहुतीश्च स्वाहाऽन्तमूलेन उद्देशत्यागपूर्वकं एकैकेन त्रिमध्वकेन
पलाशकुसुमेन हुत्वा अथ जपदशाशं च हुत्वा होमशेषं समापयेत् ।

मन्त्रान्ते या वह्निजाया सा तु मन्त्रस्वरूपिणी ।

तदन्तेऽन्या प्रयुञ्जीत सा होमाङ्गतया मता ॥

इति शक्तिसङ्गमतन्त्रवचनात् स्वाहाऽङ्गमन्त्रेष्वपि पुन स्वाहाप्रयोगः कार्यः ॥

एव च द्रव्य इह उन्निद्रयकामासिहोत्राद्गदेधिवन्नित्य काम्यं च, संयोग-
पृथक्त्वान् । तिले धान्या इत्यादिविधीनामन्यतःसिद्धहोमाश्रयेण, गोदोहनस्य
तादृशप्रणयनाश्रयेणैव, फालागुणविधिरपत्वान्, मत्या कामनाया अयमेव होमो
द्रव्यान्तर्गपि वक्ष्यमाणं कार्यं, काम्यस्य नित्यवाधकत्वात् ॥

पुरश्चरणागं तर्पणम्

ततो नद्यादौ चतुरश्रमण्डलं विधाय तत्र चिन्तिते श्यामायन्ते देवीमावाह्य
पद्मधा उपचर्य मृगभिलेन नुवर्णरजतनाम्नादिपात्रगृहीतेन सलिलेन मूलान्ते श्रीमातङ्गी-
श्वरीं तर्पयामीति होमदशाद्य तर्पयेत् । सत्यानुकूल्ये जपस्थान एव वा पूजाचक्रे
तर्पयेत् । “तर्पणेऽपि तथैव म्यान्नमसान्ते पुनर्नम ” इति शक्तिसङ्गमतन्त्रोक्ते
नमोन्तेष्वपि मन्त्रेषु पुन नमस्तर्पयामीति प्रयोगः । तन्त्रान्तरानुमारिणो मार्जनपक्षेऽपि
नमोयोजनं तत्रैवोक्तम् ॥

पुरश्चरणागं भोजनम्

तत तर्पणदशाद्यमङ्गुचाकानेतद्विद्यादीक्षितानलाभे यथासम्भव तत्तन्मन्त्रदीक्षि-
तान्वा मृदाचारान् प्रातः निमन्विताभ्यञ्जितान् ब्राह्मणान् सुवासिनीं कुमारींश्च
यथाविभव वस्त्रगन्धादिभिः देवताधियाऽभ्यर्च्य मृष्टान्नेन भोजितान् ताम्बूलदक्षिणा-
परितोषितान् प्रदक्षिणीकृतनमस्कृतानाशिपो गृहीत्वा विसृजेत् ॥

तर्पणदशाद्यब्राह्मणभोजनाशक्तौ तु तर्पणोक्तवज्जले देवतामावाह्य उपचर्य च
मूलान्ते आत्मानमभिषिञ्चामि नम इति कुम्भमुद्रया तर्पणदशाद्यवार मूर्धन्यभिषेकं वा
कुशैः मार्जनं वा विधाय तद्दशाद्य ब्राह्मणान् भोजयेत् ॥

इत्येक पक्षः । प्रतिलक्ष्णान्ते सर्वान्ते वा होमादि कुर्यादित्यपरौ ॥

होमप्रत्याम्नायो जपः

होमाशक्तौ ब्राह्मणानां पुरश्चरणजपसङ्ख्याद्विगुणो जप इति मुख्य पक्षः ।
होमसङ्ख्याद्विगुणो जप इति गौणः । क्षत्रियादीनां त्रयाणां त्रिगुणाद्विजपः । एव

तर्पणेऽपि । द्विजभक्तस्य शूद्रस्यं द्विजस्त्रीणामपि होमप्रतिनिधि जप एव । तेषां
होमे तु नाधिकार । ब्राह्मणभोजनस्य तु न कापि प्रतिनिधि ॥

आग्नेयस्य पुरश्चरणादेः आशौचेऽपि कार्यत्वम्

इदं च पुरश्चरणमारब्धं सत् आशौचप्राप्तावपि कार्यम् । नित्यार्चनादि च ।
तदुक्तम्—

जपो देवार्चनविधि कार्यो दीक्षान्वितैर्नरे ।
नास्ति पापं यतस्नेया मृतकं वा यतात्मनाम् ॥

इति देवीयामले ।

मृतके मृतके चैव नित्य विष्णुमयस्य च ।
सानुष्ठानस्य विप्रेन्द्र सद्य शुद्धि प्रजायते ॥

इति नाग्दपाञ्चगत्रे ।

शिवविष्णुवर्चने दीक्षा यस्य चाग्निपग्निग्रह ।

इति तम्येति शेष ।

ब्रह्मचाग्रियतीना च शर्गि नास्ति मृतकम् ॥

इति विष्णुयामले ।

ब्राह्मणस्यैव पञ्चोऽहं शुचैर्गृह्यशुचैर्गपि ।
पूजा गृह्णामि शूद्राणां त्वाचारनिगतात्मनाम् ॥
यज्ञव्रतविवाहेषु श्राद्धे होमार्चने जपे ।
आग्नेये मृतके न म्यादनाग्ने च मृतकम् ॥
आग्नेयो वरणं यजे मद्भृत्यो व्रतजापयो ।
नान्दीमूर्धं विवाहादौ श्राद्धे पाप्मपग्निभ्या ॥

इति विष्णुयामले । ब्राह्मणस्यैव पञ्चोऽहं शुचैर्गृह्यशुचैर्गपि ।

सर्वं प्राणान् च मन्त्रैः शिविष्यन्ति मन्त्रे रिति ।

इत्यनेन मन्त्रेणापि न त्थाप्य शिवप्रजनम् ॥

इति श्री विष्णुसंहिता । पञ्चांगशुद्धिः

उपासने च शिवप्राणामङ्गलानि प्रजायन्ते ॥

इति च । अथ मन्त्रान्यपि धनदानानि तन्त्वान्तरेषु ऋतु उपलभ्यमानानि विस्तरभयाज्ज्ञेह
मि शिवार्थात् । मन्त्राणां नैमित्तिककाम्ययो अनधिकार एव. साधकस्य प्रतिबन्धक-
स्योपन्यास ॥

शिविष्यन्तं पुरश्चरणस्य अभ्यासः

एतेन पुरश्चरणेन यदि न मन्त्र शिव्यति तदा तस्य त्रयं त्रयं वा कुर्यात् ।
तत्राऽपि तत्र शिवो निदिशारका प्रयोगा ग्रन्थान्तरोक्ताः प्राप्याः । शिविष्यन्तकानि
शान्त्यन्तो देयानि एत तु विस्तरभयात् लिखितानि ॥

सम्यक्विमर्द्वैकमन्त्रस्य पञ्चाङ्गोपासनेन हि ।

सर्वं मन्त्राश्च शिव्यन्ति तत्प्रभावात् कुलेश्वरि ॥

सम्यक्विमर्द्वैकमन्त्रस्य नामाश्च विप्रते क्वचित् ।

वह्मन्त्रवत् पुनः का कथा शिव एव स ॥

अतः पुरश्चरणमावश्यकमिति ॥

पुरश्चरणप्रत्याम्नायाः

अथ मङ्गल्या पुरश्चरणप्रत्याम्नाया कतिचित् लिख्यन्ते । शशिसूर्योपरागे
त्रिगत्रमेकरात्र वा पूर्वमुपोष्य एकभुक्त वा विधाय ग्रहणारम्भे घटिकार्धात् प्रागेव
रगत समुद्रगाया नद्यास्तटाकादेर्वा नाभिमात्रजले तिष्ठन्. अशक्तो तु तट
एवोपविष्ट आचम्य प्राणानायम्य देयकालो सङ्कीर्त्य. ॐ अमुकराशिगते सवितरि
सोमस्य सूर्यस्य वा ग्रहणे अमुकगोत्रोऽमुकशर्मवर्मादिरहं अमुकविद्यासिद्धिकाम
स्पर्शमागम्य विमुक्तिपर्यन्तं जप करिष्ये इति सङ्कल्प्य जपेत् । ततोऽपरेद्यु

ग्रहणकालीनस्य जपस्य समसङ्ख्याकं तद्दशांशं वा होमं. ^१तद्दशांशं तर्पणं, तत्समसङ्ख्याकं तद्दशांशं वा ब्राह्मणभोजनं च कुर्यात् । यद्वा—ग्रहणपुण्यकाल एव मन्तानुसारेण जपस्य तत्समाशस्य तद्दशांशस्य वा होमस्य तदनुगुणस्य तर्पणस्य च कालं विभज्य जपाद्याचरेत् । परेषु तर्पणसमसङ्ख्याकं तद्दशांशं वा ब्राह्मणभोजनं कारयेदित्येकः प्रकारः ॥

कृष्णाष्टम्यां प्रातः कृतनित्यक्रियं पूर्ववत् सङ्कल्प्य अयुतचतुष्टयं जपं सप्तधा विभज्य प्रत्यहं चतुर्दशोत्तरसप्तशताधिकमहमपञ्चकसङ्ख्यया (५७१४) तत्कृष्णत्रयोदशीपर्यन्तं (६×५७१४=३४,२८४) जप्त्वा चतुर्दश्यां षोडशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रपञ्चकं (५७१६,५७१६+३४२८४=४००००) जपेत् । सङ्कल्पे चात्र कृष्णाष्टमीमारभ्य एतच्चतुर्दशीपर्यन्तमिति विशेषः । होमादिविधिस्तु तद्दशांशं एवेत्यन्य ॥

प्रातः नित्यक्रियोत्तरं प्राग्वत् सङ्कल्प्य अकाशदिक्षकागन्तान् मातृकावर्णान् आनुलोम्येनोच्चार्य मूलं च सकृदुच्चार्य पुनर्मातृकावर्णान् विलोमानुच्चारयेत् । इत्येवंगीत्या प्रत्यहमष्टोत्तरशतसङ्ख्यया माममात्रं जप्त्वा होमादि कुर्यात् । सङ्कल्पस्तु एतदनुगुण एवात्र इत्यपर ॥

यथामम्भवं अनयो प्रत्याम्नाययो जपस्य चतुर्गुणित्वं तर्पणादेश्च तद्दशांशत्वं बोध्यम् । प्रत्यहं गत्रो त्रिकालं सर्वोपचारं गृह्यदेवतां साक्षात् मावर्णा अर्चयेत् । एवं परमामानं 'माममात्रं वा पूजयितुं पुरुश्चरणमन्त्रेणापि विद्यामिद्वि भवति । सङ्कल्पश्चैतदनुगुण एवात्र इति चापर ॥

मूर्धोदय ममाग्न्य यावन्मूर्धोदयावधि ।

तावन्नस्या निगतइ सर्वमिद्वीथगे भवेत् ॥

सर्वस्यो गुरो पादपद्मं ध्यात्वा प्रपूज्य च ।

वेदयं देवभानेन जप्त्वा मिद्वीथगे भवेत् ॥

इति चण्ड ॥

प्रश्नोत्तरार्थं च इत्यन्तरेषु दृश्यमानानि हि ॥

कूर्मचक्रलक्षणम्

समीकृते भूतले प्राक्प्रत्यगायता दक्षिणोत्तरायताश्चतस्रश्चतस्रो रेखा विलिख्य नवकोष्ठानि विधाय तत्र पूर्वादिप्रादक्षिण्यक्रमेण अष्टसु कोष्ठेषु क च ट त प य श ङा ख्यान् अष्टवर्गान् अकारादिस्वरद्वय च विलिख्य मध्यकोष्ठे श्रीकारं विलिखेत् । इदं च कूर्मचक्र क्षेत्रग्रामगृहभेदात् त्रिविधम् । तत्र क्षेत्रग्रामयोः तत्तन्नामाद्यक्षरयुक्तं कोष्ठं मुखं कूर्मस्य । एतदेवास्य दीपस्थानमुच्यते । गृहे तु गृहपते नामाद्यक्षरयुक् कोष्ठं मुखम् । तत्पार्श्वद्वयगतकोष्ठद्वयं हस्तौ । तदधःस्थितं कुक्षिः । तदधःस्थितौ तु चरणौ । कुक्षिमध्यगतं कोष्ठं पृष्ठम् । चरणमध्यगतं कोष्ठं च पुच्छं इति विवेकः । एवमुक्तप्रकारस्य क्षेत्रादौ विभावितस्य कूर्मस्य मुखे पृष्ठे वा जपे होमे च सर्वार्थसिद्धिः । करयोः तनौ कोष्ठान्तराणि अनुपयुक्तानीति कूर्मचक्रानावश्यकतोक्ता कतिपयेषु स्थलेषु । यथा—

कुरुक्षेत्रे प्रयागे च गङ्गानागरसङ्गमे ।

महाकाले च काश्या च दीपस्थानं न चिन्तयेत् ॥

इति । दीपस्थानोपलक्षितत्वात् कूर्मचक्रमपि दीपस्थानमित्युक्तम् । इह चक्रे चोक्तेषु कोष्ठेषु रिपुस्थानं विचिन्त्य तत्त्यागपूर्वकमवशिष्टं मित्रस्थानमुपादेयम् । अरिमित्रविचारो यथा—

अद्वयस्य टकारेण टकारस्यापि तेन च ।

लद्वयस्य पकारेण पकारस्यापि तेन च ॥

ओद्वयस्य पकारेण पकारस्योयुगेन च ।

जकारस्य टकारेण शकारस्य खकारतः ॥

उकारस्य लकारेण फकारस्य धकारतः ।

भकारस्य तु रेफेण यकारस्य सकारतः ॥

अरित्वमेया वर्णानां अन्येषां मित्रभावना ॥ इति ॥

मालासंस्कारः

ताश्च अकारादिक्षकारान्तमातृकावर्णरुद्राक्षमुक्ताफलमाणिक्यस्फटिकप्रवाळस्वर्ण-
रजतशङ्करकचन्दनोपादानकमणिपुत्रजीवपद्मवीजकुशप्रन्थ्यादिमस्य ॥

अक्षमालायाः संस्कारानपेक्षा

अक्षमाला हि ब्रह्मरन्ध्रस्य दक्षभागादिनाभिमभिष्याप्य वामभागपर्यन्तमवरोह-
रोहणक्रमेण ब्रह्मनाड्यां अन्योन्याभिमुखत्वेन ग्रथितै आनुपूर्व्येणोच्चारितै अकारादिभि
ळकारान्तै. पुन प्रातिलोम्येनोच्चारितै च ळकारादिभि अकारान्तै वर्णै.
शतबीजात्मिका भवति । क्षकारस्य मेरुस्थानीयस्य ळकारद्वयस्य मध्य उच्चारणमात्रम् ।
न तु जपसङ्ख्याऽन्तर्गणना । अत्रानुलोम्येन अवरोहारोहयो प्रथमं मातृका ततो मन्त्र ।
प्रातिलोम्येन अवरोहारोहयोस्तु प्रथम मन्त्र ततो मातृकेति तत्त्वम् । गतान्ते
अ क च ट त प य शाख्यवर्गाष्टकादित्येन जपस्य अष्टोत्तरशतत्वं ज्ञेयम् । एव
सहस्रादौ च । अस्या मालाया न संस्कारापेक्षा ॥

रुद्राक्षमालासंस्कारः

अष्टोत्तरशत रुद्राक्षान् पङ्गुणिते वक्ष्यमाणान्यतमे सूत्रे सप्रणवैकैकमा-
तृकोच्चारणपूर्वकमन्तरान्तरा सग्रन्थिकं अन्योन्याभिमुखं गोपुच्छाकारेण सर्पाकारेण वा
ग्रथयित्वा स्थूलमेकं रुद्राक्षमेकीकृते सूत्राग्रद्वये मेरुत्वेन ग्रथयित्वा नवसङ्ख्याकै
अश्वत्थपत्रैः अष्टद्वयं विरच्य तत्र माला निवेश्य मूलमन्तान्ते गोमूत्रगोमय-
गव्यदुग्धदधिघृताख्येन पञ्चगव्येन, ॐ सद्यो जात प्रपद्यामि सद्यो जाताय वै
नमो नमः । भवे भवे नाति भवे भवस्व मा भवोद्भवाय नमः ॥—इति मन्तान्ते
कुशोदकेन च प्रक्षाल्य, ॐ वामदेवाय नमो ज्येष्ठाय नमः श्रेष्ठाय नमो रुद्राय नमः
कालाय नम कलविकरणाय नमो बलविकरणाय नमो बलाय नमो बलप्रमथनाय
नमः सर्वभूतदमनाय नमो मनोन्मनाय नमः —इति मन्तान्ते चन्द्रनागरुकर्पूरादिभि-
राघर्षणं विधाय, ॐ अघोरेभ्योऽथ घोरेभ्यो घोरघोरतरेभ्यः सर्वेभ्यः सर्वशैवेभ्यो नमस्ते
अस्तु रुद्ररूपेभ्यः ॥—इति मन्त्रेण धूपयित्वा, ॐ तत्पुरुषाय विद्महे महादेवाय
धीमहि । तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् ॥—इति मन्त्रेण चन्द्रनकस्तूरीकुङ्कुमकर्पूरैः
लेपयित्वा, अक्षमाला वामकरपुटे निधाय, ॐ ईशानः सर्वविद्यानामीश्वरः सर्वभूतानां
ब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणोऽधिपतिर्ब्रह्मा शिवो मे अस्तु सदाशिवोम् ॥—इति मन्त्रेण अष्टोत्तर-
शतवारमभिमन्त्र्य. रुद्राक्षमालायाः प्राणाः इह प्राणाः । रुद्राक्षमालायाः जीव इह
स्थितः । रुद्राक्षमालायाः सर्वेन्द्रियाणि रुद्राक्षमालाया. वाङ्मनःप्राणाः इह आयास्तु

स्वाहा ॥—इति मन्त्रेण प्राणप्रतिष्ठा कृत्वा. उपास्यदेवता तत्रावाह्य, मूलेन पञ्चधा उपचर्य. तेन मातृकावर्णेश्चाभिमन्त्र्य. होमप्रकरणोक्तरीत्या अग्निमुख विधाय, मूलेन अष्टोत्तरशताज्याहुती हुत्वा. सम्पाताज्य मालया निक्षिपेत् । अशक्तौ तु होमसङ्ख्याद्विगुण मूलमन्त्राभिमन्त्रण इति ॥

मालाऽन्तरसंस्कारः

अथान्यासा मालाना संस्कार —उक्तरीत्या ग्रथिता माला प्रासादमन्त्रेण पञ्चगव्ये क्षणं निक्षिप्य, तस्माद्बृहत्, कुशोदकेन प्रक्षाल्य. चन्दनादभिरुपलिप्य, पात्रे निधाय, पञ्चायतनदेवता तत्तन्मन्त्रेणावाह्य. पञ्चधोपचर्य, प्रासादेन शतवारानभिमन्त्र्य. सूर्यादीन् ग्रहानिन्द्रादीन् दिक्पालाश्च तत्तन्मन्त्रेण सम्पूज्य, सचूतैः तिलैः यथाशक्ति-वार मूलेनामौ जुहुयात् । अशक्तौ अभिमन्त्रयेत् । ततो यथाविभव काञ्चन गुरवे दक्षिणा दत्वा. ब्राह्मणाश्च भोजयेत् । इति ॥

संस्कारान्तरं यथा—सूत्र मर्णांश्च पञ्चगव्ये दिनत्रय सस्थाप्य, चतुर्थदिने उद्धृत्य, अख्येण प्रक्षाल्य. ह्नुमन्त्रेण स्वेष्टमन्त्रेण वा प्रत्येक आवृत्तेन मणीनन्योन्याभि-मुखं ग्रथयित्वा, स्थण्डिले स्वेष्टदेवतासपर्यामण्डल विधाय, तत्र तामभ्यर्च्य, मूलमष्टोत्तरशतसङ्ख्यं जप्त्वा. तत्तत्कल्पोक्तपुरश्चरणहोमद्रव्येण घृतेन वा यथाशक्ति हुत्वा. मण्डले माला निधाय, तस्यामख्यमन्त्र-मूलमन्त्र-पङ्कजमन्त्राश्च विन्यस्य, ता स्वेष्टदेवतारूपा विभाव्य, सम्पूज्य, सर्वभूतवर्लिं दत्वा, आचार्य दक्षिणाऽऽदिभि परितोप्य ब्राह्मणान् भोजयेदिति ॥

उक्तसंस्कारविधि. त्रैवर्णिकविषयः । स्त्रीशुद्राणां तु उपास्यमूलमन्त्रेणैव सर्वं कार्यम् ॥

यन्मन्त्रजपार्थं या माला संस्कृता तथा तस्यैव जप कार्यो नान्यस्य । अत्र च विशेष —

शिवमन्त्रेण संग्रथ्य शक्तिमन्त्र जपेदपि ।

शक्तिमन्त्रेण संग्रथ्य शिवमन्त्र जपेच्छिवे ॥

ध्रुवेण मातृकाभिर्वा संग्रथ्यन्ते मणयो यदि ।

तदा सर्वेऽपि जप्तव्या मनवो मालया तथा ॥ इति ॥

ध्रुवः प्रणव ॥

देवताभेदेन सूत्रभेदः

देवताभेदेन सूत्रभेद उक्तः । यथा—देव्या रक्तपट्टसूत्रम् । शिवस्योर्णाभवं श्वेतं वा वल्कलं वा । सूर्यगणेशयो कार्पासजम् । तच्च सुवासिन्या ब्राह्मण्या कर्तितम् । स्वसमानजातीययोपित्कर्तितं वा । त्रिगुणं त्रिगुणीकृतम् । यत्र ब्राह्मणीकर्तितं न मिलति तत्र वर्णान्तरीयकेवलसुवासिनीकर्तितं ब्राह्मम् । अन्येषु सूत्रेषु त्वैच्छिकं गुणस्थौल्यं मानं च ॥

मालासंस्कारकालः

मालासंस्कारकालस्तु—विष्णोः द्वादश्या पूर्वाह्ण । शक्तेः अष्टमीनवमी-चतुर्दशीना रात्रिः । शिवस्य त्रयोदशीदिवा । सूर्यस्य सप्तमीदिवा इति ॥

मालाभेदेन फलभेदः

मालाभेदेन फलभेदो यथा—मातृकाऽक्षमाला क्षिप्रं मन्त्रसिद्धये । रुद्रा-क्षमाला मोक्षाय । मौक्तिकमाणिक्यमय्यो साम्राज्याय । स्फाटिकी सर्वेभ्यः कामेभ्यः । पुत्रजीवमयी सम्पत्सारस्वतावास्यै । पद्मजीवमयी श्रीयशोभ्याम् । रक्तचन्दनमयी वश्यभोगाभ्याम् । इत्यन्यामामपि फलानि ग्रन्थान्तर्गेषु द्रष्टव्यानि ॥

सूत्रजीर्णनादौ प्रायश्चित्तम्

सूत्रे जीर्णं नवेन ग्रथयित्वा मूलेनाष्टोत्तरशतवारानभिमान्वयेत् । जपगमये प्रसादान् कर्गलिनार्यां छिन्नाया वा मालाया निषिद्धम्पर्शे वा अष्टोत्तरशतमूलमन्त्रजपः प्रायश्चित्तम् ॥

अपभेदाः

अथ अपभेदाः । ज्ञानार्णवे—

निन्दन्तेपाशुना वा मानमेनाथवा जपेत् ।

निन्द एतन्नामि म्पष्ट वाया निगद्यते ॥

अथ नश्च म्पष्टश्च उपाशु परिधीयित्वा ।

मपष्टश्च वापेते विन्दन्तन्नामपि ॥

निगदेन तु यज्जप्तं लक्षमात्रं वरानने ।
 उपांशुस्मरणेनैव तुल्यं भवति शैलजे ॥
 उपांशुलक्षमात्रं तु यज्जप्तं कमलेक्षणे ।
 मानसस्मरणेनैव तुल्यमेकेन सुन्दरि ॥ इति ॥

स्वच्छन्दतन्त्रसारे तु—

जपन्तु षड्विधः प्रोक्तस्तत्प्रकारोऽयमुच्यते ।
 वाचिकं मानसं चैव यौगिकं योगवाचिकम् ॥
 योगमानसिकं चैव वाङ्मानसिकयौगिकम् ।
 वाचा केवल्योच्चार्यं मन्त्रं 'देवीं विभान्य च ॥
 जपेद्यत् परमेशानि वाचिकं तत्प्रकीर्तितम् ।
 देव्या रूपं च सन्नित्य सावधानेन चेतसा ॥
 मन्त्रस्याप्यनुसन्धानं मानसं परिकीर्तितम् ।
 त्रिस्थानेन त्रिविजानि क्रमात् सन्नित्य मार्गतः ॥
 आरोहो यौगिकं प्रोक्तमुच्यते योगवाचिकम् ।
 लक्ष्ये मनः समायोज्य वाचा मन्त्रं जपेच्छिवे ॥
 योगवाचिकमंतत स्याद्योगमानसिकं शृणु ।
 लक्ष्येण मानसं पृथं सयोज्य मनसा जपम् ॥
 योगमानसिकं विष्णुदधान्यदपि चोच्यते ।
 मनसाऽपि जपेन्मन्त्रं धीजानारोहणपन्नात् ॥
 वाङ्मानसिकयोगाख्यं जपमेतदनुत्तमम् ।
 वाचियेन जपेनैव केवला वाक् प्रवर्तते ॥
 मानसान्द्रियमाप्नोति यौगिकायोगसिद्धयः ।
 वाङ्मानसजपेनैव वाङ्जानैश्वर्येभिरुच्यते ॥
 भवन्ति परमेशानि योगमानसियेन तु ।
 अणिमादीनि चान्यानि सर्वाणि लभन्ते भ्रुवम् ॥

वाङ्मानसिकयोगाख्यजपेन परमेश्वरि ।
 वागाद्यकुलपर्यन्तमचिराल्लभते नरः ॥
 येन केन जपेनैव ह्रस्वदीर्घप्लुतक्रमात् ।
 जप्ता विद्याश्च मन्त्राश्च सर्वे सर्वार्थदायिन ॥
 भवन्ति गुरुवक्त्रेण लब्धाः सर्वाङ्गसुन्दरि ।
 स्वयं निरीक्ष्य ये कोशं मन्त्रं विद्यामथापि वा ॥
 गृह्णीयुर्ये ब्रजेयुस्ते रौरवं नरकं शिवे ।
 तस्मादास्तिक्यसंयुक्तः साधको देशिकाजया ॥
 शिवागमाच्चिरीक्षेत नान्यथा वीरवन्दिने ॥ इति ॥

होमे वह्निस्थितिविचारः

तत्र मुहूर्तचिन्तामणौ—

सैका तिथिर्वारयुता कृतासा शंभे गुणेऽग्रे भुवि वह्निवासः ।
 सौम्याय होमः शशियुग्मशंभे प्राणार्थनाशौ दिवि भूतले च ॥

अम्यार्थः — शुक्रप्रतिपदादिहोमदिनसङ्ख्ययैकमधिकमङ्कमादित्यादिवारसङ्ख्या च
 मेलयित्वा चतुर्भिर्दशैकत्रये शिष्टे शून्ये वा वह्निर्भुवि वसति । तदा होमः सुखाय
 भवति । एकस्मिन् द्वये वा शंभे क्रमादिवि पाताले च वह्निवासः । तदानीं होमेन
 प्राणार्थनाशो भवति । इति ॥

तत्रैव ग्रहविचारो रुद्रयामले—

तेषां स्थितिक्रम वक्ष्ये नक्षत्रेषु यथा स्थिताः ।
 सूर्यो बुधो भृगुश्चैव शनिश्चन्द्रो महीशुतः ॥
 जीवो गह्वश्च केतुश्च नवमे देवि खचगः ।
 सूर्यभाच्चन्द्रभं यावत् गणयेच्च महेश्वरि ॥
 त्रीणि त्रीणि च क्रक्षाणि रविभादीनि 'दापयेत् ।
 सूर्यादीना फलं देवि शृणु वक्ष्ये यथाक्रमम् ॥

आदित्ये तु भवेच्छोको बुधे चैव धनागम ।
 शुक्रे लाभं विजानीयाच्छनौ पीडा न संशयः ॥
 चन्द्रे लाभो महान् देवि भोमे चैव तु बन्धनम् ।
 गुरुणा च धनप्राप्ति राहौ हानिस्तथैव च ॥
 केतुना जायते मृत्युः फलमेवं महेश्वरि ।
 क्रूरहोमस्तथा देवि क्रूरग्रहमुखो भवेत् ॥ इति ॥

सूर्यं सूर्याक्रान्तं नक्षत्रं, चन्द्रं तद्विवसनक्षत्रम् । दापयेत् सूर्यादिभ्यः, इति शेष ।
 सूर्यनक्षत्रादिचन्द्रनक्षत्रपर्यन्तं नक्षत्राणां त्रयं त्रयं सूर्यादिस्वामिकमित्यर्थः । क्रूरहोमो
 माग्णोच्चाटनादिफलकः । शेषं सुगमम् । एव वहिस्थिति ग्रहांश्च विचार्य, सौम्यहोमः
 सौम्यग्रहेषु क्रूरश्च क्रूरग्रहेषु कार्यः ॥

कुण्डस्थण्डिलयो परिमाणम्

तत्र एकोनपञ्चाशत्सङ्ख्याकाहुतिपर्यन्तं स्थण्डिलमेव । तच्च अष्टादशाङ्गुल-
 प्रमाणं परितः अङ्गुष्ठोन्नतम् । अग्रे कुण्डेन सह विकल्पोऽशक्तिशक्तिभ्यां
 व्यवस्थितिः । पञ्चाशदादिनवनवतिसङ्ख्याकाहुतिपर्यन्तं मुष्टिमात्रम् । मुष्टिः अरलिः ।
 शतादिनवनवत्यधिकनवशत्याहुतिपर्यन्तं अरलिमितम् । निष्कनिष्ठमुष्टिर्हस्तोऽरलिः ।
 महस्त्रादिहोमे हस्तमात्रम् । अयुतादौ द्विहस्तम् । लक्षादौ चतुर्हस्तम् । दशलक्षादौ
 पङ्कतम् । कोटिहोमादौ अष्टहस्तं दशहस्तं वा । चतुर्विंशत्यङ्गुलैः हस्तः । अङ्गुलं तु
 तिर्यङ्निहिताष्टयवप्रमाणं स्वमध्यमामध्यपर्वमितं वा ज्ञेयम् । मुष्ट्या वा चतुरङ्गुलानि ।
 अर्धयवोनचतुर्विंशत्याङ्गुलैः द्विहस्तम् । सार्धैकचत्वारिंशता त्रिहस्तम् । अष्टचत्वारिंशता
 चतुर्हस्तम् । पादोनचतुःपञ्चाशता पञ्चहस्तम् । पादोनैकोनपष्ट्या पङ्कतम् ।
 सार्धत्रिपष्ट्या सप्तहस्तम् । अष्टपष्ट्या यवोनया अष्टहस्तम् । द्विसप्तत्या नवहस्तम् ।
 पट्सप्तत्या दशहस्तं कुण्डस्थण्डिलं वा भवति । कुण्डाङ्गानां व्यासखातनामि-
 कण्ठमेखलायोनीनां सम्यज्ज्ञान एव कुण्डं युक्तम् । अन्यथा अत्यन्तमनिष्टम् ।
 स्थण्डिलं चतुरश्रमङ्गुलोत्सेधं चतुरङ्गुलोत्सेधं वा । स्थूलद्रव्यहोमे तत्तत्परिमाण-
 म्यापर्याप्तौ स्वोत्तरपरिमाणमपि ब्राह्मम् ॥

साम्राज्याय । मुष्टिमितै लज्जै कन्यायै । नन्द्यावर्ते कवित्वाय । 'वन्दुञ्जमल्लिका-
जातीपुत्रागै भाग्याय । वन्दूकजपाकिशुकमधूकै ऐश्वर्याय । कद्रम्यै वज्याय । लवणै
शुक्तिप्रमाणै आकर्षणाय । शाल्लितण्डुलै अर्धमुष्टिमितै धान्याय । कुटुमगोरोचना-
दिभि गुञ्जामितै सौभाग्याय । पलाशपुष्पै तेजगे कपिल्याघृतेन चोक्तमानेना धुत्त-
रकुसुमैरुन्मादाय । १ विपवृक्षनिम्बश्लेष्मातकविभीतकर्ममिद्धि दशाट्गुल्यप्रमाणाभि
शत्रुनाशाय । निम्बतैलाक्तै ३ लवणै उक्तमानै मारणाय । काकोल्यकपक्षेणकेकेन विद्रव-
णाय । तिलतैलाक्तै मरीचै विशत्या कासश्वासप्रशमनाय इति । पुष्पेषु म्यूल्मेकैव
अल्पानि द्वित्रिणि इति वा विवेक । एतानि द्रव्याणि काम्यजपाङ्गेषु होमेषु तत्तज्जप-
दशाशसङ्ख्याकानि । प्राधान्येन होमे तु मद्ग्याऽनुक्तो महसमद्ग्याकानि । न च
प्रथम अभीष्टदेवतायै विज्ञाप्य अमुककर्ममिद्धयर्थ एतावदाहुती कल्प्यामीति नष्टव्य
येत् । कर्मस्तु दशगुञ्जामितमापोडयकप्रमाण । शुक्ति कर्मद्रयम् । मुष्टिम्बु पलम् ॥

पुग्धरणकाले विहितानि

मन स्थैर्यशौचमौनमन्त्रार्थचिन्तननिवेदश्रद्धोत्साहक्रोधाभावमन्त्रोपनिन्दयानिभ्रत -
ब्रह्मचर्यगुरुप्रणतिसुगन्धामलकस्नानसुवसनसुरभिष्ठानुलेपनमभयत्रयजपलाशपलाशविर्मित
कवारभोजनप्रक्षाळितदर्भास्तीर्णधोतवस्त्रशयनत्रिपचणखानादीनि । अशापो तु प्रातः
स्नानमात्रम् ॥

निषिद्धानि

अप्रियानृतभाषणकरञ्जविर्गीतकार्कस्तुतिल्लयायात्रमणप्रतिभ्रतार्गीधिराग, पतन
तनास्तिकसंभाषणवहेकमलिनवस्त्रधारणकाभ्यकर्माविहितकर्मकाम्यभोजनानि चक्रोत्पन्न
स्नानकञ्चुकोष्णीपधारणप्राणितिसापानुकायानशय्याऽऽगोष्णनशत्यवृत्तानि तद्वारणादि
अतिभोजनं च ॥

भोज्यानि

शुद्धैकविधास हैमन्तनीवारककुपष्टिका यदा शब्दानकान्ता सुखदिने - ३
कृष्णतिलमुद्गकलायकन्द विरोपनानि केळकदळालवर्णापनसाभामलकाऽन्नादृष्टान्ताऽन्त
दूतसारगव्यपिप्पलीजीरकनारङ्गादीनि ॥

अभोज्यानि

गुडकृत्रिमलवणपर्युषितनिस्नेहकीटादिद्रुपितकाञ्जिकप्रञ्जनविल्वकरञ्जलगुणमृणा-
ळकोद्रवतैलपक्वमापमसूरचणकगोधूमदेवधान्यादीनि ॥

भोजनपर्यायः

स्वेष्टदेवतायै निवेदित सव्यञ्जनमन्न मूलेन प्रोक्ष्य सप्तवार प्रतिद्रव्यमभिमन्त्र्य
अक्षीयात् । उदकं द्वात्रिंशद्द्वार मूलाभिमन्त्रितं पिबेत् ॥

जपादिसमय आवश्यकोपाधौ शुचौ देशे तं निवर्त्य स्नात्वा शेषं समापयेत् ।
अशक्तौ तु मन्त्रभस्मान्यतरस्नानवस्त्रपरिवर्तने केवलं कुर्यादिति ॥

इत्थं कृतपुरश्चरण सिद्धमनु देवताप्रसादसम्पन्न स्वातन्त्र्येणोपास्तौ
श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण नैमित्तिकार्चनपर सति कामे काम्यमनुतिष्ठन् पूर्णमनोरथ सुखी
विहरेदिति शिवम् ॥

इति श्रीभासुरानन्दनाथचरणारविन्दमिळिन्दायमानमानसेनोमानन्दनाथेन निर्मिते
अभिनवे कल्पसूत्रानुसारिणि नित्योत्सवनिबन्धे श्यामाक्रमनिरूपण
नाम प्रौढोल्लासश्चतुर्थः समाप्तः ॥

मान्त्रभास्मन्माने स्मृत्युक्ते एव । अथ वाससी धौते परिधाय विधृतपुण्ड्र, मूत्रेन
त्रिरान्त्र्य द्विः परिमृज्य सकृदुपस्पृश्य चक्षुषी नासिके श्रोत्रे अंसे नार्शि हृदय
शिरश्चावमृजेत् ॥

यागमन्दिप्रवेश.

एतन्निगन्त्र्य यागमन्दिग्मामाद्य गोमयेनोपलिसद्धारस्थण्डिलं द्वागस्य दश
नामो वैभागेषु क्रमेण —

ॐ म्लो भद्रकाल्यै नम , भैरवाय, लम्बोदराय नम ॥

इति निगो द्वाग्देवता समर्च्य अन्न प्रविष्टो गृह्णवतीपुष्पमालावितानकादि
भिरुदकैश्च यागमन्दिर, ॐ म्लो रक्तद्वादशशक्तियुक्ताय दीपनाथाय नम इति
पुष्पकवलिना भूमौ दीपनावमिष्ट्वा, गपर्यागामर्चा दशभागे विभाय, दीपानर्भा
प्रदत्वाय गन्धमाल्यादिभिरान्मानमलङ्कृत्य, ताम्बूलगुग्गुलुवदनो जार्तापत्रक
उद्वेदशर्पिर्देव्यपञ्चनिकागोदिनवदनो वा प्रमत्तमना स्वास्तीणं कृणोमृदिनि शान्ति
वन्द्यन्तीत्रेण द्वादशभाग्मभिमन्त्रिते मन्त्रमन्त्रोदिते आगने ॐ म्लो आभाशक्ति
वन्द्यन्तीत्रेण नम इति प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा पश्चात्तान्त्र्यगनेनाग्नेनोपविश्य,
ने इति शिवादिर्भ्रमृद्व्यो नम ॐ म्लो यमस्वममप्रकृतमिद्वयोमिनीत्र श्रीपादुकाभ्यो
नम इति मुनिं चण्डादि स्वामन्दिरार्थयो क्रमेण मुष्पादुका श्रीपु
वन्द्यन्तीत्रेण नम इति प्राङ्मुख ॐ म्लो ॐ ह अस्मात् फल इति मन्त्रेणाग्ने
वन्द्यन्तीत्रेण नम इति प्राङ्मुख ॐ म्लो ॐ ह अस्मात् फल इति मन्त्रेणाग्ने
वन्द्यन्तीत्रेण नम इति प्राङ्मुख ॐ म्लो ॐ ह अस्मात् फल इति मन्त्रेणाग्ने

प्राणान्याम

अथ नम इति अद्गुप्तमन्त्रमुच्चार्य अकृशंन शिखां बद्ध्वा श्रीऋषोर्नेत्रं प्रणे-
भृतशुद्धिं आत्मप्राणप्रतिष्ठा च विधाय मन्त्रेण प्राण्यन् विंशतिधा पोटदश्या दश्या
सप्तधा त्रिधा वा प्राणानायम्य ॥

द्वितीयान्याम

तेजोरूपदेवीमय भावयन्नात्मानं स्वदेहं न्यामजात्याम । बह्व्यस्य मयासि
तत्रादौ अ ङ्गं ग्लौं अं नम शिगिनि । आ ङ्गं ग्लौं आ नम मयासि । इत्येते १० ।
क्षान्तमानुष्कारम्पुटितमुत्तरीजद्वयं मातृकायानप न्यस्यते ॥ इति द्वितीयान्यामः ॥

कल्पान्यामौ

- १ ङ्गं ग्लौं अन्धे अन्धिनि नमः अष्टमास्या नमः ॥
- २ ग्ल्यं ग्लिनि नमः तृतीया नमः ॥
- २ जग्मे जग्भिनि नमो मयमास्या नमः ॥
- २ सोहे सोहिनि नमः अर्थास्यस्या नमः ॥
- २ स्तग्मे स्तग्भिनि नमः चार्त्तास्यस्या नमः ॥

इति पञ्चमि गन्तौ अष्टमादिकविंशत्यन्त न्यस्य

- १ ङ्गं ग्लौं ङ्गं नमो भगवति चार्त्तास्य सोहि १० ॥ १ ॥
- २ चार्त्तास्य चार्त्तास्य चार्त्तास्य चार्त्तास्य १० ॥ २ ॥
- २ चार्त्तास्य चार्त्तास्य चार्त्तास्य चार्त्तास्य १० ॥ ३ ॥
- २ चार्त्तास्य चार्त्तास्य चार्त्तास्य चार्त्तास्य १० ॥ ४ ॥
- २ चार्त्तास्य चार्त्तास्य चार्त्तास्य चार्त्तास्य १० ॥ ५ ॥
- २ चार्त्तास्य चार्त्तास्य चार्त्तास्य चार्त्तास्य १० ॥ ६ ॥

इति गन्तौ इदमादिक न्यस्ये ॥ इति पञ्चमि गन्तौ ॥

इति अष्टमि गन्तौ ॥ इति अष्टमि गन्तौ ॥

अर्घ्यशोधनम्

ततः श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण सामान्यविशेषार्घ्ये आसादयेत् । अत्र चोभयोरप्यर्घ्ययोः प्रवेगरीत्या अन्तरन्तश्चतुरश्रादिमण्डलकरणम्, २ अं आत्मतत्त्वाय आधारशक्तये वौषट् इत्याधारस्थापनम्, २ उं विद्यातत्त्वाय पद्मासनाय वौषट् इति पात्रनिधानम्, २ मं शिवतत्त्वाय सोममण्डलाय नम इति शुद्धजलापूरणम्.

ॐ ग्लौ ब्रह्माण्डाखण्डसम्भूतमशेषरससम्भृतम् ।

आपूरितं महापात्रं पीयूषरसमावह ॥

इति क्षीरपूरणे मन्त्रान्तरं चोक्तम्, षडङ्गं, चतुर्नवतिमन्त्राभिमन्त्रणाभावः, मूलेन दशधा अभिमन्त्रणं च विशेष । अथ विशेषार्घ्यविन्दुभिः सपर्यासामग्रीं पावयित्वा ॥

सप्तार्णमन्त्रपञ्चकन्यासः

अन्धे अन्धिनि नम इत्यादीन् पञ्चमन्त्रान् उक्तबीजद्वयादिकान् शिरोवदनहृदयगुह्यपादेषु न्यस्य,

अष्टखण्डन्यासः

मूलस्य खण्डैरष्टभिः वक्ष्यमाणेषु स्थानेषु न्यसेत् । यथा—

ॐ ग्लौ ॐ नमो भगवति वार्ताळि वार्ताळि वाराहि वाराहि वराहमुखि
वराहमुखि नमः इति पात्रादिजानुपर्यन्तम् ॥

२ अन्धे अन्धिनि नम इत्याजानुकटि ॥

२ रुन्धे रुन्धिनि नमः इत्याकटिनाभि ॥

२ जम्भे जम्भिनि नम इत्यानाभिहृदयम् ॥

२ मोहे मोहिनि नम इत्याहृदयकण्ठम् ॥

२ स्तम्भे स्तम्भिनि नम इत्याकण्ठभ्रूमध्यम् ॥

२ सर्वदुष्टप्रदुष्टानां सर्वेषां सर्ववाक्चित्तचक्षुर्मुखगतिजिह्वास्तम्भानं
कुरु कुरु शीघ्रं वश्यं नम इत्याभ्रूमध्यललाटम् ॥

२ ॐ ग्लौं ट टः टः टः हुं अन्धाय फट् इत्याललाटत्रासरन्ध्रं चेति ॥

मातृकास्थानेषु मूलपदन्यासः

ततो मूलमन्त्रस्य द्विचत्वारिंशत्पदानि ^१मातृकास्थानेषु न्यसेत् । यथा—

ऐं ग्लौ ऐं नम गिरसि, ग्लौ मुखवृत्ते. ऐं नेत्रयोः, नमो कर्णयोः,
भगवति नासापुटयो, वार्ताळि कपोलयो, वार्ताळि ओष्ठयो, वाराहि
दन्तपङ्क्तयो, वाराहि ^२ब्रह्मरन्ध्रे, वराहमुखि ^३मुखान्त, वराहमुखि दक्षदोर्मूले,
अन्धे तन्मध्यसन्धौ, अन्धिनि तन्मणिवन्धे, नमो तदङ्गुलिमूले, रुन्धे
तदङ्गुल्यग्रे, रुन्धिनि वामदोर्मूले, नमो तन्मध्यसन्धौ, जम्भे तन्मणिवन्धे,
जम्भिनि तदङ्गुलिमूले, नमो तदङ्गुल्यग्रे, मोहे दक्षोरुमूले, मोहिनि तज्जानुनि,
नमो तत्पादसन्धौ, स्तम्भे तदङ्गुलिमूले, स्तम्भिनि तदङ्गुल्यग्रे. नमो
वामोरुमूले, सर्वदुष्टप्रदुष्टाना वामजानुनि, सर्वेषा तत्पादसन्धौ, सर्ववाक्चित्त-
चक्षुर्मुखगतिजिह्वास्तम्भनं तदङ्गुलिमूले, कुरु तदङ्गुल्यग्रे, कुरु पार्श्वयो .
शीघ्रं पृष्ठे, वश्यं नामौ, ऐं जठरे, ग्लौ हृदि, ठः दक्षकक्षे, ठः अपरगळे. ठः
वामकक्षे, ठ हृदादिहस्तयो, हुं हृदादिपादयो, अम्नाय हृदादिपाद्यन्तम् .
ऐं ग्लौ फट् नम — हृदादिमूर्धान्तम् ॥ इति ॥

तत्त्वाष्टकन्यासः

तत ऐं ग्लौ ऐ नमो भगवति वार्ताळि वार्ताळि वाराहि वागहि
वराहमुखि वराहमुखि इत्यादिरीत्या प्रागुक्ताना अष्टाना खण्डाना प्रत्येकमन्त्रं
क्रमेण हां शर्वाय क्षितितत्त्वाधिपतये नम . हीं भवाय अम्बुतत्त्वाधिपतये
नम , ह्रूं रुद्राय वह्नितत्त्वाधिपतये नम . है उत्राय वायुतत्त्वाधिपतये नम .
हौं ईशानाय भानुतत्त्वाधिपतये नम . सो महादेवाय सोमतत्त्वाधिपतये नम .
हं पशुपतये यजमानतत्त्वाधिपतये नम . भौ भीमाय आकाशतत्त्वाधिपतये
नमः, इति उक्तेषु पादादिजान्वित्यादिषु अष्टन्मु स्थानेषु तत्त्वाष्टकं
न्यसेत् ॥

^१ स्वानेषु न्यसेत्— व०, व०, अ

^२ जिह्वाग्रे—श्री

^३ वृष्टं—श्री.

यन्त्रप्राणप्रतिष्ठा

अथ व्यापकत्रयं मूलेन कृत्वा स्वपुरतः श्वेतपटपद्दुक्कूलान्यतमे लिखिते लेखिते वा सुवर्णरजतताम्रचन्दनपीठादौ लिखिते उत्कीर्णे वा दृष्टिमनोहरे भूपुरत्रय-सहस्रपत्रगतपत्राष्टपत्रपडरपञ्चारच्यश्रविन्दुमये चक्रे कुसुमाञ्जलिं विकीर्य

ऐं ग्लौ वार्ताळियन्त्रस्य प्राणा इह प्राणा . ऐं ग्लौ वार्ताळियन्त्रस्य जीव इह स्थित . ऐं ग्लौ वार्ताळियन्त्रस्य सर्वेन्द्रियाणि, ऐं ग्लौ वार्ताळियन्त्रस्य वाङ्मन प्राणा इहायान्तु स्वाहा ॥

इति यन्त्रप्राणप्रतिष्ठां विदध्यात् ॥

पीठपूजा

ऐं ग्लौ स्वर्णप्राकाराय नम . सुराब्धये, वराहद्वीपाय, वराहपीठाय, आ आधारशक्तये, कुं कूर्माय, कं कन्दाय अं अनन्तनालाय नम . ॥ इति पीठस्य मध्ये ॥

ऐं ग्लौ ऋं धर्माय नम . ऋं ज्ञानाय, लं वैराग्याय, लृं ऐश्वर्याय नम . ॥ इति तस्य आग्नेयादिदिक्षु ॥

ऐं ग्लौं ऋं अधर्माय नम , ऋं अज्ञानाय, लं अवैराग्याय, लृं अनैश्वर्याय नम ॥ इति प्रागाद्यासु दिक्षु चाभ्यर्च्य ॥

ऐं ग्लौ त्र्यरपञ्चारपडरदळाष्टकगतपत्रसहस्रारपद्मासनाय नम इति चक्रमनुना चक्रमिष्टा ॥

ऐं ग्लौ वह्निमण्डलाय नम., सूर्यमण्डलाय, सोममण्डलाय, सं सत्त्वाय, रं रजमे, तं तममे, आ आत्मने, अं अन्तर्गात्मने, प परमात्मने, ह्रीं ज्ञानात्मने नम. ॥ इति च तत्रैव वरिवन्धेत् ॥

स्वर्णप्राकाराय नम. इत्याद्या ह्रीं ज्ञानात्मने नम. इत्यन्ताः ण्ते सप्तविंशतिः पीठमनवो ज्ञेयाः ॥

आमनपूजा

तत २ हौं प्रेनपद्मामनाय मदाशिवाय नम इति पुष्पैः विन्दो देव्यामनमभिपृज्य.

मूर्तिकल्पनम्

तत्र २ लृ पा हं वगहमूर्तये ठ ठ ठ ठ हुं फट् ग्लौ ऐं इति
मूर्तिकल्पना विषया चक्रै देव्या मूर्ति सकल्प्य.

देवीध्यानम्

एदि देवी ध्यायेत् । यथा —

पाथोरुहर्षाटगता पाथोधर्मचका कुटिलद्वंद्वाम् ।
कपिलाक्षित्रितया धनकुचकुम्भा प्रणतवाञ्छितवदान्याम् ॥
दक्षोर्ध्वतो रिम्बद्गो मुसलमभीति तदन्यतस्तद्वत् ।
शङ्खं ग्वेदहलवरान् करैर्द्रधाना स्मरामि वार्ताळीम् ॥

अग्नि सुदर्शनम् ॥

देव्याः षोडशोपचारपूजा

अथ वक्ष्यमाणेन प्रकारेण देव्यै मनसा पञ्चोपचारानर्पयित्वा भक्तानुग्रहात्तेजोरूपेण
परिणता ब्रह्मरन्ध्रं प्राप्य वहन्नासापुटद्वारा निर्गता कुसुमगर्भिते निजाञ्जलौ सन्निहिता
ता मूर्तौ मूलविधया आवाह्य आवाहिता भवेत्यादिरीत्या तत्तन्मुद्राप्रदर्शनपूर्वकं
आवाहन-सम्थापन-सन्निधापन-सन्निरोधन-सम्मुखीकरण-अवकुण्ठनानि विधाय वन्दन-
वेनुयोनिमुद्राश्च प्रदर्शयेत् । मुद्राप्रकारस्तु श्रीप्रकरणे उक्तोऽनुसन्धेय । तत — ऐं
ग्लौ ऐं नमो भगवति वार्ताळि वार्ताळि हृदयाय नमः । इत्यादिकान् प्रागुक्तान्
षडगमन्तान् २ अन्वे अन्धिनि नमः इत्यादिकान् पचागमन्ताश्च न्यासोक्तभङ्गचा
देव्या तत्तदङ्गे कुसुमेन विन्यस्य. ऐं ग्लौ वाराह्यै पाद्य कल्पयामि नमः इत्यादिरीत्या
देव्यै पाद्यार्घ्याचमनीयस्नानवासोगन्धपुष्पधूपदीपनीराजनछत्रचामरयुगळदर्पणनैवेद्य -
पानीयताम्बूलाख्यानं षोडशोपचारान् कृत्वा, नैवेद्याङ्गत्वेन पूर्वोत्तरापोशनकरप्रक्षालन-
गण्डूपाचमनीयानि च प्रदद्यात् । नैवेद्ये त्रिकोणवृत्तचतुरश्रमण्डलकरणम्, मूलेन
प्रोक्षणम्, व इति धेनुमुद्रया चामृतीकरणम्, मूलेन सप्तवारमभिमन्त्रणम्,
प्राणादिमुद्राप्रदर्शनं च विधेयम् ॥

देवीतर्पणम्

अथ मूलान्ते वार्ताळीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामीति वामकरतत्त्वमुद्रासन्दष्ट-
द्वितीयशकलगृहीतक्षीरचिन्दुसहपतितै दक्षकरोपात्कुसुमक्षेपै देवीं दृशवारं सन्तर्प्य
पूर्वोक्ताना पडङ्गमन्त्राणा अन्ने—हृदयशक्तिश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि
नम , शिर शक्तिश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम , शिखाशक्तिश्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नम , कवचशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम .
नेत्रशक्तिश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम . अस्त्रशक्तिश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि
नम . इति क्रमेण देव्यङ्गे अग्नीगानुरवायुकोणेषु मौळौ प्रागादिदिक्षु च पडङ्गानि
सम्पूज्य ॥

ओषत्रययजनम्

पृष्ठत प्रागपवर्गरेखात्रये दक्षिणसंस्थाक्रमेण गुर्वोषत्रयं यजेत् । यथा—

ऐं ग्लौ परप्रकाशानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ,
परमेशानन्द, परशिवानन्द (परसिद्धानन्द इति पाठान्तरं), कामेश्वर्यम्बानन्द,
मोक्षानन्द, कामानन्द, अमृतानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि
नम ॥ इति दिव्यौष ॥

ऐं ग्लौ ईशानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम , तत्पुरुषानन्द,
अधोरानन्द, वामदेवानन्द, सद्योजातानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि
नमः ॥ इति सिद्धौष ॥

ऐं ग्लौ पञ्चोत्तरानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः, परमानन्द,
सर्वज्ञानन्द, सर्वानन्द, सिद्धानन्द, गोविन्दानन्द, शङ्करानन्दनाथश्रीपादुका
पूजयामि तर्पयामि नम ॥ इति मानवौष ॥

आहत्य एकोनविंशतिगुरवः ॥

आवरणार्चनम्

अद्गाद्यावरणान्तानां अर्चनप्रकारस्तु देव्यर्चनोक्त एव ॥

त्र्यश्रे देव्यप्रकोणमारभ्य प्रादक्षिण्यक्रमेण—

ऐं ग्लौ जम्भिनीश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम . मोहिनी.
स्तम्भिनीश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥ इति प्रथमावरणम् ॥

पञ्चारे प्राग्वत्—

ऐं ग्लौ अन्धिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम.. रुन्धिनी.
जम्भिनी. मोहिनी, स्तम्भिनीश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥
इति द्वितीयावरणम् ॥

पट्कोणस्य कोणमूलेषु प्राग्वत्—

ऐं ग्लौ आ क्षा ई ब्राह्मीश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम . ईं ङा ईं
माहेश्वरी, ऊ हा ई कौमारी, ऋ सा ई वैष्णवी, ऐं शा ईं इन्द्राणी, ओं वा
ईं चामुण्डाश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम इति सम्पूज्य,

तस्यैव कोणत्रेषु मध्ये च प्राग्वत्—

ऐं ग्लौ य म र यूं या रीं यूं ये यौ य. याकिनि जम्भय जम्भय मम
सर्वशत्रूणा त्वग्धातु गृह गृह अणिमाऽऽदि वशं नुरु नुरु
स्वाहा याकिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम ॥

२ र म र यूं रा रीं रूं रै रो र राकिनि जम्भय जम्भय मम
सर्वशत्रूणा रक्तधातुं पिव पिव अणिमाऽऽदि वश नुरु नुरु
स्वाहा राकिनीश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥

२ ल म र यू ला लीं लूं लै लौ ल लाकिनि जम्भय जम्भय मम
सर्वशत्रूणा मामधातु भक्षय भक्षय अणिमाऽऽदि वश नुरु नुरु
स्वाहा लाकिनीश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥

२ ड म र यू डा डीं डूं डै डौ ड ढाकिनि जम्भय जम्भय मम
सर्वशत्रूणा मंदोधातुं ग्रस ग्रस अणिमाऽऽदि वश नुरु नुरु
स्वाहा ढाकिनीश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥

- २ क म र यूं का कीं कुं कै को कः काकिनि जम्भय जम्भय मम
मर्वशत्रूणा अम्भिधानु भजय भजय अणिमाऽऽदि वयं कुरु
कुरु स्वाहा काकिनीश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥
- २ म म र यूं गा मीं मूं मे मौ म माकिनि जम्भय जम्भय मम
मर्वशत्रूणा मज्जाधानुं गृह गृह अणिमाऽऽदि वयं कुरु कुरु
स्वाहा माकिनीश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥
- २ ह म र यूं हा हीं हूं हे हौ ह हाकिनि जम्भय जम्भय मम
मर्वशत्रूणा शुक्रधानुं पिव पिव अणिमाऽऽदि वयं कुरु कुरु
स्वाहा हाकिनीश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

इति धातुनाथानिष्टा.

षडरस्य दक्षवामपार्श्वयो क्रमेण—

ऐं ग्लौ क्रोधिनीश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥

२ स्तम्भिनीश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥

तत्रैव—

२ स्तम्भनमुसलायुधाय नमः ॥

२ आकर्षणहलायुधाय नम ॥

षडरात् बहिः देव्या पुरत —

ऐं ग्लौ क्षौ क्रौ चण्डोच्चण्डाय नमः ॥ इति तृतीयावरणम् ॥

अष्टदले प्राग्बत्—

ऐं ग्लौ वार्ताळीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम . वाराही,
वराहमुखी, अन्धिनी, रुन्धिनी, जम्भिनी, मोहिनी, स्तम्भिनीश्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नम ॥

तद्वहिः पुरतो देव्या —

ऐं ग्लौ महामहिषाय देवीवाहनाय नम ॥ इति चतुर्थावरणम् ॥

शतपथं देवीस्ततोऽपि विशदलमन्धिषु

ॐ श्लो० तन्निभ्यो नमः . इन्द्राय . अप्सरोभ्यः . सिद्धेभ्यः . द्वादशादित्येभ्यः .
 स्वर्गोत्तरेभ्यः . विश्वेभ्यो देवेभ्यः . विश्वकर्माणे . यमाय . मातृभ्यः .
 रत्नपरिचारकेभ्यः . रत्नेभ्यः . मोहित्ये . निर्दलये . राक्षसेभ्यः . मित्रेभ्यः .
 गन्धर्भ्यः . भूतगणेभ्यः . वरुणाय . वसुभ्यः . विद्याधरेभ्यः . किन्नरेभ्यः . वायवे .
 स्तम्भिन्यै चित्रश्याय . तुम्बुरवे . नारदाय . यक्षेभ्यः . सोमाय . कुचेराय . देवेभ्यः .
 विष्णवे . इन्द्रानाय . ब्रह्मणे . अश्विन्या . धन्वन्तरये . विनायकेभ्यो नमः ॥

तद्वृत्ति

ॐ श्लो० शै क्षो क्षेत्रपालाय नमः ॥

२ शिवराय देवीवाहनाय नमः ॥

तद्वृत्ति —

ॐ श्लो० महाकृष्णाय मृगराजाय देवीवाहनाय नमः ॥ इति पञ्चमावरणम् ॥

सहस्रानि आष्टथा विभक्ते प्रतिपञ्चविंशत्युत्तरशतद्वलं प्राग्वत् क्रमेण —

ॐ श्लो० ऐरावताय नमः . पुण्डरीकाय . वामनाय . कुमुदाय . अञ्जनाय .

पुष्पदन्ताय . सार्वभौमाय . लुप्रतीकाय नमः ॥

एतं दिग्गजा सुरावधेर्वहिर्वा प्रागाद्यासु यष्टव्या । वाद्यप्राकारस्याष्टासु प्रागाद्यासु
 दिक्षु अध ऊर्ध्वं च क्रमेण प्राग्वत्—

ॐ श्लो० क्षौ हेतुकभैरवक्षेत्रपालाय नमः । हेतुकभैरवश्रीपादुका पूजयामि
 तर्पयामि नमः ॥

३ त्रिपुरान्तकभैरवक्षेत्रपालाय नमः । त्रिपुरान्तकभैरवश्री०

३ अग्निभैरवक्षेत्रपालाय नमः । अग्निभैरवश्री०

३ यमजिह्वभैरवक्षेत्रपालाय नमः । यमजिह्वभैरवश्री०

३ एकपादभैरवक्षेत्रपालाय नमः । एकपादभैरवश्री०

३ कालभैरवक्षेत्रपालाय नमः । कालभैरवश्री०

३ कराळभैरवक्षेत्रपालाय नमः । कराळभैरवश्री०

- ३ भीमरूपभैरवक्षेत्रपालाय नम । भीमरूपभैरवश्री०
 ३ हाटकेशभैरवक्षेत्रपालाय नम । हाटकेशभैरवश्री०
 ३ अचलभैरवक्षेत्रपालाय नम. । अचलभैरवश्रीपादुका पूजयामि
 तर्पयामि नम ॥ इति षष्ठावरणम् ॥

सर्वा अप्यावरणदेवता देव्यभिमुखासीनाः स्वयं च तत्तदभिमुख पूजयामि
 इति भावयेत् ॥

देवीपुनःपूजाऽऽदि वलिदानान्तम्

इत्थं षडावरणीमभ्यर्च्य पुनर्देवीं त्रिवारं सन्तर्प्य पुन षोडशभि उपचारै
 उपचर्य श्रीक्रमोक्तेन विधिना होमं तदन्ते वलिदानं च कुर्यात् ॥

होमाकरणपक्षे—देव्याः पुरतो वामभागे हस्तमात्रं सामान्योदकेनोपलिप्य,
 त्रिकोणवृत्तचतुरश्रात्मकं मण्डलं परिकल्प्य, रुधिरान्नहरिद्रान्नमाहिषद्वितयसक्तुगर्करा-
 हेतुफलत्रयमाक्षिकमुद्गत्रयमापचूर्णदधिधीरघृतै शुद्धोदनं संमर्द्य, कुक्कुटाण्डप्रमाणान्
 दश पिण्डान् कपित्थफलमानं च एकं पिण्डं विधाय तत्र निधाय, तत्समीपे
 सादिमसद्वितीयतृतीयं चषकं च निक्षिप्य, ऐं ग्लौ क्षौ हेतुकभैरवक्षेत्रपालाय नम
 इत्यादिभिः पूर्वोक्तैः दशभि मन्त्रै हेतुकादिभ्योऽचलान्तेभ्यो दशभ्यः क्रमेण
 दश पिण्डान् दशदिक्षु दत्त्वा, मध्ये स्थूलमेकं पिण्डं चषकं च ऐं ग्लौ क्षौ क्रौ
 चण्डोच्चण्डाय नमः इति मन्त्रेण तस्मै दद्यात् ॥

फलत्रयम्—त्रिफला । मुद्गत्रयं—हरितं^१ कृष्णं पीतम् ॥

अथ पाणि प्रक्षाल्य देव्यै पुष्पाञ्जलित्रयं दत्त्वा प्रदक्षिणनमस्कारोत्तरं जपेत् ॥

वाराहीमन्त्रजपः

यथा—

अस्य श्रीवाराहीमहामन्त्रस्य ब्रह्मणे ऋषये नमः इति शिरसि, गायत्र्यै
 छन्दसे नमः इति मुखे, वाराह्यै देवतायै नम इति हृदये, ऐं ग्लौ बीजाय

^१ च चण्डो—अ१, श्री.

^२ कृष्णं पीत वा—व२, व३. कृष्ण सूक्ष्म पीत वा—अ कृष्णां सूक्ष्म च—अ१.
 कृष्णां कृष्ण सूक्ष्मं च—भ.

नमः इति गुणे. फट् शक्तये नम इति पादयो . ठः ठः ठः ठः कीलकाय
 नम इति नाभौ, मम सर्वाभीष्टसिद्धयर्थे विनियोगाय नमः इति करसम्पुटे
 च न्यस्य. मूलेन त्रि व्यापक कृत्वा. अन्धे अन्धिनि नमः इत्यादिभिः
 पञ्चभि मन्त्रै पूर्वोक्तै अङ्गुष्ठादिकनिष्ठान्तं. २ ऐं नमो भगवति वार्ताळि
 वार्ताळि हृदयाय नम. इत्यादिभिश्च हृदयादिषु न्यासं विधाय, उक्तप्रकारेण
 ध्यात्वा, मनसा २ श्रीवाराह्यै लं पृथिव्यात्मक गन्ध कल्पयामि नमः., २
 श्रीवाराह्यै हं आकाशात्मक पुष्प कल्पयामि नमः., २ श्रीवाराह्यै य वाय्वात्मक
 धूपं कल्पयामि नमः. २ श्रीवाराह्यै रं अग्न्यात्मकं दीपं कल्पयामि नमः.,
 २ श्रीवाराह्यै व अमृतात्मक नैवेद्य कल्पयामि नम, नैवेद्याङ्गत्वेन च २
 श्रीवाराह्यै सं सर्वात्मकं ताम्बूल कल्पयामि नम, इति पञ्चोपचारानाचर्य,
 विघ्नदेव्यङ्गोपाङ्गप्रत्यङ्गसहितं मूलमन्त्रमष्टोत्तरशतवारान् यथाशक्ति वा
 श्रीक्रमोक्तेन विधिना जपेत् ॥

स्तं स्तम्भिन्यै नम इति वाराह्या विघ्नदेवीमन्त्र । एतं जपारम्भे
 त्रिवारं जपेत् । मूलमन्त्रश्च न्यासोक्ताष्टखण्डसमष्टिरूप । लृ वाराही लृ
 उन्मत्तभैरवीपादुकाभ्या नम इति वाराह्यङ्गं लघुवाराही । ॐ ह्रीं नमो वाराहि
 घोरे स्वप्नं ठ ठः स्वाहा इति तदुपाङ्गं स्वप्नवाराही । ऐं नमो भगवति
 महामाये पशुजनमनश्चक्षुस्तिरस्करण कुरु कुरु हुं फट् स्वाहा इति तत्प्रत्यङ्गं
 तिरस्करिणी । एतान् त्रीन् मन्त्रान् मूलजपान्ते तद्दशाङ्गं जपेत् । पुन.
 न्यासध्यानादि कृत्वा जप निवेद्य स्तुवीत ॥

वाराहीस्तोत्रम्

यथा—

कुवलयनिभा कौशेयार्धोरुका मकुटोज्ज्वला

हलमुसलिनी सङ्गक्तेभ्यो वराभयदायिनी ।

कपिलनयना मध्ये क्षामा कठोरघनस्तनी

जयति जगता मात सा ते वराहमुखी तनु ॥ १ ॥

तरति विपद्रो घोरा द्रूगन्पगिहियने भय-

स्त्रलितमतिभिर्भूतप्रेतैः म्वयं त्रियने श्रिया ।

क्षपयति गिपूनीष्टे वान्ना ग्णे लभने जयं

वशयति जगत्सर्वं वाराहि यस्त्वयि भक्तिमान् ॥ २ ॥

स्तिमितगतयस्सीदद्वाचः परिच्युतहेतय

क्षुभितहृदयास्सद्यो नश्यद्गो गळितोजस ।

भयपरवशा भग्नोत्साहा पगहतपौरुषा

भगवति पुरस्त्वद्भक्ताना भवन्ति विगेधिनः ॥ ३ ॥

किसलयमृदुर्हस्तं क्लिञ्च्येत कन्तुकलीलया

भगवति महाभार क्रीडासरोरुहमेव ने ।

तदपि मुसलं धत्से ^१हस्ते हलं समयद्रुहा

हरसि च तदाघातै प्राणानहो तव साहमम ॥ ४ ॥

जननि नियतस्थाने त्वद्वामदक्षिणपार्श्वयो.

मृदुमुजलतामन्दाक्षेपप्रणर्तितचामरे ।

सततमुदिते गुह्याचारद्रुहा रुधिरासवै-

रुपशमयता शत्रून् सर्वानुभे मम दैवते ॥ ५ ॥

हरतु दुरितं क्षेत्राधीनं स्वशासनविद्विषा

रुधिरमदिरामत्तः प्राणोपहारवलिप्रियः ।

अविरतचटत्कुर्वद्गङ्गास्थिकोटिरटन्मुखो

भगवति स ते चण्डोच्चण्डः सदा पुरतः स्थितः ॥ ६ ॥

क्षुभितमकरैर्वीचीहस्तोपरुद्धपरस्परै-

श्चतुरुदधिभिः क्रान्ता कल्पान्तदुर्ललितोदकैः ।

जननि कथमुत्तिष्ठेत् पाताळसर्पविलादिला

तव तु कुटिले दंष्ट्राकोटी न चेदवलम्बनम् ॥ ७ ॥

तमसि बहुले शून्याटव्यां पिशाचनिशाचर-

प्रमथकलहे चोरव्याघ्रोरगद्विपसङ्कटे ।

^१ धत्से—भ, व२, व३.

क्षुभितमनसं क्षुद्रस्यैकाकिनोऽपि कुतो भयं

सकृदपि मुग्धे मातस्त्वन्नाम सन्निहितं यदि ॥ ८ ॥

विदितविभवं हृद्यैः पथैर्वराहमुखीस्तवं

सकलफलदं पूर्णं मन्त्राक्षरैरिममेव य ।

पठति स पट्ट प्राप्नोत्यायुश्चिरं कविता प्रिया

सुतसुखनारोग्य कीर्तिं श्रिय जयसुर्वराम् ॥ ९ ॥ इत्यनुग्रहाष्टकम् ॥

देवि क्रोडमुखि त्वदङ्घ्रिकमलद्वन्द्वानुपक्तात्मने

मखं द्रुहति यो महेशि मनसा कायेन वाचा नर ।

¹तस्याद्य त्वदयोऽग्रनिष्ठुरहलाघातप्रभूतव्यथा-

पर्यस्यन्मनसो भवन्तु वपुष प्राणा प्रयाणोन्मुखा ॥ १ ॥

देवि त्वत्पदपद्मभक्तिविभवप्रक्षीणदुष्कर्मणि

प्रादुर्भूतवृशसभावमलिना घृतिं विधत्ते मयि ।

यो देही भुवने तदीयहृदयान्निर्गतैर्वैर्लोहितै

सद्य पूरयमे कराब्जचपकं वाञ्छाफलैर्मामपि ॥ २ ॥

चण्डोच्चण्डमखण्डदुष्टहृदयप्रोक्षितरक्तच्छटा-

हालापानमदाट्टहासजनिताटोप²प्रतापोत्कटम् ।

मातर्मत्परिपन्थिनामपहृतै प्राणैस्त्वदङ्घ्रिद्वय-

ध्यानो³द्दामरवैर्भवोदयवशात् सन्तर्पयामि क्षणात् ॥ ३ ॥

वाराहि व्यथमानमानसगळत्संज्ञं त्वदाज्ञावलात्

सीदद्वैर्यमपाकृताद्भवसित प्राप्ताखिलार्थाहतिम् ।

क्रन्दद्वन्द्वजन्म कळङ्कितकुल कण्ठे त्रणोद्यत्कर्मि

पश्यामि प्रतिपक्षमाशु सततं श्रान्तं लुठन्तं पुन ॥ ४ ॥

वाराहि त्वमशेषजन्तुषु पुन प्राणात्मिका स्पन्दसे

शक्तिव्याप्तचराचरामिह खलु त्वामेतदभ्यर्थये ।

त्वत्पादाम्बुजसङ्गिनो मम सकृत् पापं चिकीर्षन्ति ये

तेषा मा कुरु शङ्करप्रियतमे देहान्तरावस्थितिम् ॥ ५ ॥

¹ तस्याशु—श्री, अ१

² स्फुरदक्षसम्—घ२, च३, अ, भ

³ शमरवैभ—ब१, ब२, अ.

विश्वार्थीश्वरवल्लभे विजयमे या त्व नियत्यान्मिके
 भताना पुरुषायुपावधिकरी पाकप्रदा कर्मणाम् ।
 ता याचं भवती किमप्यवितथ योऽस्मद्भिर्गोर्षी जन-
 स्तम्यायुर्मम वाञ्छितनावधि भवेन्मानस्त्वैवाजया ॥ ६ ॥
 मातस्मम्यगुपामितु जडमनिस्त्वा नाथ शक्रोम्यहं
 यद्यप्यञ्जितदेगिकाङ्घ्रिकमलानुक्रोशपात्रम्य मे ।
 जन्तुः कञ्चन चिन्तयत्यकुशलं यन्तम्य तद्वैशमं
 भूयाद्देवि विगेधिनो मम ^१च ने श्रेय पदामङ्गिन ॥ ७ ॥
 श्यामा तामरमारुणत्रिणयना मोमार्धचूडा जग-
 त्त्वाणव्यग्रहलामुदग्रमुसलामत्रस्तमुद्रावतीम् ।
 ये त्वा रक्तकपालिनीं शिववर्गगेहे वराहानना
 भावे सन्दधते कथं क्षणमपि प्राणन्ति तेषा द्विष ॥ ८ ॥

इति निग्रहाष्टकम् ॥

वृन्दाराधनं, गुरुसंतोषणं, शक्तिवटुकपूजा च

अथ योगिनीवीरयुग्मसमुदायात्मकं वृन्दं गन्धादिभि आराध्य, यथाविभवं
 श्रीगुरुं सन्तोष्य, समग्रयौवना लक्षणवती मदनविवशा तिलः शक्तीर्वटुकं चाहूयाभ्यज्य
 स्रपयित्वा, मध्ये वार्ताळीबुद्धचैका क्रोधिनीस्तम्भिनीबुद्ध्या च द्वे पार्श्वयोरुपवेश्य.
 चण्डोच्चण्डधिया वटुकं चाग्रे समुपवेश्य द्वितारीनम.सम्पुटितै तत्तन्नाममन्त्रै
 गन्धादिभि क्षीरादिभिश्च सर्वै द्रव्यै सन्तोष्य, मम श्रीवार्ताळीमन्त्रसिद्धिः
 भूयादिति शक्ती प्रार्थयेत् । ताश्च प्रसीदन्त्वधिदेवता इति प्रतिब्रूयुः ॥

हविःप्रतिपत्तिः

अथ श्रीकर्मोक्तकमेण हविःप्रतिपत्तिकर्मादिविशेषार्थविसर्जनान्तं शेष
 निर्वर्तयत । हवि प्रतिपत्तौ मूलेन तत्त्वत्रयशोधनमेवेति विशेष ॥

मन्त्रनाथनम

एतन्निश्चयमभ्यस्यन् श्यामाकर्मोक्तेन पुरश्चरणप्रकारेण प्रत्यह सहस्रसङ्ख्यया
 प्रसक्तं वा पठन्तं वा श्यामव्याचतुर्गुणितं जप पुरश्चरणं कृत्वा तद्दृश्याय नारिकेलोदकै
 रन्नाथं, तद्दमाद्यं तापित्वाकर्मैर्निर्दिष्टं सुदृकमितं शतसङ्ख्यार्कैर्वा हरिद्राखण्डैर्वा
 मन्त्रान्मर्गेण, त्रिगणैर्वा, हंतुमिर्ष्यं च जुहुयात् । इह पञ्चधोपचारात् प्राक्
 श्यामव्याचतुर्गुणं च श्यामैर्गैर्विभक्तं । इतरेषु तापिच्छादिना । एवं सिद्धमन्त्र
 श्यमन्त्रोपासनां श्रीमन्मोक्षान् ग्रामेण निमित्तिकार्चनरत सत्या कामनाया पूर्वोक्तेनैव
 प्रयोगे सत्तदाभ्यानुगुणं श्यामं कृत्वा नफलमनोरथ आज्ञासिद्ध सुखी विहरेत् ।
 इति शिखरम् ॥

इति श्रीभाग्यरानन्दनाथरत्नारविन्दमिच्छिन्दायमानमानमेन उमानन्दनाथेन
 विरचिते षट्पञ्चाशत्तुष्टारिणि निव्योत्सवे अभिनवे
 निबन्धे तदन्तोत्तम पञ्चम सम्पूर्ण ॥

उन्मनोल्लासः षष्ठः—परापद्धतिः

उपोद्घातः

नत्वा श्रीभासुरानन्दनाथपादाम्बुजद्वयम् ।
गृणात्युमानन्दनाथ उन्मनोल्लासवैभवम् ॥
आराधनपदं यत्र परा श्रीहृदयात्मिका ।
पदे पदे सुखानि स्युः प्रभुचित्तविदो न किम् ॥
दीक्षाविधिरिहापेक्ष्य आरम्भोल्लास ईक्ष्यताम् ।
न तु सन्ध्योपास्तिरुक्ता सूत्रकारैरसूत्रणात् ॥
पञ्चमीमभिराध्याथ पराक्रमपरो भवेत् ।
एतस्मिन् मनव सर्वे शक्तिबीजादिमा स्मृता ॥

काल्यकृत्यं आह्निकं च

श्रीमान् साधक. कल्पे प्रबुद्ध गयन एव स्थितः श्रोत्राचमनभस्मधारणे विधाय,
श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण श्रीगुरोर्ध्यानं वक्ष्यमाणया मूलपूर्विकया सामान्यपादुकया
उक्तसुमुखादिमुद्राप्रदर्शनपूर्वकं वन्दनं च विधाय, वक्ष्यमाणया रीत्या प्राणानायम्य
ब्रह्मरन्ध्रसम्बन्धिनि सहस्रदलकमले मुखार्सीनार्या वक्ष्यमाणध्यानोक्तमूर्त्याः शक्ति-
र्वाजाभिन्नायाः पराऽम्नायाः चरणयुगळविगळदमृतरसविसरपरिप्लुतं ध्यात्वा आत्मानं,
मूलं मनमाङ्गशवाग्मावर्त्य, वहन्नाटीपार्श्वपदमुत्थाय. निर्वेर्तितावश्यकः उक्तया भङ्ग्या
विहितदन्तधावनादिसान्धश्च शुचिवामो वमानः विधृतपुण्ड्रः मवेण मूलेन
त्रिगन्धम्य द्विः परिमृज्य सकृदुपमृज्य चक्षुषी नामिके श्रोत्रे अंगे नाभि हृदयं
शिख्वादमृदेन ॥

अङ्गन्यासः

तेजोरूपदेवीमयं भावयन्नात्मानं मुहुरावृत्तेन सौ नमः इति नमोऽन्तेन मूलेन शिरोमुखहृन्मूलाधारेषु न्यासं विधाय, सर्वाङ्गे च व्यापकं कृत्वा, सौः स् हृदयाय नमः, सौः औ शिरसे स्वाहा, सौः : शिखायै वषट्, सौः स् कवचाय हुम्, सौः औ नेत्रत्रयाय वौषट्, सौः अस्त्राय फट्, इति मूलमन्त्रावयवैर्द्विरावृत्तैः वर्णपङ्क्तं, सर्वेण मूलेन षड्वारमावृत्तेन मन्त्रपङ्क्तं च कुर्यात् । इह मूलमन्त्रस्य तृतीयोऽवयवः केवलो विसर्गो न त्वकारविशिष्ट इति च ज्ञेयम् ॥

चिदम्नौ सर्वतत्त्वविलापनम्

अथ काकचञ्चूपुटाकृतिना मुग्धेन बाह्यमनिलमन्तराकृष्य संस्तभ्य, मूल सप्तविंशतिवारमावर्त्य, वक्ष्यमाणक्षित्यादिशिवान्तपट्टत्रिंशत्त्वत्त्वात्मकं वेद्यं नामौ मुद्रितं विभाव्य, पुनः प्रोक्तवारं मूलं जप्त्वा, नम इति शिखावन्धोत्तरं पुनः पूर्ववत् अनिलमापूर्य, तेन सर्वकारणचिद्रूपमग्निमुद्दीप्य, तत्र प्राङ्मुद्रितस्य वेद्यस्य विलयनं भावयित्वा ॥

अर्घ्यगोधनम्

श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण सामान्यविशेषार्घ्ये आसादयेत् । अत्र चोभयोरप्यर्घ्ययोः प्रवेशरीत्या अन्तर्गन्धतुरग्रादिविन्दन्तमण्डलकण्ठम्, अं आत्मतत्त्वाय आधारशक्त्यै वौषडित्याधारगन्धापनम्, उं विद्यातत्त्वाय पञ्चामनाय वौषडिति पात्रनिधानम्, मं शिवतत्त्वाय मोममण्डलाय नम इति शुद्धमल्लियापणम् ।

ब्रह्माण्डखण्डमम्भृतमशेषरमसंभृतम् ।

आपग्निं महापात्रे पीयूषं अर्घ्यमावह ॥

इति क्षीरपूरणम्, हृदयशक्तिश्रीपादुका पृत्रयामीत्याद्यस्यान् प्रागुक्तपटङ्गद्वयम्, मूलेन दशधा अभिमन्त्रणम्, चतुर्नयनिमन्त्राभिमन्त्रणाभावश्च विशेषः । ततो द्विंशत्यर्घ्यद्विन्दुभिः मन्त्रोऽयं वग्नियस्यावन्तुनि ॥

तत्त्वकदम्बस्य हृत्पद्मस्थापनम्

पूर्वं नाभौ मुद्रयित्वा तप्तायोद्रवमिव चिद्रमौ विलापितं पद्त्रिंशत्तत्त्वकदम्बरूपं
देवं तत्त्वरोजमानीयं स्थापयेत् ॥

पराचक्रनिर्माणम्

अथ मकुन्मुमक्षेपैः मूलपूर्वकैः वक्ष्यमाणैः मन्त्रैः पराम्बायाश्चक्ररूपं आसनं
निर्मिमीत । यथा—

सौ पृथ्वीयोगपीठाय नमः. अप्. तेजः. वायु. आकाश, गन्ध, रस,
रूप. स्पर्श. शब्द, उपस्थ. पायु. पाद. पाणि. वाक्, घ्राण, जिह्वा, चक्षुः,
त्वक्. श्रोत्र. अहङ्कार. बुद्धि. मन . प्रकृति. पुरुष, नियति, काल, विद्या,
कल्या. राग. माया. शुद्धविद्या. ईश्वर. सदाशिव, शक्ति, शिवयोगपीठाय
नम ॥

इत्येवं पराचक्रं निर्माय ॥

चक्रे देव्याः पूजा

ब्रह्मरन्ध्रे—

अकळङ्कशशाङ्काभा त्र्यक्षा चन्द्रकलावती ।
मुद्रापुस्तलमद्वाहा पातु मां परमा कला ॥

इति ध्याता सादाख्यचन्द्रकलारूपा श्रीपराम्बा मूलेन हृदयगते पराचक्रे आवाह्य,
मूलान्ने श्रीपराम्बाऽऽवाहिता भव इत्यादिरीत्या तत्तन्मुद्राविधानपूर्वकं आवाहनाद्य-
वगुण्ठनान्तं कृत्वा, वन्दनधेनुयोनिसुद्रा प्रदर्श्य, मूलेन पुन पुनरावृत्तेन श्रीपरादेव्यै
पाद्यं कल्पयामि नमः इत्यादिरीत्या पाद्यार्घ्याचमनीयस्नानवासोगन्धपुष्पधूपदीप-
नीगजनछत्रचामरयुगदर्पणनैवेद्यपानीयताम्रुलाख्यान् पोडशोपचारान् विधाय, नैवेद्याङ्ग-
त्वेन पूर्वोत्तरापोशने हस्तप्रक्षाळनगण्डूपाचमनीयानि च दद्यात् । नैवेद्ये त्रिकोणवृत्त-
चतुरश्रमण्डलकरणम्, मूलेन प्रोक्षणम्. व इति धेनुमुद्रया अमृतीकरणम्,
मूलेन सप्तवाराभिमन्त्रणम्, प्राणादिसुद्राप्रदर्शनं चानुष्ठेयम् । ततो वामकरतत्त्वमुद्रा-
सन्दष्टद्वितीयशकलगृहीतक्षीगविन्दुसहस्रपतितैः दक्षकरोपात्तैः कुसुमैः सौ स

प्रकाशरूपिणीपराभट्टारिकाश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः, सौः औं विमर्श-
रूपिणीपराभट्टारिकाश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः, सौः : प्रकाशविमर्शरूपिणी-
पराभट्टारिकाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, इति त्रिभिः मन्त्रैः क्रमेण
देव्या मूलाधारहनुमुखेष्वभ्यर्च्य, सौः महाप्रकाशविमर्शरूपिणीपराभट्टारिकाश्रीपादुका
पूजयामि तर्पयामि नम इति मन्त्रेण देवीं दशवारं सन्तर्प्य ॥

देव्यां अखिलतत्त्वहोमभावनम्

तामेव कालाशिकोटिदीप्तां ध्यात्वा, तस्या सौः पृथ्वीं जुहोमि स्वाहा, सौ
अपो जुहोमि स्वाहा, इत्यादिरीत्या प्राग्विलाप्य हृदये स्थापितं पट्त्रिंशत्तत्त्वकदम्बकं
पृथक् पृथक् मनसा जुहुयात् ॥

इह क्रमे अयमेव होम ॥

गुर्वौघत्रययजनम्

ततो मूलपूर्विकयोक्तया श्रीगुरुपादुकया मस्तकस्थं श्रीगुरुं त्रिः सम्पूज्य
पुनश्चिदग्निमुद्गीप्तं विभाव्य देव्या पश्चात् प्रागपवर्गे रेखात्रये दक्षिणसंस्थाक्रमेण
गुर्वौघत्रयं यजेत् । यथा—

सौः पराभट्टारिकादेव्यम्वाश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः.
अघोरानन्दनाथश्री°, श्रीकण्ठानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥
इति दिव्यौघ ॥

सौः शक्तिघरानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः, क्रोधानन्द-
नाथश्री°, त्र्यम्बकानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति
सिद्धौघः ॥

सौः आनन्दानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः, प्रतिभा-
देव्यम्वानन्द, ¹वीरानन्द, संविदानन्द, मधुरादेव्यम्वानन्द, जानानन्द,
श्रीरामानन्द, योगानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति
मानवौघः ॥

वलिदानम्

तत. त्रिकोणवृत्तचतुरश्रमण्डल कृत्वा ऐं व्यापकमण्डलाय नम इति पुष्पेणाभ्यर्च्य. अर्धान्नं सलिलपूर्णं सक्षीरोपादिममध्यमं च पात्र निधाय, ॐ ह्रीं सर्वविघ्नकृद्भ्य. सर्वभूतेभ्यो हुं फट् स्वाहेति त्रि पठित्वा वलिं दत्त्वा. तत्त्वमुद्रास्पृष्टं क्षीरं बल्युपरि निषिच्य. वामपाणिघातकरास्फोटौ कुर्वाणं समुदञ्चितवक्त्रो नाराचमुद्रया वलिं भूतैः ग्राहयित्वा. पाणी प्रक्षाल्य. मानसिकी प्रदक्षिणनतीं विधाय, देव्यै पुष्पाञ्जलिं दद्यात् ॥

परामनुजपः

अथ अस्य श्रीपरामट्टारिकामहामन्त्रस्य भैरवाय ऋषये नम इति शिगमि. गायत्र्यै छन्दमे नमः इति मुन्वे. पराऽम्वायै देवतायै नम इति हृदये. स वीजाय नम इति गुह्ये, 'औं शक्तये नम इति पादयो. '(कीलकाय नम. इति नाभौ). मम सर्वाभीष्टसिद्धये विनियोगाय नम इति करसम्पुटे च न्यस्य. मूलेन त्रिर्वापकं कृत्वा. सां अङ्गुष्ठाभ्यां (हृदयाय) नम. सीं तर्जनीभ्यां नम (शिरसे म्वाहा). मू मध्यमाभ्यां नम. (शिखायै वपट्). सै अनामिकाभ्यां नम (कवचाय हु). सौ कनिष्ठिकाभ्यां नम. (नेत्रत्रयाय वौपट्). स करतलकरपृष्ठाभ्यां नम (अम्नाय फट्) इति मन्त्रैः कराङ्गन्यासौ कृत्वा,

अकळङ्केति ध्यात्वा.

सौ परादेव्यै लं पृथिव्यात्मकं गन्धं समर्पयामि. सौ परादेव्यै र आकाशात्मकं पुष्पाणि पूजयामि. सौ परादेव्यै यं वाय्वात्मकं भूषणाम्नापयामि सौ परादेव्यै र अग्नात्मकं दीपं दर्शयामि. सौ परादेव्यै वं अमृतात्मकं नैवेद्यं निवेदयामि, सौ परादेव्यै सं सर्वात्मकं ताम्बूलादिमूर्त्तौपचारान् समर्पयामि इति षडुपचारैः मनसा अभ्यर्च्य.

मूलं सहस्रं त्रिंशत् शत वा श्रीकामोक्तेन विधिना जप्त्वा म्बुदीन ॥

^१ सौ —अ, ४१.

^२ अथ कुण्डलितो भाग. (धी) शेष एव

इति मन्त्रैः तत्त्वत्रयशोधनपूर्वकं हवि शेषं स्वीकृत्य, मूलेन देवीं विसृज्य, तेनैव ब्रह्मरन्ध्रं नीत्वा विशेषार्घ्यपात्रमामस्तकमुद्धृत्य, “आर्द्रं ज्वलति” इति मन्त्रेण तदर्घ्यमात्मन कुण्डलिन्यग्नौ हुत्वा कामकलाऽऽत्मकं देवीरूपं भावयन्नात्मानं कृतकृत्यो भवेत् ॥

मन्त्रसाधनम्

एवं नित्यक्रमं निर्वर्तयन् श्यामाक्रमोक्तक्रमेण लक्षजपं पुरश्चरणं कलौ तच्चतुर्गुणितं प्रत्यहमयुतसङ्ख्यया ग्रहणादिजपप्रत्याम्नायान्वा कृत्वा, होमतर्पण-ब्राह्मणभोजनानि क्रमेण दशागतं कुर्यात् । होमद्रव्यस्य तन्तान्तरेष्वदर्शनात्, आज्यमेव । ततः सिद्धमनुः काम्यलिप्सुर्यदि श्यामाक्रमोक्तैरेव द्रव्यै हुत्वा पूर्णमनोरथः सुखी विहरेत् । एतदेकविश्रान्तिमभिलषतोऽपि अयमेवोपास्तिक्रम इति शिवम् ॥

इति भासुरानन्दनाथचरणारविन्दमिच्छिन्दायमानमानसन उमानन्दनाथेन
निर्मिते अभिनवे कल्पसूत्रानुसारिणि नित्योत्सवनियन्धे
पराक्रमनिरूपणो नाम उन्मनोहास पद्य सम्पूर्णं ॥

अनवस्थोल्लासः सप्तमः—साधारणक्रमः

उपोद्धातः

नत्वा श्रीभाग्युरानन्दनाथपाठान्मुजद्वयम् ।
नन्दत्युमानन्दनाथोऽनवस्थोल्लासकल्पनात् ॥
साधारणो यत्र सर्वोपास्याना क्रम ईरितः ।
आरम्भोल्लासगीता स्यादिह दीक्षा पृथक् पृथक् ॥
सत्रितार्या वालया च सर्वेऽङ्गमनवो मताः ।
मन्त्रेऽनुक्तषडङ्गे तु मायाषड्दीर्घजातियुक् ॥

तत्र तावदुक्तगुणः साधक उक्ते काले सद्गुरो अवासदीक्षाविधि. एतत्कमान्ते
वक्ष्यमाणेन प्रकारेण शोधितसिद्धसाधारिभावं अवमृष्ट ऋणधनादिकं च स्वेष्टमन्त्रमासाद्य
तत्प्रतिपाद्यदेवताक्रमं यावज्जीवं निर्वर्तयेत् ॥

काल्यकृत्यं आह्निकं च

इह प्रकृतिभूतात् श्रीक्रमतः काल्यकृत्याह्निकयो. विशेषो यथा—
श्रीगुरुपादुकायामादौ त्रितार्युत्तरं वाला वाक् ग्लौमिति पञ्चवीजयोजनम्, हृदि
रविविम्बे च तत्तद्देवताध्यानम्, रश्मिस्रगननुस्मरणम्, यथोचितं तत्र तत्र सम्बुद्ध्या-
दीनामूहः, मूलेनार्घ्यदानम्, तन्तान्तरोक्तं तत्तदृष्यादिन्यासत्रयं षडङ्गं च, अनुक्तौ तु
वक्ष्यमाणं चेति ॥

यागमन्दिरप्रवेशः

अथ यागमन्दिरमागत्य, द्वारस्थण्डिलं गोमयेनोपलिप्य, देवताऽऽयतनं च
रङ्गवल्लीपुष्पमालावितानादिभिश्चालङ्कृत्य, द्वारस्थ दक्षवामशाखयोरूर्ध्वभागे च
क्रमेण—

ऐ हीं श्रीं ऐं ह्रीं सौं भद्रकाळ्यै नम , भैरवाय नम , लम्बोदराय
नमः ॥

इति तिस्रो द्वारदेवता सम्पूज्य, अन्तः प्रविष्टः ६ रक्तद्वादशशक्तियुक्ताय दीपनाथाय
नमः इति पुष्पाञ्जलिना भूमौ दीपनाथमिष्ट्वा, सपर्यासामग्रीं स्वस्य दक्षिणतो निधाय,
दीपानभितः प्रज्वाल्य, दीपौ वा. गन्धमाल्यादिभिः अलङ्कृतात्मा ताम्बूलेन
जातीपत्रफललवङ्गैलाकर्पूराख्यपञ्चतित्केन वा सुरभिळवदनः प्रसन्नचेता स्वास्तीर्णे
ऊर्णामृदुनि शुचिनि बालातृतीयबीजेन द्वादशवारमभिमन्त्रिते मूलमन्त्रोक्षिते आसने
६ आधारशक्तिकमलासनाय नमः इति प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा पद्मस्वस्तिकाद्य-
न्यतमेनासनेनोपविश्य, ६ समस्तगुप्तप्रकटसिद्धयोगिनीचक्रदेवताश्रीपादुकाभ्यो नमः
इति मूर्धनि वद्धाञ्जलि स्ववामदक्षपार्श्वयोः क्रमेण, ६ गुं गुरुभ्यो नमः, ६ ग
गणपतये नम , इति श्रीगुरुं गणपति च प्रणम्य, ६ ऐं ह्रं अस्त्राय फट् इति मन्त्रेण
मुहुर्मुहुरावृत्तेन अङ्गुष्ठादिकरतलान्तं कूर्परयोश्च विन्यस्य, देहे च व्यापकं कृत्वा.
आत्मनो देवतैक्यं भावयन्, ६ “अपसर्पन्तु” इति मन्त्रं सकृदुच्चार्य, युगपद्गाम-
पाणिभृतलत्रिराघातकरास्फोटत्रितयक्रूरदृष्ट्यवलोकनपूर्वकं ताळत्रयेण भौमान्तर्गि-
दिव्यान् भेदावभासकान् विघ्नानुत्सारयेत् । ताळत्रय तूक्तमेव ॥

प्राणायामः

ततो ६ नमः इत्यङ्गुष्ठमन्त्रमुच्चार्य, ^१अंकुशेन शिखा वध्वा, श्रीक्रमोक्तक्रमेण
भृत्शुद्धिं आत्मप्राणप्रतिष्ठा च विधाय, मूलेन प्रागुक्तवर्द्धिशतिधा षोडशधा दशधा
सप्तधा त्रिधा वा प्राणानायम्य ॥

मातृकापङ्गन्यासौ

तेजोमयदेवतारूपं भावयन् आत्मानं त्रितारीवालापूर्वकं मातृकान्यासं
तन्तान्तरोक्तं तत्तद्देवतापटङ्गन्यासं च कृत्वा, अनुक्तौ तु ६ हा हृदयाय नमः,
६ हीं शिरसे स्वाहा, ६ ह्रूं शिखायै वषट्, ६ ह्रौं कवचाय हुम्, ६ ह्रौं
नेत्रत्रयाय वौषट्, ६ ह्रं अस्त्राय फट्, इति ^२पटङ्गं न्यम्य ॥

^१ 'अंकुशेन' इति शुकुशेषाट् .

^२ षट्पटङ्गन्यासौ कृत्वा—अ.

अर्च्यशोधनम्

श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण सामान्यविशेषार्च्ये आसादयेत् । अत्र चोभयोरर्च्ययो
प्रवेशमङ्गलाऽन्तरन्तश्चतुरश्रादिविन्द्वन्तमण्डलकरणम्, ६ अं आत्मतत्त्वाय आधारशक्त्ये
वौषडित्याधारस्थापनम्, ६ उं विद्यातत्त्वाय पद्मासनाय वौषट् इति पात्रनिधानम्,
६ मं शिवतत्त्वाय सोममण्डलाय नमः इति शुद्धजलपूरणम्,

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौं । ब्रह्माण्डखण्डसम्भूतमशेषरससम्भृतम् ।

आपूरितं महापात्रे पीयूषं अर्च्यमावह ॥

इति क्षीरपूरणम्, तत्तद्देवतापङ्कं, उक्तपङ्कं वा, मूलेन दग्धा अभिमन्तणम्,
चतुर्नवतिमन्त्राभिमन्तणाभावश्चेति विशेष । अथ विशेषार्च्यविन्दुभिः सम्प्रोक्ष्य
वरिवस्यावस्तूनि,

यन्त्रोद्धारः

उपलिप्तायां भुवि क्षीरमिश्रेण सिन्दूरादिना विन्दुत्रिकोणषट्कोणाष्टद्व-
चतुर्द्वचतुरश्रात्मकं चक्रं विलिख्य विलेख्य वा, चामीकररजतपञ्चलोहरत्नस्फटिका-
द्युत्कीर्णं वा रक्तचन्दनादिनिर्मिते पीठे निवेश्य, ६ अमुकयन्त्रस्य प्राणा इह प्राणा.,
६ अमुकयन्त्रस्य जीव इह स्थितः, ६ अमुकयन्त्रस्य सर्वेन्द्रियाणि, ६ अमुकयन्त्रस्य
वाङ्मनःप्राणा इहायान्तु स्वाहा इति यन्त्रप्राणप्रतिष्ठा विदध्यात् । इह मन्त्रे
तत्तद्देवतानामपदोहज्ञापकममुकेतिपदं ज्ञेयम् । अथ ६ आधारशक्तिकमलासनाय
नमः इति मन्त्रेण तत्र पीठे पुष्पाञ्जलिं समर्प्य ॥

चक्रे प्रधानदेवतायाः तदंगदेवतानां च पूजा

स्वहृदि तत्तद्देवता ध्यात्वा, ६ अमुकायै लं पृथिव्यात्मकं गन्धं कल्पयामि
नम इत्यादि सं सर्वान्मकं ताम्बूलं इत्यन्तपटुपचारैरुपचर्य, ततस्तां देवतां
भक्तानुग्रहात्तेजोऋपेण परिणता ब्रह्मगन्धं प्राप्य वहन्नासापुटद्वारा बहिर्निर्गतां
कुमुदगर्भिते अञ्जलो मन्त्रिणाय मूर्तिमतीं च मूलेन विन्दो आवाह्य, “आवाहिता
भव” इत्यादिरीत्या यथालिङ्गं आवाहनसंस्थापनमन्त्रिधापनमन्त्रिगोधनसम्मुखीकरणव-

गुण्ठनानि तत्तन्मुद्रया कृत्वा, वन्दनधेनुयोनिमुद्रा प्रदर्श्य, सामान्यार्घ्योदकेन ६ अमुकायै पाद्यं कल्पयामि नमः इत्यादिरीत्या पाद्यार्घ्याचमनीयस्नानवासोगन्धपुष्प-धूपदीपनीराजनछत्रचामरयुगदर्पणनैवेद्यपानीयताम्बूलाख्यान पौडशोपचारान्, नैवेद्याङ्ग-त्वेन पूर्वोत्तरापोशने हस्तप्रक्षाळनगण्डूपकरणाचमनीयानि च दद्यात् । नैवेद्ये त्रिकोणवृत्तचतुरध्रमण्डलकरणम्, मूलेन प्रोक्षणम्, वं इति धेनुमुद्रया अमृतीकरणम्, मूलेन सप्तवाराभिमन्त्रणम्, प्राणादिमुद्राप्रदर्शनं चानुष्ठेयम् । ततो मूलान्ते अमुकदेवताश्रीपादुकां पूजयामि इति मन्त्रेण वामकरतत्त्वमुद्रासन्दष्टद्वितीयशकलगृहीत-क्षीरविन्दुसहपतितै दक्षकरोपात्तकुसुमै प्रधानदेवता त्रि सन्तर्प्य, तस्यामीशासुर-वायुपु मौळौ प्रागादिदिक्षु च क्रमेण तत्तद्देवतापडङ्गमन्त्रै ६ हृदयाय नमः हृदयशक्तिश्रीपादुका पूजयामि इति क्रमेण पडङ्गमन्त्रै अङ्गदेवता समभ्यर्च्य ॥

गुर्वोघत्रययजनम्

प्रधानदेवताया पश्चात् प्रागपवर्ग दक्षिणसंस्थाक्रमेण तत्तन्त्वोक्तं गुर्वोघत्रयं यजेत् । तदज्ञाने तु—

ॐ ह्रीं श्रीं ॐ ह्रीं सौ ॐ गुरुभ्यो नमः, ६ ॐ गुरुपादुकाभ्यो नमः ।

इति दिव्यौघ ॥

६ ॐ परमगुरुभ्यो नमः, ६ ॐ परमगुरुपादुकाभ्यो नमः । इति

सिद्धौघ ॥

६ ॐ आचार्येभ्यो नमः, ६ ॐ आचार्यपादुकाभ्यो नमः, ६ ॐ पूर्वसिद्धेभ्यो नमः, ६ ॐ पूर्वसिद्धपादुकाभ्यो नमः । इति मानवौघः ॥

इति गुर्वोघत्रयम् ॥

आवरणार्चनम्

त्र्यश्रे देवताऽयत्रकोणमारभ्य प्रादक्षिण्यक्रमेण—

ॐ ह्रीं श्रीं ॐ ह्रीं सौ इच्छाशक्तिश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः, ज्ञानशक्तिश्री, क्रियाशक्तिश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति प्रथमावरणम् ॥

पडश्रे प्राग्बत् तन्वान्तरोक्तोपलब्धतत्तद्देवतापटुमन्त्रोत्तरं हृदयशक्ति-
श्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः । तदजाने ६ हा हृदयाय नम
हृदयशक्तिश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः इत्यादिरीत्या अद्भुदेवतापूजनं
वा ॥ इति द्वितीयावरणम् ॥

अष्टदले पारिभाषिकपश्चिमादिदिक्षु वाय्वादिविदिक्षु च प्रादक्षिण्यक्रमेण—

ॐ ह्रीं श्रीं ॐ ह्रीं सौ आ ब्राह्मीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ।
ई माहेश्वरी, ऊं कौमारी. ऋं वैष्णवी, लृं वाराही, ॐ माहेंद्री. ओं
चामुण्डा, अः महालक्ष्मीश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति
तृतीयावरणम् ॥

चतुर्दले देव्यग्रदळादिप्रादक्षिण्यक्रमेण—

ॐ ह्रीं श्रीं ॐ ह्रीं सौः गणपतिश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ।
दुर्गा, वदुक, क्षेत्रपालश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति
चतुर्थावरणम् ॥

चतुरश्रेखायां यथास्थितप्रागादिप्रादक्षिण्यक्रमेण—

ॐ ह्रीं श्रीं ॐ ह्रीं सौ ला इन्द्राय वज्रहस्ताय सुराधिपतये ऐरावतवाहनाय
सपरिवाराय नमः ॥

६ रा अग्नये शक्तिहस्ताय तेजोऽधिपतये अजवाहनाय सपरिवाराय
नमः ॥

६ टा यमाय दण्डहस्ताय गेताधिपतये महिषवाहनाय सपरिवाराय
नमः ॥

६ क्षां निर्ऋतये खड्गहस्ताय रक्षोऽधिपतये नरवाहनाय
सपरिवाराय नमः ॥

६ वां वरुणाय पाशहस्ताय सलिलाधिपतये मकरवाहनाय
सपरिवाराय नमः ॥

६ यां वायवे ध्वजहस्ताय प्राणाधिपतये रुरुवाहनाय सपरिवाराय
नमः ॥

६ सा सोमाय शङ्खहस्ताय नक्षत्राधिपतये अश्ववाहनाय
सपरिवाराय नमः ॥

६ हा ईशानाय त्रिशूलहस्ताय विद्याधिपतये वृषभवाहनाय
सपरिवाराय नमः ॥

इत्यभ्यर्च्य ॥ इति पञ्चमावरणम् ॥

देवताया. पुनःपूजा

अथ पुनर्मूलेन देवता त्रि सन्तर्प्य, पुन धूपदीपनैवेद्यताम्रूलानि दत्त्वा ॥

होमः

सति सम्भवे श्रीक्रमे होमप्रकरणोक्तेन क्रमेण स्थण्डिलकल्पनादिप्रधानदेवता-
पञ्चोपचारान्ते— ६ इच्छायै स्वाहा इच्छाया इदं न मम इत्यादिरीत्या—आवरणदेव-
ताक्रमेण इच्छाऽऽदिभ्य ईशानान्ताभ्यो देवताभ्यः एकैकामाज्याहुतिं मूलेन
प्रधानदेवतायै दशवारं च हुत्वा विधिशेष निर्वर्तयेत् ॥

होमाकरणपक्षे बलिमात्रं दद्यात् । यथा—देवताया दक्षिणत त्रिकोणवृत्त-
चतुरश्रात्मकं मण्डलं कृत्वा, ६ ऐं व्यापकमण्डलाय नम इति पुष्पैरभ्यर्च्य,
अर्धभक्तपूरितोदकं सक्षीरादित्रयं पात्रं तत्र विन्यस्य, ६ ॐ ह्रीं सर्वविघ्नकृद्भयः
सर्वभूतेभ्यो हु फट् स्वाहा इति मन्त्रं त्रि पठित्वा, बलिं प्रदाय, दक्षकरापितं
वामकरतत्त्वमुद्रास्पृष्टं क्षीरं बल्युपरि निषिच्य समुदञ्चितवक्त ताळत्रय कुर्वन्
वाणमुद्रया बलिं भूतैः ग्राहयित्वा, योनिमुद्रया प्रणमेत् इति ॥

प्रदक्षिणनतिमूलमन्त्रजपा.

अथ प्रक्षाळितपाणि प्रदक्षिणनतीर्विधाय, तत्तत्तन्त्रोक्तर्प्यादिन्यासत्रय-
कराङ्गन्यासध्यानान्ते देवतायै पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा, मूलमष्टोत्तरशतवारं जप्त्वा,
पुनर्न्यासादि कृत्वा, गुह्यातिगुह्येति मन्त्रेण देवतावामहस्ते सामान्यजलेन जपं
समर्पयेत् । देवतापुंस्त्वे तु गोसा त्वं देवेति वाच्यम् । देव्या वामकरो देवस्य
दक्षकरश्च जपसमर्पणाधिकरणम् ॥

ऋष्यादीनामज्ञाने—अस्य श्रीअमुकमन्त्रस्य ब्रह्मणे ऋषये नमः इति शिरसि, गायत्र्यै छन्दसे नम इति मुखे, अमुकदेवतायै नमः इति हृदये, ॐ बीजाय नमः इति गुह्ये, ह्रीं शक्तये नम इति पादयोः. मम सर्वाभीष्टसिद्धये विनियोगाय नम इति करसम्पुटे च न्यस्य. मूलेन त्रिव्यापकं कृत्वा. उक्तपङ्क्तं कराङ्गयो विन्यस्य, तत्तद्देवताऽनुगुणं ध्यात्वा. श्यामाक्रमोक्तान्यतमया माल्या श्रीक्रमोक्तविधिना जप्त्वा स्तुवीत ॥

देवतास्तुतिः

यथा—

सच्चित्सुखैकरूपं सकलजगद्भाससंश्रयीभूतम् ।
 भक्तेष्वनुग्रहवशात् बहुधोपास्यात्मकं भजे वस्तु ॥ १ ॥
 पीतारुणादिभास फलदानायाभिसन्धिभेदेन ।
 आसेचनकावयवामासेवे देवतामिहोपास्याम् ॥ २ ॥
 द्विचतुःप्रमुखैर्दोर्भिर्विधृतवराभीतिशूलचक्राद्यै ।
 पालितविश्वत्रितयः पायान्मा कोऽपि निरवधिर्भूमा ॥ ३ ॥
 विन्दुत्रिकोणपडरद्विपदल्लवेदच्छदैः सचतुरश्रै ।
 चारुणि विहारशीलं चक्रे कलयामि किञ्चन ज्योतिः ॥ ४ ॥
 इच्छाऽऽदिभि तथाऽङ्गैः ब्राह्मचाद्याभिर्गणेश्वरप्रष्टैः ।
 इन्द्रादिभिश्च पञ्चभिरावरणैः स्तौमि दैवत सेव्यम् ॥ ५ ॥
 एकार्णादिशतार्णावधिकैर्मनुभिर्निरुच्यमानात्मा ।
 यन्त्रमनुदेशिकम्बोपासकभेदातिगा चिदाविः स्यात् ॥ ६ ॥
 कल्पोक्तमङ्गचजपतद्दशाशहोमादिमोदितस्वान्तम् ।
 वाञ्छितदायि विपक्षव्ययदक्षं भातु साधकश्रेयः ॥ ७ ॥
 र्दानार्थानदयारमवशंवदस्मेग्मुन्द्रगपाङ्गा ।
 मूर्तिमती मम मुनिभिर्महनीया भाग्यधोर्णी जयति ॥ ८ ॥
 साधागणमपि तद्विदं स्तोत्रमसाधारणप्रभावाढ्यम् ।
 पठना क्रमात्रमाने प्रथमे पुंसा मनीषितमशेषम् ॥ ९ ॥

प्रत्येकमिति च पदं उत्तमनागनुपज्यते । विनीतं च श्यादिनीजनागुक्ता इत्यर्थः ।
वीजद्वयं कामनीजनागनुपज्यते इत्यर्थः । एकमिति नामनीजनागुक्ता इत्यर्थः ॥

अथ मन्तविशेषाणां अभिहासिणः । कुलम्भावनां—

उगामहेश्वरं चैव दक्षिणामूर्त्योर्वाङ्मत् ।
हयग्रीवं च वागहमष्टाश्वमत परम् ॥
प्रणवायं वागुदेवं लक्ष्मीनागयणं तथा ।
वर्णत्रये तु दातव्यं नान्यवर्णं कदाचन ॥
नारसिंहं पाशुपतं तथा चैव मुदर्शनम् ।
वर्णद्वये च दातव्यं नान्ययोश्चैव कर्हिचित् ॥
अग्निमन्त्राश्च ये केचित् सूर्यमन्त्राश्च ये तथा ।
तारादिवृणिमन्त्राश्च दातव्याश्च त्रिवर्णके ॥
आनुष्टुभं शक्तिमन्त्रास्तथा विन्ध्यनिवासिनी ।
समनीलसरस्वत्या दातव्याश्चादिवर्णके ॥
मातङ्गिन्युग्रतारा च कालिका श्यामला तथा ।
छिन्नमस्ता च बाला च दातव्या सर्ववर्णके ॥
तारादिस्तु गणेशस्य हरिद्रासंज्ञकस्तथा ।
त्रिवर्णेष्वेव दातव्यं कथितं सर्वसिद्धिदं ॥
त्रिपुरायाश्च ये मन्त्राः ये मन्त्रा वटुकादयः ।
सर्ववर्णेषु दातव्याः पुरन्ध्रीणां विशेषतः ॥
हृदादिह्रुंफट्कारादि सङ्कराणां प्रशस्यते ॥ इति ॥

कलौ सिद्धमन्त्राः

अथ कलौ सिद्धमन्त्राः—

त्र्यर्णं एकाक्षरोऽनुष्टुप् त्रिविधो नरकेसरी ।
एकाक्षरोऽर्जुनोऽनुष्टुब्धिविधस्तुरगाननः ॥
चिन्तामणि क्षेत्रपालो भैरवो यक्षनायकः ।
गोपालो गजवक्त्रश्च चैष्टका यक्षिणी तथा ॥

मातङ्गी सुन्दरी श्यामा ताराकर्णपिशाचिनी ।
शवर्येकजटा वामा काळी नीलसरस्वती ॥
त्रिपुरा काळरात्रिश्च कलाविष्टप्रदा इमे ॥ इति ॥

गुरुशिष्ययोः वर्णाश्रमादिव्यवस्था
नारदपाञ्चरात्रे—

ब्राह्मणः सर्वकालज्ञः कुर्यात् सर्वेष्वनुग्रहम् ।
तदभावे द्विजश्रेष्ठ शान्तात्मा भगवन्मय ॥
क्षत्रविट्शूद्रजातीनां क्षत्रियोऽनुग्रहक्षम ।
क्षत्रियस्यापि च गुरोरभावादीदृशो यदि ॥
वैश्य स्यात्तेन कार्यो वै द्वये नित्यमनुग्रह ।
सजातीयेन शूद्रेण तादृशेन महामते ॥
अनुग्रहाभिपेकौ च कार्यौ शूद्रस्य सर्वथा ।
वर्णोत्तमेऽथ च गुरौ सति वाऽपि श्रुनेऽपि वा ॥
स्वदेशतोऽथवाऽन्यत्र नेद कार्यं शुभार्थिना ।
क्षत्रविट्शूद्रजातीय प्रातिलोम्य न दीक्षयेत् ॥ इति ॥

रुद्रयामले—

न पर्त्नी दीक्षयेत् भर्ता न पिता दीक्षयेत् सुताम् ।
न पुत्रं च तथा भ्राता भ्रातरं नैव दीक्षयेत् ॥ इति ॥

योगिनीतन्त्रे—

निर्वीर्यं तु पितुर्मन्त्रं तथा मातामहस्य च ।
मोदरस्य कनिष्ठस्य वैरिपक्षाश्रितस्य च ॥ इति ॥

कनिष्ठस्य स्वापेक्षया न्यूनवयस्कस्य यस्य कस्यापि ॥

गणेशविमर्शिन्याम्—

प्रमादाच्च तथाऽज्ञानात् पितुर्दीक्षा समाचरन् ।
प्रायश्चित्तं तत कृत्वा पुनर्दीक्षा ननाचरेत् ॥ इति ॥

पितुरित्युपलक्षणं मातामहादीनामपि । प्रायश्चित्तं तु अयुतसावित्रीजपः सर्वत्र. तथा दर्शनात् । सिद्धमन्त्रग्रहणे तु नायं निषेध ॥

तथा च सिद्धयामले—

यदि भाग्यवशेनैव सिद्धविधां लभेत् प्रिये ।

तदैव तां तु दीक्षेत त्यक्त्वा गुरुविचारणाम् ॥ इति ॥

“सिद्धमन्त्रो न दुष्यति” इति तन्वान्तरवचनाच्च । पुण्यतीर्थं उपरागे सति पित्रादेरपि इष्टमन्त्रो ग्राह्य एव । तथाच वैशम्पायनसंहितायां व्यामवचनं शौनकं प्रति—

प्रसन्नहृदयः स्वस्थः पिता मे करुणानिधिः ।

कुरुक्षेत्रे महातीर्थे सूर्यपर्वणि ढक्तवान् ॥ इति ॥

प्रकरणात् मन्त्रमिति सम्बध्यते । शैवागमेऽपि—

भिक्षुभ्यश्च वनस्येभ्यो वर्णिभ्यश्च महेश्वरि ।

गृहस्थो भोगमोक्षार्थी मन्त्रदीक्षां न चाचरेत् ॥

त्यक्ताभयः क्रियाहीनाः यतयो ह्यपरिग्रहाः ।

वनस्थास्तादृशा एव वर्णा न्यूनाश्रमी यतः ॥

वर्णा ब्रह्मचारी न्यूनाश्रमी गृहस्थापेक्षया । एवं गृहस्थाद्यतिभिर्गपि मन्त्रो न ग्राह्य इत्यवगम्यते ॥

वयोभेदेन सिद्धिप्रदा मन्त्राः

अथ बाल्ययौवनवार्धक्येषु सिद्धिप्रदा मन्त्राः क्रमेण—

बीजमन्त्रान्मन्त्रा मन्त्रा मालामन्त्रा इति त्रिधा ।

बीजमन्त्रा दशाष्टान्मन्त्रा मन्त्रा नन्वावधि ॥

विंशत्यधिकवर्णा ये मालामन्त्रास्तु ते मन्त्रा ॥ इति ॥

एत एव अवस्थान्तरेष्वपि त्रिगुणरूपान् मिथ्यन्ति ॥

मन्त्राणां व्यक्तिविशेषाः

पुम्बीनपुंनकाः प्रोक्ता मनवन्निविधा बुधे ।
 वपुन्ताः फडन्ताश्च पुमांसो मनव स्मृता ॥
 वोंपट्स्वाहाऽन्तिमा नार्यो हुनमोन्ता नपुसका ॥ इति ॥

गनेषा विनियोगस्तु—

वश्योच्चाटनरोधेषु पुमास सिद्धिदायका ।
 क्षुद्रकर्मरुजा नाग्रे सीमन्ता. शीघ्रसिद्धिदा. ।
 आभिचारे स्मृता. क्लीवा एवं ते मनवस्त्रिधा ॥ इति ॥

सिद्धारिशोधनप्रकारः

अथाशक्तादीनां बहूना विचार्यत्येऽप्यावश्यकमात्रं लिख्यते । तत्र सिद्धारिशोधनप्रकारः—

ऊर्ध्वाभिश्च तिरश्चीभि रेखाभि पञ्च पञ्चमि ।
 कोष्ठपोटशकं कृत्वा मातृकार्णै प्रपूरयेत् ।
 एकत्रिरुद्रनवदृङ्निगमार्कपंक्ति-
 पण्णागभूपमनुवाणहयेषु तिथ्याम् ॥
 कामे क्रमादकथहप्रभृतीन् मनीषी
 वर्णान् समालिखतु पोडशपोडशत्रीन् ॥

अस्यार्थः—रुद्र. एकादशकोष्ठम् । दृक् द्वितीयम् । निगमा. चतुर्थम् ।
 अर्कं द्वादशम् । पक्ति दशमम् । नाग अष्टमम् । भूप पोडशम् । मनव
 चतुर्दशम् । वाणा पञ्चमम् । हया सप्तमम् । तिथि पञ्चदशम् । काम
 त्रयोदशं चेत्यर्थः । एकादितिथ्यन्तेषु कोष्ठेषु प्रथमं क्रमात् अकारादीन् स्वरान्
 विलिख्य. तत. कादितान्तान्. तत थादिसान्तान् वर्णान् विलिख्य, तत प्रथमकोष्ठे
 तृतीये एकादशे च हळक्षान् विलिखेत् इति ॥

विदिग्गतेषु कोष्ठाना चतुष्केषु चतुर्विह ।
 यत्र साधकनामादिवर्णस्तत्सिद्धिसंज्ञकम् ॥

प्रादक्षिण्यक्रमेणास्माच्चतुष्कत्रिनयं पद्मम् ॥
 साध्यं तथा गुग्गुलुं च शत्रुश्रेय्यभिधीयते ॥
 एकैकस्मिन् चतुष्केऽपि यस्मिन् कोष्ठे तदक्षयम् ।
 तदागुक्तक्रमेणैव सिद्धमाध्यादिकल्पना ॥
 एवं साध्यचतुष्कादौ तत्तुल्यस्थानकोष्ठतः ।
 साध्यसिद्ध साध्यसाध्यः इत्याद्याग्या क्रमान्मता ॥
^१सिद्धसिद्धप्रभृत्यर्थं न तत्पोडयमद्भुम् ।
 यत्र यस्य मनोराद्यो वर्णः सोऽपि तदाह्वय ॥

स्पष्टोऽर्थः ॥

अथैतेषां फलानि कुलमूलावतारे—

सिद्धः सिध्यति कालेन साध्यः सिध्यति वा न वा ।
 सुसिद्धस्तत्क्षणादेव अरिर्मूलं न कृन्तति ॥ इति ॥

तन्त्रराजे—

सिद्धसिद्धो जपात् सिध्येत् द्विगुणात् सिद्धसाध्यकः ।
 सिद्धः सुसिद्धः संप्राप्तेः सिद्धारिर्हन्ति गोत्रजान् ॥
 साध्यसिद्धोऽतिसंक्लेशात् साध्यसाध्योऽतिदुःखकृत् ।
 साध्यसुसिद्धो भजनात् साध्यारिः स्वस्त्रियं हरेत् ॥
 सुसिद्धसिद्धोऽर्धजपात् फलं दद्यात् यथेप्सितम् ।
 सुसिद्धसाध्यो जापाच्चैः सिद्धये स्यादतोऽन्यथा ॥
 सुसिद्धे च सुसिद्धस्तु पूर्वजन्मकृतश्रमः ।
 तस्मात् तं सर्वसिद्धीनां साधने योजयेन्मनुम् ॥
 सुसिद्धारिरशेषेण स्वकुलं मारयेत् ध्रुवम् ।
 अरिसिद्धः सुतं हन्यादरिसाध्यस्तु कन्यकाम् ॥
 तत्सुसिद्धस्तु पर्त्नीं स्वामर्यरिः साधकापहः ॥ इति ॥

संप्राप्तेः प्राप्तिमात्रात् । जापाद्यैरित्याद्यिशब्देन होमतर्पणब्राह्मणभोजनानि गृह्यन्ते ॥

ऋणधनशोधनप्रकारः

द्विगुणीकृत्य साध्यस्थ स्वरव्यञ्जनमण्डलम् ।
 साधकाग्याजुपा नेन मेळयित्वाऽष्टभिर्हेरेत् ॥
 शेषः साध्यस्य राशि स्याद्योजयेत्^१साधकेऽन्यथा ।
 साधकाधिकशेषस्तु ऋणी साध्य शुभावह ॥
 शोधितो न्यूनशेषस्तु वर्णलक्षजपाच्छुभः ॥ इति ॥

साध्यो मन्त्रः.. नेन स्वरव्यञ्जनसमुदायेन । अन्यथेति साधकनामगत स्वरव्यञ्जनसमूहं
 द्विगुणीकृत्य साध्यगतस्वरव्यञ्जननिकरेण सम्मेव्य अष्टभिः हरेत् । शेषं साधकाराशि
 जानीयादित्यर्थः । शोधित इति—उक्तेन सिद्धारिक्रमेण शोधितोऽनुकूलो मन्त्रो यदि
 साधकान्यूनशेषः स्यात्तदा यावत्या वर्णसङ्ख्या न्यूनता तावलक्षजपादिना ऋणमपाकृत्य
 पुरश्चरणादिकं कुर्यादित्यर्थः । प्रकारान्तराणि चान्यतो ज्ञातव्यानीति दिक् ॥

^२ऋणीधनीचक्रम्

कोष्ठान्येकादशान्येव वेदेन पूरितानि च ।
 अकारादिहकारान्तं लिखेत् कोष्ठेषु तत्त्ववित् ॥
 प्रथमं पञ्चकोष्ठेषु ह्रस्वदीर्घक्रमेण तु ।
 द्वयं द्वयं लिखेत्तत्र विचारे खलु साधक ॥
 शेषेष्वेकैकवर्णान्स्तु क्रमतस्तु लिखेत् सुधी ।
 पट्कालकालवियदग्निसमुद्रवेद-
 खाकागशून्यदहना खलु साध्यवर्णा ।
 युग्मद्विपञ्चवियदम्बरयुक्शशाङ्क-
 व्योमाब्धिवेदशशिनः खलु साधकारान् ॥
 नामाज्जलादकटवाद्भ्रजमुक्तशेष
 ज्ञात्वोभयोरधिकशेषमृणं धन स्यात् ॥

^१ साधको—अ, भ.

^२ अय खण्ड (श्री) कोश एवोपलभ्यते

प्रासादे प्रणवे तद्वत् सपिण्डाक्षरमन्त्रके ।
 मृत्युञ्जये च पाशाद्ये वैष्णवे चण्डनायके ॥
 व्योमव्यापिनि मायाया मालामन्त्रेष्वधोरके ।
 एकत्रिपञ्चपट्सप्तैर्भाङ्गरुद्राक्षरेषु च ॥
 नपुंसके च दन्तार्णे कालिकाश्यामळामनौ ।
 सिद्धकाळीचण्डिकयोः मन्त्रे राममनुष्वपि ॥
 गोपालमातृकामन्त्रे हरवल्लभया सह ।
 श्रीविद्या सिद्धविद्या च मातङ्गी भुवनेश्वरी ॥
 पद्मावती मधुमती दत्तात्रेयश्च पार्वती ।
 मित्रेशोड्डीशपट्टीशचर्यामन्दमनुष्वपि ॥
 सप्तप्रणवमन्त्राणा हरिद्रोच्छिष्टयोरपि ।
 आसुरी सुमुखी चैव रेणुका च सरस्वती ॥
 कुम्भोद्भवानवश्चैव मतङ्गगणिकस्य च ।
 शावराणा च मन्त्राणा वृद्धजसमनुष्वपि ॥
 कुलागतानां मन्त्राणां सिद्धारीनैव शोधयेत् ।
 बहुरूपाहये मन्त्रे जैनबौद्धमनुष्वपि ॥
 सिद्धारित्वादि धनितामृणिता च न शोधयेत् ॥

कूटे कूटाक्षरे मन्त्रे । स्त्रीसमर्पिते भ्नीविरोपसमर्पिते इत्यर्थे । तथा च तन्मन्त्रं—

साध्वी चैव सदाचारा गुरुभक्ता जितेन्द्रिया ।
 सर्वमन्त्रार्थतत्त्वज्ञा सुशीला पूजने रता ।
 गुरुर्योग्या भवेत् सा हि विधवा परिवर्जिता ।
 स्त्रियो दीक्षा शुभा प्रोक्ता मातुष्पाष्टगुणा स्मृता ॥ इति ॥

स्वप्नलब्ध इत्यत्र च कर्तव्यताविशेषो यथा -

स्वप्नलब्धे तु कालो गुरो प्राण निवेश्य च ।
 वटपत्रे कुट्टुमेन विरिक्त्या ग्रहणं शुभम् ।
 ततः शुद्धिमदाप्नोति ह्यन्तरा विपत्तौ भवेत् ॥ इति ॥

इदं तु सद्गुरोरभावे । तत्संभवे तु तत एव गृहीयात् इति । प्रासादे
प्रासादवीजाद्ये । पाश पाशवीजम् । व्योमव्यापिनि हकारादौ । मायाया
हल्लेखायाम् । अङ्गे नवाक्षरे । दन्ताणें द्वात्रिंशदक्षरे । हरिद्रोच्छिष्टयो
तत्तद्गणपत्योः । अणु मन्त्र इति । केषांचिन्मन्त्राणां शापाभाव उक्तो
वातुलागमे—

पुरा शापविहीनं च वर्तते मन्त्रपञ्चकम् ।

श्रीविद्यासालुवं मन्त्रं नृसिंहार्कवराहकम् ॥ इति ॥

तन्त्रान्तरे तु—

मन्त्रादिषु च सर्वेषु हल्लेखाकामवीजकम् ।

श्रीवीजं वा विनिक्षिप्य जपेन्मन्त्रस्य सिद्धये ।

तारसम्पुटितो वाऽपि दुष्टमन्त्रोऽपि सिध्यति ॥ इति ॥

हिरण्यगर्भसंहितायाम्—

स्वनामादिवर्णैः स्वमित्राक्षरैर्वा

मनुं सम्पुटीकृत्य येऽनुस्मरन्ति ॥

स मन्त्रस्तेषां सिध्यतीति शेषः । अनुस्मरणं जपः । तन्त्रान्तरे तु—

यत्र यस्य भवेत् भक्तिविशेषः स मन्त्रतमः ।

वैरिकोष्ठमनुप्राप्तः सिद्धिदस्तस्य जायते ॥

गुरोरनुज्ञामात्रेण दुष्टमन्त्रोऽपि सिध्यति ।

गुरुं विलङ्घ्य शास्त्रेऽस्मिन्नाधिकारः सुरेश्वरि ॥ इति ॥

अथापि रिपोरनुकूलेन मन्त्रेण आभिचारादौ क्रियमाणे साधकस्यैवानिष्टापत्या
सिद्धार्यादिविचारः कर्तव्य इति तन्त्रराजमतम् । वस्तुतस्तु—

नित्यनैमित्तिकान्मुक्तिः काम्यादृहिकमेव हि ।

प्रयोगात् परलोकस्य हानिरेव तु जायते ॥

इति वचनात् नित्यनैमित्तिकमात्रपगे भवेत् इत्युचितमिति ठिक् ॥

मन्त्राणां संस्काराः

छिन्नत्वादिकपञ्चाशदोपशान्त्यै निरूप्यते ।
 संस्कारदशकं सप्तकोटिमन्त्रगणे क्रमात् ॥
 जननं जीवनं पश्चात् ताडनं बोधनं तथा ।
 अधाभिषेको विमलीकरणाप्यायने पुनः ।
 तर्पणं दीपनं गुप्तिर्दशैता मन्त्रसंस्क्रियाः ॥

जननं यथा—

भूर्जपत्रे लिखेत् सम्यक् त्रिकोणं रोचनादिभिः ।
 वारुणं कोणमारभ्य सप्तधा विभजेत् समम् ॥
 एवमीशाग्नित्रिकोणाभ्यां जायन्ते तत्र योनयः ।
 नववेदमितास्तत्र विलिखेन्मातृकाः क्रमात् ॥
 अकारादिहकारान्तामीशादिवरुणावधि ।
 देवीं तत्र समावाह्य पूजयेच्चन्द्रनादिभिः ॥
 ततः समुद्धरेन्मन्त्रं जननं तदुदीरितम् ॥

दीपनं यथा—

जपो^१हंसपुटस्यास्य सहस्रं दीपनं स्मृतम् ॥
 (हंसः+मन्त्र +सोऽहम् ॥)

बोधनं यथा—

नभोवह्नीन्दुयुक्ताधीं सम्पुटस्य जपो मनो ।
 सहस्रपञ्चकमितो बोधनं तत् स्मृतं बुधैः ॥
 (हरूं+मन्त्र +हरूंम् ॥)

ताडनं यथा—

सहस्रं प्रजपेदस्त्रपुटितं ताडनं तु तत् ॥
 (फट्+मन्त्र +फट् ॥)

^१ हंसपु—४२, ४३, धी.

अभिषेको यथा—

वाग्धंसतारैर्जसेन सहस्रं पाथसा मनुम् ।
अभिषिञ्चेत वागाद्यैरभिषेकोऽयमीरितः ॥
(ऐं हंस. ॐ इति ॥)

विमलीकरणं यथा—

हरिर्वह्यन्वितस्तारी वषडन्तो ध्रुवाटिकः ।
सहस्रं तत्पुटं जप्याद्विमलीकरणं मनो ॥
(ॐ त्रों वषट्+मन्त्र.+वषट् त्रों ॐ ॥)

जीवनं यथा—

स्वधावषट्पुटं जप्यात् सहस्रं जीवने मनुम् ॥
(स्वधा वषट्+मन्त्र.+वषट् स्वधा ॥)

तर्पणं यथा—

क्षीराज्ययुतपाथोभिस्तर्पणे तर्पयेन्मनुम् ॥

गोपनं यथा—

जपेन्मायापुटं मन्त्रं सहस्रं गोपनं हि तत् ॥
(ह्रीं+मन्त्र.+ह्रीम् ॥)

आप्यायनं यथा—

वालातार्तीयबीजेन गगनाद्येन सम्पुटम् ।
सहस्रं प्रजपेन्मन्त्रमेतदाप्यायनं मतम् ॥
(ह्रसौं+मन्त्र.+ह्रसौं)
संस्कारदशकं प्रोक्तं मन्त्रां दोपनायकम् ॥

अस्यार्थः—वि भ जे त् तिर्यग्नेत्राभिरित्यर्थः । एवं मसधा । तत्र पृथुत्रिकोणे योनयोऽप्यानि त्रिकोणानि । न व वे द मि ताः ण्कोनपञ्चाशत् । ई शा दि ईशान-कोणादि । व रु णा व धि स्वाग्रवारुणकोणपर्यन्तम् । दे र्वा मातृकां देवता स्योपास्य-

मन्त्रद्वयता या । च न ना ति मि — आदिशब्देन पुष्पादीनि गृह्यन्ते । पञ्चोपचारे
 इत्यर्थे । ननु इति न् स्त्रोपान्वयमन्त्रवर्णान् क्रमेण तत्तत्कौष्ठेभ्यो गृहीत्वा पत्रान्तरे
 लिखेदित्यर्थे । जनन जननान्वयसंस्कार । एवमेव दीपनादयोऽपि । ह स पुटस्य
 भाष्यन्तपोः तन्मन्त्रसम्पुटितस्य । अन्य स्त्रोपान्वयमन्त्रस्य । नभो हकारः, वहि-
 रकारः, इन्दु भिन्दु, तैर्गुक्तोऽर्वा उकार, तेन ह्नु एतेन सम्पुटितस्य मन्त्रस्य
 सहस्रपञ्चजपेन शोधनमित्युक्तम् । अन्य फट्कार, तत्पुटितेन मन्त्रेण सहस्रजपेन
 तापनमित्युक्तम् । वागिति षे एन ओ इति त्रिभिरभिपिञ्चेत् । पत्रान्तरे लिखितं
 मनु गुणाग्रतोयविन्दुभिः प्रोक्षयेदित्यर्थे । हरि, तकारः, वह्य न्वितो रकारयुतः,
 तारी प्रणययुत, त्राम् । ध्रुवस्तार तदादिक ओ त्रो वपट् । तत्पुटं एभि
 सम्पुटितम् । मा या ह्योकार । बाला तृतीयायी जं सो, गगनं ह, हसौरित्यनेन ।
 शेष सुगममिति । तन्त्रमारादिषु तु संस्काराणां प्रयोगभेदोऽपि दृश्यते । एतेषां
 संस्काराणां मन्त्रदेवानुष्ठानम्, नत्वभ्यास इति दिक् ॥

पुष्पविचारः

अथ प्राक्चर्कापितं पुष्पविचार —

पुष्पाणि तावत् पञ्चधा—परं अपर उत्तम मध्यमं अधमं चेति । मणिरत्न-
 सुवर्णादिनिर्मितं कुसुमं परं, तच्च न कदाचिन्निर्मात्यम् । चित्रवसनादिकर्तनजं अपरम्,
 तच्च प्रतिदिनप्रोक्षणेन शुष्येत् । उत्तमं वृक्षभवं तच्च प्रातरपचितं तत्सन्ध्यात्रितयावधि
 न निर्मात्यम् । मध्यमं फलरूपम् । अधमं पत्रजलरूपम् । एते च तत्काल
 एवार्पणाहं इति प्रयोगपारिजाते नारद ॥

देवतायोग्यानि पुष्पादीनि

भविष्यपुराणे—

पुष्परण्यसम्भूतैः पत्रैर्वा गिरिसम्भवे ।
 अपर्युपितनिच्छिद्रैः प्रोक्षितैर्जन्तुवर्जितैः ॥
 आन्मारागोद्भवैर्वाऽपि भक्त्या सम्पूजयेत् नुरात् ॥

विष्णुधर्मोत्तरे—

धर्माजितधनक्रीतैः यः कुर्याद्देवतार्चनम् ।

उद्धरिष्यत्यसन्देहात् सप्त पूर्वान् तथा परान् ॥

इति विप्रातिरिक्तविषयम्,

समित्पुष्पकुशादीनि ब्राह्मणः स्वयमाहरेत् ।

शुद्धानीतैः क्रयक्रीतैः कर्म कुर्वन् पतत्यध ॥

इति भविष्योक्ते । अयं च निषेधो ब्राह्मणस्य नित्यार्चन एव. न तु नैमित्तिके काम्ये च ॥

लक्षपुष्पार्चनादौ तु क्रयक्रीतमपीष्यते ।

इति मन्त्रकोशकारोक्तेः । परोपवनादे चौर्येणापि कुसुममादेयम् ॥

देवतार्थे च कुसुममस्तेयं मनुरब्रवीत् ॥

इति वचनात् । याचितपुष्पार्चनस्य वराहपुराणे अपराधेषु गणितत्वाच्च याचनमपि जलोपान्त एव निषिद्धम्, तीरादन्यत्र याचने तु न दोष इति प्रयोगपारिजातोक्तेः । तत्रैव स्वजात्याहृतं पुष्पं द्रव्येण आत्मीयं कृत्वा पूजयेदिति । अनेन विप्रस्यापि क्रयक्रीतार्चनाभ्यनुज्ञा दृष्टा ॥

वर्जनीयानि

कृमिकीटावपन्नानि शीर्णपर्युषितानि च ।

स्वयं पतितपुष्पाणि त्यजेदुपहतानि च ॥

उपहतस्तु मलादिना ।

निर्गन्धं केशकीटादिदूषितं चोग्रगन्धकम् ।

मलिनं तुच्छमंमृष्टमाघ्रातं स्वविक्रामितम् ॥

अशुद्धभाजनानीतं ग्राह्या नीतं च याचनम् ॥

शान्तिरिति मन्वाद्यस्नानोत्तरमानयने निषेधः । निर्गन्धेष्वपि केषां चिदुपादानमुक्तं
स्वच्छन्दगारं —

निर्गन्धपुष्पजार्ताषु पलाशकुन्नुमेरपि ।
जपावन्धूकपुष्पैश्च मन्दारैरपि पूजयेत् ॥ इति ॥

पुष्पगारसुधानिधौ—

पुष्पं वस्त्रे न बध्नीयात् शिरसा न वह्नेद्दुधः ।
नयेत् पत्रपुटेनैव पाणिनाऽऽलम्ब्य वाग्यतः ॥

आश्रलायन —

नाशिना मृदु पुष्पं वा जलं चान्नं न चानयेत् ।
जलाग्निगन्धपुष्पान्न न मूर्ध्नाऽग्नेन वाहयेत् ॥

ग्रन्थान्तरे—

देहोपरि धृतं यच्चाप्यधोवस्त्रधृतं च यत् ।
वामदस्ते धृतं यच्च जलेन क्षाब्धितं च यत् ॥
देवतामन्त्रं गृह्णन्ति पुष्पं निर्माल्यता गतम् ।
समित्पुष्पकुशादीनि वहन्तं नाभिवादयेत् ॥
तद्द्वारी चैव नान्यान् हि निर्माल्यं तत् भवेत्तयोः ।
शुष्कं पर्युषितं कृष्णं भूमिगं नार्पयेत् सुमम् ॥
चम्पकं कमलं त्यक्त्वा कलिकामपि वर्जयेत् ॥ इति ॥

सर्वदेवतासाधारणानि विहितानि च

भविष्यपुराणे—

जातीशमीकुशाः कङ्कुमल्लिकाफरवीरजम् ।
नागपुत्रागकाशोकरक्तनीलोत्पलानि च ॥
चम्पकं वकुळं चैव पद्मं विल्वं पवित्रकम् ।
एतानि सर्वदेवानां विहितानि समानि च ॥

कङ्कु कुटजकम् । दुर्गाया विहितानि देवीपुराणे—

ऋतुकालोद्भवै पुष्पै मल्लिकाजातिपुष्पकैः ।

किङ्गुकैश्चम्पकैश्चैव ^१किङ्गरातैश्च पाटलैः ॥

वकुळैश्चैव मन्दारैः कुन्दपुष्पैस्तिरीटकैः ।

करवीरार्कपुष्पैश्च शिशुपैश्चापराजितैः ॥

सितै रक्तैस्तथा पीतै कृष्णैश्चैव चतुर्विधैः ।

सितरक्तैस्तथा पुष्पै पद्मैश्चापाण्डुरैस्तथा ॥

दमनैः सिन्दुवारैश्च सुरभिमरुवकैस्तथा ।

मञ्जरीभिः कुशाना च विल्वपत्रैः सुगोभनैः ॥

रक्तान्वितैस्तथा सर्वै जलजैः स्थलसम्भवैः ।

पत्रपुष्पैर्यथान्यायं सर्वोपधिमयैः शुभैः ॥

धान्यानां सर्वपत्रैश्च पुष्पैश्चैव प्रपूजयेत् ॥ इति ॥

रक्तो रक्तवर्णः । विल्वपत्रैः पूजने राजसूयफलम् । करवीरस्रजा अग्निष्टोमफलम् ।
वकुळस्रजा वाजपेयफलम् इति प्रयोगपारिजाते पुष्पसारसुधानिधौ च ।

शिवाचने निपिद्धानि पत्रपुष्पफलानि च ।

तानि देव्या प्रशस्तानि अनुक्तानि विशेषतः ॥

इति ताराभक्तिमुधाऽर्णवे । रुद्रयामळशक्तियामळयो —

मुन्दरीभैरवीकाळीतारात्रयविवम्बताम् ।

विना तुळस्या या पूजा सा पूर्णा न कदाचन ॥

माविर्षी च भवानी च दुर्गादेवी सरस्वतीम् ।

योऽर्चयेत् तुळसीपत्रैः सर्वं कामं स ऋध्यति ॥ इति ॥

“विन्देवा तुळसीपुष्पं.” इति गृह्यनाममाह्वे ललितार्चने स्मर्यते ॥

केपाचित्कालावधिः

तत्र हेमाद्रौ—

पद्मं पद्मपत्रं म्यादशगत्रं तु विल्वकम् ।

तुळस्येकादशहं तु पुनः प्रक्षाल्य पूजयेत् ॥

चोपदेश —

धिव्यापागागंजानां त्रुष्टमिमागितामेनकीभृङ्गपूर्वा-
 वृद्धाभोचातिदुर्भा मुनितिल्लतगग द्रव्यरुल्हारमल्ल ।
 चम्पा चागतिदुर्भा दग्गनगरुवका धिव्यतोहानि शस्ताः
 त्रिगन्धद्वयंरीनोदपिनिधिवन्धु भूवसा भूय एवम् ॥
 त्रिगादयो धिल्लप्रभृताना दिनसद्ग्यावाचका । मुहुरावर्त्याश्च ॥

विटिननिपिडानि

पाटला च शर्मापत्र दुर्गायान्तु हिताहितम् ॥
 विटिननिपिडमित्यर्थ ॥
 तिलक मालती चाणस्तुक्कनी भृङ्गराजकम् ।
 तमालं शिवदुर्गाथे निपिडविहित भवेत् ॥

चाणो भापया करमाला ॥

जय काश, श्वेतपद्मं श्वेतमन्दारकं तथा ।
 दुर्गायार्धैव विष्णोश्च निपिडविहितं भवेत् ॥

जय. जयन्ती ॥

अगन्तिरतिमुक्तं च त्रिरीटं च हरे हरौ ।
 अपामार्गस्य पुष्य च दुर्गायाश्च हिताहितम् ॥

अतिमुक्तो माधवीलता । त्रिरीटं लोध्रम् ॥

निपिडानि

अक्षतानर्कधुत्तुरौ विष्णोर्नैवार्पयेत् सुधी ॥
 अक्षतनिपेध सालग्रामपर एव न तु मूर्त्यामिति हेमाद्रि ॥

चन्द्रकं केतकी कुन्दं केसरं कुटज जपाम् ।
 शङ्करे नार्पयेत् विद्वान् मालतीं यूपिकामपि ॥

शक्तो दूर्वाकर्मन्दागन् मान्द्रुं नगरं गयो ।

विनायके तु तुळसीं नार्पणेन जातुनिद्भुय ॥

इहार्कनिपेधो दुर्गेतगविषय . विहितेषु तस्याप्युपादानान् ॥

मन्व्यमं फलरूप कुसुमम

जम्बूद्राडिमजम्भीरचिच्चिणीवीजपर्का ।

रम्भा धात्री च वदगी ग्मालः पनयोऽपि च ॥

एषा फलैर्यजेद्देवं . . . . . ॥

देवमित्युपलक्षणं देव्या अपि ॥

अधमम्

तुळसी वकुळो वृक्ष चम्पकश्च सरोजिनी ।

विल्वकल्हारदमनास्तथा मरुवकं कुश ॥

वूर्वाद्विवल्ल्यपामार्गा विष्णुकान्ता मुनिद्रुम ।

धात्रीयुतानामेतेषां पत्रैः कुर्यात् सुरार्चनम् ॥

इह तुळस्यादीना पूर्वोक्तानां केषां चित् वकुळादिपत्रप्रायपाठेऽपि नाधमत्वम् ।

पत्रैरित्युपलक्षणं फलस्यापि ॥

पर्युषितकुसुमविचारः

भविष्यपुराणे—

न पर्युषितदोषोऽस्ति जलजोत्पलचम्पके ।

तुळस्यगस्त्यवकुळे विल्वे गङ्गाजले तथा ॥

अन्यत्र—

तुळस्यां विल्वपत्रे च जलजेषु च सर्वश ।

न पर्युषितदोषोऽस्ति मालाकारगृहेषु च ॥ इति ॥

पर्युषितापवादः

पारिजाते—

जलं पर्युषितं त्याज्यं पत्राणि कुसुमानि च ।

तुळस्यगस्त्यविल्वानि गाङ्गं वारि न दुष्यति ॥ इति ॥

स्कान्दे—

तस्य माला भगवतः परमप्रीतिकारिणी ।

शुष्का पर्युषिता वाऽपि न दुष्टा भवति क्वचित् ॥

तस्येत्युपक्रमात् दमनकस्य । भगवत् इत्युपलक्षणं भगवत्या अपि ॥

पर्युषितमात्रस्यापि प्राशस्त्यम्

प्रयोगपारिजाते—

यद्वा पर्युषितैश्चापि पुष्पाद्यैरविकारिभिः ।

गन्धोदकेन चैतानि त्रि. प्रोक्ष्यैव प्रपूजयेत् ॥ इति ॥

अथवा त्रिल्वलुळसीपत्रैर्वकुळपुष्पकैः ।

शुष्कैरपि पूजयेत् . . . . . ॥ इति ॥

सर्वस्यैतस्यापवादः

ग्रन्थान्तरे—

देवीपूजा सदा कार्या जलजं स्थलजैरपि ।

विहितैर्वा निषिद्धैर्वा भक्तियुक्तेन चेतसा

सर्वपुष्पैः सदा पूजा विहिताविहितैरपि ।

कर्तव्या सर्वदेवाना भक्तिरेवात्र कारणम् ॥ इति ॥

इतोऽपि विस्तारोऽन्यत्र द्रष्टव्यः इति दिक् ॥

निबन्धाध्ययनमहिमा

एतन्निबन्धाध्ययनेनापि सर्वदेवतोपास्तिफल भवति । तदुक्तं भगवत्या

सूत्रकृता—

य इमा दशाखण्डा महोपनिषद् महात्रिपुरसिद्धान्तसर्वस्वभूतामर्षीने न
सर्वेषु यज्ञेषु यथा भवति । य य क्रतुमर्षीने तेन तेनाम्येष्ट भवति इतीर इत्यने
रत्युपनिषदिति शिवम् ॥ इति ॥

अत्राधीते इत्यध्ययनविधेः अर्थज्ञानभाव्यकतया अस्य निबन्धस्य सप्त उद्गकार्यं
मकत्वात् इति शिवम् ॥

ग्रन्थकर्तृप्रशस्तिः

नित्योत्सवो निवद्धोऽयं यथाधीविभवं मया ।
 भ्रमप्रमादस्खलितं समादधतु तद्विदः ॥
 अनेन वागध्वरेण समाराध्या कथंचन ।
 प्रीयता देशिकात्मा मे देवी श्रीललिताऽम्बिका ॥
 विश्वाश्चर्यतपोमयविश्वामित्रर्षिगोत्रतिलकेन ।
 श्रीबालकृष्णविद्वत्सुतेन लक्ष्म्यम्बयोपलाल्येन ॥
 श्रुतपेटवोपनाम्ना चोळाधिपभोसलेन्दुमान्येन ।
 नाटककाव्यादिकृता महितमहाराष्ट्रजातिहीरेण ॥
 त्रय्यन्ततत्त्वशीलनदल्लित^१जगच्छत्र[च्छाम्त्र]जालमोहनेन
 भारत्युपाख्यभास्करमखिदेशिकलब्धदैक्षनाम्नायम् ॥
 आम्नायतन्त्रजालालोकपरेणार्यसम्प्रदायजुषा ।
 ललितापदाञ्जरोलम्बेन जगन्नाथपण्डितवरेण ।
 कल्यब्देषु रसार्णवकरिवेदमितेष्विह व्यतीतेषु ।
 नव्य. क्रोधनशरदि न्यवन्धि नित्योत्सव. शिवप्रीत्यै ॥

इति श्रीमद्भाग्युरानन्दनाथचरणारविन्दमिच्छिन्दायमानमानसेन उमानन्दनाथेन
 निर्मिते अभिनवे कल्पमूत्रानुगारिणि नित्योत्सवनिबन्धे माधारणरुम-
 निरूपणो नाम अनवरयोऽयम् गणम. समाप्तमगमत् ॥

इति नित्योत्सवनिबन्ध गणम

श्रीगुरुचरणार्गिन्दार्पणमस्तु

नित्योत्सवोदाहृतग्रन्थग्रन्थकारसूची

ग्रन्थनाम	पुटसङ्ख्या	ग्रन्थनाम	पुटसङ्ख्या
अगन्यमंहिता	२१२	प्रयोगपारिजातः	२१७, २१८,
आश्वत्थयनः	२१९		२२०, २२३
काद्रिमतम्	८७	वोपदेव	२२१
कुट्टमूलावतार*	२०६, २१०, २१२	भविष्यपुराणम्	२१७, २१८, २१९, २२२
कुलार्णव ४१, १३६, १४१, २१२		मन्त्रकोश	१५६
गणेशविमर्शिनी	२०७	मन्त्रकोशकारः	२१८
ग्रन्थान्तर्गम्	२१९, २२३	मन्थानभैरवतन्त्रम्	२
ज्ञानार्णवः १४, ४४, ५१, ७२, ९७, १६६		मुहूर्तचिन्तामणि	१६८
दामगम्	७९	योगिनीतन्त्रम्	२०७
तन्त्रराज ६, १३६, १४२, २१०, २१४		रत्नसागरः	२१२
तन्त्रमार*	११, २१७	रहस्यनामसाहस्रम्	२२०
तन्त्रान्तरम् ४, १४३, २१३, २१४-२		रुद्रयामलम् १६८, २०७, २१२-२, २२०	
तागाभक्तिमुघार्णव	२२०	टिङ्गपुराणम्	१६१
देवीपुगणम्	२२०	वराहपुराणम्	२१८
देवीयामलम्	२६०	वातुलागम*	२१४
नारदपाञ्चरात्रम्	१६०, २०७	वामकेश्वरतन्त्रम्	८४
पराशर	१६१	विद्यार्णव	५८
पारिजात	२२२	विष्णु	१६०
पुष्पसागरसुधानिधिः	२१९, २२०	विष्णुधर्मोत्तमम्	२१८

ग्रन्थनाम	पुस्तकसंख्या	पृ. सं.	...
विष्णुसाम	१	१००	...
वेदाङ्गव्याख्यानसंग्रह	१	१००	...
अथर्वसाम	२२०	...	...
अग्निमन्त्रसंग्रह	४२, १०, १२०, १००	...	...
आयुर्वेदसंग्रह	१	...	...
श्रीगणेश	२००	...	...
श्यामाकमः	१	...	...
श्यामाकम्यम्	१, १०, १०	...	१२०
साङ्ख्यव्याख्यानसंग्रह	१२०	...	...
सायणव्याख्यानसंग्रहः	२	२	२२०, २

